BIBLIOTECA VITT. EMANUELE
31
4 C
9
FONDO GEOGRAFICO
AR-6h

MYRMECIA BONORVM.

Siue

FORMICARIVS

IOANNIS NYDER
S. THEOL. DOCTORIS ET
ECCLESIASTÆ PRÆSTANTISSIMI, IN
QVINQVE LIBROS DIVISVS.

Quibus Christianus quilibet, tùm admirabili Formicarum exemplo, tùm historijs pro re accommodatis, & ad parandam sibi sapientiam, & ad vitam honestè piè, instituendam, efficacissimè eruditur.

Opus singulare, clarissimis miraculis & exemplis refertum.

Collegij Societatis IESV Oenipòti. 14 Iunij. 1602.

DVACI,

Ex officina Typographica BALTAZARIS BELLERI, Sub Circino aureo, Anno 1602.

INCIPIT PROLOGVS FORMICARII IVXTA ÆDIFICATIONEM FRATRIS IOANNIS NYDER, SACRAE THEOLOGIAE Professoris eximij, qui vitam tempore Concilij Constantiensis Basiliensisque duxit in humanis, feliciter.

DEragrans crebrò partes quasdam præsertim Alemaniæ querelas nonnunquam audiui pigrorum in fide hominum: Cur modo inter Christicolas Deus nullis ecclesiam roboret miraculis, aut sacris pro fide tuenda, & virtutibus ad bene viuendum non illuminet, sicut olim, reuelationibus? Cum perfidis enim Iudæis clamitant: Signa nostra non vidimus, iam non est propheta, & nos non cognoscet amplius. Quod murmur, Christi cooperante gratia, compescere conabor in sequentibus per plura quæ prope & circa nostra tempora, imò nobis dum datū est viuere in humanis, mira adeo vel miracula ostensa sunt diuinitus, cum reuelationibus varijs & sanctorum hominum virtutibus; quæ constant, aut visus mei, vel auditus propria experientia, aut fide dignorum relatibus, &, vt reor, satis exinde facta sunt credibilia. Verum quia *Psal. 73.* *c. d à dex.*

in morali nunc laboro materia, precor ideo lectorem sequentium ne demonstrationem quærat vbi accommoda sufficit probabilitas. Nec me suspicetur faciliter credere hominibus quibuslibet, præsertim feminis, quas nisi sint probatæ, plurimum semper in talibus delirare suspicor, quanquam sexus non despiciendus sit fragilis, in quo sexu Deus sæpe magna fecit vt confundat fortia mundi secundum Apostolum. Scio Deum iuxta beati Iob vaticinium nostro non egere mendacio ad obsequendum sibi. Scio quòd falsitates detestatur Theologica quàm professus sum scientia. Scio denique fucatam doctrinam procul esse à vita, & quo fungor ordine Prædicatorum & officio. Nec miretur quis si quandoque loca & nomina propria personarum siluero, quia ita fieri debere fraterna caritas imperat, & recta persuadet ratio, vbi aut confessionis sigillum, aut secretum aliquod notabile, aut periculum cenodoxiæ ad aliqua silenda astrinxit, vel periculum aliud corporis aut animæ.

1. Cor. 1. Iob 13.

Sub vnius igitur typo voluminis libellos quinque colligere studui, & præsens opus quod Formicarius appellatur, moralizatur. In quo *PIGER* discipuli, & *THEOLOGVS* præceptoris habebit officium.

Libellus primus principaliter erit de raris bonorum hominum exemplis & operationibus.

Secundus de verisimilibus bonis reuelationibus.

Tertius de falsis & illusorijs visionibus.

Quartus de virtuosis perfectorum operationibus.

Quintus de maleficis & eorum deceptionibus.

Capitu-

Capitulum primum. Quòd formicarum proprietates præ multis animalium conditionibus sunt inspiciendæ. De sexaginta proprietatibus earum. De triplici laborum differentia. De appetendis miraculis. De eis quibus Eucharistia miraculosè data est, & cur sensibilis aliquando deuotio subtrahitur.

Cap. 2. Nigredo quid significet. De quibusdam virginibus a Christo desponsatis, & quare Deus simplicibus plus solet dare.

Cap. 3. Quod in paruis animalibus mirabilior Dei lucet sapientia. De reformatis miraculosè monasterijs, & quomodo saluari possunt qui in deformatis viuunt monasterijs.

Cap. 4. De politia bona triplici. De errore eorum qui castitati detrahunt. De liberatis ab amore carnali diuinitus & quàm apta sint terræ sterilis pro castitate tuenda.

Cap. 5. De mutuo & fraterno iuuamine, & de triplici gradu in matrimonio castè viuentium.

Cap. 6. Quomodo in brutis quibusdam animalibus quædam est ratio, memoria, & solicitudo. De non iudicanda faciliter Prælatorum vita, & de sanctis Episcoporum quorundā exemplis.

Cap 7. De ciuitate morali, & labore bono triplici Quæ bona fecerint duo Concilia generalia nostro tempore. Quòd impossibilis sit modò generalis ecclesiæ reformatio. Quòd Prælati non

semper sunt in causa quare non fit reformatio, & quod oportet eos vicia sæpe subditorum dissimulare.

Cap. 8. Quæ sint perfectionis viæ, & quantum peccent religiosi medicinam studentes corporum, animarum neglecto studio.

Cap. 9. Vituperatur iners otium, & commendatur labor triplex, & de quorundam hominum bonorum stupendis corporalibus exercitiis.

Cap. 10. Dæmon quomodo religiosos perfectionis iter transeuntes plus vexat quàm alios, & quanta bona in ecclesia fecerint mēdicantium ordines, licet persecutores semper habeant.

Cap 11. De vtilitate peregrinationis discretæ. De laude & fructu Christi passionem crebro ruminantium.

Cap, 12. De præparatione cibi spiritualis. De duplici dulcedine diuinæ gratiæ quæ aliquando in Eucharistiæ sumptione, aliquādo in aliis exercitiis percipitur, & de mirabilibus naturalibus quæ videntur esse miracula,

Capitula secundi libri.

CApitulum primum. Quòd reuelationibus quis credere potest bene probatis. Quòd simplicibus aliquādo, & feminis tanquā aptioribus aliqua reuelantur, & de magistri Vincentii laudibus.

Cap. 2. De Archiepiscopi Treuerensis Ottonis bona

bona vita, & cur hodie Episcopi non sicut olim clarent miraculis.

Cap. 3. De visu hominis duplici. De somniorum veritate & falsitate, & de auisatis in somnio vel vigilia per Sanctos.

Cap. 4. De somniorum differentiis. De causis eorum, & de deceptis per somnia & visiones.

Cap. 5. Quod recurrendum est ad discretos viros in somniorum & visionum incertitudine, & de sex regulis per quas aliquis in talibus non decipi potest faciliter.

Cap. 6. De via bona multiplici in moribus, & sub quàm multis imaginibus somniorum diuersi auisantur.

Cap. 7. De laude pacificorum. Quod deus mutis & surdis aliquãdo futura reuelat, & cum simplicibus in Eucharistia miracula operatur, ac de quinque prophetiæ gradibus.

Cap. 8. De sollicitudine pro thesauro virtutum habendo, & de militibus virtuosè pro republica laborantibus, vel pro fide.

Cap. 9. Quis sit odor bonus in moribus. De sancte in matrimonio & castè viuentibus, & vtrum bonus angelus aliquem hominem in bono possideat, sicut malus in malo.

Cap. 10. Fœtor luxuriæ assimilatur sulphuri & quantò sit fugienda. Et de castitate aut virginitate quæ sicut corpus tueri potest.

Cap. 11. Abstinentia quantum prodest & crapula obest. Quòd deus in his pugnantes iuuat, &

de terra vbi viget castarum feminarum multitudo & virginum.

Cap. 12. Quod alæ contemplationis in senio assumi deberent. Quid sit senium laudabile, & quomodo quidam electi in morte timent, alij gaudent qui prius fuerunt timidissimi, & scrupulosi in conscientia.

Capitula tertij libri.

CApitulum primum. Quomodo multiplex est quantitas. Qualiter quidam se fingunt defunctorum esse animas, & reuelationes habere. De feminis in iubilo exclamantibus aliquando in sermone, & quid sentiendum sit de talibus.

Cap. 2. Quantum obest animæ cæcitas, & de deceptione triplici quam facit diabolus aliquibus, exemplaq; ponuntur de dæmone visibiliter nobili obsequente, & de per Beghardū deceptis.

Cap. 3. De vrsis quibus tyranni assimilantur. Quantum oratio communis valeat, & opera priuata misericordiæ ostenditur in monialibus peruersis, & in femina perplexa mirabiliter in causis matrimonij.

Cap. 4. Quantum viri cauere habent à mulierum familiaritate & blanditia. Quomodo sexus non est vituperandus in feminis, sed vitium, & duæ dantur causæ, cur vir excellit feminam

minam, & quare plus viri auisantur quàm fe-mine.

Cap. 5. Quomodo formicaleon & tigris hypocritas designat & hæreticos, & datur intellectus cuiusdam pernicioſiſſimæ hæreſis quæ currit hodie, atque duo modi oſtenduntur quibus dæmonum voluntas & poteſtas coarctatur.

Cap. 6. Infamia fœtori comparatur. Quàm periculoſum ſit feminis conuiuere. Quomodo hæretici tales ſolent ſeducere ad ſpiritum libertatis. Quomodo viri maleficiantur ibi, & diſcipulos acquirunt defloratos.

Cap. 7. Quàm conſultum ſit ſpiritualibus in domo conſiſtere. Et cur quidam & quædam per hæreticos decipiuntur faciliter.

Cap. 8. Per cineres deſignatur humilitas. Superbia meretur illudi. Exemplum eſſe videtur de moniali quæ ſe morituram falſo prædixit, & quomodoveri à falſis prophetis cognoſcuntur.

Cap. 9. Canibus hæretici aſſimilantur. Hæretici in quanta differentia fuerint, & malitia in regno Bohemia, & cur aliquotiens triumphos contra fideles obtinuerint in bellis.

Cap. 10. Quòd per aurum ſacræ ſcripturæ ſapientia deſignatur. Quòd eandem hæretici malè accipiunt, & de quodam hæretico peruerſiſſimo & cauto ad fidem conuerſo tandem.

Cap. 11. Quæ vtilitas ex hæreſi ſequitur. De deceptis per ſtigmata Chriſti fictitia. Quomodo mirabiliter vterque ſexus decipitur, & de puero

puero in Rauenſpurg pro martyre tento.

Cap. 12. De miraculis tempore quo in Bohemia hæretici fuerunt oſtenſis, ponuntur quædam exempla.

Capitula quarti libri.

Capitulum primum. Anima quomodo creſcit virtutibus. An femina ſint viris peiores & incontinentiores?

Cap. 2. Oua & fœtus ſpiritus quomodo ſint nutriendi. De ſeruientibus aliquando ſanctis ſine euchariſtia non migrantibus, & quod ſancti in ſimilibus priuilegiati ſunt eis obſequentibus.

Cap. 3. Vita à quo Sole proueniat. Quomodo blaſphemias quidã dedicerunt. Quòd tria ſunt vitia difficillimè dimiſſibilia videlicet amor, auaritia, & odium, de quo exemplificatur.

Cap. 4. Filii ſpirituales quantum diligendi eſſent, & quomodo virgines quædam pro virginitate tuenda mortem pro vita præſenti oratione apud Chriſtum obtinuerunt.

Cap. 5. De Zelo educandi fructum animarum & virtutes propria exempla caſtarum virginum ponuntur,

Cap. 6. Herbæ & earum fructus & ſuccus quid ſignificent. De diſcenda ſapientia a mirabilibus dei in lingnis & lapidibus per imagines naturaliter productas.

Cap. 7. Senectus laudabilis quæ ſit. De ſeptem quæ ſunt

sunt necessaria vt senes discant si prius non didicerunt, & de magistro Francisco sene & deuoto Theologo.

Cap. 8. Quid significent grana hordei vel frumenti, & quomodo Deus peccata grauia hodie graniter aliquando punit fulmine vel morte temporali, seu spoliatione.

Cap. 9, Humor carnalis concupiscentiæ quantum sit cauēdus. De sancta virgine Coleta Clarissa. Quòd fides hodie dilatatur in mundo, & de sancta vita Catherinæ de Senis. De pœnitentia Sancti Dominici.

*Cap. 10. Quod in terrenis se nullus fundare debet. De * præmunitis ad moriendum diuinis oraculis, & de non vindicando se in clero per laicos.* *f. præmonitis.*

Cap. 11. Per quinque remēdia labor aliquis facilitatur etiam spiritualis. De horrentibus Christi sacramenta recipere. De sanctæ Christinæ meritis, eius die morienti, & de bona morte multorum qui publica iustitia plectuntur.

Cap. 12. Hyems & æstas quid significēt moraliter. De vitanda accidia, & quod non oportet temere de morte subitanea bonorum hominum in quibus bona vita præcessit.

Capitula quinti libri.

CApitulum primum. Colores diuersi quid in sacra scriptura significant. Quòd tribus modis deluduntur hominum mentes, & de nocturnis

Diurnis exercitibus & equitibus quid in bono vel in malo significent.

Cap. 2. Vnde proueniant inquietudines nocte in quibusdam domibus exempla ponuntur, & quomodo fiunt possessiones hominũ à dæmonibus, ac de sex causis quare quidã non liberãtur.

Cap. 3. Hyems & frigus quid significent. De septem maleficorum exercitijs. Quomodo comedant pueros, quomodo artem istam profiteantur, & an maleficium sine peccato possit tolli.

Cap. 4. Necromantici qui sint. Quomodo à dæmonibus malum aliquando precium recipiunt. Quomodo diuinitus maleficia impediuntur, & quomodo tempestates concitant.

Cap. 5. Viscus animæ est delectatio luxuriosa potissimè. Malefici quomodo infrigidant generatiuam, promouent ad amorem vel odium, & an in charitate existentes possint maleficiari.

Cap. 6. Vini nocumenta ostenduntur. Quomodo remediari possunt infrigidati, amore vel odio capti, & huiusmodi maleficiati. Quomodo bonus angelus magis est beneficus bonis quàm malus maleficus peccatoribus, & de multis per angelos castificatis seu eunuchatis.

Cap. 7. Comestio detractionis quæ sit, malefici quomodo laedunt iudices aliquando. Quomodo vident absentia, & quomodo dicunt aliquando contradictoria.

*Cap. 8. Delectatio venerea quantum fugienda sit. De feminis * quantum sub virili specie se publicè*

c. d. omit. quantum.

publicè dicentes esse missas diuinitus, & de tribus quæ raro medium tenent videlicet lingua, ecclesiasticus, & femina; quæ in bonis optima, in malis verò aliquando pessima sunt.

Cap. 9. Tres modi sunt corrigendi vitia, & quòd incubi sint & succubi dæmones, prout probatur per exempla & per auctoritates.

Cap. 10. Quæ sit munditia & immunditia carnis & spiritus. Quàm periculosus sit contactus maris & feminæ. Incubi vtrum generent. Quomodo quædam virgines in conceptu & partu aureolam non perdunt virginum. Remedia fugandi incubos dantur, & quomodo quædam phantasticè solum se concepisse putant.

Cap. 11. Homo perfectus est triplex particularis homo. Ex duplici causa aliqui possidentur. Sex modis dæmones solent possidere. Quòd possessi eucharistiam recipere possunt, & quid valeant exorcismi.

Cap. 12 Stipes, radix, gemma, flos, folia, & fructus quid significant. De herbis, petris, & melodiis an dæmonem arcere possint. De variis modis possidendi hominem aliquando phantasticis per maniam, & de remediis contra maniam.

ILLV-

AVCTORVM DE IOANNE NIDERO TESTIMONIA.

Iohannes Trithemius de scriptoribus ecclesiast.

IOhannes Nyder, ordinis fratrum Prędicatorum, natione Teutonicus, vir in diuinis scripturis studiosus & eruditus, & in Philosophia scholastica sufficienter doctus, in declamādis sermonibus ad populum excellentis & præclari ingenij, hæreticæ prauitatis inquisitor, & mulierc ularum quas maleficas vulgus appellat, acerrimus inuestigator: scripsit aperto sermone nonnulla volumina, quibus nomen suum posteris notificauit. De quibus ista ferūtur.

De contractibus mercatorum lib. j. Cūm mercatorum officium.

De lepra morali lib. j. Olim dum legimus in te.

De prędceptis decalogi lib. j. Decalogi legē sacratis.

De formicis moraliter lib. v. Peragrans crebro quas.

De cōsolatione timoratæ conscientiæ lib. j. Apud disciplinas reperi.

Speculum perfectionis. lib. j.

Sermones de tempore lib. j. Ecce rex tuus, &c.

Sermones de sanctis lib. j. Venite post me, &c.

Quadragesimale lib. 1. Conuertimini ad, &c.

Et alia complura. Claruit temporibus Sigismundi Imperatoris & Conciliorum Constantiensis & Basileensis anno Domini 1430.

Guil.

Guillelmus Eysengrein in catologo testiū veritatis, orthodoxæ matris eccles. Anno D. *1423.*

IOannes Nyder, ordinis Prædicatorum, Germanus, hæreticæ prauitatis inquisitor, sacræ paginæ doctor, insigni spectataque virtute præditus vir, ob vitæ continentiam; & sacrarum maximè literarum peritiam toto orbe clarus. De præceptis decalogi librum, Alium de consolatione conscientiæ scripsit. Tum porrò cui speculi perfectionis titulus tribuitur, perfecit. De formicis quoque, vitam considerans Christianam, diuino instructus eloquio, commentarios composuit. Sermones elegantes atque doctissimos posteritatis memoriæ consecrauit.

Sixtus Senensis bibliotheca sanctæ lib. 4.

IOannes Nyder, ordinis Prædicatorum, natione Theutonicus, in diuinis scripturis studiosus & eruditus, & in theologia scholastica sufficienter doctus, & in declamandis sermonibus populo gratissimus, scripsit rudi, sed aperto sermone in vigesimum caput exodi de decem præceptis decalogi eruditum & grande volumen, cuius initium est, Decalogi legem sacratissimam. Item in decimum tertium caput Leuitici de lepra morali lib. j. Item in euangelia totius anni sermonum tomos duos. Claruit sub Sigismundo Imp. anno Domini nostri Iesu Christi. 1430.

Antonius Senensis, Lusitanus, in bibliotheca Fratrum Prædicatorum.

FRater Ioannes Nider natione Sueuus, Magister in Theol. eruditissimus, verū fuisse speculum

lum obseruantię regularis, & scientiarum omnium promptuarium vberrimum & nobilissimum memoratur. Quantæ autem fuerit & eruditionis & in dicendo vbertatis, quàm eloquens, doctus, & concionator excellens aperte demonstrat in his quæ transmisit ad posteros.

Scripsit præceptorium diuinæ legis.
Tractatum de contractibus mercatorum.
Alium de secularium religionibus.
Alium de abstinentia esus carnium.
Alium de reformatione status cœnobili.
Consolatorium timoratæ conscientiæ.
Sermones Quadragesimales.
Tract. de vigore consuetudinis & dispensatione canonica.
Tract. de perfecta paupertate.
Alium de lepra morali.
Alium de vera & falsa nobilitate.
Alium de formicarum moralitate dialogum studiosi & pigri.
Speculum perfectionis.
Dispositorium moriendi.
Sermones de tempore & de sanctis.
Claruit anno 1435.

Ioannes Molanus in bibliotheca Theologica.

IOannes Nyder, ordinis Prædicatorum S. Theologiæ doctor, Prior fuit conuētus Basileensis, legatus ipsius Concilij ad Bohemos, sagarum acerrimus persecūtor, obijt Norimbergæ in legatione anno Christi 1438. Scripsit autem sermones per annū, Patisijs apud Paruum in 8. alibi in folio. De lepra morali. Parisijs & Louanij. Formicarium apud Marnef in 4. Consolatorium timoratæ conscientię in 4. Manuale confessorum Parisijs apud Marnef 1518. in 8. Dispositorium moriendi in 4. In Decalogum Vlmæ in fol. De contractibus mercatorum opusculum recusum Coloniæ 1575. cum tractatu Beneuenuti Stracchę.

Liber Primus.

QVOD FORMICARVM PROprietates præ multis animalium conditionibus, sunt inspiciendæ. De sexaginta proprietatibus earum. De triplici laborum differentia. De appetendis miraculis. De eis quibus Eucharistia miraculosè data est, & cur sensibilis aliquando deuotio subtrahitur.

CAPITVLVM I.

VADE ad formicam o piger, & considera vias eius, & disce sapientiam, quę cum non habeat ducem ac præceptorem, nec principem, parat æstate cibum sibi, & congregat in messe quod comedat: ait dives ille Salomon primus in hoc Philosophus & Theologus, Prouerb. 6. Quo in loco tria te docet, o piger, attendere principaliter 1. pij præceptoris mandatum cum præmittit, vade, & disce sapientiam: 2. proprij teporis excessum, vbi subiungit, o piger, 3. gnari animalis exemplum, quando concludit ad formicam, cum suis proprietatibus, quàs si humanis applicaueris moribus, veram reuera disces sapientiam. Eandem enim ob causam olim in principio nostri ordinis noster frater Thomas Brabantinus librum

moralizauit de apibus, eisdem applicans exempla & miracula suo facta tempore, ne talia aboleret obliuio mater ingratitudinis. Non autem, vt reor, leui ex causa materiam assumpsi de formicis, potius quàm de aliis minutis animalibus, quia inter talia omnia nihil reperi natura sagacius, & morali disciplinæ hominis accommodatius. Qua in re nedum sapientissimi Salomonis, verum etiam per eum loquentis Spiritus Sancti autoritatem imitor, dicentis prouerb. 30. Quatuor sunt minima terræ, & ipsa sunt sapientiora sapientibus: formicæ populus infirmus, qui quidem præparat in messe cibum sibi, & de lepusculo, locusta & stellione posterius per ordinem loquitur. Formicarum præterea ex inspectione prouida, olim Malchus, qui captiuus dicitur monachus, suæ compunctionis hausisse legitur documenta salubria, vt beatus Hieronymus in eiusdem scribit legenda: Cogitans, inquit, B. Malchus dum captus in eremo pecudes pascerem, aspicio formicarum angustum gregem, vehere videns onera maiora quàm corpora: aliæ herbarum quædam semina forcipe oris trahebant: aliæ egerebant humum de foueis, & aquarum meatus aggeribus excludebant: illæ venturæ hiemis memores, ne made facta humus in herbam horrea verteret, inlata semina præcidebant: hæ luctu celebri corpora defuncta portabant: quodque magis mirum esset, in tanto agmine egredientes non obstabant intrantibus; quin potius si quam sub fasce vidissent & onere cecidisse, suppositis humeris adiuuabant. Quid multa? pulchrum nempe mihi, & non modici ponderis spectaculum dies illa præbuit: vnde ipse namque recordatus ipsius sapientissimi Salomonis ad formicæ solertiam nos mittentis, &

Hieronym. to. 1. in fine.

Prouer. 6.

pigras

pigras mentes sub tali exemplo suscitantis, cæpi tædere captiuitatis, & monasterij cellulam quærere, ac formicarum illarum similitudinem desiderare, vbi laborant in medium, & cùm nihil cuiusquam proprium sit, omnium omnia sunt. Cum igitur inter parua admiranda animalia, non excipiendo brenem in volatibus apem, nullum formica reperiatur sagacius, similiter quoque morali disciplinæ hominis accommodatius: idcirco iuxta generalem præmissam traditionem, eius proprietates in sequentibus huius opusculi libris ac tractatibus recitabo; nihil tamen de talibus formicarum proprietatibus scribendo, nisi quod beatus Isidorus, Plinius, Solinus, & ipse Aristoteles tradunt, similiter quoque & Dominus Albertus Magnus in suis de animalibus libris, aut quod ego propria vidi experientia. Est itaque inter formicarum proprietates in genere iuxta comparationis gradus triplices, quintuplex differentia, secundum quas quinque erunt libelli ad mores hominum bonos vel malos applicabiles. *Eccl. 11.*

Prima differentia ex operatione formicarum sumitur, quia quædam mortuos sepelire videntur: aliæ in alijs laboribus lucrosis sedulò occupantur: aliæ verò stant in vijs publicis, iter quodâmodo ostendere conantes, ne erret aliqua.

Secunda differentia ex motu sumitur, quia quædam repunt tantummodo: aliæ alas acquirunt: aliæ volant.

Tertia differentia in quantitate consideratur, quia quædam sunt paruæ, aliæ maiores, aliæ maximæ.

Quarta differentia in processu ætatis videtur, cum quædam sint in ouis, aliæ vermiculi nati nouiter, aliæ autem quæ iam possunt generare.

Quinta differentia est in colore, quia quædam

nigræ, aliæ rubeæ, aliæ formæ & qualitatis alterius, vt in Æthiopia. *PIGER.* Quia me formicarum propria intueri iubes, & ibi discere sapientiam, vellem vt earum conditiones singulas exprimeres, vt his quasi pro exemplari habitis, facilius deinceps & delectabilius mores valeamus * diligere. *THEOLOGVS.* Vt noueris ergo (prout ex præfatorum Doctorum dictis elici potest authenticis) conditiones formicarum annectã sexagenas numero, cuique libello tradendo duodenarium. *Sub primo sit hæc in ordine.*

f. rectius deligere vel dirigere.

60. proprietates formicarum pro materia totius operis.

1. In operatione sua formicæ differunt tripliciter, vt præmissum est.

2. Hæ quæ sunt nigræ, paruæ sunt mole corporis, sed virtute excellunt maiora animalia.

3. Quamuis viuant in grege, non tamen Regẽ habent ducem, nec præceptorem.

4. Ciuilitas earum est differens multum ab apum politia, dum istæ regnum habeant Monarchicum, non autem illæ.

5. Etsi monarcha careant, tamen sibi mutuo tranquilliter obtemperant.

6. De sua Republica ineſt eis quędam ratio, cura, & memoria.

7. Domum simul siue ciuitatem construunt, quam distinctam habitaculi, diuersis, plantarum tegunt particulis.

8. In suis domibus vias rectas & occultas fabricant, quibus satis occultè sæpe inhabitant.

9. Tam mares quam feminæ ad laborem egrediuntur vniuersæ per turmas.

10. Vias suas multum ordinatè obseruãt, ne illæ quæ exeunt, reintrare volẽtes, obuiãdo præpediãt.

11. Extra domum via satis recta & aperta ambulant, vt necessaria acquirant pascua.

12. Non

11. Non more apum sibi cibos faciunt, sed à Deo & natura donatos recondunt.

Pro libello secundo sit

1. Formicarum differentia in motu trina esse dignoscitur, vt præmisi.

2. Prognosticant & præsentiunt frigus & pluuias & tempestates aërum.

3. Geminos habent oculos quibus corpore reguntur.

4. Amputatis oculis in vijs patentibus errant.

5. Cæcitatem incurrens videntem fortissimè amplectitur, nec dimittit nisi ad casam reducta.

6. Via vna egrediuntur à suis domibus, quæ versus finem, propter quærenda pascua plurificari videtur.

7. Per vnam lineam satis regiã ad nidũ redeũt, nec in via vna aliã impedit sed aliquãdo sibi osculo vel ore pacis fœdera porrigere videntur mutuo.

8. Omnes vnum locum obseruant in quem thesauros ponunt & recondunt.

9. Nidus earum acutum quemdam & ponticum, atque odorem emittit delectabilem.

10. Fœtida quędã vt sulphur, origanum & cornu adustum ceruinum adeo odiunt, vt si talium super earum domos spargantur fumigationes aut cineres, de loco migrent. (sunt.

11. Omnes circa vêtrẽ strictæ, paruę, & quasi tinctę

11. Et vltima formicarum differentia est: Quòd in senio tantùm, more auium, assumptis alis volãt.

Pro libello tertio sit conditio formicæ

1. In quantitate earum triplex (vt in præsenti non longè antea tetigi) reperitur differentia.

2. Quando in via visu priuantur vix aut nullatenus ad domum reuerti possunt.

3. Ab vrsis deuorãtur, quos sanãt si ęgrotãt vnde ab

sagaciſsimè quęruntur.

4. Philomenæ formicas & earum oua auidè quærunt & comedunt, quia ex his conualeſcunt ægrotæ, & ſonoræ efficiuntur.

5. Formicaleon cibum formicarum rapit & edit in hyeme, quia in æſtate improuidus nihil ſibi de cibo reſeruat.

6. Quamuis nidus formicarum odore bono redoleat, tamen ſi ſuper eo ligna noua & tenera, aut ex his lagena terantur duriter & fricentur, fœtorem quendam notabilē cōtrahere experiuntur.

7. Quando lucri cauſa incautæ extra domos ambulant, ſæpe à formicaleone inſidioſè necantur.

8. Formicæ vbi ſunt nociuæ faciliter fugantur ſi ibi orbiculariter cineres ſpargantur.

9. Formicæ dicuntur eſſe in Æthiopia grandes adeo, vt canibus ſimilentur.

10. Aurum tales pedibus ex arena leguntur fodere.

11. Eędem à ſe effoſſum aurum, quod eis parum aut nihil prodeſt, cuſtodire diligentius dicuntur.

12. Homines qui eis aurum furtiuè ſubtrahunt euigilantes ad necem perſequuntur.

Pro libello quarto.

1. *eſt conditio*: Quod in ætatis proceſſu gradu trino potiuntur prætacto.

2. Oua formicarum colore ſunt alba: ſed quātitate parua & rotonda, oblonga, & columnalia.

3. Oua earum ſunt odorifera, & infirmis quibuſdam animalibus medicina.

4. Incrementum oua earum ſuſcipiunt in loco calido, & verſus Solem, vbi poſita à parentibus primò in vermes albos, & exinde in formicam complen-

complentur.

5. Turbata domo oua studiosé solent tollere, & ad nidum reportare.

6. Cibus formicarum sunt fructus & herbarum succi, quarum etiam partes separant, & cum eis ad nidum reuertuntur.

7. Formicis præ alijs est proprium quòd in maiore suæ ætate virtute crescunt.

8. Grana frumenti eligunt; sed hordeum modicum curant.

9. Grana desiccãt cum humida sint & cõpluta.

10. Grana sollerter colligunt & decorticant ne germinent, & secretò recondunt.

11. Arte multiplici onera reddunt portabiliora.

12. Hyeme quiescunt, & cibo fruuntur æstate collecto.

Pro libello vltimo.

1. In colore denique prima est formicarum differentia.

2. Quæ domos ędificãt extra solitudinem prope homines, deuastationes crebrò patiuntur.

3. Frigus graue ouis earum superueniens prolem impedit aut retardat.

4. Alis carentes, vel nimium progredientes in publicum ab alijs bestijs faciliter necantur.

5. Viscosis humoribus, & tempestate ab incessu & à labore prępediuntur.

6. Quæ sibi à vino, vel à vippa non cauent subitò inebriantur & grauiter.

7. Comestæ ab hominibus, eis nocent, non bes omnibus, sed quibusdam proficiunt.

8. Formicarum cibus nonnunquam sunt cadara animalium mortuorum.

9. Se lædentes homines humore acuto pũgũt.

10. Manus inquinât hominis, si multũ tãguntur.

11. Radices lædunt arborum vbi iuxta eas nidificare sinuntur.

12. Ad summitates scandunt arborum, & ibi earumdem arborum flores & germina lædunt & rodunt, cauantque fructus tenerrimos.

Vides igitur piger quot imitabilium proprietatum diuersitates æterna sapientia in minuto animali locauerit? *PIG.* Video, & fortasis inuideo, qui me iam vice tertia, non proprio, sed nomine probroso pigrum vocitas: quem, à tempore quo religionem approbatam professus sum, scis acediam odisse, & si non totã euaserim. Nã auctores alij qui suis cum discipulis de exemplis habuere dialogum, honesto eos allocuti sunt nomine proprio aut appellatiuo, tu verò inchoas à conuicio.

THEOL. Te pigri hominis vitio irretitum esse non re ipsa autumo: sed solo nomine mutuæ collationis gratiâ. Nulli scias nomen qualecunque oberit, si designati vitij actu caruerit. Quid enim obfuit Thadæo Apostolo, quòd cum proditore Christi Iuda par nomen habuit? Vbi de morum in aliquo constat differentia, parum refert quid sit de nominis conuenientia. Sicuti namque solum vocabulum nulli hominum bonitatem tribuit: ita nec cuicũque nota vitiosi nominis ipsum virtutis donũ adimit. Ni fallar, mens ipsa fuit Chrysostomi cum ait in quadã sententia: Si diaboli nomen aureis litteris scripseris, malignitate tamẽ nõ carebit: & si nomen Dei tetris nonnullis depinxeris characteribus, nihil diuinæ bonitati nocebit. Vocũ itaque pruriẽtia vocabula nõ curem⁹ magnopere, sed virtutes prout cœpimus, de formicæ proprietatib⁹ satagamus proficere. *PIG.* Trãquillatus à murmure, video esse vt asseris, vnde quæso, cœpta morali doctrina,

doctrina, eandem velis deinceps prosequi. THEO. Prima formicarũ prærecitata est differẽtia & proprietas. *Quòd in operationibus suis formicæ plurimum differunt, quia quædam mortuos sepeliunt: aliæ lucrosis occupantur sæpe laboribus: aliæq; stare videntur in vijs publicis, iter quodammodo ostendere molientes alijs, ne deuient.* Per quæ datur intelligi, quòd nulli homini, præsertim minus Ecclesiastico, licet vacare acediæ vitio, sed cunctis studendum est vtili aliquo semper occupari exercitio. Sunt enim in cœtu ipsius Ecclesiæ ad instar formicarum exercitia varia, & tres operationum differentiæ plurimũ distantes apud Deum in merito. Quidam sunt in mundo detenti licitis, sed circa corporalia pressi laboribus, puta mechanici, pro sustẽtatione sua & suorum necessariorum, & maximè hi qui in operationibus misericordiæ corporalibus proximo obsequuntur, quibus tamen non semper debent insistere, sed ijsdem interdũ omissis vacare melioribus: In sæculo enim vel in infirmitate existẽtes velut mortui sunt, vel in morte quadam constituti, iuxta illud cantici Ecclesiæ: Media vita in morte sumus: Suprà enim tota vita est in cœlo, infrà tota mors est in inferno, hîc autẽ in media vita sumus, quæ quædam mors. Hinc est quod ad meliorem vitã Christus quendã vocare volens sibi dixit Matth. 8. sequere me, & permitte mortuos sepelire mortuos suos: Vnde Bernardus 19. Notãdum est in hac sententia, quòd aliquando minora bona prętermittenda sunt propter vtilitatem maiorum. Sunt alij lucrosis insudantes laboribus: sed in spiritualibus bonis, videlicet religiosi & clerici, qui per orationes & laudes Canonicas à suis & aliorũ animabus nocte dieq; hostes fugãt inuisibiles, de quibus ait Apostolus 1. Timoth. 5. Qui bene præsunt presby-

Tria hominum genera. 1.

2.

Presbyteri duplici honore digni habeantur, remuneratione scilicet diuina pariter & humana, vt
Gloss. ord. 3. glossa insinuat. Sunt præterea alij, qui in plebeorum oculis tota die stare otiosi videntur, eò quòd corporalibus se non inuoluunt exercitijs, qui tamē in via morum veri duces sunt hominum simplicium, eis methodum ostendentes mandatorum Dei: quemadmodum sunt boni Doctores & Prælati Ecclesię, de quibus ad Ephes. 4. dicit Apostolus: Ipse dedit, quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem pastores & doctores ad consummationem sanctorum in opus ministerij in ædificationem corporis Christi. Primi ergo boni, secundi meliores, & tertij optimi formicarum imitantur opera. *I I G.* Vellem quòd singula in sequentibus capitulis probares per moderna aliqua miracula, sicuti ipsa iam roborasti sacræ scripturæ autoritatibus, & formicarum proprietatibus.

THEOL. Si sacrę scripturę autoritas, & veterum tibi miracula ad credendum non sufficiunt, Iudaicæ perfidiæ videris esse proximus. Iudæi (in-
1. Cor. 1. quit Apostolus) signa quærunt sicut Græci sapiētiam, & Saluator Math. 7. multi dicent mihi in illa die, domine, domine, nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis, quia nunquā
Greg. lib. 20. mor. cap. 8. alias. 9. noui vos: discedite à me qui operamini iniquitatem. Super quo Beatus Gregorius 20. libro moralium: Hac sententia datur intelligi, quod in hominibus charitas, humilitas, non autem debeant, virtutum signa venerari: vnde nunc sancta Ecclesia etiamsi qua sunt hereticorum miracula despicit, quia probatio quidem sanctitatis non est signa facere,

cere, quia hæc sanctitatis specimen non esse cog-
cognoscit: sed proximum vt se diligere, de Deo
vera, de proximo meliora quàm de seipso sentire. *Aug. lib.*
Et beatus Augustinus libro 83. q. dicit: Intelligimus *83. q.*
quædam miracula etiam sceleratos homines face- *79.*
re, qualia sancti facere non possunt. Et statim cau-
sam huius adiungit idem, dicens: Quòd non ideo
potioris loci apud Deum arbitrandi sunt esse sce-
lerati quàm iusti: non enim acceptiores erant apud
Deum Magi Pharaonis quàm populus Israel, quia
non poterat ille populus facere quod illi faciebãt,
quamuis Moyses in virtute Dei maiora potuerit.
Vnde reuera mali non possent illa facere nisi per-
missi: boni autem, si daretur eis a Domino, possent
& illa, & maiora facere: non tamen sine recta or-
dinatione domini est, quòd non datur hæc pote-
stas sicut & malis. Vnde subdens causam quare
non detur eis, dicit: Ideo non omnibus sanctis ista
tribuuntur ne pernicioſissimo errore decipiantur
infirmi, existimantes in talibus factis esse maiora
dona quàm in operibus iustitiæ, quibus æterna
vita cõparatur. Propterea Dominus prohibet hinc
gaudere discipulos cum ait: Nolite in hoc gaudere,
quoniam spiritus vobis subiecti sunt, sed gaudete
quoniã nomina vestra scripta sũt in cœlis. Luc. 10.

PIG. Miracula adduci non desidero vt veritati
ipse credam fidei, & disciplinis moralibus, sed
propter pusillos fidei, quorum multitudo est non
minima, hoc exigo: qui nouis a Deo donatis pro-
digijs mouentur ad virtutes feruentius, referunt
exinde viri solidi Deo grates amplius, & vniun- *c. d. per*
tur charitate * perfecta, ob id suo fini altissimo *facta.*
arctius inhærentes.

THEOL. Has ob causas exemplum, imo mira-
culum in nostris factum temporibus refero de
laboran-

laborantibus in seculo licitè. Fuit vir quidam plebeus laborator, simplicianus mundo, sed Deo reuera prudentior in ciuitate Nurembergensi Bambergensis diœcesis meo tempore ciuis, modo non nomen proprium: sed vitæ fama bona occurrit, filius confessionis hic extitit prædecessoris mei in prioratu Nurembergensi fratris Eberhardi videlicet, viri vt adiacens mihi testari potest patris fide digni valde. Huius enim relatione didici quæ sequûtur, Hic igitur simplicianus temporali quidê substantia non mendicus fuit, sed rebus viuebat secundum seculum mediocriter, ad diuina verò fuit deuotus plurimum, nam egenis misericordiæ de labore & rebus proprijs pauperibus erogabat largiter, peregrinationibus longis aliquoties corpus macerabat acriter, & in meditatione dominicæ passionis se exercere solebat multipliciter: & quia ex his pijs operationibus ad Deũ dietim eius animꝰ cepit inardescere, idcirco desideriũ aliquoties in ãno sumẽdi diuinissimũ Eucharistiæ Sacramẽtum in eo non destitit crescere. Verùm in prefata ciuitate masculinus sexus rarius quàm femineus ad Eucharistię Sacramẽtum solet accedere, quod isti etiam licentius plerumque plebani, quàm illi solent tradere. Formidabat propterea Dei famulus Sacramentum, quod cordis æstu affectabat, contra morem crebrius petere, ne singularis videretur, iuxta illud memorandum beati Bernardi: Qui facit quod nemo, mirantur omnes. Excogitabatque tandem diuino nutu modum aliquem quo mediante acquireret per æquipollentiam, quod sumere nequibat per Sacramenti præsentiam. Sciebat enim quòd semper Dei misericordia voluntatem bonam pro facto acceptat, quando propria negligentia opus extrinsecum nõ vetat.

Exemplũ diuinitus tradite Eucharistiæ.

Bernard.

vètat. Fecit igitur quantum in se fuit quidquid potuit, se ad Sacramentum Eucharistiæ prœparando die præsertim & hora qua Eucharistiâ habere verisimiliter à sacerdote proprio non valuit. Nam primum si opportunitas arriserat, Sacramentaliter præconfessus est, cibum præcedenti die sumpsit moderatius vice ieiunij, deinde deuotione vera per meditationes stans in ara cordis coram Dei viuentis oculis mactare se & actuare solebat solicitius quo potuit, & tandem infra missę officium, & potissimè communionis hora, omni quo desiderio poterat à diuina petijt clementia, vt se tanti Sacramenti participem efficeret, & bonam voluntatem pro facto accepraret. In cuius euidentiam, vt corpus subijceret spiritui, & vt diuina bonitas bonæ voluntatis munus acceptaret pro facto, idcirco cùm sacerdos ore proprio Sacramentum sub specie panis solebat accipere, iste Dei famulus, tonso pectore, tunc etiam labia sua aperuit. Et ecce mira res. Nam diuino (vt piè credi potest) miraculo accidit, vt quando ita se dispositi, illico linguæ eius hostiæ consecratę quædam particula adhærere cœpit deotè, dulciter, & sensibiliter, adeo vt necessarium videretur ei, aut istam quam sensit particulam de ore quod verebatur ponere, aut, quod faciebat, perceptam deglutire. de quo cùm miraretur sæpius, & tãdem dubitaret, an illud aduenirent diuinitus, quadam die cùm diuina audisset & percepisset vt prętactũ est, finito missæ officio certiorari volens digitum ori imposuit, linguã tangere voluit, sed digito alba quædam particula, vt visus ostẽdit, inhęsit sensibiliter, quã ori reimpositã sumpsit vt antea: sed deinceps per decursum suæ vitæ nunquã simile meruit percipere, licet à bonis operibus non minus quàm prius desisteret.

PIG.

PIG. Scire vellem, cur hoc donum Deus suo famulo voluit subtrahere, qui nihil illiciti operis videbatur in tactu facere.

THEOL. Vt satis reor, nihil boni gratuiti & virtuosi huic diuina clementia abstulit deinceps, sed solùm sentimẽtum quoddam ademit corporeum, in quo paruum, vel quidem nullum consistit, secundum nostram sophiam atque doctrinam, meritum; quod potius nõnunquam imperfectorum est præmium, ne in via deficiant, quàm sit meritum. Vnde etiam fortioribus sępe in Dei vinea laborantibus talia subtrahuntur sentimenta dulcia, quę opus est vt aliquando dentur infirmioribus, vt docet beatus Bernardus in epistola ad fratres de monte Dei. Et fortasis etiam delicto penitus non caruit, post multas boni oraculi visas circumstantias, sicut Zacharias, ambigere, vbi dubitare non licuit. *Luc. 1.*

Nigredo quid significet. De quibusdam virginibus à Christo desponsatis, & quare Deus simplicibus plus solet dare.

CAPIT. II.

PRocedo ad formicarum conditionem aliam, quæ est: *Quod hæ quæ nigræ sunt paruæ quidem sunt mole corporis, sed virtute & animi industria excellunt maiora animalia.* Per quę datur intelligi, quòd quamuis quidam Dei famuli sint in exteriori apparentia paruuli & humiles, reuera tamen coram Deo & Dei Angelis, immo in Dei Ecclesia sanctitate & iustitia præcellunt ceteros qui in hominum aspectu sępenumero magni esse videntur: & merito. Per coloris quippe ingredinem humilitatem,

tatem, & per paruitatem corporis simplicitatem debere intelligi nemo ignorat qui sacram scripturam didicit. Hinc est quòd comæ sponsi Canticor. v. nigræ esse describuntur: id est mundo despicabiles, vt glossa dicit, & Math. 18. ipse humanatus quæsiuit, & respondit, dicens: Quis putas maior est in regno cœlorum? Et aduocans Iesus paruulũ statuit eum in medio eorum, dicés: Amen dico vobis, nisi cõuersi fueritis & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum. Quicunque ergo humiliauerit se sicut paruulus, hic est maior in regno cœlorum. Sæpe siquidem in pauperibus & simplicibus ac à mundo abiectis hominibus maiora vidimus virtutum, & nonnunquam miraculorum diuinorum indicia quàm in his qui alios in dignitatibus vel scientijs præire videntur. Deridetur, inquit beatus Iob ibidem cap. 12. iusti simplicitas, quæ est lampas contempta apud cogitationes diuitum, sed parata ad tempus constitutum. Diuites enim (vt super eodem dicit beatus Gregorius) vitam simplicium in hoc mundo humilem abiectámque despiciunt. Si tamẽ ante occulti iudicis oculos emicãt: honorari metuũt, despici non refugiunt, corpus continentia afficiũt, & & sola in animo dilectione pinguescunt.

Glosſ. ord.

Nota simplicium apud Deũ excellantiam.

Gregor. lib. 20. moral. c. 28. & 29. al. 17.

PIG. Poterisne de similibus talibus exemplum nostro factum tempore pro præsenti recolere?

THEOL. Possum, & spero multum accommodé nostro proposito. Viuebat satis nouiter soror quędam in monasterio quod *Tues* dicitur Constãtiensis diœcesis, simplex & recta, ac Deum timés, zelatrixque suæ religionis inter multitudinem consororum satis imperfectarum, vt notum est locum noscẽtibus. Hæc sacristiæ præerat & *sacrarum vestium pro Ecclesię officio: cui ad honorem

pro sacris vestibus.

sancto-

sanctorum qui sunt in patria multo tempore deuotè obsecuta fuerat. Intrauit autem, iam ista virgine satis prouecta existente, morbus epidimiæ pestis monasterium, & sacristanam istã cum multis ægrotare fecit sanctimonialibus. Cumque deuotè sumptis ecclesiasticis sacramẽtis omnibus ab ista sancta virgine, duæ sorores iam prope agoniã constituerentur, iacentes in alia camera distanti, quę infirmitatem ignorabant eiusdem virginis, cœperunt audire & videre cœlestem harmoniam & angelorum præsentiam circa locum sanctę virginis, dixeruntque sibi seruientibus. Num auditis & videtis quid cęlestes exercitus canunt & faciunt circa sororem nostram quam ægrotare non nouimus, sed feliciter iam migrare videmus? Sicque anima illius beatæ virginis in magna alacritate corpusculum reliquit propriũ, & in pace requieuit, magna cum admiratione sororum. Aliud exemplum. Præterea reuerẽdo patre nostro prouinciali referente audiui: quòd nuper prædones & raptores quidam vias diuersas obseruabant ne aliquem virum capere valerent à quo per vim luerum temporalis emolimenti conquirerent. Fuit autem pro tunc in ciuitacula imperiali parua Sueuiæ, quæ Alen dicitur, ciuis quidam simplex & rectus, qui in suis negotijs itinerans in manus præ dictorum raptorum venit: à quo cum quæ rerent vnde esset? Respondit, quod de Alen; cui illi: Captus ergo es. At ille respondit. Ita sit in nomine Iesu. Quo audito vnus prædonum subintulit, velut alter Cayphas: hanc, inquit, captiuitatem quo ad nos nunquam bona sequetur fortuna. Et ita, vt creditur, diuinitus in virtute nominis Iesu venit. Nam quamuis virum cautè multum versus captiuitatẽ ducerent, tamẽ miris modis manus eorum euasit,

In morte virginis religiosæ auditi sũt cantus angelici.

Inuocato nomine Iesu liberatur vir à prædonibus.

euasit, & ad propria inuitis raptoribus liber & saluus rebus & corpore redijt, qui nomen Iesu, id est Saluatoris in sua necessitate fideliter inuocauit, simpliciter, & veraciter.

Virgo sancta accipit à Christo annulum desponsationis.

Est etiam hodie in quodam rure propinquo satis ciuitati Nurembergensi virgo quædam ex pauperculis progenita parentibus. Hæc cum esset iunior, (modo enim est grandæua) venusta fuit corpore, & recta animo ac simplicissima.

Nam circa primos suæ pubertatis annos Christo suam virginitatem dedicare studuit, leuitates iuuenileś fugere, & æstus omnes sui cordis in Christum Dei filium, velut in sponsum suum, cœpit dirigere. Tentauit tunc ex aduerso, & multis annis postmodum, dæmonis nequitia, contra hanc pugilem se erigere, & nocturno tempore, nunc strepitibus horribilibus, nunc verò inopinatis parietum concussionibus, & tandem domus quam inhabitabat ruina fantastica à sanctis, quas faciebat, orationibus sanctam virginem terrere conatus est, & à cepto proposito dejcere. Sed mentita est iniquitas sibi. Nam virgo verbis sacræ scripturæ, & confessorum prudentum consilijs, proprijsque confortata orationibus, mediante diuina gratia, non modo hostis conatus paruipendit: sed, diuina ex prouidentia, in ea cœpit his ventorum tentationibus ignis diuini amoris circa suum sponsum inflammari amplius. *Psal. 26.*

Affectus enim eo tempore amoris cuiusdam ad Christi desponsationem maximus cor angebat virginis, nullo quidem fœdo aut terreno permixtus amore: sed gestiebat quatenus aliqua specificaretur certitudine se à Christo, velut sponsam, diligi, de quo

in prædicationibus ad virgines audierat deuotas exclamationes sæpius fieri: oratióque eius ad hoc tenebat desiderium, non absolutè, sed conditionaliter: videlicet, si id Dei voluntati foret beneplacitum. Cum autem in tali desiderio multis perseueraſſet mensibus, quadam die in horto, de cuius opere victitabat, desiderium pauperis exaudiPſal. 9. uit Dominus. Nam cum à iuuentute rerum careret affluentia, hortum sibi pro victu proprium coluit: & vaccam emit vnicam, cuius lac & horti herbas varias frequenter ciuitati intulit, & his venditis victum acquisiuit tenuem. Vix vllum sermonem factum ad populum in eadem ciuitate solebat negligere, nec differre * infra quindenam 3. vltra. aut circiter vt reciperet diuinissimum. Eucharistiæ sacramentum, præmissa prius sacramentali confessione. Igitur dum in horto post diuturna petitæ arræ vota laboraret more solito, subitò in hanc verborum prorupit sententiam: O vtinam fili Dei signum aliquod tuæ desponsationis ego pauperc ula, & indigna mererer accipere in tali huius horti locello, quo nunc oculis corporeis visum dirigo. Et ecce, in eodem momento & locello vidit tres aut duos circiter violarum amœnos flosculos. Erat autem pro tunc tempus autumnale & circa festum beati Martini, quando in nostris partibus, nedum omnium florum emarcescere solet amœnitas, verumetiam tunc glacierum & niuium gelicidia omnium fructuum & foliorum vires ab arboribus consueuerunt decerpere, & enecare herbas in quibuslibet hortulis. Gauisa est itaque Christi virgo, & ex admiratione territa de tam insolito spectaculo, violas manu collegit propria, & conseruauit sollicitè, vt exinde amor & spes arctius ad suum spōsum gratè succrescerent. Verum

quia

quia postmodum ex simplicitate nimia tentatio quędam & ambiguitas in eam incidit, anne hoc signum sufficiens esset arræ illius quam tam sedulè à Christo popoſcerat, ideo preces nouas, & ſuſpiria acriora prioribus ſuo ſpōſo cœpit porrigere, vt certificaretur amplius. Cūmque in ſequenti anno iterum in horto ſuo laboraret quodam die, & ibidem in locum certum intuitum dirigeret, optando ex imo cordis deſiderio, quatenus ibi reperiret, in ſignum Chriſtiferæ deſponſationis, annulum aliquem, ſi diuinæ voluntatis id eſſet. Et en altera vice non ſpreuit Deus preces humilis virginis: ſed reperit materialem quendam annulum, quem vidi poſtmodum: erat autem coloris albi, de minera qua neſcio, argento mundo videbatur ſimilior, & in clauſura vbi iungebatur in circulum, duæ manus artificiosè inſculptæ extiterunt, cancellatim ſibi mutuo fidem porrigentes & ſeſe arctè conſtringentes. Fuitque locus inuentionis huius muneris tam inopinatus humanæ cōiecturationi, vt omnino deſertus ab alijs videretur hominibus. Hunc annulum virgo gratiſsimè ſeruauit in poſterum, & altiſsimo ſuo ſponſo, deinceps vt antea, in labore manuum ſuarum, viuere ſtuduit quàm antea lætius. Addidit etiam is quem diligebat vice tertia in quadam viſione nocturna ſe virgini purę in loco quodam (vt videbatur) mūdo, in ea forma oſtendere, & ad amplexandum porrigere in qua ſolet pro fidelium libris ſimplicium depingi paruulus virginis & matris, tractatus manibus tempore pueritiæ. Vides igitur in prima virgine, poſt hanc vitam, quia erat humilis, exaltatam, & aliam ſimplicem à Chriſto conſolatam in præſenti nequam ſæculo. *Pſa. 101.*

PIG. Miror cur in ea re hanc puellā commendas

in qua potius Deum tentasse videtur, quàm donum aliquod meruisse? Per certitudinem enim diuinum amorem sibi inexistentem agnoscere, & huius notitiam per signum à Deo poscere, vbi per solam fidem ambulare iubet sacra scriptura, Dei tentatio esse videtur; Sunt inquit Ecclesiastes 9. Justi atque sapientes, & opera eorum in manu Dei: & tamen nescit homo, vtrum amore an odio dignus sit. *THEOL.* Non ex motiuis minimis præfatam laudaui virginem, cuius vitam simplicitate columbina plenam, & virtutibus refertam esse sæpe ipse præsens, & ab alijs fide dignis didici. Noscere enim debes, quòd in simplicitate cordis Deum purè quærentibus eius clementiam, quosdam actus, aut ad nullum, aut ad modicum vitium imputat, quales perpetratos ab alijs, naturali, vel gratuita industria præditis, sæpe pro culpa accusat. Ignorantia siquidem eorum quę non sunt de necessitate salutis, præsertim in simplicibus hominibus, actus quosdam excusat in toto, vel in tanto. Qualis ignorantia, vt constat, in simplicibus abundat, & aliquando ibi in eis meretur gratiam, quando in sagacioribus factum incusat, & auget peccatum. Legis propterea in vitas patrum, Paulum simplicissimum virum in naturalibus, per minas quodammodo Deo propositas, quibus se asseruit nolle cibum sumere, nisi dæmon ab obsesso prius recederet corpore, illic ad votum exauditum esse, vbi alius fortassis, Deum tentando, iram eius meruisset. Appropinquât propterea tales Deo seruientes in simplicitate animi, puerili innocentiæ, cui nec Ecclesia graues pœnas infligit pro actibus, quos in adultis punit grauiter. Quid ergo mirum, si Deus in infinitum, misericors, cum simplici animo * quærentes exaudit

Facta quædam in simplicibus excusantur quæ non in alijs.

Vitæ patrũ pars 1

Extra de delictis puerorum per totum

exaudit priuilegialiter. Memoreris denique illius Gregorianæ sententiæ qua ait: quòd miracula non sunt imitanda, sed miranda. Et rursum istius regulæ iuridicæ, quod priuilegia paucorum non faciunt legem communem. In benignissimo igitur Domino confido, quòd simplicitas & feruor diuini amoris, quem ad Christum humiliter habuisse creditur, hanc virginem excusant à tentationis diuinæ vitio, & insuper impetrare meruit, Dei filio quodammodo subarrari annulo, quam arram tanta postmodum in simplicissima sequebatur humilitate, charitate, & pâcientia deuota; vt multis palam fieret, quàm coram Deo morales formicæ sint magnæ quantitate virtutis, quæ tamen in mundi facie paruæ videntur, imbecilles, & modicæ.

reft. pro querentibus.

Ex lege 2. C. de leg.

Quod in paruis animalibus miralilior Dei lucet sapientia. De reformatis miraculosè monasterijs, & quomodo saluari possunt qui in deformatis viuunt monasterijs.

CAPIT. III.

Quamuis formicæ viuant in grege, non tamen regem habent, ducem, aut præceptorem, vt dicit Salomon prudentissimus in prouerbijs. In quo mirabilius æterna sapientia operatur in formicis, quàm in gruibus, in halecibus, in apibus, vel etiam in hominibus: in quibus tamen differentijs animalium semper aliquē præceptorē, ducem, aut regē posuit de propria specie. Nec ita intelligenda est Salomonis præfata sententia, vt penitus nullum formica habeat ducem ac præceptorem, nec

Pro. 6.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

principem: sed nullum de propria specie, aut de suo genere, quemadmodum apes & quædam alia habent animalia. Nam à supremi totius vniuersi principis regimine & ducatu nihil secludi potest in rebus creatis, vt de his referta est sacra pagina: &, vt ait mundi Philosophus Aristoteles. Ab hoc ente, scilicet Deo, cœlũ dependet, & tota eius natura. Cui concordat sui commentatoris, hæc, qua ait, auctoritas: Natura rectè & ordinatè agit tanquam directa & rememorata ab agente infallibili. Agens autem infallibile est solus Deus antonomaticè. Poterit itaque antefata formicarum conditio quibusdam sanctis hominibus competere in Dei Ecclesia, præsertim in monasterijs degẽtibus, vbi nec viua regula boni prælati, nec scripta seruatur norma à multitudine. Vbi tamen nonnunquam boni homines reperiuntur vtriusque sexus, quasi sine rege sui ordinis. Hi enim quãuis viuant in grege, non tamen regem habent ducem, aut præceptorem, solo Christo dempto, qui est Rex Regum, & Dominus Dominantium: cuius ad instinctum gubernantur in arduis, licet in alijs communibus à superioribus regantur. Sicuti in multis vidimus, heu. solo nomine, claustris & monasterijs deformatis nimium, quæ reuera aperturæ sũt, & perditorum hominum potius aliquando latibula, quàm sint virtutum tabernacula, & dissolutionum veriùs sunt tuguria, quàm Dei templi pastoforia. In quibus tamen aliquoties reperiuntur aliqui qui recto Spiritu Dei solius, illud beati Iob 30. ad litteram dicere possent: Consurgens in turba clamabam: Frater fui draconum & socius struthionum. De quo & illud Deut. 32. aptè potest intelligi, quod de electo Israel dicitur. Inuenit eum terra deserta in loco horroris & vastæ solitudinis:

1. Tim. 6 apoc. 19.

dinis. Circũduxit eũ, & docuit, & custodiuit quasi pupillam oculi sui. Dominus solus dux eius fuit, & reliqua, quæ ibi sequuntur. Talis in veteri testamento sanctus Propheta Michæas extitit, qui contra quadringentos viros, prophetas nomine, solus veritatem vitæ & doctrinæ seruauit, vt 3. narrat Reg. lib. 22. Talis in vtero sanctificatus Hieremias fuit, qui aduersus fictæ religionis viros clamauit suo tempore: Nolite audire verba prophetarum vestrorum, mendacium enim prophetant vobis. Hier. 7. Talis insuper beatus pater Benedictus fuit multo suæ vitæ tempore, qui à falsis monachis tandem electus in abbatem, mortis poculum pro vitæ stipẽdio ab eis suscepit: quos regimine & loco deseruit, vt dicit beatus Gregorius 2. lib. dialog. *PIG.* Potésne similem aliquem qui circa nostra vixerit tempora in exemplum producere? *THEOL.* Possum quantum memoriæ occurrit. Nam eo tempore quo in studio steti Colonienſi, filium confessionis habui, virum fide dignum, canonicum Tungarensis Ecclesiæ, licentiatum in artibus, & sacerdotem vita & ordine, Libertinum nomine, à quo ea quæ sequuntur percepi: quam miraculosè quodammodo videlicet monasterium sancti Iacobi in Leodio, beati Benedicti ordinis, de fece deformationis ad statum bonæ reformationis deductum sit prope nostra tempora. Viuebant enim antea ibi monachi dissolutissimè, vbi de regulari obseruantia penè nullum reperiebatur in victu, in amictu, aut ceremonijs vestigium ordinis. Erantque ibidem degeneres vita (quod peius extitit) multi de nobilium & potentum genere progeniti, quales cùm dominari in malum gestiunt, freti diuitijs & amicitia secularium, nihil boni fieri sinunt. Seuissima enim

Gregor. l. 2. dial. cap. 3.

Exemplū mali, in Abbatem electi à malis, & postea dimissus cōuersi & reformātis suum cœnobiū

est (vt ait Philosophus in politicis) iniustitia ferens arma. Venit tamen, nescitur quorum merito, tempus quo pater misericordiarum loco antedicto succurrere voluit. Nam abbas loci defunctus est, & die statuta à monachis notabilibus nouus pater eligi debuit canonicè. Aderant tunc de gremio monasterij pauciſsimi Deo deuoti, qui secundum dictamen timoratę cōscientiæ elegerunt vnū ex eis idoneū. Sed ex aduerso adfuit dissolutorum monachorum multitudo, omni ferè religione vacua, quæ de suo grege morbido elegit & obtinuit quendam in naturalibus quidem satis industria mundana præditum, sed malorum moribus insignem, & omnibus malis accommodum. Qui postquam magnipendit mentis oculis se electum esse in pastorem, & ducem gregis tam morbidi, extēplo motus & visitatus diuina gratia, atque mutatus in virum alterum, vitam quam gesit horruit preteritam, formidauitque humerum infirmum oneri nouo submittere, & dubitare cœpit, an confirmationem expectare vellet cum proposito se emendandi efficaciter, vel an electioni resignādum foret.

ob hanc causam.

Vitato tamen secundo, ne eligeretur deterior, primum elegit, vt puto iterum inspiratus diuinitus. * Ob hinc cœpit absconditè, quantum licuit, regulam quam professus fuerat beati Benedicti inspicere, vestes religioni congruas, & lectisternia cuti suæ adijcere, & secundum cibum & potum regulariter se etiam in alijs ceremonijs regere, vt constanter suis, adueniente confirmatione, verbo & exemplo canere & dicere valeret. Venite, & non solùm, ite. Obtenta itaque confirmatione, & in sede pastorali cum attinentijs tēporalis dominij collocatus, cognatorum suorum potentia,

potentia, ad coercendum rebelles monachos, inuocata clanculo, die ſtatuta domum intrauit capituli, capitulum primum ſuis tenuit, & mentem ſuam diuinitus immutatam modò aperuit: addiditque.

Ecce me vidiſtis hactenus multo tempore virum, heu, veſtris moribus peruerſis ſimilem; & fortaſsis ob id electum à maiori fratrum multitudine: promitto coram vobis Deo, & beato Benedicto iam vice altera, me de cetero, non vt antea, ſed vos velle verbo præcedere deinceps & exemplo; ſequuti eſtis errantem, ſequimini correctum & pœnitentem. Et quicunque, me ſequendo, regulam, quam profeſsi ſumus, tenere voluerit, a me velut ouis à ſuo pio paſcetur paſtore: quicunque verò renuerit, me vltorem habebit vſque ad carceres incluſiuè. Dixit; & hæc facta ſunt omnia, cunctis qui audiere ſtupentibus. Nã obedientes ad plenum reformauit, & rebelles aut pœnis afflixit grauibus, vel à loco fugauit, & ſic, velut vinea Domini Sabaoth, vſque hodie dictum monaſterium perſeuerat in regulari obſeruantia. *Iſa. 5.*

PIG. Illud opus mutationis manus dextræ à Deo factum nõ minus autumo fuiſſe miraculum, quàm quòd diuino numine corpus aliquod de morte eſſet ſuſcitatum. *Pſa. 76.*

THEOLO. Aſſentis in hoc beati Auguſtini ſententiæ qua ait: maius eſſe miraculum iuſtificare impium, quàm creare mundum. Hîc enim nihil reſiſtere poteſt diuinæ potentiæ: ibi verò libertas humana recalcitrare valet. *Auguſt. tract. 72. in Ioan.*

PIGER. Satis apud me vertitur in dubium, vnum quod protuliſti in exẽplo, quomodo enim verum eſſe poteſt quæſo, quòd in monaſterio, omni *Dubium.*

omni quasi regulari obseruantia spoliato, quosdam asseris monachos fuisse, licet paucos, Deodeuotos? Nam sine proprietatis vitio nullatenus videntur posse viuere, qui de communibus bonis monasterij non prouisi, coguntur, velut seculares veri, temporalia omnia sibi prouidere. Sileo de corporum incontinentia, & de animarum inobedientia, sine quibus in talibus vix viuitur monasterijs.

Variæ de eo sententiæ.

THEOL. Super hoc dubio non solùm variæ, sed contrariæ, & diuersorum aduersæ dantur sententiæ. Quidam dicere non verentur: omnes existentes in talibus monasterijs esse extra statum salutis,

1.

quibus non assentio. Sunt alij qui ex aduerso affirmare audent: omnes existentes in talibus monasterijs esse in statu gratiæ, si præcepta, secularibus hominibus debita, seruauerint, & more consueto in monasterijs vita præmissa vixerint: quorum dogma incautum esse credo, nisi aliter respõsum suum distinxerint. Sunt præterea alij, ad viam

2.

Responsi. indicatur per quinque regulas.

quasi declinãtes mediam, quorum doctrina quinque tradit regulas, per quas quisque, qui saltem ad locum reformatum venire nequit (vt inquiunt) religiosus discere poterit in dissoluto & deformato monasterio, an per viam salutis incedat.

1. Si seruat ea quæ etiam à seculari homine sub præcepto seruãda sunt: quia in his prima, & Christiana principaliter consistit religio.

2. Si seruat secundùm quæ in regula & statutis suis professus est, quæ, & vbi sub præcepto cadũt: quia contra hæc faciendo, eò quòd præcepta sunt, votum professionis videtur directè cadere, & huic contraire, est Deum grauiter offendere, & qui talia violat animam damnat.

3. Si de communibus bonis conuentus nõ promissus, necessaria suo statui tenet temporalia solùm

ad in-

ad incertum vsum de licentia sui prælati, alioquin proprietarius esse videretur. Fuit hæc doctrina venerabilis Humberti super regulã beati Augustini suo tempore, & similiter domini Alberti, qui cùm esset Prouincialis Theutoniæ, in Prædicatorum nostro scilicet ordine, sic scribit dictæ prouinciæ in epistola, cuius initium: Instantia & sollicitudo. Ne, inquit, proprietatis vitium sanctæ professioni paupertatis nostræ possit subrepere, volo vt nullus frater aliquam habeat dispensationem nummorum, aut quarumcumque rerum quæ ad eius consilium, siue in eius vtilitatem, voluntatem, siue * aliorum modo quolibet conuertantur, nisi conscio prælato suo, vbi sit illa pecunia, vel res alia, & qualiter dispensetur. Nam si quis secus faceret, & prælato inscio huiusmodi res dispensaret, aut dispensandas suo consilio seu arbitrio reseruaret, eum proprietarium reputarem, & tanquam professionis violatorem regulariter condemnarem. Hęc Albertus.

Albertus magnus.

* c. d. alio.

4. regula est. Si in his quibus de licentia prælati abundat temporalibus, quæ velut Deo dicata censenda sunt, non vt multi dissipat, sed proximo, præsertim fratri necessitatem patiẽti, subuenerit: quia ad hoc plusquam secularis persona obligatur religiosus, qui multiplici iure adstringitur confratri domus suæ subuenire citius quàm seculari extraneo proximo. De quo beatus Ioannes dicit in sua canonica: Qui habuerit substantiam huius mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo: quomodo charitas Dei manet in eo? Filioli mei, non diligamus verbo, neque lingua, sed opere & veritate. 1. Ioã. 3.

5. regula est. Si firmum habet propositum resignandi temporalia, sibi ad incertum vsum concessa

cessa per prælatum, quando idem debitè petierit, & in reformatione monasterij quando opportunitas arriserit, quantum sua interest, intendit cooperari fideliter pro loco & tempore. Ego igitur in confessionis audiētia, vel modò requisitus: quando hæc, quæ ista ab initio tradit opinio, à religiosa quacunque percipio seruari persona, eam in salutis statu esse credo, si non erro, quem errorem (si est) paratus sum corrigere.

Alia 4. dubia.

IIC. Quatuor mihi hîc occurrunt dubia quæ, si rationabile est, quæso enodare velis. Primum, quid de his sentiendum sit, qui adhuc in seculo sunt liberi, & prædicta seruare proponunt, & sic deformata intrant monasteria. Secundum, quid de his qui in seculo sunt, voto tamen de religione intrando sunt astricti, non reperientes introitum nisi in locis deformatis. Tertium, quid de his qui iam in deformato monasterio sunt recepti, & ad loca reformata venire possent, sed nolunt, prædictas tamen * quandoque seruantes. Quartum, quid de his, qui primum probati in reformatis monasterijs, & deinde ibidem professi, postmodum sine necessitate, aut causa rationabili ad loca migrant deformata: quos multi litterati, & graues viri vocant semiapostatas, iuxta illud Christi Luc. 9. Nemo mittēs manum ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno Dei.

1.

2.

3.

qūq; 5. quinque scilicet regulas.

THEOL. Dare super talibus, & super similibus rarīs quæstionibus sine distinctione multiplici responsionem, puto rem esse magni periculi. Conari etiam ad distinguendum in talibus multimodè, menti confusionem grandem parere, & tædio lectorem posset afficere: eò quòd vnica circumstantia sæpe valde casus variat in particularibus, de quibus quæris. Vni enim infinita

possunt

possunt accidere. Scimus præterea quod inter litteratos vnusquisque in suo sensu abundat. Non insuper memor sum, quemquam præceptorum meorum ad præfata dubia expresse scriptis respondisse. Quamobrem de responso meo nunc supersedeo, vtrique nostrum sufficiat quod in loco reformato est. Si autem quemquam aliorum dubij alicuius præfati cathena constringit: pro absolutione sui, magnum aliquem, si potest, quærat in regno cœlorum, id est in Ecclesia. Magnus autem est iste quem agnoscere docet supremus magister, qui dicit Matth. 5. Qui autem fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cœlorum. Qualiscunque enim moralis in tali ambiguo laboret formica, si, quod in se est, fecerit, ducem aliquem reperiet sui itineris, aut instinctu diuino, aut nutu alio ab alto, vt tuté in aliquo viuat grege.

De politia bona triplici. De errore eorum qui castitati detrahunt. De liberatis ab amore carnali diuinitus, & quam aptæ sint terræ steriles pro castitate tuenda.

CAPIT. IIII.

Ciuilitas formicarum multum est differens ab apum politia; cum istæ habeant regimen monarchicum, non autem illæ. Distinguit Peripateticorum princeps in suo libro tertio Politicorum, quod tres sunt species politici principatus, regnum videlicet, aristocratia, & timocra- *Aristot. l. 3. pol. c. 5. Tres species bonæ politici principatus.*

timocratia.

Regnum est monarchia, siue principatus
1. vnius personæ, quando scilicet vna persona, perfecta in omnibus virtutibus, quærens in omnibus bonum cõmune, & bonum proprium singulorum; principatur toti residuæ multitudini hominum.

Species est Aristocratia in qua plures virtuo-
2. si, perfecti virtute & sapientia dominantur, singulis officijs præponẽtes virtuosos homines & prudentes: quod corrumpitur quando regunt vitiosi homines & iniusti.

Est Timocratia in qua multitudo domi natur
3. hominum qui super æquales in honoribus constituti quærunt bonum tam diuitum quàm pauperum. Hæc regimina, licet omnia sint bona, primũ tamen regimen est optimum, tertium infimum, & secundum melius vltimo. His principatibus correspondent ex aduerso tres corruptiones principandi, non rectè dicendæ principatus politici, sed transgressiones eorum.

Tres eiusdem corruptiones.

1. Tyrãnis

Primum, quod tyrannides dicitur, & pessimum regimen, & vbi rex vertitur in tyrannum, qui quærit vtilitatem propriam in omnibus, non subditorum vtilitatem.

Secundum est minus malum quod oligarchia nuncupatur, in quo pauci & vitiosi dominantur collecti & diuitibus & pauperibus, non bonum communitatis intendentes, sed tantum bonum suum & amicorum procurantes, scilicet diuitum & pauperum, & exinde officia talibus distribuũt.

Tertium vocatur democratia tolerabilius, in quo multi, non mediocres, sed dominantur populares, non tamen de damnis curantes diuitum, sed suorum pauperum tantummodo. Primi, qui

tyranni

tyrâni sunt, nullius à se bonum quærunt. Secundi bonum tantùm quærunt suorum amicorum diuitum & pauperum. Tertij verò tantùm suorum, plebeorum scilicet, bonum procurant. Principatus præfatos tres Israel Dei electus populus olim successiuè habuisse videtur. Primum quidem in terris monarcham vnicũ Moysen, qué supremus mundialis monarchiæ Deus misit, Exod. 3. dicens: Veni mittam te ad Pharaonem, vt educas populum meum filios Israel de Ægypto. Secundum quidem quando numeri 11. dominus ait Moysi: Congrega mihi septuaginta viros de senioribus Israel, quos tu nosti quòd senes populi sint ac magistri: & auferam de spiritu tuo tradamque eis vt sustentent tecum onus populi, & non tu solus graueris. Tertium verò regimen, vel quasi idem, populus Israel sustinuit. Iudicum 17. vbi dicitur: In diebus illis non erat Rex in Israel, sed vnusquisque quod sibi rectum videbatur, hoc faciebat. Dixi autem Israel vniuersum in terra primũ monarcham vnicum habuisse, quia ponendo Moysen, se de cœlo, non de terra, esse regem Israel voluit, cuius regimen vsque ad tempora Saul durauit. Vnde iratus Deus Israel regem primò desideranti in terris ad Samuelem orantem 1. Reg. 8. dixit: Audi vocem populi in omnibus quæ loquuntur tibi. Non enim te abiecerunt, sed me, ne regnẽ super eos. Et ibidem 10. Samuel populo ait: Vos hodie proiecistis Deum vestrum qui solus saluauit vos de vniuersis malis & tribulationibus vestris. Est itaque apud apum gregem similitudo monarchię seu regni, in quo de grege vnus est rex & princeps. Inter formicarum verò multitudinẽ nullus rex habetur eiusdem speciei, sed à natura, omnia naturante, Deo scilicet, reguntur ad fines debitos.

debitos. In hac autem conditione quidam, & pauci homines, plebei & simplices formicis sunt similes, qui in multis non ab humano imperio, sed reguntur à Dei mirabiliter consilio, quales in multis locis reperi: in illis præcipuè vbi rarus & preciosus est sermo Dei, & in locis istis, vbi clerus, qui non solùm dum præcepta necessaria, verùm etiam Christi consilia euangelica suadere deberet, nec vita * præcedit nec doctrina sibi commissum populum; imo potius perfectionis vias volentes aggredi, pro viribus impedit. Si enim animarum conditor, paterno suo instinctu speciali, in locis taliusmodi beniuolis non subueniret hominibus, qui nec informantes habent pastores, nec libros sacræ scripturæ valent à seipsis intelligere, * & quos mundus & parentela vt plurimum conatur ad malum trahere, quomodo quæso in veritate staret illud Christi, quod suis consolatoriè promisit Matth. vltimo: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi? Si præterea, vt omnes Philosophi inquiunt, & videmus experientia, parentes in omni specie suis prouident filijs in his quæ eis sunt necessaria, pater misericordiarum, & Deus totius consolationis, nunquid ista omittet erga suos filiolos? Absit hoc nefas patri pijssimo asscribere, quod lupinæ feritati vix attribuitur. Prędicando namque aliquando per loca Alemaniæ varia, quidam animarum pastores Ecclesiastici (prout reperi) publicè contra fragilem sexum, Virginis almæ volentem sequi vestigia, non verebantur dicere sine distinctione quacunque: meliorem & vtiliorem esse vaccam singulis annis generantem vitulos, quàm vitulam iuuenculam & sterilem. Per hanc sententiam dantes plebi intelligere, quod

Restitui pro prætendit.

Rest. pro, vt.

2. Cor. 1.

feminę

feminæ generantes in matrimonio præferendæ forent puellis manentibus in statu virgineo. Quales prędicatores reuera in hoc malitiam excedunt Vigilantij hæretici, qui matrimonium virginitati non prętulit, sed errando æquare studuit, quem, velut Ecclesiæ hostem & sanæ doctrinæ inimicum, latè beatus Hieronymus in sua confutauit epistola. Parem errorem nonnulli viduis seminant, quas inferiores esse suo statu matronis matrimonij affirmant. De talibus animarum seductoribus aptè ad suam plebeculam castissimus ait Euangelista in sua canonica prima Ioan. 1. Filioli mei nouissima hora est, & sicut audistis, quia Antichristus venit: nũc antichristi multi sunt. Et concludit post pauca: Sed vos vnctionem habetis à Spiritusancto, & nostis omnia. Et iterum: Hæc scripsi vobis de his qui seducunt vos, & vos vnctionem quam accepistis ab eo, maneat in vobis. De similibus Apostolus Rom. 8. ait. Quicunque spiritu Dei aguntur hi filij Dei sunt. Et beatus Iacobus * id orare docet, vt videlicet spiritu sapientiæ quis in necessitate regatur à Deo, dicens: Si quis vestrum indiget sapientia; postulet à Deo qui dat omnibus affluenter, & non improperat; & dabitur ei, postulet autem in fide nihil hæsitans.

Hieron. aduersus Vigilant. tom. 2.

rest. pro adorare.

Iac. 1.

Virgo tuetur suam castitatẽ confugiẽdo ad virginẽ Mariã, & postea in matrimonio christianissimè vixit

PIG. Probare digneris ista exemplo.

THEOLO. Fuit meæ iuuentutis tempore quædam in Constantiensi diœcesi in rurali villagio, vltra opidum imperiale, & satis prope Lindaro, in terra non vinifera, sed multum virginifera, fuit inquam ibi virgo adulta, facie pulchra, & elegantior moribus. In huius aspectu captus est quidam (vt ipsa mihi retulit) clericus: & quantum conijcio, erat suus plebanus, vir

leuis moribus, & religiosus ferè nomine. Qui vulnus suæ mentis vltra celare non valens, venit ad laboratorium dictæ virginis, honestis verbis primùm se rete dæmonis exhibens, & tandem ad amorem sui, virginis ausus est verbis dūtaxat prouocare animum. Quod illa diuino instinctu percipiens, & mentem cœlibatus sic paulatim perdere intelligens, si serpentis caput non contereret; illico intacta mente & corpore respondit viriliter: Domine cum verbis talibus domum meam frequentetis nullatenus, alioquin repulsam sustinebitis verecundia mediante. Cui ille. Et si me diligere modò renueris, verbis monita dulcibus, me amabis, tibi promitto, * non post modicum operibus arctata raris. Erat enim vir ille suspectus incantantor, & de maleficio. Verba hæc virgo pro vento habuit, nec se ad amorem viri sensit vllatenus pro tunc affectam: sed deuoluto non multo tempore imaginationes amorosas de viro isto cœpit habere, vel pati potiùs, nesciens quid acciderit. Sensualitas enim in ea velut serpens ad rationis aliquotiens pulsauit ostium, vt ad amorem illicitum aperire vellet. Quod illa percipiens, diuinitus inspirata, ad matrem misericordiæ confugit, & Dei virginem deuotissimè pro auxilio à filio impetrando implorauit. Statimque honestam societatem requirens, peregrinari cœpit ad locum eremitarum in præfata diœcesi, vbi Ecclesia gratiosa multum est in honore consecrata Dei genitricis. Qua ibi inuocata, confessa est sacramentaliter, ne in ea aliquem locum habere posset malignus spiritus: sicque protinus omnis in ea cessauit hostis superstitiosa machinatio, quę eam postmodum nunquam tetigit. Ibidem etiam tunc informata est diuinitus, qualiter se habere deberet, si

f. negatio omittēda.

eam

eam intrare contingeret matrimonium, qua informatione, tanta donata est gratia virgini, vt postea à parentibus virgo pura tradita nuptui, cum viro, omni laude digno, tam deuotè vixit, quantè me nõ recolo copulam reperisse matrimonialem. Statim enim postmodum imperiale opidum intrauerunt, & corpore & animo cum honesta paupertate Deo seruierunt. Vbi viro vxor prudentior, maritum Deo omni conatu seruire docuit. Omnium hominum leuem lętitiam cum tota domo sua vitauit, filios plures sanctæ indolis habere cœpit, virtutum spectacula, & filiam conseruauit Deo deuotam virginem: sicque in mundi versata est strepitu, pro domus tantummodo necessarijs, vt eam, si videres diebus festiuis, & quotidie in Ecclesia, deuotionibus extaticis raptam esse crederes in cœlum, non minùs quàm virginem aliquam deuotissimam in suo monasterio.

PIG. Ex adiutorio supremi regis præstito huic virgini elicio documenta notabilia. Primum, quàm gratiosè Deus simplices se purè quærentes inspirat. Deinde, quòd contra maleficos mentis innocentia, & sacramentalis confessio, cum sanctorum inuocatione multum adiuuat: demum tamen mihi videtur mirabile, cur terram prædictam sic commendas. Nam vidi locum & patriam quam laudas esse virginiferam; & quam inhabitasse hanc feminam asseris. Est autem terra inculta in vinetis, collibus, & montibus aspera, & ad arandum inobediens, propriè inobedientissima, in qua ad litteram incolæ non vuas, nec ficus, sed spinarum & tribulorum metunt fructus amarissimos. Et quod huic est rarius, nulla ibi virginum sunt monasteria, nec loca religiosorum reformata, nec Beginagia ibi sunt, velut in Reni

linea. Cum Nathanaele ergo dicere possum: A
Ioan. 1. tam sterili loco terrenorum fructuum & spiritualium hominum potest ne aliquid boni esse?

THEOLO. Per ea per quæ tu locum vituperas, & patriam spiritui idoneam esse commendas. Nunquid per Iob 28. æterna ait sapientia: Sapientia non reperitur in terra suauiter viuentium. Nã Plato & sui discipuli loca reliquerunt fructifera, & pro sapientia acquirenda terras inhabitauere pestilenticas. Et sicut in terra Galileę, abiecta & sterili, in comparatione ad alia vicina loca in Nazareth primum in vtero ortus est nobis sol iustiLuc. 1. tiæ, Christus sponsus virginum: ita hodie loca sterilia plus diuinę inspirationi & cœlibatui quàm fructifera deseruiunt. Igitur inde tanquam experto potes credere, me in nulla parte Alemaniæ, ceteris paribus, tot castas & immaculatas virgi-
Patria ferax virginum. nes reperisse, sicut in terra prope Nurenbergam, de qua locutus sum. Viuunt enim de labore manuum suarum tantummodo, in paternis domibus, vt plurimum, & in textrina arte. Oppida e-
*i. in tantum. nim aliqua ibi modica sunt, quę his * tantũ abundant virginibus, vt hoc anno quidam castitatis æmuli eas in Republica accusauerint, quòd essent in tanto numero, de quali futuri mariti necessarijs spoliarentur vxoribus. In villagijs denique adiacentibus non minor est copia virginum, vbi tamen acrius impugnantur à clero dissolutissimo, & à temporali domino, quòd eas inuitas plerumque, contra iura naturalia, matrimoniali lege subijcere nititur. Et quamquam ibi sæpe magna fames diuini verbi existat, alibi tamen, sicuti ibi, non reperi homines à Deo immediatè, rectè, & sine erroribus inspiratos. Vnde experientia pro tunc didici, quàm vera sint

quæ

quæ præmittuntur de diuino & ſuperno regimine, in quo per vnctionem dantur neceſſaria documenta humanæ vitæ: ita, vt quamuis ſpirituales illæ formicæ monarcha, & principe, & doctore egeant terreno, tamen diuina inſpiratione ſuffultæ, rege non carere videntur ſupremo.

De mutuo & fraterno iuuamine. Et de triplici gradu in matrimonio caſtè viuentium.

CAPIT. V.

Etſi formicæ monarcha careant, ſibi mutuò tamen tranquilliter obtemperant. Hæc conditio pacem & cõcordiam iugem in eis cuſtodit, quam in pauciſsimis animalibus reperimus. In quo etiã ſtatui innocentiæ ſatis appropinquant, in quo inter homines nulla fuiſſet * diſcrepantia, ſi protoplaſti prima Dei præcepta ſeruaſſent. Hanc enim ob cauſam Deus ait, Geneſ. 2. Non eſt bonum hominem eſſe ſolum, faciamus ei adiutorium ſimile ſibi. Adæ enim non inuenie-batur ſimilis adiutor. Immiſit ergo Dominus ſoporem in Adam: cumque obdormiſſet tulit vnam de coſtis eius, & repleuit carnem pro ea: & ædificauit Dominus Deus coſtam, quam tulerat de Adam in mulierem, & adduxit eam ad Adam. Per quæ omnia, vt gloſſa innuit, pacem & concordiam innuere creator voluit, & in matrimonio quàm neceſſaria foret mutua obtemperantia, quam natura à Deo profluens tam manifeſtè in formica poſuit. In qua etiam docet præcipuè, qualis eſſe debeat

* *i. diſcordia.*

Gloſſ. ord.

ſtatus inter iunctos in matrimonio, quia obtemperans & pacificus, de quo per increatam ſapientiam Eccleſ.25. dicitur. In tribus eſt beneplacitum ſpiritui meo, quæ ſunt probata coram Deo & hominibus: concordia fratrum, & amor proximorum, & vir & mulier bene ſibi conſentientes.

PIG. Reperiſti ne tuo tempore taliſmodi copulam matrimonij quæ miraculosè ſibi & pacificè conuiueret? *THEOL.* Inueni, vt reor, non ſemel, ſed pluries, admirandam ſtupendamque caſtitatem à quibuſdam ſeruari in cõiugio, & ſub gradu triplici. Quidam enim caſtè viuebant ad modum naturalis legis. Alij ad inſtar B. Nicolai vtriuſque parentis, vna vel pauca concepta ſobole, orationi deinceps vacare cœperunt. Alij etiam pro poſſe imitari conati ſunt Ioſeph cœlibatum & beatiſsimæ virginis. Fuerunt enim meis temporibus, vir quidam & ſua vxor circa ciuitatem Nurenbergenſem, Bambergenſis diœceſis, perſonæ deuotæ Deo, & fama redolentes apud homines, qui bona matrimonij principalia: fidem, prolem ſcil. & ſacramentum tam illibatè conſeruare geſtiebant, vt maritus debitum coniugale nunquam exigeret à coniuge, niſi ſemel in anni ſpatio, eo dumtaxat tempore quo veriſimile fuit prolem concipi. Nec caſtiſsima femina alio tempore reciprocum vnquam petiuit debitum: quinimo illico quo ſe concepiſſe ſenſit, illud marito cœlibi ſtatim innotuit; vt ſic vterque, caſtè viuendo, creatori animarum ſupplicaret pro fetu concepto, ne ſine baptiſmo vita priuaretur. Quorum oratio tã fuit efficax, vt in prole proſperarentur * votiuè. Fuerunt præterea circa prætactum locum aliæ tres matrimonij copulæ omni deuotione plenæ, quas noui, quæ omnes poſt virginitatis florem per matrimo-

Tres gradus caſtitatis in matrimonio. 1. 2. 3.

Exempla ſingulorũ 1.

1. *ad votum*

2.

trimonij legem perditum transactis duobus, quinque, vel sex circiter annis infra quos proles genuerunt, ex consensu mutuo, amore castitatis & diuini obsequij, deinceps se propter regnum Dei, non ferro, sed religione castrarunt: non, velut Origenes, ad litteram, sed nulli deinceps Venereæ voluptati dantes operam. Erant autem inter has copulas quædam personæ multum pauperes: quædam mediocres in diuitijs: quædã verò abundantissimæ in opulentijs, sed omnes penè iuuenes personæ erant, pulchræ & fecundæ prolificationi futuræ, & quod his maius est, continuè in eadem camera, licet non in eodem lecto, dormientes, cœlibatum tamen vidualem seruantes. In eadem autem dormiebant camera ne alter de aliena notari valeret persona verè vel mendaciter, vt sæpe fieri compertum est in separatis cõiugibus ab eadem camera. Noui insuper in ijsdem partibus iu- 3.
uenculum & iuuenculam deuotione præcipuos, qui à parentibus traditi nuptui, pari voto sese primum clam constrinxerunt, vt in virginitate perseuerantes, nulli vnquam darent operam corruptioni, sed tantummodo in matrimonialem consentirent cohabitationem castam & virgineam. Ita enim matrimonij sacramentum susceperunt, in eodem proposito iam multis annis vsque ad senium continuarunt, & in Deo fido, ita perseuerabunt. *PIG.* Hæc quæ asseris haud dubium magna Dei sunt miracula, quæ ego non minora reputo, quàm prodigium trium puerorum qui in *Dan. 3.*
ignem proiecti tempore modico, illæsi euaserunt diuinitus: Hi autem viri pariter & feminæ, de quibus affirmas, die noctéque, & annis plurimis ad ignem applicatæ Veneris, Dei nutu solius illesæ permanserunt. Quis enim picem tangere poterit, *Eccle. 13.*

& ab ea non inquinatus abire? Quis quæso aridā & ligna fragilia igni applicauerit, & aduſtionem eorum non ſentiet? Quis denique ſcorpioni tam diuturno tempore cohabitans, toxico non lædereturvulnere?

THEOLOG. Bene ſentis, quia reuera mulier viro caſto ignis & ſcorpio eſſe poterit: à quibus ſi Deus cuſtodierit, vt præmittitur, miraculum eſt, & ſolius Dei digitus. Teſtatur illa B. Ambroſius in lib. de offi. vbi dicit non habetur. Ianua diaboli, via iniquitatis ſcorpionis percuſsio nociuumque genus eſt femina. Cùm proximat, ſtimulat, ignem accendit, flāmigero igne percutit conſcientiam pariter habitantis, & exurit fundamēta montium. Si viris feminæ cohabitent, viſcarium non deerit diaboli.

Quæſtio. *PIGER.* Sūntne tales modi quos præmiſiſti caſtè viuendi in matrimonio ſuadendi coniugibus, an prohibendi potius? Quod ideo moueo, quia percepi aliquoties, quàm callidè ſacerdotum quidam tales ſolent perſequi. *THEOL.* Nec paſsim ſuadenda ſunt iſta indifferenter plurimis, nec vbique
cap. 2. vitanda. Suprà enim audiſti, quòd miracula non ſunt ad conſequentiam trahenda, & quòd priuilegia paucorum non faciunt legem communem. In carne autem præter carnem viuere, angelorum, non hominum eſt communiter. Sunt præterea quidam conſtituti in matrimonio adeo fragiles, (& horum infinitus eſt numerus) quibus præfati modi caſtè viuendi ſunt impoſsibiles, & per eos attentati, laquei fierent dæmonis. Talibus idcirco Apoſtolus 1. Cor. 7. talem tradit generalem regulam: Nolite fraudare inuicem, niſi fortè ex conſenſu ad tempus, vt vacetis orationi: & iterum reuertimini in idipſum, ne tentet vos Sathanas propter

pter incontinentiam vestram. Sunt autem, sed raro, in coniugio aliqui virtute muniti ab alto charismata æmulantes meliora. Spiritus enim vbi vult spirat. Si igitur à sapienti viro vterque coniugum, omnibus attentis circumstantijs, reperitur antedictæ continentiæ accommodus, & probabiliter inspiratus diuinitùs, non sunt retrahendi tales à supererogationis operibus. Spiritum (inquit Apostolus) nolite extinguere Et idcirco, vbi prius immediatè subiungit: hoc autem dico secundum indulgentiam, scilicet redditionem debiti & exactionem, non secundum imperium. Volo autem omnes homines esse sicut meipsum: sed vnusquisque proprium donum habet à Deo, alius quidem sic, alius verò sic. Verum tamen est, vt dicis, quòd hæc castitas, & omnis virginalis continentia deteriores habet hostes in clericorum numero, horum videlicet, qui aut scripturas sanctas, & sanctorum ignorant doctrinam: aut eorum qui Venereis deseruientes voluptatibus, in alijs ex malitia virtutem castitatis odiunt, qua se turpiter contra suum solemne votum spoliatos esse conspiciunt. Et quamuis autoritate Apostolica prædicti tres gradus matrimonialis continentiæ satis roborati sint: eosdem tamen breuibus exemplis naturalibus & historicis declaro. Primus enim modus quo nunquam petatur debitum in coniugio, nisi conceptus probabilis tempore, naturali legi conformis est: qui à primis parentibus, si perseueraßent in originali iustitia, tentus fuisset in statu primæui innocentia. Eundem modum inter cunctarum bestiarum, volucrum, & iumentorum genera seruant feminæ: quæ concepto fetu marem non admittũt, excepta solùm equa, vt Albertus libro 18. tradit

1. Cor. 12
Ioan. 3.
1. Thess. 5
1. Cor. 7.

tradit in suis animalibus. Secundus etiam gradus, quo vna susceptа prole, vel pluribus, pari proposito continentia in matrimonio incipitur, multa Sanctorum Sanctarumque habet ille gradus exẽplaria. Sic enim parentes Isaac vixisse videntur, licet iã vetuli, in cuius signum Sara se concipere debere audiens, angelo dixit, Genesis 18. Postquam consenui, & dominus meus vetulus est, voluptati operam dabo? Sic parentes Ioannis, de cuius matre dicitur Luc. 1. Post hos dies, conceptionis scilicet, occultauit se Elisabeth mensibus quinque ex verecundia videlicet, secundum glossam. quia senibus operam dare amplexibus dignum videbatur esse rubore. Sicque, quod magis probat propositum, multæ adhuc prolificationibus aptæ fecisse leguntur: vt beati Nicolai parentes, qui post vnicum fetum orationibus impetratum, deinceps continenter vixerunt. Sic mater sancti Gadinundi Cantuariensis Archiepiscopi, marito monasterium intrare persuasit, & ipsa in seculo deuotissimè Deo ministrauit. Pari modo beatæ memoriæ Maria de Oegnies, quæ multis claruit miraculis in matrimonio, tandem à viro, & à Deo precibus obtinuit, vt simul vitam cœlibem ducerent. Et teste beato Hieronymo, Melania Romana nobilissima in anno ætatis 13. viro tradita, cum eodem 7. annis vixit, & eidem 20. annis renunciauit, ipsumque virum suum ad contemptum conuertit seculi, ministratrix facta omnium pauperum occidentalis Ecclesiæ, quæ exempla omnia latè describit. Vincentius in suo historiali speculo. Tertius gradus est perfectissimus matrimonij, quo retentatur virginalis integritas, qui professores multos in vtroque sexu habuit. Primò quidem Christi genitricem, & Ioseph Christi nutritium. Deinde vt in

Gloss. ord.

Vincent. ibid. lib. 18. c. 92.

Septem exempla coniugũ qui virginẽs permãserunt.

vt in vitas patrum legitur, Eucharistus pastor ouium, & Maria eius coniunx, quæ singulis noctibus in saccis dormientes, sua vita paupercula & virginali, sanctorum duorum Abbatum vitam, angelo teste, superabant. Pariformiter sanctus Ioannes Abbas videns ad nominationem & præsentiam cuiusdam casti rustici exisse à possesso homine dæmonem, quem nullatenus Ioannes expellere poterat, ruralem istum, quem vndecim annis didicit, nullo conscio, vxorem conseruasse virginem, castimoniæ suæ prætulit, vt Cassianus tradit in collat. Abbatis. Nesterotis. Ita Thomas Brabantinus in suo libro de apibus, describit Elisabeth quandam nobilem virginem, cuius castitati parentes inuidentes, eam nuptui cuidam tradiderunt militi: à quo per annum impolluta, data est monasterio, vbi angelica consolatione & Christi apparitione mirabili sæpe fouebatur. Sancta Radegundis nupta Imperatori Lothario, & ab eodē virgo monasterio tradita, ibidem in supremo misericordiæ opera pauperibus exhibuit. Et Anastasius cum Theogenia vxore & virgine, peplo illæso, ardentes prunas eam portasse didicit, vt vtrūque Vincentius recitat vbi suprà. Legimusque similiter sancti Heynrici Imperatoris coniugē Kunegundim virginem semper permansisse, sicuti & ipse virgo perseuerauit, licet ad sinistram infamiā ipsa super ignitos vomeres, illęsa tamen, ambulasset. *PIG.* Duo tantum mihi circa hæc dubia declara, & quietus ad audiendum alia properabis. Primum, cur secundum modum castimoniæ præfers primo, cùm teste quodam qui in secundo modo vixit in matrimonio, se fateretur facilius posse in antea semper castum permanere, quàm reddere vel exigere debitum dumtaxat cōceptus tempore.

2. Vita patrū par. 2

Magna vis castitatis. 3. Cassian. collat. 14 cap. 7.

4. Thomas Cantip. lib. 2. de apib. cap. 50. p. 4. §. & 6.

5. Vincent. in specu. hist. l. 22. cap. 78. & 79. Vincent. in specu. hist. 7.

Duo dubia.

tempore. Scimus autem quòd difficultas auget meritum, & meriti maioritas eminentiorem gradum constituit. Sic etiam plures facilius pro semper abstinere volunt ab esu carnium, quàm easdē interpolatim sine excessu gulæ presumant comedere. Secundum dubium, qualiter se prudens confessor vel consiliarius erga tales personas, proposito castitatis in matrimonio inspiratas gerere debeat? *THEOL.* Propter primi notitiam noueris quòd in operatione aliqua, seu omissione eiusdem, aliquando difficultas est ex genere, & natura operis, puta quia difficile in se & arduum est, aliquando verò solùm est, vel principaliter ex parte operantis. Prima difficultas auget meritum, non secunda quæ est ex vitio subiecti, & ita est in exemplis ante traditis. Idcirco gradus continentiæ coniugalis stant debitè. Ad secundum scito, quòd primò ei opus est, cum summa diligentia naturas & conditiones ac circumstantias personarum sic affectarum ad castitatem agnoscere. Deinde si quis talia omnia repererit castitati alludentia, caueat ne votum ad id firmandum statim admittat, proinde occasiones incontinentiæ doceat excludere. Ibi tamen prouideat, ne ex separatione personarum, si fieri congruit, nocturna, in alia videlicet camera iacendo diuisim, de incontinentia adulterij * vllum possit sinistrū interuenire iudicium, ad quod dæmon multum machinatur. Postremò doceat iugiter diuinum implorandum esse auxilium, & in nulla fortitudine confidant propria. Memores enim esse debent illud Sapientis Sapientiæ 8. immo ipsius Salomonis, vt dicit glossa, dicentis: Puer eram ingeniosus, & sortitus sum animam bonam, & cùm essem magis bonus, veni ad corpus incoinquinatum. Et vt sciui

resti. pro nullum.

Gloss. ord.

sciui quoniam aliter non possum esse continens, ni si Deus dederit, & hoc ipsum erat sapientiæ, scire cuius esset hoc donum: adij Dominum, & deprecatus sum illum; & dixi ex totis præcordijs meis: Deus patrum meorum. Vide, si libet, reliqua deuotione plena, ibidem c. 9. Magis tamen hoc vt glossa subiungit, paruulo per baptismū habenti corpus incoinquinatum congruere potest. Ex præfatis igitur liquet iam exemplis, quomodo multæ diuinæ formicæ monarcha quodammodo careant, & tamen in iugi pace sibi mutuo sanctè obtemperant.

Quomodo in brutis quibusdam animalibus quædam est ratio, memoria, & sollicitudo: de non iudicanda faciliter Prælatorum vita, & de sanctis Episcoporum quorundam exemplis.

CAPIT. VI.

De sua Republica ineſt eis quædam ratio, cura, & memoria. Rationem hîc accipe pro virtute æstimatiuæ potentiæ, qua etiam irrationalia animalia, secundum Auicennam, ex sensatis intentionibus intentiones non sensatas eliciunt: qua virtute mediante animalia multa mira & industriosa perficiunt opera, nunc fetum educando, nunc sanitatem perditam reparando, nunc speciē suam, aut proprium indiuiduum tuendo, & ita de multis alijs actionibus quibus humanū intellectū sæpe in admirationē conuertunt non modicā. Est enim virtus hæc suprema in animalibus ratione carētibus, & diuino regimini, iuxta id quod bruta sustinēt, proximior, & in minutis animalibus, vt in apibus & formicis, ad prouidendū sibi, & suis mirabi-

mirabilior. Tales hodie esse deberent continuè principum omnium, & potissimè prælatorum Ecclesiæ ratio, cura, & memoria: vt hæ potentiæ illuminatæ diuinitus sibi commissam rẽpublicam facilius possent regere. Ex quali sollicitudine & ad Thess. 3. ait Apostolus. De cetero fratres orate pro nobis, vt sermo Dei currat & clarificetur, sicut & apud vos: & vt liberemur ab importunis & malis hominibus. Et 1. ad Timoth. 2. Obsecro primò omnium fieri obsecrationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro Regibus, & pro omnibus qui in sublimitate constituti sunt, vt quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & castitate. Hoc enim bonum est & acceptum coram Deo saluatore nostro, qui omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionẽ veritatis venire. *PIG.* Tales scio esse deberent nostri Episcopi & præsules, sed heu omnes quos videmus in Alemania deteriores sunt quàm mundani secularium principes, & quid quęso de prælatis vel pastoribus plebis minoribus?

2. Thess. 3

THEOL. Caue ne temerariè iudices, & ne in illud terribile Christi verbum incidas, quo ait: Nolite iudicare, & non iudicabimini. Nolite condemnare & non condemnabimini, in eadem enim mensura qua metiemini, remetietur vobis. Nunquam de multitudine fando generalem de malo proferas sententiam, alioquin pernicioſum iudicium vix, vel euades nullatenus. Sicut enim pia mater Ecclesia in communitatem nunquam anathema iaculat, semper pręsumens in multitudine esse innocentes aliquos: ita tu ipse facito, ni à supremo iudice velis condemnari. Nam in omni loco & statu boni malis admixti esse possunt. Est interea certum satis, tuum iudicium verisimiliter esse

Luc. 6.

Id prohibetur c. Romana de sent. excõ in 6.

esse præsumptuosum. quia omnes Alemaniæ prę-
sules non vidisti: & si audisti de singulis, & de
quibusdam mala dici, vide ne id Sapientis incidas:
Innocens credit omni verbo: astutus considerat
gressus suos Prouerb. 14. & Ecclesiastici 19. Qui
cito credit, leuis est corde. Nec mirum si in tali-
bus quidam deuotarij & zelotypi decipiuntur sę-
pius, qui falsò ęstimant Deum Ecclesiam suam
reliquisse, & destitutam vbique sanctis pastori-
bus. Audi Apostolum ad Rom 11. talia demon-
strantem, quærentem, & respondentem. Nun-
quid repulit Deus populum suum? Absit. Nam &
ego Israelita sum ex semine Abrahæ, de tribu Bę-
iamin. Non repulit Deus plebem suam quã præs-
ciuit. An nescitis in Helia quid dicit scriptura, vi-
delicet 3. Reg. 19. quemadmodum interpellat
Deum aduersum Israel, dicens: Prophetas tuos
occiderunt, altaria tua suffoderunt, & ego relictus
sum solus, & quærunt animam meam. Sed quid
dicit illi diuinum responsum? Reliqui mihi septę
millia virorum, qui non curuauerunt genua sua
ante Baal. Sic ergo & in hoc tempore reliquiæ sę-
cundum electionem saluæ factę sunt. Putabat e-
nim etiam Sanctus Propheta, iudicio deceptus
humano, quando terram Israel plenam vidit ido-
lolatris, se solum permansisse deicolam, quia vt B.
Greg. probat super Ezechielem in principio: pro- *Gregor. hom. 1. in Ezech.*
phetarum spiritus non semper eis præsto est ad
cognoscendum occulta. *PIG.* Saltem multi
sunt, vel quidam, de quibus pręmisi, vt in libro
legimus experientiæ. Manifesta sunt (ait Apos-
tolus ad Gal. 5.) opera carnis, quæ sunt fornicatio,
immundicia, impudicitia, luxuria, idolorum ser-
uitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmu-
lationes, rixę, iræ, dissentiones, sectæ, inuidiæ, ho-
micidia,

micidia, ebrietates, comessationes, & his similia; qui talia agunt regnum Dei non consequentur.

Rom 14. THEOL. Quidquid sit de pastoribus maioribus siue minoribus non iudico: Suo enim Domino stabit vel cadet quisque seruus. Vnum credo verum, videlicet te errasse grauiter in tua sententia. Nam de plebanis multis quorum vita nobis est notior, tu, non ambigo, *i. bene.* ★bonum sentis, de Episcopis verò per exempla probabo. Viuit enim reuerendus pater & dominus, dominus Fridericus de Vffsas, de Franconia orientali genitus nobili ex genere, qui dudum factus ★ Membambergensis Ecclesiæ canonicus, & sacerdos, ita mũdi oblectamenta spreuit omnia, vt sua domus à minus deuotis clericis risu vocaretur recluſorium. Vacãte deinde ibidem sede cathedrali, satis præter multorum intentionem primariam, à concanonicis electus est, & credo dignè in Episcopum: in tali, vt videtur, discordia, in quali olim in summum Pontificem, vt fertur, electus ★ fuisse, de quo idem in metro dixisse fertur:

Exemplũ sanctæ cõuersationis episcopi Bambergensis Friderici de Vffsas.

b. Bambergensis.

t. d. fuerat.

Gregorius x. de quo Io. Molã. in Nat. SS. Belgij 10. Ian.

Me patrem patrum fecit discordia fratrum.

Factus igitur episcopus de quo nobis sermo, mores sanctos retentauit priores, quantum statum suum decuit. Nam in habitu humilis, in affatu gratiosus, in conscientia mundus, manus, contra multorum in nostris partibus episcoporum morem, excusit ab omni Simoniaco munere. Nullum voluit habere, vt alij Alemanię episcopi, suffraganeum ad sacerdotalem vsum pertinentem. Non consecrasset, nisi prius ad terram procidens, sacramentali confessionis antidoto se expurgasset. Pauperibus pius, mediocris diuitibus, & religiosis bonis misericordissimus extitit. Nescio an viro isti in spiritalibus aliquid defuerit: In temporalium

lium tamen regimine grauabatur anima innocentis nimium: vnde accidit vt laboraret pro viribus qu atenus episcopatui cederet. In curia illud petijt, & obtinuit, sicque modo prouisus ab eadem ecclesia, non in eadem, sed in possessione eius, vitam ducit per omnia clericalem. Fuit pridem in VVormacienſi diœcesi (tempore quo fui iunior) quidam Episcopus Eckardus nomine, litteris sacris eruditus, mundum tantopere fugiens, vt in oppido Laudenburgenſi in quo multis annis sederat, vt à fide dignis audieram ciuibus, paucos esse conciues qui episcopi personam extra suum palatium, vel extra Ecclesiam infra anni spatium vidissent. Solebat hic etiam, vt in sua curia Simonia vitaretur, ordines conferre sacros, & minores in persona propria. Ad quem eandem ob causam à conuentu meo natiuo, & à meis patribus, dum essem iuuenis, missus sum per quatuor diœceses: vt sine macula prauitatis Simoniacæ confirmationis & ordinis sacramenta susciperem. Vixit præterea in humanis nuper satis meo tempore sanctæ memoriæ (vt dicere audeo) reuerendus Dominus Sebastianus Tridentinæ Ecclesiæ Præsul, qui in minoribus constitutus in vniuersitatis ✶ Viennēsis studio, & alibi, omnium bonorum virorum iudicio, vitam sanctam tenuit. Erat enim nobilis genere, litterarum studio diligens, & speciali gratia contemplationis diuinæ præditus: cuius rei causa, vt iuxta pedes Christi sedere valeret cum Maria, quotidie horam elegit aliquam ad vacādum otio contemplationis: hic postremò se inuitissimo electus est in episcopū dictæ Ecclesiæ, cuius electionem refutauit constantissimè: sciens quòd eadem Ecclesia, & pene omnes Ecclesiæ in Theutonia, adeo pressæ sunt spinis, & mole rerum tēporaliū,

2. exemp. Eckardi epiſ. VVormacienſis.

3. Sebastiani Tridentini Episcopi. a. b. vbique VVtē.

& negotiorum sæculi, vt * quidem eas regentes, non sicut olim, procuratores pauperum, & animarum pastores, sed esse videantur capitanei militum, & pauperum neglectores. Ob quam causã constat antiquitus Dominũ Albertũ * resignasse Ratisponensis Ecclesiæ principatui & præsulatui. Sed dominus ille, cuius historiam tractamus, finaliter persuasus à Iurisperitis onus pastoralis curę semi-inuitus acceptauit. Hi enim timoratæ conscientiæ viro dixerunt, prout hæc & sequentia ab Abbate Mulbrunnensi didici, Domino Ioanne, qui in sæculo existens, collega extitit & notarius dicti Domini. Ecce Domine, dicebant, Ecclesia hæc quantum lapsa sit in spiritualibus & temporalibus ipse nostis, de vestra probitate nemo ambigit, cunctis estis gratus, consanguineis potentibus armatus, & electus satis concorditer. Quamobrem si electioni resignaueritis Ecclesiæ, cui aliunde ad bonum obligamini, dilapidationis periculo in rebus & moribus exponetis, & fortassis intercedentibus armatis precibus, in sortem cedet spurio, vel alteri apostatico clerico, vnde nisi electioni vestræ acquieueritis, reatum mortalis criminis non poteritis euadere. Hoc igitur vltimo velut diuino motus sigillo, & velut quodam diuino mucrone munitus, confirmationem electionis & eius suscepit regimen. Aduolare autem cœpit viro (vt est solitum) cognatorum multitudo nobilium, sine quibus modo, vt dicitur, non possunt regi propter tyrannos cathedrales Ecclesiæ. Cœpit hæc turba, quę secundum Senecam, solùm prædam sequitur, copijs se velle replere terrenis, & ex aduerso hi quibus obligabatur in pecunijs Ecclesia, debita postulare: & quia in thesauro Ecclesiæ solùm erant nemo, & nihil, stimulabant

f. quidam

Albertus magnus pro renũciasse.

labant consanguinei episcopum, vt redditus aliquos Ecclesiæ aut perpetuò venderet, aut impignoraret saltem. Tunc primùm vir contemplationi assuetus, propriam inchoauit miseriam deplorare, & dicere consanguineis, spiritu, vt puto, prophetico: Vasa pretiosa & clenodia quæ meæ personę attinent vendite, & Ecclesię damna quæ potestis resarcite: quibus exhaustis, me scitote nec obolum Ecclesiæ, vt petistis, velle alienare: spero autem in patrem misericordiarum Deum, quòd me infra anni præsentis spatium per vitæ terminum liberabit ab hac miseria. Dixit, & factum est diuino nutu, vt prædixit. Nam in omni quam habuit cura diœcesis ad horam quotidie contemplationi studuit, & in anni spacio diem clausit extremum, cum vitæ sanctimonia celebri.

PIG. His motus exemplis virtutum, temeritati meæ renuntio quam habui de prælatis omnibus Theutoniæ, & piè credo, si tales fuissent in primitiua Ecclesia, quando necesse erat miraculis succurrere infidelibus, non pauca per eos omnipotēs Deus egisset signa & prodigia.

THEOL. Rectè sentis, quia hodie ad eos qui præsunt fidelibus nulla est necessitas faciendi miracula, sed opus est, vt iuxta doctrinam Principis pastorum oues & agnos pascant vita virtuosa, prædicatione gratiosa, & temporali subsidio, vt eis, sicut formicis sagacibus insit pro sua republica diuina ratio, cura, & memoria. Sed his modo relictis ad aliam proprietatem procedamus formicarum.

Ioan. 21. Officium pastoris.

De ciuitate morali, & labore bono triplici: Quæ bona fecerint duo concilia generalia nostro tempore: Quòd impossibilis sit modò generalis Ecclesiæ reformatio, & de prælatorum in his excusatione, & vitiorum dissimulatione.

CAPIT. VII.

Domum simul, siue ciuitatem construunt formicæ, quam distinctam habitaculis, diuersis plantarum tegunt particulis. In quibus triplex innuitur mirabilis istorum animalium operatio. Nam ciuitatem quandam sibi construunt, habitacula varia ibi ædificant, & talia tegunt contra æstum & pluuiam diuersis plantarum particulis. In quibus operationibus nullum suæ speciei habent magistrum, sed Deum tantummodo, cuius instinctu in talium constructione simul reguntur & reformatione. Typum autem in his gerũt propriè eorum, qui ad generalia pertinent concilia, prælatorum præcipuè. Hi enim ciuitatem militantis Ecclesiæ suis in ædificijs, quantum sua interest, vbi ruinam patitur, deberent reformare, homines diuersis modis Deo ibi obsequendi construere, & ab æstu vitiorum, à gelicidijs inimicorum defendere, & protegere, & sese verbo, & exemplo habere taliter, vt in his à spiritu diuino mererentur principaliter dirigi. Ita enim hanc ciuitatem vidit Iohannes descendentem de cælo, & in eodem ori-
Apoc. 21. ri primitus. Vidi (inquit) ciuitatem sanctam Hierusalem nouam descendentem de cælo à Deo, paratam sicut sponsam ornatam viro suo. Sed heu, hodie res versa est in contrarium. Nam potior

eius

eius portio ſtatus Eccleſiaſtici magna in parte deprimitur auaritia, ſuperbia, & vtinam non incontinentia. De quibus pſalmus lamentatur dicens: Deus venerunt gentes in hereditatem tuam, polluerunt templum ſanctum tuum. In parte verò ſæcularium adeo vbique rupta ſunt pacis fœdera, vt in eis illud propheţe locum habeat. Effuſa eſt cõtentio ſuper principes, & errare eos fecit in inuio, & non in via. Et iterũ dicit de ciuium malitia, atque imprecatur: Præcipita domine, diuide linguas eorum, quoniam vidi iniquitatem & contradictionem in ciuitate die ac nocte. Circundabit eam ſuper muros eius iniquitas, & labor in medio eius, & iniuſtitia, & nõ defecit de plateis vſura & dolus. De religionis autem vinea, cuius radices Dei plantauit filius, quæ olim impleuit terram, operuit montes vmbra eius, & arbuſta eius cedros Dei, quæ inſuper extendit palmites ſuos vſque ad mare, & vſque ad flumen propagines eius, ſic alibi dicit. Deſtruxiſti maceriam eius, & vindemiant eam omnes qui prætergrediuntur viam, exterminauit eam aper de ſilua, & ſingularis ferus depaſtus eſt eam.

Pſ. 78.

Pſa. 106.

Pſal. 54.

Pſal. 79.

FIG. Tempore noſtro quo Conſtantienſe generale celebrabatur concilium, quantum memoror, de reformatione multum tractabatur in eodẽ ſingulorum ſtatuum ciuitatis Eccleſiæ, & lætatus ſum pro tũc in his quæ dicta ſunt mihi, quia in corde dixi: In domum omini lætantes ibimus, in cuius atrijs antea vix ſtabant pedes noſtri præ deformationis malitia. Sed fruſtrati ſumus à deſiderio noſtro: Aduenit poſtmodum hoc præſens Baſilienſe concilium, quod penè in omnium Bullarum ſuarum præferebat exordio, reformationis titulum. Rogauimus in eodem concilio per ante-

Pſa. 121.

dictum psalmum quotidie diuinam clementiam, vt id fieret. Instituebatur ob id disputatio specialis, dicta reformatorij, & vsque ad sex annos iam crebro disputatum est de diuersorum statuum reparationibus, nec in effectu vsque hodie quicquã vidimus. Scire igitur multum cupio, vtrumne de totali reformatione Ecclesiæ, in membris & capite, aliquam spem habere possimus; vt iocundè cum propheta canere possemus. In conuertendo Dominus captiuitatem Sion, facti sumus sicut consolati, & similia.

Psa. 125.

Quid pro fuerint Ecclesia Concil. Constantiense & Basil.

THEOL. Non omnino frustra celebrata fuerunt duo ista Concilia: Nam in primo inueteratissimũ schisma Ecclesiæ, quod antea nullis modis mederi potuit, diuino regimine ablatum est. In altero verò crudelissima Husitarum persecutio, & eorum infidelitas, quæ nullis tractatibus, nec fidelium gladio, sub quo infiniti corruerunt ex vtrisque partibus, auferri potuerunt, per Christi gratiam penè totaliter auersa sunt, mitigata ad minus, atque sopita plurimùm. De totali autem, quam depingis, reformatione Ecclesiæ ad præsens, & ad propinqua futura tempora nullam penitus spem habeo: tum quia voluntas bona in subditis deficit, tum quia illud prelatorum malitia impedit, tum etiam quia illud electis Dei, qui persecutionibus malorum probantur, non expedit. Exemplũ de hoc accipe in arte architectonica. Da enim architectum quantumcunque artificiosum; si is materia congrua, lignis vel lapidibus caruerit, nunquam domum construet. Da rursus ligna vel lapides in materia etiam nobili; si domificatorem non habueris, domo idonea & habitationibus semper carebis. Si præterea domus aliqua amicis tuis accommoda non fuerit, & ædificata fortasis eis

eis obfuerit, cur eam prudens construeres? Hæc tria cùm reformationi totali Ecclesiæ applicabis, quàm impossibilis sit, ipse mentalibus oculis videbis. Verùm de reformatione particulari in ciuitate Ecclesiæ, possibili in multis statibus & religionibus, non dubito quin easdem dietim introduci videmus in quibusdam monasterijs & cõuentibus, sed cum quanta difficultate nouit altissimus. Si enim præsente generali Concilio in Basilea in annis sex, nec vnum quidem fragilis sexus monasterium, cooperante etiam seculari consulatu, reformari potuit, propter quarundam inhabitantium vitam maliuolam, & eisdem astantem seuitiam, quid, quæso, sperandum est de virorum nobilium, vel litteratorum collegijs, qui ruinas, & deformitates suas in spiritualibus existentes domibus, non modo armis chalybeis, sed etiam, quæ deteriora sunt, verbalibus & lingueis possunt defendere. *PIG.* Puto prælatorum malitia, totius mali causa est in subditis. Si enim pastores boni essent, ad morum eorundem vestigia greges venirent. *THEOL.* Partim hîc, sed non in toto erras In grege enim pecudum fortasis ita est, vt asseris, sed in cœtu hominum, qui libertate potiuntur animi, non sic: verum tamen est, vt B. Gregorij docet auctoritas, quòd nemo amplius nocet in Dei Ecclesia, quàm is qui in dignitate vel gradu ordinis constitutus, suis facinoribus plebem scandalizat. Et dum pastor per abrupta graditur, grex in præcipitium labitur, dumque caput ægrotat, cetera membra languent. Non sic autem in subditis imitationis facilitas à virtutibus prælatorum capitur, sicut vice-versa, ab eisdem exemplum vitij discitur, quia peccare facilius est multitudini, quàm benefacere. Virtus (inquit philo-

Gregor. de cura pastor. p. 1. cap. 2.

philosophus) est circa difficile, in non habitatis & insuetis intellige. Et lata est, & spatiosa via, quæ ducit ad perditionem: arcta verò & stricta, quæ ducit ad vitam. Primam enim viam * ingrediuntur plurimi, secundam verò pauci; quia regnum cęlorum vim patitur, & violēti rapiunt illud. Malam ergo consequentiam formas in morali materia. Quòd autem boni pastoris vestigia sequi sæpe abnuat populus, multis exemplis nostro factis tēpore docere possum. Vidimus namque legatum sedis apostolicæ Cardinalem, virum omni sanctitate præditum, dominum Nicolaum Sanctæ crucis, legatum in Francia, professione & vita semper Carthusiensis ordinis, prælatum certè quasi ordinarium de iure communi, super terras legationis suæ officio commissas. Hic quantum profecerit in eisdem partibus, sciunt multi. In reformationis enim materia nonnulli sibi resistentes in faciem appellarunt, multi alij minis, alij verò callidis modis alijs sibi non obediuerunt. Habuimus in Germania in annis plurimis à summo pōtifice transmissum legatum dominum Iulianum Cardinalem, cuius vitę sanctissimæ virtutibus (quantum in me noscit humana fragilitas) nullū vnquam prælatum parē illi agnouisse puto, qui in reformationis sancto opere quantū prępeditus, & quotiens persecutionē passus sit, omnes vidimus, qui virum istum agnouimus. Nō minus enim curabantur eius exempla, & prępcepta à multis, quā si ea tulisset semi-infamis prælatus alius. Scio præterea vnū ordinem inter medicātium ordines, cui Deus iā ante decēniū prouidit de duobus bonis & beneuolentissimis capitibus, quorum vnus generalis magister est totius sui ordinis: alius verò prouinciā vnā grandē habet regere. Vterque zelator est re-

Mat. 7.

rect pro egred. Mat. 11.

Nicolaus Cardinalis ord. Cartru. sanctæ vitæ, zelator reformationis.

Item. Iulianus Cardinalis.

est reformationis tã validus, vt se pro suo grege nõ semel ad resistentes sibi seculares mortis periculis subiecerit, & tamen vterque modicũ profecit in subditis: paucos enim conuentus reformare potuerunt, quibus velle adiacebat de omnibus, sed propter inobediẽtẽ materiã perficere nequiuerũt. *Rom. 7.*

PIG. Ego in talium prælatorum officio magnum esse periculum puto, & scire vellem, an in statu salutis cum tanta rebellione subditorum esse valerent. *THEOL.* Non solùm istos, sed pastores omnes alios in periculo constitutos esse docet B. Augustinus in regula, vbi dicit ad subditos: Prælati seu præpositi miseremini, qui inter vos quanto in loco maiori, tanto in periculo maiori versatur. In statu tamen perditionis non sunt, si in quantũ in se est, instant oportunè, (iuxta doctrinã Apostoli) arguunt, obsecrant, & increpant in patientia omni & doctrina. Ne autem peior fiat scissura, dissimulare oportet nonnunquam subditorum vitia minora, vbi ex correptione probabiliter mala aduenirent maiora: sicut peritus Chirurgicus morbum in corpore infirmi aliquando relinquit minus nociuum, ne eundẽ curando, deteriori & læthali vulnere præstet incentiuum. Sic primus Israel rex rebelles sibi, nondum firmatus in regno, spiritu bono docẽte, quẽ videlicet Saül adhuc habuit, nõ correxit. Maiore enim multitudine sibi obediẽte, tamẽ quidã filij Belial dixerunt 1. Reg. 10. Nũ saluare nos poterit iste? & despexerũt eũ, & non attulerũt ei munera: ille verò dissimulabat se audire, cum eo tamen abijt pars exercitus, quorũ tetigerat Deus corda, vt ibidẽ præmittitur. Pari modo timore rebellis, vel furẽtis multitudinis præsertim principũ, rex Darius potẽtissimè inuitè permisit Danielẽ in lacum leonũ proijcere, quod

Augustin. in reg. subsinem.

2. Tim. 4.

Dissimulanda interdum subditorũ vitia probat ratione, similitudine, & exemplis.

quod si nō feciſſet, vita regis fuiſſet in periculo; nec liberatus fuiſſet Daniel. vt habetur Dan. vltimo. Sic Mathathias Dei ſacerdos, & paſtor Iſraelitici populi, videns regis Antiochi tyrannidem deformantem templum, Dei cultum, & populum, in deſerta loca ſeceſsit, quouſque congregata eſt ad eum ſynagoga bonorum, & fortis viribus, per quā reformauit prædicta pro viribus 1. Macha. 2. Et Iudas Machabęus ſummus ſacerdos, & poſt eum Ionathas frater eius, licet eſſent animoſiſsimi, tamen Alchimum, qui per Bacchidem Antiochi capitaneum eſt intruſus ad ſummum ſacerdotium, fretum potentia ſeculi, ſeuitiam & deformationem templi Hieroſolymis & populi procurantem totis niſibus, diu ſuſtinere coacti fuerunt. ibidem vij. & viij. cap. & 2. Machab. 10. Sicque Onias deuotiſsimus Dei ſummus ſacerdos innumera mala per Simonem & Menelaum ſuæ gentis deformatos ęmulos, paſsus eſt 2. Machab. 3. & ſequentibus.

Quæ ſint perfectionis via, & quantùm peccent religioſi medicinam ſtudentes corporum, animarum neglecto ſtudio.

CAPIT. VIII.

IN ſuis domibus vias rectas & occultas fabricant, quibus ſatis occultè ſæpe inhabitant: Ecce tria moraliter notanda iterum. Nam vias in domibus rectas fabricant, quę ſemitę dicuntur & methodi, quibus breuiter aliquis ad terminum ducitur: tales enim faciunt occultas; & eaſdem ſępe inhabitant. Per quæ omnia viam arripere compendij ad creatorem docet in formicis naturalibus, & ſpiritualibus increata Dei ſapientia. Viæ

igitur

igitur rectæ itinera virtutum sunt, à vitiorum semita declinantes. Vnde eadem sic suadet Sapientia per Salomonem. Prouerb. 4. Dirige semitam pedibus tuis, & omnes viæ tuæ stabilientur. Ne declines ad dexteram, nec ad sinistram. Auerte pedem tuum à malo. Vias enim quæ à dextris sũt nouit Dominus: peruersæ verò sunt quæ a sinistris sunt. Ipse autem rectos faciet cursus tuos, itinera autem tua in pace producet. Viæ autem rectæ & absconditæ sunt modi diuina contemplandi, & per supererogationis opera Deo obsequendi fideliter: quales hi arripuerunt de quibus veritas ait Luc. 10. Confiteor tibi pater cœli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus, & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. De quo in Iob 4. dicitur. Ad me dictum est verbum absconditum & quasi furtiuè suscepit auris mea venas susurrij eius. Animalis autem homo non percipit ea quæ spiritus Dei sunt: stultitia enim est illi, & non potest intelligere, quia spiritualiter examinatur. Vias non occultas & rectas homo tunc inhabitat, quando supererogationis opera secreta contemplatione examinat, & talia opera exequi pro viribus discretè attentat. Tales vias incedere debet ẽt contemplatiuę vitæ, videlicet quidam viri religiones approbatas professi, ob procurandum fructũ animarum repertas: similiter episcopi, & qui ex officio habẽt prædicare verbum Dei; quia ad tales omnes spectat præcipuè, ea quæ per secretum cõtemplationis hauserunt, alijs verbo, vel scripto tradere. Vnde B. Gregorius in de cura pastorali iubet prælatum, & prædicatorem præ cunctis esse in contemplatione suspensum.

1. Cor. 2.

Gregor. de cura pastor. p. 2. cap. 5.

PIG. Quid ergo erit, vel quale dabitur iudicium de quibusdam religiosis, non solùm dico de possessio-

sessionatis, sed etiam mendicantibus, qui ab Ecclesia pro animabus curandis dati sunt pastoribus Ecclesiæ in subsidium: & tamen in nulla vniuersitate in medicinis graduati, nec aliunde apprimè, vel profundè in eadem arte eruditi, passim se de medicandis, vel subleuandis ægrotis corporibus intromittunt viam contemplationis, qua incesserunt patres eorum, relinquentes? Quid pròinde de nostris in Alemania episcopis, qui tanto onere castrorum, ciuitatum, militum, & similium temporalium negotiorum tumultibus sunt circundati, vt respirare vix valeat, & qui omnino spiritum contemplationis & curam animæ in se & proximis videtur penitus extinguere? Quid demum de plebanis, & prælatis inferioribus, qui ad viam vitæ contemplatiuæ, etiâsi aliàs sine grauibus peccatis sunt, rarissimè, vel nunquam se ad inhabitãdum ponunt, quinimo alijs talia facere prohibẽt? *THE.* Primi certè qui ita sunt obnoxij. (transeo enim nũc de duobus reliquis) multiplici peccati catena se cõstringunt, qui toxicum mortis multis sæpe propinãt, irregularitatis pœna sese sic illaqueãt, anathematis Ecclesiastici causã nõ vitant, patrũ suorũ intentionem sanctam cassant, & multos discretos viros actiuè scandalizant. Ecce quinque mala. Primùm, inquam, toxicum mortis multis sæpe propinant, quia dum putant morbo prębere antidotum, inexperti applicant fortassis id quod pro tunc est venenum. Mouet idcirco mundi philosophus in v. Ethicorum quæstionem: An facilius sit esse iustum iudicem, vel bonum medicum. Hanc quæstionem cùm me præsente in vniuersitate Colonienſi quodlibetarius determinandam tradidisset cuidam magno in medicinis doctori, iste difficultates multas medicinæ artis adduxit,

Quinque mala relig medicinã exercentium.

1.

Aristot. 5. Ethic. sub finem.

duxit, & inter cætera mihi memorabile verbum prorulit, quomodo Arnoldus de noua villa, olim medicorum summus, calculasset in humano genere esse posse infirmitates distinctas duo milia centum & 24. in qua varietate graduum id quod vnam infirmitatem fugat, aliam illico adducit, & iuuat, & quod vnum morbum curat, alium intoxicat. Quo audito, alienis hominibus medicinalia indiuidualia suadere horrui, inexpertis medicis minus credidi, & si experti aliquando errant, eos clemētius iudicaui. Secundum malum est, irregularitatis consequuntur periculum. Quis enim in tanta varietate morborum, nil omittit de contingentibus in noscēdo morbum specificè & graduaiter, videndo tempus idoneum in cęlo subtiliter, & in eligendo medicinæ necessaria artificiaiter? Scio quēdam magnum in medicina cuiusdam vniuersitatis graduatum doctorem, qui regis Romanorum, & aliorum illustriū virorū physicus sæpe laudabiliter extitit: hic publicè in serio audebat dicere, scire satis probabiliter, multos se interfecisse ægrotos. A quo dum sciscitaretur causa. Respōdit: Quādo inexpertus practicæ de scholis & libris primūm veni, nescius de multis quę me postmodū docuit experiētia, vidi quomodo plures neci tradidi ex ignorātia, quos ex intētione curare quærebā. Causam etiā anathematis isti nequaquā vitant, quia ea intētione pia mater Ecclesia audire leges & physicam sub latæ excōmunicationis sententia inhibuit ad curam animarum obligatis, religiosis, & clericis, vt tales sanctis studijs, & sacræ scripturæ libris, quorum est imperscrutabilis, secundum Augustinum, profunditas, animum darent indefessum: vt in rubrica, Ne clerici, vel monachi negotijs secularibus se immis-

Arnoldus de noua villa numerauit infirmitatum 2124.

2. Extra ata te C. ad audies. & de homicid. volūt.

c. Quanor

3. lib 3. decretal. tit. ne clerici vel monachi, c. non magnopere & c. super specula. Aug. ep. 3

immiſceant, tituli ipſius pondus docet. & ſententia. Et ibidem Super ſpecula prohibitionis ſuprafatæ notam & cauſam aſsignat Honorius in hæc verba. Theologiæ, inquit, ſtudium cupimus ampliari, vt dilatato ſui tentorij loco funiculos ſuos faciat longiores, vt ſic fides catholica tutior fiat, ſcilicet, circumcincta muro inexpugnabili bellatorum, quibus reſiſtere valeat aſcendentibus ex aduerſo. Prædicti inſuper religioſi, & etiāſi ſeculares ſint clerici, patrum ſuorum intētionem, quantum in eis eſt, fruſtrant, quorum principalis erat intentio, & ſtudium præcipuum, animabus prouidere, non mederi morituris corporibus, quibus plerunque plus ad ſpiritum cooperatur ægrotatio, quàm medicinalis valeat operatio. Cùm (inquit) Apoſtolus, infirmor, tunc fortior ſum. Et quidam ſanctorum patrum reſpondit infirmo fratri curam poſcenti corporis. Rem, ait, virtutibus tuis neceſſariā amoueri deſideras. Meritò autem hi de quibus loquimur, deridentur à viris bonis & prudentibus, quos ideo ſcandalizant, quia ad tractandum cœleſtia, & ad curādum ſpiritus nobiliſsimos vident ex auaritia, vel ex humana laude vrinas amplecti hominum, & eorum ſtercora. Vnde tales abuſus videntes hi religioſi boni, quos zelus domus domini comedit, religionem talium lamentantur, velut deſtructam Hieruſalem olim propheta Hieremias Threnorum 4. Quomodo, inquit, obſcuratum eſt aurum? mutatus eſt color optimus, diſperſi ſunt lapides ſanctuarij in capite omnium platearum? Qui veſcebantur voluptuosè interierunt in vijs, qui nutriebantur in croceis amplexati ſunt ſtercora.

Honorius iij. c. ſuper ſpecula.

1.

2. Cor. 12

3.

Moralem huius expoſitionem vide in Greg. ho. 17. in Euang.

Vitupe-

Vituperatur iners otium, & commendatur labor triplex, & de quorundam hominum bonorum stupendis corporalibus exercitijs.

CAPIT. IX.

TAm mares quàm fœminæ in formicis ad laborem egrediuntur vniuersè per turmas. Docent in hoc vitare iners otiũ, & desidiã, quibus fomenta vitijs præstantur. Labor enim corporeus, seu membrorum fiat exercitijs, siue in alia castigatione corporis, siue in alijs vitæ actiuæ medijs, vbi quis mentis contemplationi, vel librorum studio se nõ dederit, secundum communem legem tam necessãrius est omnibus, vt sine eo nullus ritè ad vitam Theoricam migrare possit. Vnde dicit B. Gregorius lib 6. moralium tractãs illud Exod. 19. Caue, inquit Deus per Moysen ad populum, ne ascendatis in montem, nec tangatis fines Israel. Omnis qui tetigerit montem, morte morietur: manus nõ tanget eum, sed lapidibus opprimetur, aut confodietur iaculis: siue iumentum fuerit, siue homo, non viuet. Populus autem à monte prohibetur etiam lex à Deo accipitur, vt videlicet, qui infirmis adhuc mentibus terrena desiderant, considerare sublimia non præsumant. Vnde rectè dicitur. Si bestia tetigerit montem, lapidabitur. Bestia etenim montem tangit, cum mens irrationabilibus desiderijs subdita, ad contemplationis alta se erigit. Sed lapidibus percutitur, quia summa non sustinens, ipsis superni ponderis ictibus necatur. Qui ergo culmen perfectionis apprehendere nituntur, cùm contemplationis arcem tenere desiderant,

Gregor. l. 6. moral. c. 17. al. 27.

derant prius se in campo operis per exercitium probent, vt sollicitè sciant si nulla mala proximis irrogant, si irrogata à proximis æquanimiter portant, si * obiectis bonis temporalibus nequaquam mens lætitia soluatur, si subtractis non nimio mœrore fauciatur. *IIG.* Prout ex verbis tuis sentio, triplicem commendas laborem. Vnum, qui ad modum mechanici operis exercetur manibus vel pedibus: Alium, quo corpus vigiliis, ieiunijs, abstinentijs, cilicijs domatur, & similibus: postremò eum quo licitè conuersando inter homines quis animum refrenat cõtra iram, odium, amorem, tristitiam, lætitiam, delectationem, & aduersus passiones similes. Quæritur igitur, quis horum laborum est melior? *THEOLOG.* Quantum ex natura operis, bonitatis gradum habent eo ordine, quo audisti. Minoris etiam meriti esse videtur ceteris paribus, & minoris difficultatis primus quàm secundus, & idem quàm vltimus. Cui autem omnes, vel eorum aliqui magis sunt necessarij ad perfectionem acquirendam, attentè quisque in sua legat conscientia. Sicut enim magis oportet pauperem ditari laboribus manuũ, quàm philosophari apud Aristotelem: ita apud Christi imitantes doctrinam, plus vrget multos arte vti mechanica pro victu habendo, quàm opus sit secundum exercitium, quo corpus atteritur. Ad vltimum tamen gradum, quo mediante passiones vincuntur, & ad medium deducuntur in anima per occasiones habitas in exterioribus, omnis imperfectus tenetur tendere, vt audisti in auctoritate beati Gregorij; quia in eisdem consistunt virtutes actiuæ necessariè. Sine primo autem & secundo laborandi genere, quidam satis tranquilli esse possunt pro loco & tempore, & iuxta dis-

rest. ex orig. pro obiectis.

Triplex labor.

Aristot. 3. Topic. cap. 1.

posita

positæ complexionis suæ, vel cõsuetudinis acquisitę naturam, & virtutem. Tales enim duo gradus non virtutes sunt, saltem principales, sed virtutes eis mediantibus acquiri possunt in edomatione corporis ad spiritum. Qualiter autem assumenda sunt talia, & in quanto, vide de hoc collationem abbatis Moysi secundam, in qua Casianus facundissimus illud docet elegantissimè. *Ioã. Cassianus collat. 2. abb. Moysi quæ est de discretione.*

PIG. Sæpe miratus sum, cur in nostris partibus non modò, sicut olim, reperiantur viri, qui corpus ieiunijs, & abstinentijs aggredi audeant, flagellis, & duris alijs exercitijs, sicuti fecisse leguntur sanctorum canonizatorum multi, & patres in Ægypto, & in Scythia, de quibus Vitas patrum plenè edisserit. *THEOL.* Quamuis modò non tam crebrò, sicut olim, reperiantur de quibus refers: tamen multi sunt adhuc deuoti tales, de quibus in sequentibus statim audies. Verùm prius volo noueris, quod ex quinque vel sex causis euenire potest, cur aliqui tam grauia exercitia habere non valent. Ex dispositione videlicet aëris, ex cõplexione corporis, ex zelo perfectionis, ex habitu iuuentutis, ex fictione hypocrisis, & ex specialibus donis. Aër enim, si in regione aliqua est multum calidus, digestionem (vt inquiunt Physici) impedit, ad exteriora euocat, & abstinentiores facit homines ex consequenti: & ex aduerso frigida regio poros constringit corporis, & calorem exinde per antiperistasim augere potest in stomacho. Vnde prouenit, quòd in nostris partibus frigidis, viri quidam hyemali tempore plus comedunt quàm æstiuo tempore. Non ergo mirum, si in regionibus calidis homines ieiunant facilius. Complexio etiam corporis aliquorum habet, vt in natura frigidis liquet, flegmaticis, vel melancholicis, *Sex causæ cur quidã corporalia exercitia habere nõ possunt. 1. 2.*

cholicis, cibus tam modicus sumitur à quibusdam & raro adeo, vt in comparatione ad alios, eis abstinentia videatur esse miraculosa. Patet etiam hoc in quibusdã feminis, & in viris frigidis, in ranis, & serpentibus, immo in perfectis animalibus, vt in vrsis, qui multis mensibus in hyeme nullum penitus cibum sumunt in locis syluestribus, vel abditis. Zelus præterea perfectionis ad obsequẽ-
3. dum Deo acriter, ad satisfaciendum pro peccatis viriliter, & ad adhærendum Deo pacato & edomito corpore plures ita stimulat, vt ex amoris magnitudine excessum in exercitijs tantum faciant, qualis videtur tepidis impossibilis. Videmus hoc apertè in philocaptis erga feminas amore cæco & Venereo, ex quo quidam tota hyeme semper nudis incedunt capitibus, alij vestimentis carent necessarijs, alij hastiludijs læthaliter impingunt mutuò, alij vigilant inhumaniter, & ita de reliquis; quæ omnia vincit amor cæcus & leuiora facit. Cur autem Christi amor, & charitas, dilectioque, quæ, vt Canticorum 8. dicitur, velut mors fortis
4. est, his maiora non posset facere? Habitus insuper iuuentutis ardua nouit efficere, puta, si quis assuetus est penè à cunabulis modicum victum & amictum habere: sicut videmus pauperes in villagijs, vestibus tam contentari modicis in hyeme, vt si easdem delicatè nutritus deferret tantummodo
5. ob amorem Dei, sanctus esse videretur. Fictio etiam hypocrisis non minora nouit luere pro laude vana, vel ex auaritia. Hanc ob causam trutanni quidam & mendici glaciali tempore, nudi sedent in niuibus, vt ad compassionem moueant diuites, & ad sibi subueniendum in pecunijs. Prius enim certis herbis vel seminibus corpus fricauerunt, & ligaturis artificialibus sanguinem constrinxerunt,

vel

vel poros corporis alijs remedijs obturauerunt. Sed & in sanctis hominibus sæpe grauia exercitia reperiuntur ex specialibus donis. Sic manifestum est, & fuit in beato patre nostro Dominico, qui in humo Ecclesię crebrò noctes ferè duxit insomnes, qualia exercitia fratribus suis inhibuit, non vt eis talia non faueret, sed quia donum illud nouit speciale, & infirmis alijs fratribus non esse communicatum à Deo. *PIG.* Potésne proferre in medium aliquos diuina clementia nostris diebus frigidis, in quibus, iuxta Christi verbum & Apostoli, charitas multorum refriguit, donis talibus laborum corporalium, seu exercitiorum, de quibus loquimur dotatos? *THEOL.* Possum multipliciter. Vidi in Italia tempore quo fui iunior, in conuentu Elugiensi prope Venetias nostri ordinis priorem Fratrem Paulum de vrbe veteri, non dico hominem, sed vix homuncionem corpore, sed gigantem in prædictis exercitijs. Nam paruus corpore, statura pusillus, & obesus erat totus carnibus, atque membra eius vix hærebant ossibus: attamen tam alacer & expeditus animo fuit & viribus, vt secundum in ordine non nouerim. Ieiunium regulare, quod durat prope annum dimidium, persoluebat integrè. Carnes non edebat etiam debilis, die ac nocte sequebatur chorum assiduè. In quadragesimali tempore penè prædicans quotidie, & occupatus in confessionum audientia assiduè, non dicã vino limphato, sed aqua vinata vino modicissimè vtebatur, quando non puram recepit aquã: pictantiam, à qua sæpius abstinebat, tam curiosè à se propinquis & distantibus diuidebat fratribus, ac minutatim occultè molebat inter manus, ne notaretur à circumsedentibus de abstinentia, vt nisi curiosus explorator vix parsimoniã

6. *Mat. 24.*

Austeritas vitæ F. Pauli de vrbe veteri ord. Prædic.

posset aduertere. Vestitus durè nocte iacebat, vigilijs multis insistebat, & orationibus deuotis sedulò incũbebat. Nemo in choro & cantu alacrior, in labore manuum nullus pro communitate sollicitior, nec in sedandis fratrum tentationibus efficacior. Et ne tempus sibi transiret incassum, quando audientiæ confessionum, prædicationi, orationi, vel scripturæ non vacabat, statim coquinam, præsertim post prandium intrauit, & cocum ad disponendũ, & laborandũ pro futura fratrũ refectione iuuabat sollicitè, in mundando nunc pisa, nunc olera, nunc verò cooperando ad similia proprijs manibus. Lapideo tabulatu totam Ecclesiã, vel refectoriũ (quorũ vtrumque non minimę est latitudinis) strauit, & ornabat. Et quia scriptor multũ artificialis extitit, chorum eadẽ arte, libris valde notabilibus omniquaque prouidit. Et non obstãtibus prædictis omnibus, in his vsque ad annum suę ętatis perseuerauit circiter octogesimũ in regulari obseruãtia, quã tuebatur pro viribus: tandẽ autẽ præsenti vita functus est. Vidi ibidẽ nostri ordinis in eodem conuentu patrẽ, prout ostendebat sui canicies capitis, septuagenariũ, nunquam hyemali tẽpore, nec die, nec nocte, quocũque coopertorio vtentẽ in capite, nudis incedẽtẽ pedibus cõtinuè, abstinẽtia cibi, prout tradit regularis obseruãtia dura; & tamen in his tãta præditũ lætitia, vt alijs fratribus, præ ceteris, honestũ cõmuniter procuraret solatiũ, licitis loco & tẽpore. Noui in nostra prouincia de Nurẽbergẽsi cõuentu fratrem aliũ, qui in sui nouitiatus tẽpore à dæmone, qui in dolore viri prẽnoscebat tẽrationes, sustinebat acerrimè. Sępissime enim proponebat, dãdo per tabulã pacis oscułum in Ecclesia, dicere alicui sibi notæ puellæ (fuit enim prius notus à multis, & notus in ciuitate)

Aliud exemp. f. eiusdem ord. & cõuentus.

De alio f. mirã auſteritatis conuentus Nurẽberg. qui factus est procurator Basiliensis.

ciuitate) quæso Priorem in porta adeas, sibiq; dicas, quòd tibi matrimoniũ promiserim, & me postules iuridicè. Sæpius animo firmiter proposuit in choro existẽs, Priori publicè scapulare & cappam tradere, & per Ecclesiã recedẽdo statim de ordine fugere. Sed vicit in eo Christi gratia: professus est enim, & in cõuentus Basiliẽsis reformatione postmodũ effectus procurator gratiosus. Nã occultè vsus est exercitiorũ, inuisis tẽporib⁹ nostris, armis. Habuit ciliciũ, nõ quale portant patres Carthusiæ, sed contextũ tantùm ex equorum grossissimis crinibus & nodis: vsus est flagello, stimulis, & calcaribus equorũ similibus: torquẽ ferreã cum appensis de eadẽ minera cãpanellarum nodis, clã, more nobilium collo detulit, lorica ferrea, & alijs miris ad domandã carnem instrumentis vtebatur. Crucẽ habebat in stropodio magnam, & ligneam, & absconditam super qua iacuit, nec vllis sub capite vtebatur plumis. Nec charitatẽ proximi, quæ feruebat in pectore huius pulchri sacerdotis, & iuuenis, cohibuit dicta exercitatio, vel procurationis officiũ, (quod in dicto cõuentu est grauissimũ) quin diebus festiuis circuiret prædicando per villagia Dei verbũ, & populum informando consilijs salubribus. Verùm quia ingenio fuit subtilissimus, ideo est postmodũ missus in Viennam ad generale studiũ, vbi annum vitæ habẽs prope triceſimũ, anima sua Deo grata assumpta est de corpore. Sileo de femina recluſa, quæ prope Maguntiam vsa est lorica ferrea, erro, si non fuit chalybea. Idẽ iuuentutis suę tẽpore fecit Ioãnes Benedictus, postmodũ Teruisinus antistes, quãdo Venetijs cõuẽtũ nostrum intrauit reformatũ ordinis nostri. Erat enim cuiusdã de maioribus Venetis filius, quẽ patriarchatus quidã expectabat prius eidẽ collatus:

Recluſa.

Ioan. Benedictus Teruesinus epiſ.

qui pater postmodum electus est in Teruisinum episcopum, anteà tamen Prior fuit Venetijs in conuentu sanctorum Iohannis & Pauli.

Dæmon quomodo religiosos perfectionis iter transeuntes plus vexat quàm alios, & quanta bona in Ecclesia fecerint Mendicantium ordines, licet persecutores semper habeant.

CAPIT. X.

Vias suas multùm occultas ordinatè obseruant, ne illæ, quæ exeunt reintrare volentes, obuiando præpediant. Viæ rectę & occultæ quæ sint dictum est 8. proprietatè suprà. Sunt enim modi diuina contemplandi per supererogationis opera, qualia communiter bonis religiosis ad fructum animarum ordinatis aptè congruunt: quales esse debent de Prædicatorum & Minorum ordinibus, & sibi similibus. Tales enim secundum ordinationem Ecclesiæ in occultis contemplationibus hausta, intrà sua loca & extrà exeundo, debent alijs contemplata tradere, nec se impedire mutuò, sed adiuuare potius inuicem dicti duo ordines statuti ad eosdem fines. Verùm sicut in republica formicarum, & in vijs earum nulla exiens, nec intrans aliam impedit in opere, sed alia diriora animalia ipsas, & vias earum sępe moliuntur destruere, & ita ad errorem eas ponunt: sic in reformatis conuentibus dictorum ordinum, maiores bestiæ, dæmones videlicet, talium vias & operationes congruas, quantumcunque rectè & cautè incedant, præpedire nituntur, vt aut se perturbent mutuò, aut vt à reformationis cœptæ resiliant proposito.

Hac in-

Hac intentione sathanas in exordio talium ordinum sæpe visibiliter, & sæpius inuisibiliter terroribus, & tentationibus in locis pacificis, armis applicatis infernalibus, satagebat turbare: de quibus suorum ordinum libri multum & latè notant. Sicuti etiam in inchoatione monachorum, vel potiùs in reformatione talium prima, dæmones viros religiosissimos vexauerunt plurimùm, * vt liquet in reformatorum cœnobitarum primitiuorum vita, Antonij, scilicet, Basilij, & similium. Antonius enim non primorum monachorum religiosorum, sed primò reformatorum pater fuit: quia prout testatur Eusebius in Ecclesiastica historia, certum est, quòd tempore beati Marci Euangelistæ in Alexandria, vbi præsul extitit, vtriusque sexus fideles diuisim habitacula velut monasteria construxerunt, & vitam monasticam in castitate, paupertate, & obedientia, imò in studio sacrarum litterarum sanctè duxerunt. Constat etiam beatum Dionysium beati Pauli apostoli discipulum epistolam ad Demophilum monachum intitulasse scribendo. Etsi exordiri placet altius, constat Dei filium in assumpta humanitate, primùm, vnà cum suis discipulis inchoasse mores & vitam, ad quorum instar suprà tactorum ordines sunt instituti primitus. Certum est enim ex serie Euangelica in senatu Apostolorum, Christum prioris, Petrum supprioris, Iudam procuratoris, Philippum quodammodo portarij habuisse officium. In eis paupertas fuit, & abdicatio omnium rerum temporalium, teste Petro Matth. 19. proditore dempto, ibi: Ecce nos reliquimus omnia. Ibi castimonia fuit, ob quam Ioannem à nuptijs euocauit. Ibi obedientia fuit ad Christum. Studium ibi in Christi doctrina nocte fuit & die excellentissimum,

adiecti vt.

Eusebius lib. 2. Eccles. hist. c. 16.

Act. 17. Dionys. areopag. epist. 8.

Vita monastica à Christo incepit.

mum, dicente saluatore omnium. Discite à me, *Mat. 11.* quia mitis sum & humilis corde. Prædicationis etiam exercebatur officium, quando misit eos bi- *Luc. 10.* nos ad prædicandum ante faciem suam. Possessio rerum temporalium grandis nulla, sed paupertas affuit copiosa. Hanc ob causam, vt opinor, dæmonis malitia à principio mendicantium ordinum, qui prælibatam Christi vitam seruare deberent, præ cunctis per se, & per quosdam de clero sæpe vexauit, & hodie persequi non cessat ad extremũ, plusquam cæteros ordines, & in locis vbi nunc ad vnguem regulas suas obseruant: quorum tamen tyrannides, sicut nec Christi fidem, nec Petri nauiculam, ita nec religiones istas delere potuit, nec delebit (Deo propitio) in posterum: quemadmodum recolendæ & sanctæ memoriæ magister Henricus de Hasia sacræ paginæ professor pulchrè deducit in lectura sua super Genesin.

Henricus de Hasia Præclari scriptores ex ordine Prædicatorum.

P I G. Constat libros iuris diuini & humani, & colentibus theologiam, & sanctiones canonicas, quod dictorum ordinum fratres in sacra præsertim pagina longè ampliùs, quàm sęcularis cleri doctores laborauerunt. Nam libros ferè innumeros S. Thomas ediderunt & Dominus Albertus, non solùm in diuina, sed etiam in philosophica scriptura. Primus & perfectus postillator totius bibliæ Hugo Cardinalis, & postremus Petrus de Paludе, medijque alij fuerunt plurimi. Super sententiarum librum Petrus de Tharantasia, postmodum papa Innocentius, Durandus, & multi scripserunt latissimè. Sermones de tempore & sanctis, qui in comparatione aliorum (vt à viris audiui litteratissimis) dicuntur aurei, scripsit, & totum passionale, quod Lombardica historia dicitur de legendis sanctorum Iacobus de Voragine. Iohannes la-

S. Thomas
Albertus magnus.
Hugo Cardinalis.
Petrus de Palude.
Petrus de Thārātasia qui est Innocẽ. V.
Durādus
Iacob. à Voragine

nes Ianuensis episcopus, summam confessorum, quæ summa latius conscientiosos casus Theologicos pariter & iuridicos continet quàm Iohannis Friburgensis; quæ summa breuior & distertior in eisdem quàm Bartholomæi de Brixia. Quis denique textum quinque librorum decretalium, & summam iuris primam, nonne Raimundus de penna forti? Sileo de omnibus textibus philosophi, quos Henricus Krosbein de Græco transtulit. De noua logica, topica, & sophistica eiusdem philosophi, quam sub compendio non solùm in quinque, sed multis alijs paruis tractatibus clausit Petrus Hispanus, & de innumeris alijs libris & opusculis, quæ omnia præfata composuerunt fratres prædicatorum ordinis. Porrò Alexander de Halis, qui summas scripsit maximas, & profundissimas, venerabilis Bonauentura, nouus Scotus Ioannes, Richardus, & alij plurimi, qui super sententias scripserunt egregiè: Astaxanus, & Ioannes Erdfordensis, qui iurium summas; & Nicolaus de Lyra super omnes Bibliæ libros ad literam, quem nullus in hoc excessisse videtur, qui omnes minorum ordinis fuerunt, quos, & alios me melius exprimere valerent, qui dictum ordinem professi essent, ita in alijs ordinibus excellentes multi extiterunt. Cum ergo ex dictis religionibus tot fructus prodierunt Ecclesiæ, & hodie in multis partibus prodeant, & multos suam religionem professos ab Ecclesia canonizatos habeant, & de præfatis voluminibus clerus se & populum habeat regere, mirum vnde apud quosdam odium tale procedat. *THEOL.* A dæmonis seuitia originaliter, ex abusu iurium comunium, & vtrunque fortasis, ex quorundam auaritia. Postrema duo quia clerum tangunt & religiones, pro nunc relinquo:

Ioan. Ianuensis episcopus.
Ioan. Friburgensis.
Bartholo. de Brixia.
Raymun. de penna forti.
Henricus Krosbein.
Petrus Hispanus.
Ex ordine Minorum
Alexãder de Halis.
S. Bonauentura.
Ioan. Scotus.
Richardus de Mediauilla.
Astesanus
Ioã. Erdfordiensis.
Nicolaus Lyranus.

relinquo: vnum credo, quòd si quidam religiosi abuterentur priuilegijs, non totus ordo, sed persequi deberent rei. Et certum est, quòd illos, qui religionem suam modò seruant, persequi ad minus non deberent, quos tamen in suis patribus, & in inchoatione ordinum scimus persecutionibus amarissimis esse vexatos. *FIG.* Ergo de dæmone, an adhuc tales vexet religiosos exemplo velis ostendere. *THEOL.* Manifestè pandam. Nam à relatione fide digna didici magistri Guidonis sacræ theologiæ professoris, prioris Zamberati, & eius subprioris; & scripto prioris in Asiaco prouinciæ Franciæ nostri ordinis reformatoris, religione, litteris, & fama approbatorum, didici, inquam, quòd postquam idem conuentus in Asiaco præterito anno reductus fuit ad reformationis decus, spiritus malignus fratrum officinas cœpit patenter inuadere, fenestras fregit, vtensilia subuertit, dolia vinaria dissoluit, chordas campanæ scidit, & easdem asportauit, cymbalum, quod duntaxat de die pulsari solet ad mensam & collationem, tempore pulsauit nocturno, sicque inquietauit solùm intra triduum fratres, vt quosdam ferè duceret ad amentiam. Nam de die in domibus conuentus inferioribus, de nocte verò habitauit in dormitorio adeo terribiliter, vt nullus fratrum auderet solus per conuentum incedere. Quid plura? Vna die inuasit nouitium in ætate constitutum vitæ suæ vigesimo & quarto circiter anno, cuius vestes lacerauit in duodecim foraminibus, vestigia in eis relinquens vnguium quasi cuiusdam feræ syluestris. Alia die, in vigilia videlicet octauarum Epiphaniæ, dicto apparuit nouitio in forma catti nigerrimi, dicens: nisi habitum ordinis exueris, die tertia te interficiam, quo viso & audi-

Exempl. de dæmone vexante religiosos fertiãtes statuta reformationis.

& audito, iuuenis alta voce adiurare cœpit dæmonem in Christi nomine. Inuasit tunc dæmon de nouo nouitium, defendit se idem, in qua lucta accurrebant fratres, ex lucta amborum in cella reperientes mensam, pulpitum, lectum, & ferè alia subuersa omnia; vnde debilitatum ad recreandũ fratres detulerunt ad ignem, quo facto statim eum de nouo de manibus fratrum eripuit, in flammas ignium proiecit, & per longum tractum temporis caput eius in medio ignis detinuit: deinde nouitium fratres magno cum labore eripientes, eum in Ecclesiam ad summum altare detulerunt, vbi iterato eum dæmon è manibus eorum explodit, & per totum chorum violenter traxit, & adeo percussit grauiter, vt demum relictus à dæmone, penè à cunctis fratribus diceretur esse mortuus. Quamobrem omnes ad Dei genitricem, & ad sanctos plurimos preces pro defuncto cœperunt fundere, & postremò ad sanctum patrem nostrum Dominicum recurrere, ob cuius reuerentiam locus nouella reformatione decoratus erat, & vbi hæc patiebatur à dæmone. Et ecce pater iste pijssimus, suorum memor operum, super altare subitò in forma viri elegantissimi, & in habitu ordinis apparuit. Frater verò qui credebatur mortuus & in fratrum quorundam iacuit manibus, vultu cœpit hilarescere, se de medio fratrum erigere versus altare, vt ibi Deum adoraret, & sanctum Dominicum. Cœpitque currere dæmon inter hęc à loco, & deinde per diuersas officinas domus tãto cum strepitu fugiendo furere, vt totius patriæ malleatores adesse putares. Et quod admiratione est dignius, mox vt sacramento diuinissimo communicatus fuit frater, qui putabatur esse defunctus, contra inuasionem dęmonis tãtam ei diuina

Apparet S. Dominicus.

Virtus Sacramenti Eucharistiæ.

virtus

virtus valetudinem tribuit, vt membris omnibus plena & perfecta restitueretur sanitas. Minabatur præterea eisdem diebus dæmon iste pessimus voce clamorosa, se nullatenus à domo ista recessurũ, quam dixit se longo tempore titulo proprietatis possedisse, sed sciẽtes Deo deuoti fratres, dæmonem esse mendacem, & patrem mendacij, cœptæ reformationi pro viribus operam dederunt, licet in his & alijs vexationibus adeò grauati fuerint, vt noctes * bene insomnes ducerent, nec dæmon iste malignari destitit. Nam postmodum alterius nouitij cappam destruxit, & famulo in coquina fratrum necessitatibus seruienti violenter librum satis pulchrum, in quo horæ canonicę cont nebãtur, cœpit, & in ollam bullientem iecit & totaliter destruxit: sicque tandem miser illæ dęmon abcessit, & fratres iam, velut laboriosas formicas, occultas & patentes vias perambulare finit.

Ioan. 8.

c. d. omit. f. legendũ penè.

dæmõ breuiarium proijcit in ollam bullientem.

De *vtilitate peregrinationis discretæ. De laude & fructu Christi passionem crebrò ruminantium.*

CAPIT. XI.

EXtra domum via satis recta & aperta ambulant, vt necessaria acquirant pascua. Per quæ docẽt omnes viuentes collegialiter, seu ciuiliter, quòd extra locum suæ habitationis pro necessarijs ædificatoriè possunt egredi. Recta enim via, morum rectitudinem denotat. Aperta autem est extra domum via recta, quando iuxta Christi verbum, sic lux nostra coram hominibus lucet, vt videant opera bona & nostra, per quæ meritoria acquirimus

Mat. 5.

ius pascua virentia hæreditatis æternæ. Causa utem quare extra domum ambulant est, vt pas-ua necessaria acquirant, animarum moraliter in-elligo, vel corporum. Quãtumcunque enim quis itam duxerit bonam & clausam, tamen sæpe o-us est, vt pro victu vtriusque hominis sibi vel pro bi commissis extra domum egrediatur. Si via ecta tunc incedere gestiat, siue in via pedum fue-t, siue morum, non ambulent, præsertim sine te-e socio, in abditis, vel vbi sordes esse consueue-nt communiter, velut in angulis, alioquin spo-i periculo se quis committit in rebus honorẽ vel ieſaurum animæ concernentibus.

IG. Dic quæso, si occurrit, aliquod miraculum ostro factum tempore, de bono fideli, qui extra iam habitationem prodeundo pro animæ vel orporis necessarijs, diuina gratia visitatus sit in oc maligno tempore. *THEOL.* Duplex tibi ndam prodigium de vno Christi famulo diui-tus ostensum in suo corporali itinere. Nam no-ro tempore fuit vir ille dignus memoria, de quo bi in proprietate prima suprà retuli, qui ob amo-em Dei genitricis, ob satisfactionem pro delictis, vt Deo vacaret quietus, nonnunquam ad pere-rinandum versus Aquisgranum de Nurenber-a se deuotè dedit itineribus. Consuetudo præ-rea talis illi crebra extitit in itinere, vt inter prã-ium & cœnam, etsi siti graui premeretur, nulla-nus tamen biberet, sed delectationi tali ob reue-ntiam dominicæ passionis resignaret. Hanc au-m afflictionẽ zelo diuini amoris assumptã, quia rtẽ naturæ debili nocere poterat, ita tandem mi-modo temperauit diuina clementia. Siquidem itinere tempore illo & hora qua sitis Dei seruũ auare cœpit, statim ore clauso quandã humecta-tionem

Exempl. sitis diuinitus sedata in quodam peregrinante Nurembergensi. cap. 5.

tionem rorifluam ori suo infundi sensit, quam, quia haustus refrigerantis naturam * gessit, mirãdo deglutire cœpit, & omnem sitim sibi extinxit, nec hoc semel tantum accidit, sed quotidie, quando sitis, vt præmittitur, sanctum virum vexare cœpisset. Cumque hanc diuinam, vt præsumitur, recreationem plurimo tempore percepisset, adfuit infausta quædam (vt ita dicam) illi dies & hora, in qua peregrinando, vt antea, versus beatam virginem in Aquisgranum graui vexatus æstu, siti acuta tentatus est: affuit etiam pro tunc in ipsius itineris spatio, abstinentiæ bonæ ipsius viri, maioris transgressionis fomentum, fons quidam amœnus & frigidus; quo viso pugnare cœpit ingluuies cum abstinentia, quæ etiam deuicta est, nam appetitui corporis satisfaciendo, bibit, & diuinum, quem prius susceperat, haustum irrecuperabiliter pro tunc perdidit. *LIG.* Scire vellem cur Deus illi suo famulo ob tam parui (si credere audeo) excessus transgressionem, talem voluit consolationẽ adimere? *THEOLO.* Responsum non aliud, quàm vt suprà prima proprietate dixi, accipito, quia eodem perpenso causam quæsiti tui habebis. Audi aliud eidem Dei famulo impensum beneficium. Est consuetudo multum laudabilis multorum, ne dicam, plebeiorum vtriusque sexus in Alemania, verumetiam magnatorum & nobiliũ, ad minus semel die naturali in hora aliqua, summum humano generi impensum beneficiũ Christi passionem meditari & rememorari, vt exinde Deo grati mala mundi ferant patientiùs, & virtutes operentur faciliùs. Hunc morem postquam Dei famulus audisset in sermone cõmendari plurimum, cœpit ipse eundem dietim prosequi deuotiùs, quo potuit. Admiratio autem quædã magna tandem

rest. pro gessit.

Pia consuetudo in Germania quotidie meditandi passionẽ domini.

tandem eum tetigit, videlicet, acerba & grandis quæ fuerit in Christo tristitia tempore quo patiebatur in die parasceues, qua admiratione sancta crescente postremo orationes ingeminare nō desinebat ad Christi clementiam, vt si sua voluntas esset, sentimentum aliquod perceptibile daret, in quo per experientiam viri simultatem dictæ amaritudinis legeret. Nec fraudatus est à desiderio suo bono: Nam die quadam, cùm iuxta consuetudinem de ciuitate Nurenbergæ exiret versus capellam Sancti Leonardi, satis prope muros dictæ ciuitatis iacentem, ad quam deuotorum hominum multitudo dietim solet confluere, constitutos in itineris dicti spatio meditabundus & sitibundus ad obtinendum id quod iam diu desideraüerat, inopinatè tantus dolor suo corpori, & tristitia illabebatur animæ, vt omnibus deficientibus viribus cogeretur solotenus cadere, seseque putabat illico animam è corpore perdere. Verùm quia istud diuinum munusculum communicationis dominicæ passionis non in habitu, & permanēter, sed solùm dabatur in passionis & transitus cuiusdam modo, idcirco resumptis viribus resedit, & vltimò surrexit, gratiùs deinceps & deuotiùs, immò & dulcitùs Christi passionem mente reuoluendo.

Datur eidem experimentū doloris Christi in passione.

PIG. Tria hic occurrunt dubia. Mihi enim constat quosdam terreri à Christi vita meditanda, præsertim vbi passionis eius fit memoria, turbulentū & tristem Christum per decursum vitæ suæ fuisse existimantes, naturaliter autem cum tristi diu quemquam morari tædet. Primò igitur quæro: An Christus qui vitam duxit perfectissimam, & semper via incessit publica, an inquam martyr sēper fuerit, qui passionem suam acerbissimam præuidit? Secundò, vtrum conuersationem lætam in vultu,

Tria dubia.

vultu, gestu, & verbo crebrò suis ostendit. Tertiò, anne aliquando riserit. *THEOLO.* Ad primum

Resp. ad 1 dico: martyr fuit, vt ita dicam, scientiæ infusæ notitia, sed non sensu doloris & experientia. Ab instanti enim conceptionis suę notitiam habuit omnium futurorum in superioribus animæ beatæ potentijs, vbi verbum vidit clarissimè & per infusam scientiam; sed hæc futura præagnoscere, sensualitatem non mouebant ad tristitiæ & doloris sentimenta, nisi appropinquante passionis tempore. Hoc vult S. doctor cùm in 3. dist. 17. quæst.

Thomas in 3. dist. 17. q. vlt. ad 5. vltima dicit. Quamuis mors à principio cõceptionis esset pręuisa, non tamen prævidebatur vt imminens, ideo dubitationem, id est formidinem affectus non faciebat, sed solum quando iam imminebat. Sic enim in nobis experimur timorem vel dolorem. Scit enim studens vitam iuuenis, omnium terribilium finem esse mortem ex dicto

Arist l. 3. Ethi. c. 6. philosophi in 3. Ethicorum, & se moriturum, sed quia non eam imaginatur vt propinquam, sed vt distantem, ad tristitiam modicum vel nihil mouet: mouet autem in sensato, sene esse & propin-

ad 2. qua si sic præcogitatur. Ad secundum, reperio quòd Christus in facie & in omnibus artubus sui corporis pulcherrimus fuit; pro maiori parte vitę, conuersando cum alijs, vultu hilari & iocundo incessit, & in verbis, affabilitatis, & eutrapeliæ virtutes perfectè ostendit. Primum patet ex sacra scriptura, ex sanctorum doctrina, ex approbata historia, & ex rationis id conuincitur industria. Nam secundum Hębreos & Latinos sacrę scripturæ expositores illud Psalmi de Christi humanita-

Psal. 44. te ad literam exponitur. Speciosus forma præ filijs hominum, diffusa est gratia in labijs tuis, super quo B. Hieronymus in epistola ad Principiam

virginem

virginē dicit. Absque passionibus crucis pulchrior vniuersis fuit virgo de virgine, qui non ex voluntate viri, sed ex Deo natus est. Nisi habuisset, & in vultu occultasset lumen quoddam sidereum, nunquam eum Apostoli statim secuti fuissent, nec illi, qui ad eum comprehendendum venerāt corruissent. Idem super Matthæum dicit. Certè ipse fulgor diuinitatis occultæ, quæ etiam in humana relucebat facie, ex ipso primo aspectu discipulos ad se trahere poterat, sicut magnes lapis annulos & stipulas ac festucas sibi copulat. De vultus autem hilaritate ad literam tam secundum Iudæos, quàm iuxta Catholicos, Isaias, Isaiæ 42. de Christo sic prædicit: Non erit tristis, nec turbulentus. Vbi glossa: Semper hilaris, semperque iocundus fuit. Et ibidem B. Hieronymus dicit: Denique iuxta prophetiam Isaiæ, non tristis neque turbulentus fuit, sed æqualitatem vultus omni tempore conseruauit. Quod in falso Philosophi gloriantur de Socrate, nunquam scilicet eum, plus solito, tristem aut lętum fuisse. Idem ponitur in glossa super Matthæi 12. vbi Christus prætatum textum Isaiæ 42. appropriat in multis sibi, & prælibata verba Isaiæ, vitio scriptorum omissa esse denotat, vnde & sanctus doctor ibidem sic commentatur de Christo: Non erit tristis in corde, nec turbulentus in facie, semper enim hilaris, iocūdusque fuit, æqualitatem mentis seruans: etsi quantum ad partem sensibilem fuerit propassio tristitiæ, non quidem necessitatis, sed voluntatis: vnde Matth. 26. Tristis est anima mea vsque ad mortem. Hinc B. Bernardus in persona pœnitentium sermone de sancto Martino, comparando Christi benignitatem ad duritiam sæculi sic dicit: Dominus Iesus libentius mecum, quàm ego secum esse dignatur,

Hieron. ad Princi. de explica. psal. 44.

Hieron. in c. 9. Mat.

Gloss. interlin.

Id habet Gloss. ord. ea c. 42. Isa.

Thomas super Isa. cap. 42.

Bernardus.

quem inuenio quotiens quæro. qui occurrit cum panibus fugienti, qui vultum lætum mihi ostendit, qui meam pœnitentiam, sicut innocentiam, amplexatur, vbique lętus, vbique bonus, vbique pius, vbique dulcis cum magna multitudine dulcedinis: non facit supercilium, oculos non obliquat, nec retorquet faciem, nec verba resonat ampullosa: sed occurrit reuertenti, & accurrit in amplexus flens super collum meum, & iubet proferri stolam primam. Hæc Bernardus, & alia similia de filio prodigo cum suo patre adducit proposito. *Luc. 15.* Historia prętera de Abagaro rege authẽticata scriptis Iuonis Carnotẽsis, epistola Adriani ad Carolũ & sententijs Ioannis Damasceni lib. 4. de imagine gratiosissima saluatoris, ab eodem, linteo impressa, prælibata confirmat. Rationibus etiam idẽ conuincitur in sacro eloquio fundatis, & in morali philosophia. Nam ea quæ immediatè à Deo manant, secundum Chrysostomum, excellunt alia sui generis, vt in Adam creato & Eua, in vino per Christum de aqua facto, & similibus patuit. Sed Christi humanitas immediatè à spiritu sãcto creata & facta est. Insuper, secundum omnes nostræ sophiæ professores, Christus omnes virtutes habuit, quæ imperfectionem non includunt, sed affabilitas seu amicitia est vera, ac specialis & perfecta virtus, nullam imperfectionis notam includẽs, vt probat sanctus Thomas 2. 2. q. 114. qua affabilis quis est debitè proximo: de qua Sapiens mandat Ecclesiastici quarto. Congregationi pauperũ affabilem te facito: immo pars est iustitiæ, quia homo naturaliter est animal sociale, ideo debet ex quadam honestate veritatis manifestationem alijs. Sicut autem homo non posset viuere in societate sine veritate, ita nec sine delectatione, quia sicut

Damascenus lib. 4. orthodo. fid. c. 17.

Ioan. 2.

Thó. 2. 2. q. 114. art. 1.

ſicut Philoſophus dicit octauo Ethicorum: Nullus poteſt per diem morari cum triſti, nec cum non delectabili: Ideo tenetur ex debito quodam naturali honeſtatis homo, vt alijs hominibus delectabiliter conuiuat, niſi propter aliquam cauſam, neceſſe ſit aliquando alios vtiliter contriſtare, vt incorrectione pro peccatis (ſicut Apoſtolus 2. Corinth. 7.) pronis ad peccatum, non hilarem vultum oſtendendo, ſicut Eccleſiaſtici ſeptimo: Filiæ tibi ſunt? ſerua corpus illarum, & non oſtendas hilarem faciem ad illas. Ergo ad ſapientem pertinet, vt delectationem adferat conuerſantibus, nō *laſciuam, quam virtus cauet, ſed honeſtam, ſecundum illud Pſalmiſtæ. Ecce quàm bonum & quàm iocundum habitare fratres in vnum. Hæc de Thoma. Hinc eſt, quòd Phariſæis Chriſti diſcipulos, immo magiſtrum calumniantibus, Lucæ quinto, dominus ait: nūquid filios ſponſi poteſtis facere ieiunare dum cum illis eſt ſponſus? Venient autem dies, cum abblatus fuerit ab illis ſpōſus, ieiunabunt, ieiunio, ſcilicet exultationis, nō afflictionis, ſecundum gloſſam. Lucæ decimo, ait euangeliſta, exultauit Ieſus ſpiritu, & dixit: Cōfiteor tibi Pater &c. Quæ Cirillus, Albertus magn⁹ & Hugo de Chriſti humanitate exponūt. Immo virtus eutrapeliæ, qua quis bene ſcit cōuertere aliqua dicta vel facta in ſolatiū (vt in quarto Ethicorum ponit Philoſophus, & ſanctus doctor ſecunda ſecundæ quæſtione 168) à Chriſto neganda eſſe, non apparet. Dicit propterea Origenes. Venit traditio talis ad nos de Ieſu, quoniam non ſolum duæ formæ in eo fuerunt, vna ſecundum quam omnes eum viderunt, altera ſecundum quam transfiguratus eſt coram diſcipulis in monte, ſed etiam vnicuique apparebat ſecundum quòd fuerat dignus, ſi-*

Ariſt. li. 8. Ethi. c. 5.

reſt. ex orig. pro laſciuiam Pſa. 132.

Gloſſ. ord.

Ariſt. li. 4. Ethi. cap. 8. Thō 2. 2. q. 168. ar. 2.

Origenes trac 35. in Matth. ſub med. Sap. 18.

cut & de manna scriptum est, quod habebat saporem ad omnem vsum conuenientem. Ita etiã hodie diuersimodè à diuersis videtur mentibus. Vnde Cassianus colla. abbatis Isaac. 2. Secundum naturam puritatis suæ vnaquæque mens in oratione seu contemplatione sua erigitur vel formatur, tantum scilicet à terrenarum ac materialium rerum contemplatione discedens, quantum eam status suæ prouexerit puritatis, feceritque Iesum humilem hominem adhuc & carneum, vel glorificatum, & in maiestatis suæ gloria venientem, internis obtutibus animæ peruideri. Ad tertium dubium de risu cautè loqui oportet & intelligere, ne imperfectio aliqua perfectioni summæ asscribatur. Reperio igitur in sacro eloquio risum triplicem. Vnum virtuosum; Alium delicioſum, seu iocosum: Tertium pernicioſum. Pernicioſus est, quo quis per ineptam lætitiam ad peccatum mortale declinat cum rationis consensu deliberato: de quo veritas Lucæ sexto ait. Væ vobis qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis. Vbi beatus Basilius. Superfluus risus est immoderantiæ signum, & effrenis animæ motus. Vbi etiam dominus peccato væ addit, secundum doctorum communem doctrinam, criminale peccatum adesse Christus innuit. De quo Prouerb. 2. dicitur. Lætantur cum malè fecerint, & exultant in rebus pessimis. Delicioſum verò, qui ad tales consensus metas non peruenit, sed ex inordinata animi lætitia procedit, sicut de risu Saræ legimus. Genes. 18. quę audito conceptu ex senibus, disceptando de Dei oraculo (vt glossa dicit) risit, quamobrem etiã ab angelo correpta fuit, quia fidem nondum de eius verbis habuit. Vnde & beatus Augustinus, ibidem dicit in glossa, quod risus fuit dubitationis, non admirationis solum: Quale peccatum fortè

Cassian. colla. 2. abb. Isaac cap. 6.

Ad 3.

Triplex risus.

Basilius.

Gloss. in text.

Gloss. ord.

beatus Augustinus ridendo commisit, quando poma quædam iuuenis existens subtraxit alijs: de quo lib. confessionum dicit. Risus erat quasi titillato corde, quòd eos fallebamus, qui hoc à nobis fieri non putabant. & vehementer nolebant. Nemo autem solus facilè rider, nisi cùm aliquid nimis ridiculum sẽsibus occurrit,* vel animo: vel saltem risus pernicioſus hic fuit. De quibus duobus risibus Seneca lib. de quatuor virtutibus dicit: Reprehensibilis est risus, si est immoderatus, si puerilitèr effusus, si muliebriter * factus. Odibilem quoque facit hominem risus, aut superbus & clarus, aut malignus, aut furtiuus, aut malis alienis euocatus. De secundo risu dicit B. Basilius in regula. Incontinẽtiæ signũ est, inordinatis & incõpositis moribus agere in risu, cùm vtique subridendo tantummodo lætitiam oportet indicari. Indecorum est enim trepidantem cum sonitu eluare risum, quod per incontinentiam mentis accidere solet etiam inuitis; quæ res grauitatem & constantiam animæ emollire ac resoluere solet. Qui risus quàm alienus esse debeat à religiosis, ostendit exemplum in vitas patrum, vbi dicitur: Patribus in charitate manducantibus, risit vnus ad mensam, quem videns abbas Ioannes amarè fleuit, dicens: Quid putas frater iste habet in corde? qui risit, cùm magis flere deberet, quia charitatem manducat. Virtuosus autem risus est quem Seneca, vbi supra, sic describit fiendum. Non, inquit, sit risus tuus scurrilis, sed grata vrbanitas. Sales qui sine dente sint, ioci sine vilitate, risus sine cachinno, vox sine clamore. Talem lætitiam, vel vt Basilius ait, subrisum fuisse affirmat B. Bernardus de sancto Malachia episcopo. Quid, ait, non ædificat in eius incessu, aspectu, habitu, vultu? denique

Augustinus li. 2. conf. c 9.

adieci vel ex orig.

Seneca.

orig. fractus.

Basil in regulis fusius disp interrog. 17. quò vid tur. respicere.

Vitæ Patrum.

Bernardus.

vultus hilaritatem non fuscitauit mœror, nec læuigauit risus, totum in eo disciplinatum, totum insigne virtutis, perfectionis forma, per omnia serioſus, sed non austerus, remissus interdum, dissolutus autem nunquam, negligens nihil, etsi pro tempore multa dissimulans. Talem se fuisse testatur B. Iob tempore prosperitatis. Iob 29. Si quando ridebam ad eos, scilicet cum quibus conuersabar, non credebant, & lux vultus mei non cadebat in terram. Super quo S. doctor dicit. Hoc ostendit quia erat in conuersatione moderatus, nec enim dissoluebatur ad eos in gaudio, vnde dicit: Si quando ridebam ad eos, scilicet aliqua signa lætitiæ ostendens, non credebant, sc. me esse risibilem. Et similiter etiam nō erat per tristitiam depressus, vnde subdit: Et lux vultus mei non cadit. Solent enim homines mœrore depressi oculos dimissos ad terram habere. Et dominus Albertus super eodem dicit. Si quando ridebam, ait, quia ad eos exhibens hilaritatem, quod aliquando faciendum est, vnde Ecclesiastici 4. Noli esse sicut leo in domo tua euertens domesticos tuos. Non credebant, sc. quod risus vt risus esset, sed quod esset hilaritas benignitatis magna maturitate modesta, nihil habens ineptiæ, secundum illud Ecclesiastæ 2. Risum reputaui errorem, & gaudio dixi, quid frustra deciperis? Et hoc explanat idē subdens: Lux vultus mei in hilaritate significata non cadebat in terram, hoc est, in conculcationem, sicut lux eorum, qui ineptas habent lætitias & dissolutas, de quibus dicitur Sapientiæ 14. Dum lætantur insaniunt. Virtuosum hunc risum Abraham habuit, de quo Genes. 17. dicitur: Cecidit Abraham in faciem, & risit, dicens in corde suo: putésne centenario nascetur filius, & Sara nonagenaria pariet?

Thomas in c. 29. Iob.

Albertus ibidem.

Super

uper quo gloſſa. Gauiſus eſt, vnde Iſaac riſus vo- *Gloſſ. inter.*
atur. Sequens autem applaudendo dixit, non *Auguſt.*
liſceptando. Et vt ibi Auguſtinus cap. 18. dicit: *in gloſſ.*
lic riſus admirationis fuit, non dubitationis: vn- *ord.*
le ab angelo non hic, ſed Saræ riſus reprehenſus
ſt Ad tertium igitur quæſitũtuum ex tertio riſu
irtuoſo recipere poteris, * qui pro quanto perfe- *ſc. reſpon-*
ionem importat, à Chriſto non eſt negandus. *ſum.*
ed quia plus prodeſt aduerſa quàm proſpera for- *Pſal. 90.*
una, teſte Seneca, & teſte propheta, à latere ſini-
tro, aduerſitatis, ſc. cadũnt tantum mille, vbi de-
em milia caduntà dextris proſperitatis, Chriſtus
aupertatem elegit, & pœnitentiæ opera, fleuiſſe-
ue legitur, non quin præfata ſanctorum dicta de
o locum omnino habeant, vt præmittitur.

IG. Contentus ſto, & prout ex ſuperioribus
onijcio res magni profectus eſt, & virtutum ma-
eria ſæpe, & multum meritorium dominicam
editari paſsionem, & tamen nonnulli litterato-
um repériuntur, qui contrarium huius ſuadent:
ut ad illam quam laudas meditationem, nec ex-
lamatorijs, nec priuatis ſermonibus fideles Chri-
i trahere nituntur. *THEOLO.* Imperfectum
neum fateor, veriùs præſumptionem & ſtulti-
am: diebus enim aliquibus & temporibus medi-
tiones tales non magnipendi apud me, & alios,
t debui: ſed Chriſti verborum immemor & ſan-
torum autoritatibus, omiſi in me, & in proximo,
e quo doleo. Doctus ſum etiam cum confuſione
nea tacitus, quàm meritò multum dolere de ne-
lectis deberem, quia reuera à generoſis, & à ſim-
licibus, à doctis, & à ſęcularibus, ab oppidanis,
t à ruralibus, ab his, inquam, quos omnes, ni
llor, ſummam expertus ſum deuotionem ac-
uiſiſſe in Chriſti paſsione, didici quàm fructuo-

sum illud sit memoria reuoluere quod Christus fieri mandauit, Apostolus docuit, & sanctorum auctoritas authenticauit. Hæc, inquit, quotiescunque feceritis, videlicet, consecrando, vel sumendo sacramentum dominicum, in mei memoriam facietis, vt Ecclesia in Missæ habet officio, & à Christo sumptum est. Vnde prima Corinth. 11. Apostolus dicit, post Eucharistiæ primam traditionem Christum dixisse Apostolis: Hoc facite quotiescunque bibetis, in meam commemorationem: quotiescunque enim manducabitis panē hunc, & calicem bibetis, mortem domini annuntiabitis, donec veniat. In eiusdem etiam laude ita dicit Sanctus Thomas in 4. dist. 7. quæst. 1. art. 3. Confessionis fidei Christianæ tota summa consistit in passione Christi, vnde Apostolus 1. Corint. 2. Non iudicaui me scire aliquid inter vos, nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum. Cuius articuli confessio maiorem habet difficultatem: quia sicut dicitur in eadem epistola 1. cap. Nos prædicamus Christum crucifixum, Iudæis quidem scandalum gentibus autem stultitiam. Hæc Thomas. Præterea idem in 2. 2. q. 81. vbi tractat de deuotione, concludens quòd tria ad deuotionem causandam sũt accommoda, videlicet, Dei gratuitum donum, consideratio propriorum defectuum, & contemplatio, siue meditatio de diuinis, sic contra vltimam causam arguit. Si contemplatio esset propria, & per se causa deuotionis, oporteret quòd ea quæ sunt altioris contemplationis magis deuotionem excitarent: Huius autem contrarium apparet, frequenter enim maior deuotio excitatur ex consideratione passionis Christi, & alijs mysterijs humanitatis ipsius, quàm ex consideratione diuinæ magnitudinis. Respondet. Ea quæ

Luc. 22.

S. Thomas

Idem 2. 2. q. 82. art. 3.

sunt

sunt diuinitatis, sunt secundum se maximè excitantia dilectionem, & per consequens deuotionẽ, quia Deus est super omnia diligendus: sed ex debilitate mentis humanę est, quòd sicut indiget manuduci ad cognitionem diuinorum, ita etiam ad dilectionem per aliqua sensibilia nobis magis nota, inter quæ præcipuè est humanitas Christi, secundum quod in præfatione dicitur. Vt dum visibiliter Deum cognoscimus per hunc in inuisibilium amorem rapiamur. Et ideo ea quæ pertinent ad Christi humanitatem per modum cuiusdam manuductionis, maximè deuotionem excitant, cum tamen deuotio principaliter circa ea quæ sunt diuinitatis consistat. Hinc venerabilis Beda. Beda super illud Matthæi 16, Tu es Christus filius Dei viui, sic dicit. Si Apostolo Paulo satis est nihil scire nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum; quid amplius mihi desiderandum est scire quàm Christum? In vno enim hoc nomine & diuinitatis, & incarnationis, & fides est passionis. Complexus est itaque omnia, qui & naturam & nomen expressit, in quo summa virtutũ est. Sed quo protelabor longius? finis fidei meæ Christus est, finis fidei meæ filius Dei est, in quo, scilicet, ingrediendo & egrediendo moralis formica pascua inueniet.

De praparatione cibi spiritualis, de duplici dulcedine diuinæ gratiæ, quæ aliquando in Eucharistiæ sumptione, aliquando in alijs exercitijs percipitur, & de mirabilibus naturalibus quæ videntur esse miracula.

CAPIT. XII.

Non

Non more apum sibi formicæ cibum faciunt, sed à Deo, & à natura cibos donatos recondunt. In primis contemplatiuorum, in secundis verò refectio & labor actiuorum datur intelligi. Panis enim iste, de quo Lucæ 14. dicitur, Beatus qui manducat panem in regno cælorum, à quibusdam sollicitudine quasi propria & labore acquiritur, vt à doctoribus sanctis, & prælatis prudentibus, qui conatu sibi à natura indito, non tamen sine Dei instigante gratia, operibus bonis insistunt. De quali cibo Ecclesiastici 14. dicitur. Ante tuum obitum operare iustitiam, quoniam non est apud inferos reperire cibum. A quibusdam verò incipientibus & imperfectis mentis recreatio cum labore modico plus reperitur, quàm fatigatio præpararetur. De eodem & priori Prouerb. 13. dicitur. Multi cibi in noualibus patrum, & alij congregantur absque iudicio. Est enim (vt tactum est suprà circa finem primi capituli) mentem consolans gratia Dei seruis collata in via, vna gratum faciens, quæ à quibusdam in modico, vel in nullo aliquando percipitur sensibiliter. Alia est gratia gratis data, in qua diuina dulcedo sensibiliter acquiritur Dei solius munere, sine merito præuio. Primam potientes sine secunda sæpe sub virtutum & tentationum statu laborant grauiter, sed meritoriò plurimum: sicut Christi Apostoli ablato sponso luxisse reperiuntur. Secundi verò impugnationibus non quassantur pro tunc grauibus, sed cum gaudio diuinæ consolationis minus merentur cæteris paribus, velut saluatoris discipuli, qui in præsentia sponsi lugere nequibant.

Matth. 9. *PIG.* Da peto, exemplum de secundis, de primis enim est commune. *THEOL.* Noui aliquem militem, Boarum nomine, generosum multum,

tum, & etiam apud sæculum prudentem virum in Herbipolensi diœcesi, qui mihi satis familiaris fuit & notus, & quæ sequuntur, vt sibi consulerē, patefecit. Cùm enim fuisset aliquando iuuenis cū filijs procerum, satis male in quibusdam educatus est, non verbum Dei, sed fistulatores audire consueuit, prudentum & grauium virorum societatem fugit, & verba blasphemiam Dei notantia vix aut nullatenus in ore continere potuit. Venit interea tempus, quo pro acquirenda militia ire debuit ad terram, quam Dei filius suis cruore & pedibus consecrauit. Vbi cum alijs peregrinis per loca varia, in quibus Christus passus est, deductus est, & ab alto tunc per Dei gratiam visitari cœpit. Nam quasdam orationes crebrò ob Dei reuerentiam dicere proposuit, & miles effectus in terram propriam redijt, vbi in virum alterum est mutatus. Ex prædicationum enim auditione discere cœpit, quòd longè deuiasset à Deo, & an militando antea in diuersis guerris proximis nocuisset in mundo: Confessionem sacramentalem omnium facinorū suorum fecit, & pro loco & tempore læsis secundum prudentum consilia satisfecit. Deinde non modò vt antea semel, sed bis in anni spatio Eucharistiæ sacramentum suscepit. Quo facto in secunda communicatione etiā deglutita iam sacrata hostia, quendam insolitum percepit saporem dulcem quidem, & prout coniecturare potuit, similem habentem odorem panis frumenti nouiter & optimè depisti, sed cùm de hoc miraretur, & cogitaret cibo sumpto materiali talem saporem & odorem debere recedere, illud non statim euenit, sed longo temporis tractu postea continuauit prefata perceptio, quæ tamen postremò desijt. Cœpit interea sequenti anno trina vice Eucharistiam sumere.

Exempl. Boari militis conuersi sentientis miram dulcedinē in Eucharistiæ sumptione.

mere, in festiuitatibus videlicet maioribus, & in qualibet communione se sapor & odor prædicti augmentauerunt in perceptibilitate & in cõtinuatione, quousque deuenerunt ad tantam suauitatem, quòd nulli rei dulci & suaui ea comparare poterat. Verberatus est interim Dei iam miles in sua conscientia, vnde hæc sentimenta prouenirẽt, annè à Dei munere, vel ab hostis antiqui versutia. In vitijs enim se habituatum esse sciuit, licet contritum iam se esse crederet de peccatis, quæ omnia animo reliquit: vnde testimonium conscientiæ se habere non vidit de tam insolita percepta dulcedine quòd à Deo esset. Ediuerso verò, operationem dæmonis adeo appropinquare Eucharistię effectui, vix animo concepit. Cumque diu in hac nutaret ambiguitate, euenit, Deo disponente, tempus quo sermonem à quodam litterato audiuit, distinguentem inter virtuosam dulcedinem, quæ aliquando non sentitur in gustu, sed percipitur solùm in vitiorum, quam facit, fuga, & inter sensibilem dulcedinem, quæ perceptibiliter animum iocundat nonnunquam & corpus, qua dotantur & cibantur ideo aliquando debiles & infirmi à Christo, ne à cœptis desistant sanctis pœnitentiæ operibus. Quo audito miles se esse de secundo genere hominum coniecit, & deinceps acrioribus virtutum operibus operam dedit. Prius enim à multis quęsiuerat secretò prudentibus, quid de sentimento prædicto tenere deberet, sed tãtummodo, vt tactum est, viro plenè responsum fuit in prædicatione publica. Noui præterea quãdam aliam virginem Adelheydim nomine, quæ in loco villagij valde rusticano nõ lõgè ab Isnensi opido Constãtiensis diœcesis nata fuit, & diuinitus vocata à primo iuuentutis flore. Nã septennis paren-

Exemp. Adelheydis virginis miras diuinitus consolationes recipientis.

parentum pascens pecora, à coætaneis, solo tamen nutu, nonnunquam procabatur amatoribus, vt in illa ætate ab insolentibus pueris de longinquo solet fieri; sed illa statim, vt dolum affuturum sensit, ad orationis fugit tutamen flectendo genua, & manus ad suũ sponsum, quem elegerat, leuando: sicq; tentatorũ fugit omniquaque ad malum machinatio. Veniẽdo proinde ad annos nubiles magnã dulcedinẽ in diuino obsequio, in orationibus sensit, & priuatis meditationibus, quæ sibi exercitia deuota corporis quo ad Deum, & laborẽ in domo, & in agris adeo fecerãt leuia, vt opera perficeret improportionata feminæ viribus. Nam per totam quadragesimam strictè ieiunabat, pisces & oleũ nunquam, & minimè butyrum gustabat, interim in agris sulcos, qui à vomere linquebantur, post aratrũ instrumento ferreo diuidebat, in quo maximus consistit labor, & siquidẽ terra ibi culturę tam inidonea erat, vt aratrum feminibus sufficienter non præpararet, nisi præsulcetur terra iteratis vicibus vomere, & nisi postremò sulci diuidãtur, quorũ tamen partes adhuc, velut glutẽ, sibi cohærẽt mutuò. Tẽpore hyemali, quando omnia cõgelantur strictissimè, post diurnos labores durissimos, virgo ad horã & vltra sæpe rã diu coram lectulo orabat, quousque plãtæ pedũ, antea in stabulo, vel apud pecora madefactę, in calceis eisdem congelatę adhærerẽt tam validè, vt solutæ à calceis cutẽ virginis excoriarẽt sępius. Quæ ónia sibi facilia reddebat diuina, quã tũc sensit cõsolatio in suis meditationibus. Tandẽ verò circa annũ suũ vigesimũ quartum ciuitatẽ Isni intrauit vna cũ tribus sororibus, quas cõseruabat in castitate virgines, & ibidẽ tantã aggregauit virginũ aliarũ multitudinẽ, vt in opido propè modico quinquaginta virgines

essent

essent in medio sæculi deuotissimè Deo seruiêtes, cum proposito ita perseuerandi, earumque mater effecta est, & demum feliciter prope annum quadragesimum vitam hanc resignauit morituram. *PIG.* Cur per hunc librum iam multa vidêris Dei seruorum dixisse miracula? Nunquid naturales & philosophi, eisque experimentatores similes aliqua mira sciunt facere miraculorum typum gerentia? *THEOL.* Sciunt quidem, & multi talibus abutuntur, aut ad curiositatis, aut ad auaritiæ vitium, licet sint merè naturalia: vt de albo lapide, qui Aimast dicitur, de quo sic dicit dominus Albertus libro suo de causis proprietatum elementarium lib. 1. trac. & ca. 10. Quod, inquit, mirabile, est & lapis quidam albus, cuius nomen est Aimast, qui attrahit ignem ex magna longitudine, & sequitur eum ignis, & inflammatur in ipso, & faciunt cum illo deceptores sacerdotes lampades ad aras, quas per seipsas dicunt accendi, & sic deludunt populum simplicem. Sequitur autem ignis Aimast album vbicunque oppositus fuerit ei, siue superius, siue inferius, siue à dextris, siue à sinistris, & hoc pro certo est, quia lapis ille spirat quasi spiritum sulphuris, quo spiritu sic ignis ad locum attrahitur. nec tantum attrahitur, sed etiam mouetur ignis ad ipsum, siue ad rem in qua est locus eius naturalis secundum aliquid, sicut magnes locus generationis ferri: Hæc ille. Sic quidam lanam quandam circumferunt, quæ in igne ardet, quam quidam Salamandræ serpentis, alij lanuginem plantæ cuiusdam asserunt esse. Sed Albertus lib. 21. de neutris se esse expertũ dicit, sed expertus sum, inquit, quod est lanugo ferri, vbi enim magnæ massæ ferri cõfabricantur, aliquando scinditur ferrum, & euolat vapor ignis, & cum illo

Albertus magnus mira refert de lapide Aimast, & alijs quibusdam.

ille capitur panno, vel manu, vel per se adhæret tecto fabricæ, & est sicut lana fusca, & aliquando alba est: & quod de illo fit, & ipsa lanugo non aduritur igne, & hoc trutanni dicunt esse lanam Salamandræ. Hæc Albertus. Item idem dicit de lapide Albiston lib. suo mineralium quod semel accensus multis annis ardet, propter vnctuosum connaturale. Item ponit inde regulam, & plura de corylo, cuius partes diuisæ, se naturaliter reuniũt: & plura similia & experimenta sunt, quæ simplicibus miracula, vel superstitiones esse videntur, & tamen apud sapientes sciuntur esse naturalia solùm.

Finis libri primi.

Liber

Liber Secundus.

QVOD REVELATIONIBVS quis credere poteſt bene probatis: Quòd ſimplicibus aliquando & fœminis tanquam aptioribus aliqua reuelantur, & de Magiſtri Vincentij laudibus.

CAPITVLVM I.

DE verisimilibus bonis reuelationibus arridet alius duodenarius de formicarum proprietatibus. *Quarum prima eſt in differentia motuum, quia quædam repunt tantummodo, aliæ alas acquirunt, aliæ volant.* In quibus triplicem vitam iuſtorum innuũt, actiuam, contemplatiuam, & doctrinalem, ſiue informatiuam. In actiua enim vita degentes quia corporalibus & terrenis negotijs miſeriæ & neceſsitatis inſiſtunt, idcirco in huius mundi exilio quaſi in terra repunt. Contemplationis autẽ ſtudio ſe dantes pro viribus, ★ qui ſpiritualibus & cœleſtibus bonis inuigilant cum columba, cuius pennę deargentatę, & poſteriora dorſi eius in pallore auri ad ſuperna tendunt. Sed doctrinalem vitam habentes ex vita & officio, puta, qui contemplata alijs per documenta tradunt, non modò pennati, ſed volantes meritò dicuntur, & vitam

e. d. addit ſunt. Pſal. 67.

Apoſto-

Apostolicam ducunt: de quibus propheta admiratur Isaiæ 60. dicens. Qui sunt isti qui vt nubes volant, & quasi columbæ ad fenestras suas? *BIG.* Te dicturũ de reuelationibus bonis nũc exorsus, in quo satis vereor & ambigo, annè ridiculo te in prospectu pluriũ expones, quàm vtilitati quorundã deseruies: quid, inquient, opus est reuelationib⁹ modernis stylo insistere etim in sacris scripturis, & per studiosos in sanctorũ doctorũ commentis omnia quæ necessaria sunt, expressa sint? Semel inquit Iob 33. loquitur Deus, & secundò idipsũ non repetit. vbi interlinealis glossa dicit: Deus singulis priuata voce non respõdet, sed eloquiũ condidit, quod õnibus satisfacit, & glossa marginalis addit. Heliu prẽuidens quòd scripturã sacrã dominus cõ- *Gloss. ord.*
diderit, & in ea publicis vel occultis cunctorum quæstionibus responderit, ait: Semel locutus est Deus, & idipsũ non secundò repetit. Propterea si quis de agibili aliquo dubitat, an prosequendũ sit vel exequendũ, lumẽ intellectus agẽtis id poterit ostẽdere in creatione animæ dudũ infusũ, de quo secũdũ multos propheta loquitur, vbi dicit: Multi dicunt, quis ostẽdit nobis bona? & respondit: Sig- *Psal 4.*
natũ est super nos lumẽ vultus tui domine, dedisti lætitiam in corde meo. Terrere fortasis etiam nõ debet modicum, quòd in nouissimis quibus inuenimur istis diebus, in quo instant tempora periculosa reperiuntur feminæ, sexu fragiles & mobiles animo, frequentius visiones habere, quã viri natura fortes, & mente stabiles. *THEO.* Qui obseruat vẽtũ, (ait Salomõ prudẽtissimus Eccl. 11.) non seminat, & qui considerat nubes, nunquam metet. Ergo subdit: Manè semina semen tuum, & vespere non cesset manus tua, quia nescis quid magis oriatur, hoc an illud, & si vtrumque *2. Tim. 3.*

simul, melius esset. Cuius hæc, vt glossa innuit, sententia est. Qui metuit persecutionem aduersariorum, qui per ventum possunt intelligi, nunquã meritorie seminat verbo nec facto: & qui ad adulationes blandientium timet, quæ per nubes signantur, nunquam vitam æternam metit. Peruersi, inquit idem, difficile corriguntur, & stultorum infinitus est numerus. Eccl. 1. pauciq́ue valde sunt, vt videmus, qui spiritualia sectantur toto ex animo. Aptè etiam Apostolus 1. Corint. 2. tibi respõdet, vbi dicit: Nos non spiritum huius mundi accepimus, sed spiritum qui ex Deo est, vt sciamus quæ à Deo donata sunt nobis, quæ & loquimur, non in doctis humanæ sapientiæ verbis, sed in doctrina spiritus, spiritualibus spiritualia comparantes. Animalis autem homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei: Stultitia enim est illi, & non potest intelligere, quia spiritualiter examinantur. Et lucidius 1. Thessal. vltimo dicit. Hæc est voluntas Dei in Christo Iesu in omnibus vobis: Spiritum nolite extinguere, prophetias nolite spernere, omnia autem probate, quod bonum est tenete. Per hæc ad primam tuam obiectionem respõdeo. Vbi sacras scripturas, & eius expositores doctrinam omnem & difficultates quæstionum continere affirmas, verum dicis, sed non omnis fidelium plebs hæc cordetenus nouit, nec discere potest in libris, nec doctores habet vbilibet, nec tempore necessario semper. Num ergo his opus est diuina clementia succurrere, & vnctionem eis submittere ab alto? vt latè satis ostensum est suprà 4. cap. libro procedenti. Non enim minor est Dei potentia & misericordia, imo in effectu latior nunc, quã in testamenti veteris obseruantia, præsertim vbi cordis adest, sine peccato graui, puritas, vel tempore

Gloss. interlin.

pore oportuno, siid exigit necessitas, secundum illud Isaiæ 59. Ecce non est abbreuiata manus domini, vt saluare nequeat, neque aggrauata est auris eius, vt non exaudiat, sed iniquitates vestræ diuiserunt inter vos & Deum vestrum, & peccata vestra absconderunt faciem eius à vobis. Historiam audi, quam nec ea negauit quęsita virgo, quam tota Basilienſis ciuitas habet pro viuo sanctuario Adelheydin de Mulberg. Huius enim parentes fuerunt simplices plebei, & deuotione pleni ciuitatē præfatam inhabitantes: habuerunt autem tres infantes liberos, præfatam Adelheydim, & Catharinam, ac Ioannem suum fraterculum. Contigit ibidem quodam tempore quo de habitatione pristina ad domum aliam migrabant inhabitandum, tres pueros antefatos circa primum constitutos septennium, hortum nouæ inhabitationis statim intrare, & puerili more quisque puer arborem vnam amplexatus est, eam dicens esse suam, quam singuli deinceps speciali prosequebantur fauore. Eodem igitur anno cum iam arbusta vernali tempore virere inciperent, contra naturalem morem ligni, de qualibet arbore flosculus alterius speciei oriri cœpit & florere. De prima quidem albi coloris flos, quæ erat appropriata, vt præmittitur, Catharinæ, de secunda, quæ alterius sororis extitit, similis coloris flos albus: de tertia verò, quam Ioannes sibi appropriauerat, rosa procedebat amœna. De quo spectaculo multi satis admirabātur, quid sibi hæc prænosticarent futuri. Vitę autem sanctitas, si in prædictis inspicitur subsecuta pueris, florum istorum prophetiam declarat. Nam ambæ sorores virginitatis nitorem seruauerunt illibatè: Prima quidem vsque ad tertium prope septennium, in quo feliciter migrauit ad dominū.

Exemp. de tribus floribus natis in tribus arboribus, designantibus virginitatem seruaturos duas sorores cū fratre.

Altera hodie viuit ferè nonagenaria, omnium virtutum, & virginum spectaculum. Frater verò quē cum virginitate, & in æquipollenti martyrio credo intrasse feliciter sepulchrum, factus est calceator, in qua arte, cuius etiam suus pater Mulber cognominatus extitit, familiam præfatā nutrire meruit vsque ad vigesimum suum circiter annū in quo à quodam sancto viro, fortè futurorū prescio, vocatus est ad scholas, in quibus nō sine derisione multorū infra bienniū in artibus liberalibus, tātū profecit tā Basileę, quàm in vniuersitate Pragensi, vt iam coætaneum, & in prædictis artibus similē vix haberet. Redijt deindeà generali studio, & in conuentum Columbariensem post nostri ordinis ingressum venit, quem in multis locis reformari procurauit, & tam deuotus prædicator tandem effectus est, vt Germania sibi parem pro tunc non haberet. Imperterritè enim & animosissimè vitia correxit, & ob id dudum, & longè satis vexatus à personis varijs, postremò in longa quā prę optauerat ægritudine feliciter, vt spero, cum martyrij quodā merito ab hac luce discessit. De qua historia stylum ideo laxo liberius, quia socius itineris sę pe esse merui huius sancti viri, & hodie viuētis suę sororis notitiam magnam in bono habeo & habui.

PIG. Quia tibi placet reuelationes aliquas referre, expedit vt exprimas in quo certitudinis gradu tales credas esse veras. *THEOL.* Nolo intelligas in sequentibus exēplis cuiuscunque reuelationes in gradu tātæ certitudinis ponere, in quānto sūt prophetarū & sanctorum doctorū oracula, de quibus cap. 7. dicetur. Reuelationes enim bonas has esse intelligo visiones, quæque a bonę & optimæ famę prodierunt hominibus, in nullo, sacræ scripturæ, doctrinæ ecclesiasticæ, nec dictis sanctorum cōtrariantes,

c. 7. d. qua.

riantes, sed potius Dei hæ sunt consolationes, secundũ illud Apoc. 2. Vincenti dabo manna absconditum, & dabo illi calculum candidũ, & in calculo nomen nouum scriptum, quod nemo scit, nisi qui accipit. Nec volo per hæc ausum, quantum mea interest, dare faciliter credendi omni instinctui, etiam ei qui speciem magni boni gerit: Scio enim tantum esse periculum in faciliter credendo reuelationibus, vt in hoc pede se, iuxta Augustini dictum, ferè omnes hæretici fundent tanquam ad vltimum refugium, sicut patet in Arrianis & Hussitis, quorum sectæ se diuina reuelatione affirmauerunt credere id, in quo principalis eorũ perfidia consistebat. Verba autem vera & sancta quæ Iob esse asseris, non eius, sed Heliu sunt iniustè persequentis sanctum prophetã. Nec glossa quamlibet allocutionem dei secretam adimit fidelibus, sed id esse Dei speciale donum & priuatum non vetat. Vnde enim septem dona spiritus sancti, de quibus Isaias loquitur, habitus reales in bonorum animabus, nisi, vt secundum S. Thomam, eis mediãtibus bene & faciliter mobilis ad diuinas inspirationes quis redderetur? Aliud quod subiungis motiuum, minus me mouet à cœptis desistendũ, videlicet de lumine signato super nos vultus domini, quia aut illud est radius agẽtis intellectus animæ concreatus, aut splẽdor aliquis collatus gratuitè secundum glossam. Si de primo intelligis, cũ naturalis sit, ad totum regimen humanæ vitæ, quæ ad supernaturalia tendit, non sufficit. Si verò de secundo capis, meo non tuo obsequitur proposito, quia illud lumẽ est, quod pater parauit ad reuelationem gentium, & ad gloriam plebis suæ Israel. Porrò postremum nihil te, quæso, terreat adeo vt multarum ex deliratione feminarum

Iob. 33.

Isa. 11. 2. 2. q. 68. ar. 1.

Psal. 4.

colligitur ex Gloss. partim interl. partim ord.

omnes oberrare contendas, aut viros mente latius preditos semper decipi contendas: memor eris tamen, hortor sancti doctoris verbis, quibus in 2. 2. q. 82. art. 3. dicit viros simplices & femineum sexum, qui maiorem in se vident, propter suos defectus, humilitatis materiam, sæpe grandiori deuotione, & per consequens altiori contemplationis perfundi gratia. Diffinit enim ibi contemplationem siue meditationē esse deuotionis causam, & in huius contrarium sic arguit. Si contemplatio esset huiusmodi causa, oporteret quòd contemplationi aptiores essent in deuotione maiores, cuius contrarium videmus, quia deuotio frequenter magis inuenitur in quibusdam simplicibus viris, & femineo sexu, in quibus inuenitur contemplationis defectus. Respondet ibi. Scientia & quicquid aliud ad magnitudinem pertinet, occasio est, quòd homo confidat de seipso, & quòd non totaliter se Deo tradat, & inde est, quòd huiusmodi quandoque occasionaliter deuotionem impediunt, & in simplicibus & in mulieribus deuotio abundat, elationem comprimendo. Si tamen scientiam & quamcunque aliam perfectionem ratio perfectè Deo subdat, ex hoc ipso deuotio augetur. Vt autem hoc exemplo doceamus, nouerismus me sæpius didicisse à nostro prouinciali patre venerabili, & omnium reformatorum fratrum tutore, quòd in opido * Goppingensi quædam pauperecula, sed casta & deuota muliercula nostro viuebat tempore, quæ dudum ante incinerationem dicti opidi, incolas lamentabiliter clamitando auisauit. O, inquit, quantum væ loco huic imminebit in breui temporis spatio. A qua cum scisciteretur quid mali homines passuri essent. Respondit: ignis, inquit, incendiū opidum in cineres resoluet cum

S. Thomas.

c.d Geppin. Exempl. pauperculæ & castæ mulieris prædicentis incendium vrbis Geppingensis.

cum graui nimis iactura hominum, peccatis eorum hoc exigentibus. At illi. Vbi quæso, primum insurget? Respondit ista: In domo talis viri. Quo audito paterfamilias eiusdem domus, ne proditor vel auctor incendij putaretur, spontaneè, nullo angente, opidum reliquit. Sed quia probus à cunctis iudicabatur, coactus est opidum & habitationem propriam reinhabitare, & non multò post in eiusdem domo. ignis, nescitur quo Dei iudicio, primùm accensus, & deinde loca vicina incendés, opidum totum incinerauit, & incolas, femineum sexum non semper esse spernendũ, edocuit. Tradit insuper naturales rationes dominus Vuilhelmus Parisiensis prę sul & doctor in suo Vniuerso, quomodo ob teneritudinem complexionis, aut propter aptitudinem mentis nonnunquam femina viro est ad impressiones separatarum substantiarum * captabilior in bonis assistente gratia, & in malis ea absente. Vide de hoc infra lib. 5. cap. 10. causas huius distinctiis.

* f. capabilior.

PIG. Quia de obiectis me absolutum video quæstionum nodis, peto da exemplum de principali proposito, vt modernum virum videamus aliquẽ, qui in actuali theorica vita, & in doctrinali fulserit.

THEOL. Magistrum Vincentium accipito de regno Arragoniæ nostri ordinis, & sacræ paginæ professorem egregium, qui diu pœnitentiariæ gerens officium in curia Apostolica, tandem per orbem penè, Dei verbum seminauit gratiosissimè. Pedes, quando valetudo sinebat, diu ambulauit, quibus infirmatis, non nisi asselli tergo vehi voluit, in paupertate voluntaria vixit, esum carnium semper vitauit, & ieiunijs ordinis & ecclesię sedulò institit. At vbi, & quantum valebat contemplationi vacans, sæculatium vitauit præsentiam,

S. Vincentij ord. Prædic. labores, prædicationes, & miracula.

nisi quando ædificatio proximi ad contrarium coëgit. In qua contemplatione hausisse videtur diuina reuelatione sensus, verba, & gestus quæ diuinissimo modo effundebat & ostendebat in sermonibus. Tam enim gratiosus in Dei verbo fuit, vt nec sui sancti patres, & nostri, ei in hoc æquiparari potuerint; Dominicus, videlicet, Petrus, & Thomas. Nam de villa ad villam, de regno ad regnum tam multa milia sequebantur eum vtriusque sexus homines, non solum plebei & simplices, sed etiam in iure diuino, canonico, & ciuili graduati, & religiosi varij, vt in comitatu se penè omnium mechanicarum artium viri, & mercatores nutrirent. Habuit plures secum de diuersis religionibus fratres, quibus auctoritatem Apostolicam subdelegauit, quam primùm habuit à domino Petro de Luna: & eodem per Concilium Cõstantiense deposito, habuit ab eodem secundariò pro confessionum audientia, sicque de diuersis peccatoribus Christo maximum collegit pœnitẽtium populum. Vix vnquam ecclesia aut platea tam ampla extitit in ciuitate aliqua vel opido, quæ populum suis prædicationibus assistentem caperet. Vnde frequenter cogebatur in campis prędicare, vbi ciues, qui virum sanctum precibus adduxerant, de ligno in altum capellã erexerant. Quotidie hic missam ibi, vel in loco simili cantauit publicè, vnâ cum fratribus, qua finita, statim prædicauit motiuè, vt credatur à fide-dignis, quos tempore Basilienses concilii examinaui, vltra numerum triginta milium Iudæorum & Saracenorum ad gremium duxisse ecclesiæ. Sileo de infinitis alijs baptisatis peccatoribus, quos ad veræ pœnitentiæ statum aduexit. Vt plurimùm etiam, finito sermone, innumeros liberauit à dœmonibus, super quos

Dominicus. Petrus martyr. Thomas Aquinas.

Supra triginta milia Iudæorum & Saracenorum conuertit.

per quos etiam specialem à Christo potestatem habuisse dignoscitur. Pro infidelibus verò prædictis tale ad capiendum tetendit rete euãgelicum. Nam quia in quibusdam regnis, vt in Aragonia, multi sunt Saraceni serui, & Iudæi in magno numero, idcirco cum locis talium appropinquauit, per potestatem fidelium principum procurauit, vt in platea publica, sub vnius protracti sinus termino, solùm infideles conuenire cogerentur ad audiendum dei verbum. Quo facto, cœpit vir dei ad Iudæos, si affuerunt, vetus exponere testamẽtum, quod sciuit optimè secũdum Hæbraicos doctores, & Christum ibi prædictum, & venisse efficacissimè probare. Si verò pagaui aderant, legem naturæ, munditiam legis euangelicę sciuit, & alia naturalia accommoda fidei adducere, & hoc modo in captura spiritualium piscium Christi rete magnis & multis repleuit piscibus. Prædicauit autem quotidie (excepta fortè vnica quindena) per 18. annos circiter in regnis, Castellæ, Aragoniæ, Nauerræ, Portugaliæ, & Franciæ, ac in partibus his adiacentibus, tandem autem in Britannia, vbi post multa, quibus antea claruit, miracula, deuotissimè dormiuit in pace cum patribus suis. *PIG.* Reuera si hic Apostolorum vixisset tempore, puto memoria laudabili, annalibus fidelium diligenti stylo adscriptus fuisset. *Id factũ est & habetur 5. Aprilis.*

THEOL. Verum asseris; & hanc ob causam præsentia, præcedentia, & quæ sequuntur trado scriptotenus, ne ingratitudinis mater, & nouerca virtutum talia sepeliat obliuio & negligentia.

De Archiepiscopi Treuerensis Ottonis bona vita, & cur hodie Episcopi, non sicut olim, clarent miraculis.

CAPIT. II.

FOrmicarum est alia conditio, quòd *prænosticant & præsentiunt frigus, & pluuias, & tempestates aeris.* Huius autem signum est, quia ante aduentum calamitatum talium se ad casas suas recolligunt diuino instinctu. In quibus typum gerunt virorum eminentium, qui gratia quadam dotati prophetica, mala imminentia fidelibus prædicunt, & Deo gratis, ne tangantur à talibus, vel saltem alios muniunt, vt præparatiores migrent à mundo. *PIG.* Da exempla, quibus hoc tempore certa reuelatio finem vitæ præmonstrauit.

THEOL. Pauci sunt elapsi anni quibus viuebat meo tempore Comes de VVirtenberg Constantiensis diœcesis, cuius vitæ terminus fuit qui sequitur, vt in præsentia nostri prouincialis (à quo hæc habeo) Castellanus de Stockgardē recitauit multis fide-dignis viris astantibus. Nam præfatus Comes iam propè sexagenarius fuit aliqualiter debilis ad mortem, tamen nullatenus humano iudicio: vnde se ad thermas prope * Geppingen contulit, vbi lætè frueretur balneis. Die vna medicus ad eum dixit: Domine domui vestræ disponatis, & animæ prouideatis principaliter, quia reuera in quinque horarum spatijs ab hac luce migrabitis. Cui ille. Quid, quæso, refers? nulla enim indicia mortis, nec tu, nec ego iudicamus in me esse. Est præterea dudum mihi prophetatum, feminam

Prædictio mortis Comiti VVirtenbergensi facta.

a. b. Scoppingum.

nam in opido proximo quandam eadem debere mori hora qua ego, quam necægrotare percepi. Cui medicus: Hæc, noueritis, femina, omnibus munita sacramentis, prope agoniam laborat in extremis. Et iterum Comes. Scio alterum mei interitus indicium, arborem, quam nouimus non multò ante meam mortem ruituram ex oraculo quodam. Cui medicus. Domine hæc hodie cecidit, ergo occasum vestrum adesse sciatis. Tunc Comes ad extrema propinquans, in prædictis didicit, & in propria experientia mortem adesse, quam in sex deinde horarum spatijs degustauit, & inopinatè satis occubuit. Talis modi notitiam & reuelationem habuisse videtur noster contemporaneus dominus Otto Treuerensis Ecclesiæ archiepiscopus. Hic, vt à suo cancellario magistro Tydmaro, decretorum deuoto valde doctore audiui, & ab alijs fide-dignis percepi, hic, inquam, diuino (vt creditur) nutu primum electus in præsulem dictæ Ecclesiæ, tam plenam duxit vitâ virtutibus, vt non de Theutonia episcopus, sed plus videretur esse monachus. Nam corpus ieiunijs & vestimentorum duritia atterebat, & animum infra rerum temporalium extremum strepitum, ad contemplatiuam vitam erigebat. Latera sua tam in rebus ecclesiasticis, quam secularibus talibus muniuit viris literatis & religiosis, qui noscere possent, quid reddendum esset Deo, & quid Cæsari. In propria persona cum exercitu non modico, fide bona plenus, & in expensis grauibus Bohemiam intrauit, & quantum sua interfuit, pestem hæreticam ibidem extirpare conatus est. Pro qua causa, nisi Apostolicæ sedis prohibuisset licentia, quam obtinere nequiuit, bona quædam fortunæ suæ Ecclesiæ libens vendidisset. Et quia zelus

Ottonis Treuerensis archiepisc. vita sancta, & mors diuinitus reuelata.

Matth. 22.

domus

Psal. 68. domus domini virum istum comedere non desijt, quando vidit suos canonicos, & collapsos sacerdotes à gradu suæ institutionis, monasteriaque deformata vbilibet: idcirco operam dare cœpit sanctæ reformationi, quam in se dudum antea strictè assumpserat: quam quidem in pauciſsima loca introducere valuit, sed in nullum collegium clericorum secularium. Maligno enim instigante spiritu, & vitiorum turma tam in monasticis, quã

1. Esdræ 4. secularibus viris, renitente, muri destructæ Hierusalem reædificari non poterant, & opus Dei demeritis hominum exigentibus interceptum est, non, vt olim, à mechanicis, sed à malis clericis & monachis. Qua in re hi qui minus debuerant, literis sacris imbuti videlicet, & Deo dedicati ampliùs quàm seculares restiterunt reformationi. Quo viso vir sanctus ingemuit, & cum beato Ambrosio, de cleri duritia tactus dolore cordis

Paulinus in vita S. Ambrosij lamentari cœpit, & mori ac cum Christo esse non pertimescere, voceque prophetica, quadam die, diuina, (vt creditur) reuelatione præditus, publicè prædicere, & sui incolatus absolutionem adesse in breui, & deinde rebellem clerum & populum vltione diuina mulctandum graui. Vos, inquit, me benignum præcedentem sequi noluistis, venient tempora in quibus neglectum supplere cupietis, & præ calamitate id non perficietis; ego autem interim tollar de medio, & dormiam cum patribus meis. Dixit, & per ordinem actum est, vt prædixit. Nam paulò post, licet ætas viri id non exigeret, tamen diuino beneficio, (vt reor,) & ne oculi sancti hominis viderent mala imminentia ægrotare cœpit, & sumptis deuotissimè ecclesiasticis sacramentis, feliciter migrauit ad Deum. Post cuius occasum in electione noui

pastoris

pastoris diuisio non modica suborta est. Nam penè omnes elegerunt vnum, qui viro Dei in reformatione plurimum, vt dicitur, restiterat, quatenus aliorum captaret beniuolentiam. Pauciſsimi alium prætulerunt armis munitum theatralibus, & mundana fretum amicitia, qui de facto, non de iure priori resistendo, permittente diuino iudicio, eum penitus à iure electionis desistere coëgit. Dedit proinde dominus Apostolicus & confirmauit in Treuerensem præsulem, Spirēsem prius episcopum, virum seculari consanguinitate etiam potentem, cui is, qui prius electum à cepto desistere compulit, pari modo restitit, & longè acrius. Exinde sibi hi resistentes mutuò, primum via iuris, deinde materialibus armis, demum vtroque sibi tam inhumaniter restiterunt vtrimque, vt ipsa diœcesis, immò metropolis sex circiter annis & vltrà, interdicta grauisima, excommunicationes acerbisimas, prædas, incendia, cædes hominum, & bella patiatur continuò. Desolantur propterea Ecclesiæ, & monasteria adeo, vt plurimi exulare cogantur alibi: quidam ex rerum temporalium carētia, alij vero ex sacramentorum, quam habere coguntur, abstinentia.

PIG. Virum hunc, quem verè laudas, tanto tempore dudum agnoui, in cuius historiæ sententia nunc primum validè disco, quàm verum sit id quod suprà præcedenti libello docuisti, id est cap. 7. videlicet, quòd deformatio Ecclesiæ, & defectus reformationis non semper asscribenda sunt episcopis & pastoribus, sed sæpe subditis, & morbidis ouibus. Scio enim ex fama præfatum pontificem comitem fuisse origine, vita immaculatum, amicis etiam sæcularibus & potentibus ditatum, & virtutibus plenum, in me tamen

insurgit

insurgit admiratio, cur non modò, sicut olim, sancti & deuoti sunt episcopi.

Cur non hodie vt olim miraculis clareant episcopi.

THEOL. Causa huius est, quia iam, non velut olim, à spiritu sancto ad apicem cathedralis culminis eorum fit vocatio, sed à vanè glorioſis, & ab auaris clericis & laicis crebra eorum fit promotio. Mox enim vt sedes aliqua vacare incipit, conspirant mutuò honorum cupidi canonici, qui nobiles & principes subarratis aucupantur epistolis, & per cognatos Hierusalem ædificare nituntur in sanguinibus, dirigunt plures statim ad Romanam curiam, in qua copia reperitur eorum, qui vendicatis supplicationibus, vt oculos tegant domini Apostolici, referre norunt ea, quę nunquam fuerunt in esse, idoneos affirmant esse præsulatui, qui nulli bene præfuerunt statui, & ita falsis vel cauteloſis narrationibus, ignarus, vtinam non vitioſus, animabus præficitur inilibus, quem multi agnoscunt nunquam aptum extitisse ad debitum regimen duorum hominum. Silentio pertranseo de sublimatis in cathedras pōtificum eos qui duo obligantur scire testamenta, per duo designata mitræ cornua, quorum nullus congruè nouit loqui grammaticam prima puerorum rudimenta. Tales enim postmodum in regimine ecclesiarum talibus clarent miraculis qualia esse solent in secularium hominum peruersis curijs. Vnde tuæ quęstionis nodum aliquando videtur soluisse (vt audiui) quidam Theologicæ scientiæ non ignarus, regi Francię quærenti, vt tu mouisti. Modo, ait, domine mi rex non miraculis, vel diuinis reuelationibus, aut vitæ sanctitate pollent velut antea episcopi, ideo certè, quia antiquitus hos præuijs orationibus sanctis creauit spiritus sanctus in præsules; modò autem solis præmissis humanis fauo-

Mich. 3.

ribus

ribus vos & principes facitis pontifices, qui vestris, non Dei, clarent miraculis & prodigijs. Nam spiritu sancto promouente episcopos, in primitiua ecclesia cœcis visum, claudis gressum, & mortuis dabant vitæ reditum, terris pacem, & super his ciues aduehebant cœlestes. Nunc verò episcopi vestro repleti spiritu diabolico eiusdem clarent virtutibus, quia videntes oculis, gradientes pedibus, & sanos vita orbare foletis, dum de terra per vestras guerras pacem, & de cœlesti vita religiones tollitis. *PIG.* Hæc, de quibus loqueris malorum miracula, & vulgus clero obloqui videtur, in Alemania crebriora sunt quam in quacumque mundi parte alia; fortasis ideo, quia iam spinis rerum temporalium adeo nobiscum circumseptæ sunt multæ diœceses, vt in eis non animarum pastores, sed mundanæ militiæ principes vita, moribus, cura, & vestitu ac equitatu potius, quàm episcopi esse censeantur: quibus pompis tantò obruuntur, vt animarum saluti non possint intendere, & prouidere. *THEOL.* Vulgus nō longè in hocà veritate discedit, sed vtinam imperfectum suum non viderent oculi nostri, de cuius plateis nondum defecit vsura & dolus, in cuius ciuitate vidimus iniquitatem & dolum sępe, potius sæpius. *Psa. 138.* *Psa. 54.* Verùm causam huius lapsus in episcopis, rerum temporalium, nō plenam assignasti, quæ ad malum cogat, sed occasionem præstat, videlicet, eis qui possessionibus Ecclesię licitis abuntur ad illicita: cuius demōstratio patet in beato Gregorio totius orbis & vrbis olim ditissimo episcopo. Audisti insuper suprà, & modò de multis Alemaniæ præsulibus bonis, qui laudabiliter diuitijs & animabus præfuerunt. Non ergo vsus, sed abusus in tēporalitate cleri passim vitu- *lib. 1. c. 6*

perandus

perandus est. Caue propterea, ne sectam Husitarum præsentem incidas, inordinatè detestando cleri temporalia, quæ certum est primum esse data ad tuitionem morum & fidei, ad salutē animarum, & ad Dei augendum obsequium, quæ bona si maior pars malorum prælatorum non quærit principaliter, non mirum, quia in omni ferè multitudine, bonis raritas pretium imponit.

PIG. Nunquid inter simplices plebeios reperiūtur aliquando prophetico fulgore illustrati, qui imminentes malorum tempestates prænosticent sicut recitasti de præsulum cœtu?

Act. 10. 1. Cor. 12

THEOL. Sic. Non enim est personarū acceptor Deus, sed vnicuique datur manifestatio spiritus ad vtilitatem, qui spiritus distribuit singulis, prout vult, teste Apostolo. Fuit meo tempore quædam recluſa prope Basileam diœcesis tamen Constantiensis, in domo dominorum Theutonicorum de Prussya Buken nominato. Hæc anus effecta iam in dicto loco recluſa, toto mentis nisu Deo famulabatur, & sui sexus feminis consilia in dubijs satis catholica crebrò ministrare solebat, quando ad hæc actuabatur. Visitare hanc multi vtriusque sexus homines solebant ob deuotionis gratiam de Basilea veniendo. Inter quos quidam secularis sacerdos beneficiatus in Basilienſi Ecclesia deuotus & senex, mihi notus, Nicolaus nomine, specialior in domino dictę recluſæ esse solebat. Ad quā cùm quadam vice veniret, quæsiuit ab eo sancta femina, in qua parte ciuitatis Basilienſis domicilium pro nunc haberet dominus Nicolaus. Qui respondit. Prope summam Ecclesiam. Cui illa. Doleo de hoc vehementer. At ille. Cur, inquit? Et illa. Quia in breui circa eundem ciuitatis situm, Deo permittente, vindicta grauis incolas conturbabit,

Incluſa prædicit incendiū.

habit. Quæ verba sacerdos velut ab ore feminæ prolata, & minus ponderis habere credebat, quousque non longè postea ipsius sacerdotis domus, & ferè trecentarum domorum ibidem incendio inopinato demoliebantur.

De visu hominis duplici: De somniorum veritate & falsitate: & de auisatis in somnio vel vigilia per sanctos.

CAPIT. III.

Binos habent oculos, quibus corpore reguntur. Nam propter paruitatem sui capitis formicæ oculos sitos habent super quædam additamenta, quæ per modum duorum pilorum egrediuntur de capite. Per hæc docemur satis apertè, quòd binis oculis, corporis videlicet & animæ, vti debemus ad debitum regimen vtriusque hominis. Qui enim sint corporis oculi, palam est omnibus. Animæ verò oculi sunt intellectus practicus & speculatiuus secundum Augustinum lib. 12. de Trinitate, & in glossa dicitur 1. Corinth. 2. Primo enim velut sinistro intueri debemus inferiora & terrena, sine quibus in hac vita victitare nequimus. Secundo verò speculanda sunt superiora & æterna, sine quibus finem nostræ beatitudinis attingere non possumus. De vtriusque tã corporis quàm animæ oculis propheta commemorat vbi dicit: Ecce sicut oculi seruorum in manibus dominorum suorum, sicut oculi ancillæ in manibus dominæ suæ, ita oculi nostri ad dominum deum nostrum donec misereatur nostri. Et de intellectualibus potissimè veritas ait ad discipulos: Beati oculi

Augusti. lib. 12 de Tri. ca 3. & 7. Gloss ord.

Esa. 122.

qui vident, quæ vos videtis. Inter corporeos autê
Mat. 13. oculos & mentales licet magna sit conuenientia, non minor tamen inter eos est differentia: quia corporales sicuti & mentales bini sunt, luce necessariò indigent, mundicia & puritate eos nitere oportet, & sicut natura primos multis tunicellis 7. videlicet & 3. humoribus totauit, prout ars tradit, quam perspectiuam nuncupant, ita gratia & propria industria cautissimè prouidere opus est oculis secundis. Vnde propheta de mentalibus oculis amplius ne læderentur metuens, ad similitudinem corporalium orando addidit, cum dixit:
Psal. 16. Custodi me Domine vt pupillam oculi. Differunt insuper plurimum, quia primi terreni, vel elemẽtares, secundi spirituales sunt & cælestes: illis lux corporalis, istis verò radius diuinus opus est: hi materiali puluere, isti fantasijs, erroribus, nescientijs, ignorantijs, & delictis maculantur: priioribus in actu & in luce corporali existentibus multas agnoscunt visibilium differentias, sed prò tunc posteriores, intellectus videlicet, per talia impediuntur amplius. Vnde artem memoratiuam imprimere volentes, lucida loca solent fugere, & in
Exod. 19. & 24. caligine Deusà Moyse visus esse dignoscitur, scripturę sacræ testimonio.

PIG. Scire desidero, vtrùmne in somno anima veritatem diuinam aliquam intellectualibus oculis videre valeat pro regimine vtrique homini debito, interiori scilicet & exteriori.

THEO. In somnio quidem, non autem in somno perfectè perfecto; veruntamen sacra scriptura vnum pro reliquo solet accipere, sicuti etiam philosophum fecisse constat in libro suo de somno & vigilia. Quæsito igitur tuo satis apertè respondetur Iob 33. vbi dicitur: Per somnum in visione noctur-

nocturna, quando irruit sopor super homines, & dormiunt in lectulo, tunc aperit aures virorum, & erudiens eos instruit disciplina, vt auertat hominem ab his quæ fecit.

PIG. De literatorum numero plures audiui, qui nullam prorsus, vel penè nullam fidem adhibere iubent visionibus & somnijs, incertitudinem periculi allegantes pro sua sententia.

THEOL. Omniquaque respuere somnia vel visiones, hodie puto rem esse è diuerso non sine periculo peccati ingratitudinis, impatientiæ, vel negligentiæ: ad quod me iuuat præcedens in Iob allegata auctoritas, & mouent exempla plurima. Tempore enim meo in conuentu Eistetensi nostri ordinis quidam frater professus stetit, qui aliquandiu B. Barbaræ virgini quibusdam sanctis exercitijs crebra præstitit obsequia, per quam à multis præseruabatur malis. Torpore autem corporis tandem victus, præfata omittere cœpit obsequia, & segnitiei intendere. Hinc dicta beata virgo sibi apparens in somno excitauit, & ei dixit (quemadmodum ipse posteà retulit.) Tu cõsuetis obsequijs dereliquisti me, & ego solitis adiutorijs destituam te, hoc flebili audito oraculo territus frater fuit, sed negligentiam non correxit. Nam paulò postea leuitatibus deditus, ordinis habitum reiecit, & diu apostatauit. Tandem iam in anima & corpore ægrotans venit ad ciuitatis Nurembergensis hospitale sine ordinis habitu, & ibi ignotus iacens extremis suis propinquare cœpit. Missum est ad conuentum nostrum ibidem pro fratre Conrado viro prudenti, vt infirmo cõsuleret, quem in apostasiæ vitio quidam esse notauerant: quo percepto frater Conradus habitum ordinis specialem absconditè attulit, & apostatæ,

Exẽp. terribile f. omittentis obsequia D. Barbaræ in apostasia eius.

modis quibus valuit, suadebat reinduitionem sui ordinis: Viso autem habitu, nescio quo instinctu dæmonis, vel infirmitatis, miser, velut equus vmbraticus, vestē sanctę religionis temerariè abiecit, dicens: Cur, inquit, modo me vultis confundere? recedite, recedite, quia ita fiet nullatenus. Mœsto itaque patre abscedente, miser & ægrotus statim agonisauit, & ita spiritum efflauit.

PIG. Quæro igitur annè illi profuisset, si ad visionis munus dictæ credulus reassumpsisset derelicta virginis sanctæ obsequia?

THEOL. Credo reuera profuisset plurimum. Audi quæso exemplum aliud. Annis istis quibus præsens Basilienſe durauit generale Concilium, eidem in protectorem loco Cæsareæ maiestatis datus est illustris princeps VVilhelmus dux Bauariæ, pater pauperum, & tutor omnium religiosorum, cuius quàm laudabilis vita fuerit, testantur orphanorum & viduarum lachrymę super eodem effusæ mortuo. Hic anno vltimè prēterito postquā ad propria de Basilea redijt, prout diligenti inuestigatione à sibi notis facta audiui, quadam nocte somnium habuit, in quo ceruum elegantissimæ staturæ vidit, in cuius vno cornu campanellas habere, & in alio cereos plures affixos conspexit: venator autem quidam, multis cum canibus, fugientem insequebatur ceruum, & euadēdi eidem omnes vias prævenit, quo viso territum animal in cemiterium Ecclesiæ beatæ virginis, quæ in ciuitate Monatensi sita est, fugit, & in apertum sepulchrum descendens, per canes captus, & occisus est. Euigilauit his visis princeps, & de eis satis admirari cœpit, quid res ista infausti vel ominis prætenderet. Cumque die sequenti suis ista patefaceret, ipse dixisse fertur, alijs variè somnium inter-

Somnium Guilielmi ducis Bauariæ ei prædicens mortem.

interpretantibus: Ego (inquit) ceruus iste sum, & in breui vitâ hanc concludens mortalê in dictæ ecclesiæ loco humari eligo. Ægrotauit * deinde statim morituus, & quâquam quibusdâ diebus paucis viueret, tamen sumptis ecclesiasticis sacramentis velociter satis vita functus est. Putásne principi illi prodesse potuit prœostensum somnium, si eodê bene & cautè interpretato futura iacula prœuidisset? *PIG.* Credo Dei magnum esse beneficium, quando eum metuentibus per visionem aliquam dat significationem vt fugiant à facie arcus imminentis periculi. Sed satis me terret multiplex sacræ scripturæ auctoritas, quæ somnia obseruare vetat, quæ tu videris approbare; Nam Leuitici 19. ait dominus. Non augurabimini, nec obseruabitis somnia, & Deuteron. 13. Propheta ille aut fictor somniorum interficietur. Manasses rex Iuda 2. Paral. 33. vituperatur, quia obseruabat somnia. Et spiritus sanctus in libris sapientialibus contra talia inuehit plurima, dum Salomon, Ecclesiast. 5. dicit. Multas curas sequuntur somnia. Vbi multa sunt somnia, ibi plurimæ vanitates & sermones innumeri. Glossa interlinealis addit. Somnia ne cures quia vana sunt. Et iterum Iesus filius Syrach. Ecclesiastici 34. Vana spes & mendacium insensato viro, & somnia extollunt imprudentes. Quasi qui apprehendit vmbrã & persequitur ventum, sic & qui attendit ad visa mendacia, sed hæc visio somniorum, ante faciem hominis similitudo alterius hominis. Et iterum ibidem. Diuinatio erroris, & auguria mendacia, & somnia maleficientiũ, vanitas est. *THEOL.* Auctoritates quas induxisti in mediũ si diligenti mentis inspiciãtur oculo, non omnium somniorũ obseruantiam vituperant, sed eorum tantummodo quæ

a. b. proinde.

Psal. 59.

Auctoritates scripturæ quæ vetant somnia obseruare.

Quomodo sint intelligendæ.

superstitiosè fiunt, aut quæ ex cura negociationū precedentium surgunt. Aliquando aliqui minus frequenter, aut incautè somniorum interpretationi insistunt. Nam expresè dominus vbi suprà in Leuitico, & Deuteronomio de maleficis solum antè & post loquitur. Nec dubium quin vanitates incidat, qui somnia curare nititur ex cura præ-
Gloss. ord. cedenti venientia, & non ex superis. Vnde glossa in Deuter. dicit. Vult, inquit, intelligi ea quæ à diuinis, id est, à maleficis, non secundum Deum dicuntur, etiamsi euenerint, non esse sic accipienda, vt fiant quæ ab eis prædicuntur. Vnde textus sese declarat, qui immediate sic sequitur. Diuinatio erroris, & auguria, mendacia somnia maleficientium vanitas est: propter quod glossa ibi dicit
Gloss. ord. in c. 5. eccle. exponendo multas curas, quasi diceret. Sicut qui multa cogitat, ipsa frequenter somniat, sic in stultitiam recidit, qui vltra se de Deo disputat. Porrd quid Ecclesiasticus, quem allegas, senserit, glossa
Gloss. ord. sobriè sic exponit. Quasi qui apprehendit vmbrā &c. Significat somnia & fallacias dæmonum homines sæpe deludere, & in errores trahere, nisi
text. & glossa quid. cautè discernantur, vnde, s. sequitur. Ab immundo ✶ quis mundabitur, & à mendace, quid verum dicetur? Inde in lege præcipitur: Non obseruabitis somnia, neque diuinationes. Quomodo autem cautè sit procedendum in talibus, domino cooperante, in sequentibus proprietatibus habebimus.

De somniorum differentiis, de causis eorum, & de deceptis per somnia & visiones.

CAPIT. IIII.

Amputat

Amputatis oculis eberrant in vijs alijs patentibus. Nutant enim tunc formicæ, & quorsum tendant ignorant. Ita reuera in mentalibus oculis rationali homini accidit, si diuinæ gratiæ luce priuantur, vel vsu rationis homo bestiæ potius, vel ebrio in via morum comparatur, quàm rationali creaturæ, vel angelicæ substantiæ, qua tamen paulominus est ab initio creatus & munitus. Hoc periculum mentalis cœcitatis, & necessitatem diuinę manuductionis in visionibus & somnijs innuit Sapiens, cùm post ante allegata verba de somnijs protinus sic adiungit: Sicut parturientis, cor tuum fantasias patitur, nisi ab altissimo fuerit emissa visitatio, & Iob 32. Spiritus est in hominibus, & inspiratio omnipotentis dat intelligentiam. *Eccle. 34.*

PIG. Doce quæso primum quot sint somniorum differentiæ, deinde modos discernendi vera à falsis subiunge, vt sciamus in quibus cauere, vel residere debeamus, ne in semita huius periculosæ vallis deuiemus à veritatis tramite.

THEOL. Ad primum glossa super textu de Ecclesiastico prælegato, verbis & sententijs beati Gregorij ad tuum propositum de 4 lib. suo dialogorum in his verbis respondet. Aliquando, ait, reuelationes per somnia fiunt. Vnde in dialogo Gregorius: Sciendum Petre quia sex modis tangunt animum imaginationes somnij: aliquando ventris plenitudine: vel inanitione: aliquando illusione: aliquando cogitatione simul & illusione: aliquando reuelatione: aliquando cogitatione simul & reuelatione. Duo prima omnes experimẽto cognoscimus, cetera in scripturis inuenimus. Nisi enim somnia per illusionem diaboli fierent, nequaquam diceret vir sapiens. Multos errare fecerunt somnia. Et alibi. Non augurabimini, non *Gloss ord.* *Greg. l. 4. dial. c. 48.* *Eccle. 34.* *Leuit. 19.*

obseruabitis somnia, valde enim detestabilia somnia ostenduntur, quæ augurijs cõiunguntur. Quia verò cogitatione simul & illusione somnia fiunt, scriptum est: Multas curas sequuntur somnia. Per reuelationem verò Ioseph se fratribus præferendum somnio vidit. Et Ioseph monetur, vt tollat in Ægyptum puerum & matrem eius. Et quia aliquando somnia cogitatione, & reuelatione fiunt, Daniel Nabuchodonosor visionem edisserens, à radice cogitationis inchoauit: Tu rex cœpisti cogitare in stratu tuo quid esset futurum post hæc. Ex qua sententia sanctus doctor in 2. 2. q. 95. ad secundum tuum petitum compendiosius, quo vidi, respondet, vt infrà subiungam. Sed primum scito, quòd de somnijs duo genera hominum iudicare valent, philosophi videlicet, & veri theologi, & vtrumque est difficile non habenti acquisitam vel infusam peritiam. Primum modum præsertim, & partim secundum dictus doctor sub quintuplici differentia docet agnoscere in his sententijs & verbis pariter. Diuinatio quæ innititur falsæ opinioni est superstitiosa & illicita, & ideo considerare oportet quid sit verum circa præcognitionem futurorum de somnijs. Sunt autem somnia futurorũ euentuũ quãdoque quidẽ causa, puta cùm mẽs alicuius sollicita ex his quę videt in somnis inducitur ad aliquid faciendũ vel vitandũ, & de talibus loquitur Salomõ, dicẽs: Multas curas fecerunt sõnia. Quandoq; verò somnia sunt causa aliquorum euentuũ in quãtum reducuntur in aliquã causam cõmunẽ somnijs & futuris euentibus. Et secundum hoc plurimum pręcognitiones futurorũ ex somnijs fiunt. Est ergo considerandũ quæ sit causa somniorum, & an possit esse futurorum euentuum, vel ea possit cognoscere. Sciendum est ergo

Eccle. 5. Gen. 37. Mat. 2.

Thomas 2. 2. q. 95 ar. 6. in corp.

ergo quod somniorū causa quandoque quidem est interius, quandoq; autē exterius. Interior autē causa sōniorū est duplex, vna quidē animalis, in quātum, scilicet, ea occurrūt hominis phātasię in dormiēdo, circa quę eius cogitatio & affectio fuit immorata in vigilādo. Et talis causa sōniorum, nō est causa futurorū euētuum, vnde huiusmodi somnia per accidēs se habent ad futuros euētus, & si quandoque simūl cōcurrant, erit casuale. Quādoq; verō causa intrinseca somniorū est corporalis, nā ex interiori dispositione corporis formatūr aliquis motus in phātasia cōueniēs tali dispositioni, sicut homini in quo abundāt frigidi humores, occurrit in sōmnis, quod sit in aqua vel in niue. Et de extrinsecē tāgentibus experiētia docet: Si quis dormientis digitp vel manpi aquā frigidā circūdederit, statim se in aqua iacere somniabit. Et propter hoc medici dicūt esse intendēdum sōnijs, ad cognoscendū interiores dispositiones. Causa autē sōniorū exterior similiter est duplex, scil. corporalis & spiritualis. Corporalis quidē, inquantū imaginatio dormiētis immutatur vel ab aēre cōtinēti, sicut de aqua iam exēplificatū est, vel ex impressione cœlestis corporis, vt sic dormiēti aliquę phātasię appareāt cōformes cœlestiū dispositioni. Spiritualis autē causa est quādoq; quidē à Deo, qui reuelat aliqua in somnis ministerio angelorū, secundum illud Numeri 12. Si quis fuerit inter vos propheta domini, in visione apparebo ei, vel per somniū loquar ad illū. Quandoq; verō operatione dæmonū aliquæ phantasiæ dormiētibus apparēt, ex quibus quādoque aliqua futura reuelāt his, qui cū eis habent pacta inita illicita. Sic ergo dicendū cōcludit doctor ibi respondēdo, si aliquis vtatur somnijs ad præcognoscenda futura, secūdū quod sōnia procedūt ex reuelatione

diuina,

diuina, vel ex causa naturali intrinseca, siue extrinseca, quantum se potest virtus talis causæ extendere, non erit illicita diuinatio. Si verò huiusmodi diuinatio causetur ex reuelatione dæmonũ, cum quibus pacta habent expressa, quia ad hoc inuocantur: vel tacita, quia huiusmodi diuinatio extenditur ad quod non potest se extendere, illa diuinatio illicita est & superstitiosa. Ex quibus distinctionibus clarè habes, quòd ex quinque causis somniorum, significatio eorum potest aliquando elici. Primò ex causa corporali intrinseca, vt quando ex materia humida, vel sicca futura phantasia mouetur ad somniandum de similibus, & de talibus propriè iudicat Medicus. Secundò ex causa corporali exteriori oriente ex aëre, vel elemento circundante corpus hominis, vt si aër est humidus, faciliter phantasia sensibilis hominis mouetur ad somniandum de pluuia: & ita de alijs aëris vel circumstantis corporis proprietatibus elemẽtaribus: & de hoc modo propriè habet considerare naturalis philosophus. Tertiò ex causa corporali exteriori, oriente ex impressione cœlestis corporis, vt sic dormienti aliquæ phantasiæ appareãt conformes cœlestium dispositioni: & de hoc cautè habet coniecturare astronomus. Quartò ex causa spirituali extrinseca mala, vt quando dæmon ad cognitionem alicuius occulti vel futuri mouet phantasiam. Quintò verò ex causa spirituali extrinseca & bona à Deo, ministerio tamen bonorum angelorum prodeunte in phantasiam & mẽtem hominis, & de istis duobus considerat Theologus. Prædictis considerationibus, si primum & secundum modos per doctorem sanctum adieceris, septem differentias coniecturandi de somnijs, promptè habebis. Quorum primus est, cum mens

Ex quinque causis somniorũ haberi potest eorum significatio.

1.
2.
3.
4.
5.

alicuius

alicuius sollicita est ex his quæ videt in somnis, inducitur ad aliquid faciendum vel vitandum, quemadmodum quidam vani practicant homines, quibus cum aliquid delectabile somniauerint, tanquã necessariõ exequendum id perficiunt, sed tunc talis executæ rei causa, non est somnium, sed animi libertas, vel potius instabilitas. Alius est modus, quando somnia sunt causa per accidens futurorũ euentuum, vt cum fiunt cum causa intrinseca animali, vt quando occurrunt homini phantasiæ in dormiendo, circa quæ eius cognitio & affectio fuit immorata in vigilando, quemadmodum dictum est à sancto doctore in principio suorum verborum. *PIG.* De hoc saltem da exemplum. *THEOLO.* Duo tibi anteà recitabo exempla, ad intelligendum quomodo per somnia adeo deluantur plurimi, vt eis iam euigilantibus omno se æstiment in veritate vidisse, quod solo sen- apprehenderunt interiori. Præceptore enim eo referente audiui, quòd pater quidam nostri dinis villagium quoddam intrauit, vbi feminã andam inuenit dementatam in tantum, vt norno tempore se cum Diana, & alijs feminis asferri crederet per aera. Cui cùm pater perfim verbis conaretur expellere salubribus, perx ista experientiæ se plus credere affirmauit. pater. Sines ergo me esse præsentem cum de kimo recedes. Respondit illa. Ita placet, & me dere videbis præsentibus, si placet, testibus eis. Igitur vt deliram animarum zelator coneret, adueniente die recessus, quem vetula ixerat, affuit pater cum fide dignis homini- At illa cubellam in qua pasta formari solet scamnum positam intrauit, & sedere ibi applicatisque verbis maleficis & vnguento,

Exempla deceptorũ per somnia.

Primum.

reclinato

reclinato capite obdormiuit, statimque opere dæmonis sonia de domina Venere, & de alijs superstitionibus tam fortia habuit, vt in iubilo quodam voce submissa clamitaret, & in his plausibus, motis manibus, cubellam cui insidebat nimis mouit, quæ de alto scamno præcipitanter ruens vetulæ subiacentis caput non modicum contriuit: & ita in terra iacentem, nec de loco motam pater inclamauit iam euigilantem. Vbi quæso es? Num cum Diana fuisti, quæ testimonio præsentium nunquam de cubella recessisti? Ex his igitur gestis & mediantibus verbis salutiferis animum ad sui erroris detestationem deuexit. Simile est in legenda beati Germani Antisiodorensis, qui in domo quadam videns ferò mensam parari, admirando didicit, quòd propter bonas mulieres nocturno tempore illa comedentes cibaria ponerentur: igitur eadem nocte vigilando vidit multitudinem dæmonum in specie mulierum ad mensam sedentem, quibus ne recederet imperauit, familiam totam excitauit, & si comedentes cognoscerent quæsiuit, qui cum vicinas suas esse dicerent, misit ad domos singularum, & omnes in lectis suis repertæ sunt. Adiurati igitur dæmones sese manifestabât, & quomodo populum illuderent aperuerunt. Horum ratio & causa datur 26. q. 5. Episcopi, vbi ex concilio Acquirensi sic dicitur. Ipse siquidem Sathanas, qui transfigurat se in angelum lucis, cùm mentem cuiusque mulieris cœperit, & hanc per infidelitatem sibi subiugauerit, illico transformat se in diuersarum personarum species, ac similitudines, & mentem quam captiuam tenet in somnis deludens, modò læta, modò tristia, modò incognitas personas ostendens per deuia quæque deducit, & cùm solus spiritus hoc patitur, infidelis

Secundũ ex legẽda aurea Iacobi de Voragine.

2. Cor. 11

delis* mens hoc non in animo, sed in corpore uenire opinatur. De somniantium talium visio- ibus plura ibidem reperies. Porrò quomodo de- udantur qui somnijs facilitèr credunt, de hoc su- ne tale exemplum. Noui quendam fratrem nostri rdinis Iodocum nomine, de conuentu Constan- ensi professum, pro nunc boni zeli, qui cum nior existens non tam fuit, velut modò, mori- us & conscientia compositus: huic existenti in nuentu, ante tempus generalis Constantiensis oncilij somnialis visio dormienti affuit, in qua i videbatur, quomodo in summum pontificem eatus esset. Vigilans dudum postea satis seriosè gitabundus (vt ab eo audiui) * incedebat quid i hoc somnium bonæ afferret prænosticationis, m enim aliqualem de veritate in se adimplen- præsumpsit de præsulatu aliquo habendo, licet ris & statu nulla penitus alluderet in homine dispositio. Porrò tempore antedicti concilij ositis per idem tribus à Summo Pontificio, vi- icet Petro de Luna, Gregorio Coriarij, & Ioã- Balthasare de Costa, qui omnes se in suis obe- ntijs gerebant pro summis pontificibus, locus, tores, dies, & hora in quibus vnicus & indu- tus pastor, & Petri successor eligi debuit, sta- sunt. Quibus visis frater prædictus spem prę- tam sibi clanculo augere cœpit, quòd fortas- e eo dudum à se visum verificaretur somniũ. to autē domino Martino de Columna cōcor- , confusus apud se frater, didicit quàm stultũ imum dare somnijs sine sufficienti motiuo. multò post autem elapso tempore, tempus spriuij appropinquauit, in quo in conuentu res fratres pro solatio aliquando consueue- repræsentationes ludicras habere summi pontifi-

adieci ex orig. vo- culam mens.

Tertiũ.

c. ad in- tendebas.

Martinus V.

pontificis & curiæ Romanæ, pro quo ioco cùm diuersi iuuenes ad varia eligerentur officia, prædictus frater Iodocus electus est iocosè in summum Pontificem per fictitium. in qua eminentia tunc primum omnem præsulatus spem perdidit, quam tacitus fatuis ★ spebus prius sæpe præhabuit. Hic enim euentus nonà somnio causabatur, sed ad eum casualiter se habebat.

★ i. d. spebus.

Quòd recurrendum est ad discretos viros in somniorum & visionum incertitudine. Et de sex regulis per quas aliquis in talibus non decipi potest faciliter.

CAPIT. V.

Cæcitatẽ incurrent formica, aliã habentẽ oculos fortissimè amplectitur, nec dimittit nisi ad casam sit reducta. In quo relucet quam piè talibus diuina prouiderit clementia, cuius instinctu orbata visu formica, videntis industria aliena saluatur. Possunt per talem industriam intelligi hi homines simplices, qui diuino munere somnia diuina, vel reuelationes diuinas habentes, eorum intellectum non vident, sed alieno ductu id addiscunt quod propria industria non norunt, sicut Samuel simplex, & visionum diuinarum inexpertus, cùm tempore pueritiæ in templo cum Heli sacerdote dormiens, tertiò vocatus diuino oraculo, id non à se intellexit, sed qualiter se ad idem habere deberet ab Heli protinus didicit 1. Reg. 3. Sic etiam noui plures valde deuotas vtriusque sexus personas, quæ somnia de quibusdam sibi ignotis euentibus satis certa habuerunt, in quibus sibi non credẽtes,

ne de-

ne deciperentur, recursum humilem ad literatos habuerunt, & eorundem dictis certiores de veritate effecti sunt. Fuit meis temporibus in Argentinensi diœcesi nobilis quidam maior creato milite, libertinæ conditionis, vita & moribus tam compositus, vt nulli eum veriùs quàm Martino potì catechismum comparare valerem. Hic quia in omnibus strennuè egerat & probè, quæ. Dei erant Deo, & quæ Cæsaris dabat Cæsari omni iudicio, ideo * quidam, qui viri bonitatem, & reipublicæ necessitatem nouerant, eùm precibus molestabât, vt Baliuatum ducatus domini Austriæ debitum, quem habent in Alsatia acciperet, & regeret, de quo, non dubium, apud seculum honorem grandem, & vtilitatem rerum temporalium non modicam assequi potuisset in se & in suis, immo in tuendis sanctis monasterijs, quæ plurimum ibidē diligebat. Distulit vir prudens affirmatiuum dare responsum, & cogitabat quod dictum officium iudicem exigit iura terræ municipalia noscentem, quæ ipse ad plenum nesciebat. Quæsiuit igitur à me & ab alijs, qui sibi accommodi videbantur, quid responsurus esset, vt animam propriam in tuto poneret. Fateor imperfectum meum, quia noui virum esse iustissimum, & quomodo multis prodesse valeret, & fortassis per assessores (qui tamen vix haberi valebant) posse suppleri, quod principali deesset iudici, timidus eràm vnà cum alijs quid determinatè suaderem, & ita nullus viro videbatur dare responsum. Habere autem nobilis hic solebat (sciebam) somnia, vel visiones potius valde ponderosas & notabiles prius sæpe, in quibus tamen nihil vel modicum, sed in sola sacra scriptura, & eius expositoribus principaliter se fundare nouerat, vnde quadam vice eodem tempore

Somnium cuiusdam nobilis innuens ipsum non debere suscipere baliuatū ducatus Austriæ. Mat. 22. resp. pro à quibusdā.

tempore somnium vidit tale. Videbatur ei, quòd in agro quodam lato staret satis bene sulcato per arātrum, & semina quæ in manu tenebat accuratè terræ pro fructu habendo insereret, cumque attentius ista conspiceret, vidit quòd nullum ex seminibus sursum creuit, sed totum deorsum tendebat ad interitum. In qua admiratione stupens euigilauit, mihique postmodum dixit, nisi consilium firmum mihi dederitis de acceptando Baliuatum exhibitum, mihi consulo vt incertum dimittam, & amplectar certum, liber enim sum modò à cura huius grauis regiminis, quod acceptando, vereor periculo me submittam, potissimè ob ignorantiam iurium secularium, & consuetudinum. Quo audito, acquieui viro prudenti, quia conforme eius fuit iudicium Christi illius sententiæ, qua dicit. Quid proderit homini si vniuersũ mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? detrimentum ait, non perditionem. Intellexit enim nobilis iste pro tunc quosdam habitare potentes in Baliuatu, de quibus timendum erat, ne quidquid boni per antefatum ædificaretur nobilem, illi destruerent, vel ne perficeretur cœptum, præpedirent. Cui euentui verisimiliter visio arridebat de pullulante semine versus terrā, & deorsum, non autem ad cœlum & in sursum.

Mat. 16.

PIG. Nimis generales vsque modò dedisti regulas de curandis, vel non curandis somnijs, idcirco precor ad specialia, quæ plus mouent, descendere velis, ad videndum saltem quid sentiendum sit de multorum somnijs, in quibus rarò vel nunquam falli dicuntur, præsertim in his casibus, quando eis ignorantibus aduersa obuiare consueuit fortuna, puta, tentatio grauis, seu grandis tribulatio & tristitia. *THEOL.* Rem partim poscis quam me

tibi

tibi tradere est solius Dei donum gratuitum. De numero enim, heu, sum horum, qui animales sunt, non spirituales, nisi solo nomine: spiritualiū autem & Dei spiritum habentium proprium est, aliquādo talia particulariter agnoscere. De quibus per ordinem dicit Apostolus 1. Corint. 2. Animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei, spiritualis autem iudicat omnia, & ipse à nemine iudicatur. Quis enim nouit sensum domini, aut quis instruat eū? Nos autē (concludit) sensum Christi habemus. Vnicuique etiā (vt ibidem 12. dicit) datur manifestatio spiritus ad vtilitatē, & inter nouē dona gratiarum gratis datarū dicit. Alij datur discretio spirituum, alij interpretatio sermonum. Hęc autem omnia operatur vnus atque idem spiritus, diuidens singulis prout vult. Spiritus præterea loquitur mysteria. ibidem 14. Vnde B. Gregorius, vbi suprà, enumeratis omnibus somniorum causis sic concludit. Difficilè somnijs credendū est, quia quo impulsu veniant facilè non elucet. Sancti verò illusiones & reuelationes quodam intimo sapore discernunt, vt sciant quid à bono spiritu percipiāt, & quid ab *illusione patiantur. Ex quibus verbis tria salubria debes documenta elicere tuo proposito valitura. Primum, quod difficilè somnijs credendum est. Secundum, quòd sancti quidā habēt notitiā & differentiam aliquando de somniorum interpretatione. Tertiū verò, quod mediū acquirē di in hoc discretionem spirituum fit per quēdā nō solum internum, sed per intimum saporem collatum ab eo, videlicet, sancto spiritu, qui solus interior est cuique rei, quàm ipsa sibi. Hanc ob causam omnes quos vidi magnos Theologiæ doctores feciſſe de instinctibus, vel de discretione spirituum tractatus, qui se vltimatè resoluunt

Gregor. l. 4 dial. c. 8.

* orig. illusore.

Tria documenta de somnijs

ad dictas Apostoli & beati Gregorij auctoritates, quamquam regulas in eis vel coniecturas potius annectant quas si placuerit intueri, poteris in diuersorum, videlicet, doctorum tractatulis. Veruntamen quia discrete satis ad vnum modum interpretandi cautè somnia descendis quo verentur quidam præostensa sibi futura mala, ideo sex regulis seruatis, spero in Deum, talibus omne malum culpæ vitabis. Prima, diffinitiuè talibus somnijs, neque assertiuè credas, nisi cùm indubitatum donum interpretandi habueris, quale Hieremias obtinuit, qui ait Hiere. 26. In veritate misit me dominus ad vos, vt loquerer in auribus vestris omnia verba hæc. Ratio dicti est, quia causæ somniorum sunt aliquando quæ nullius futuræ rei signa sunt, sed tantum præteritarum imaginum, vel aliàs naturalium, non somniata designandum, vel dæmonum, qui credulos somnijs ita assuefieri sibi gestiunt. Secúda regula est, omniquaque somnia non semper abigas, præsertim ea quæ tribulationis futurę signa forent, si percipis ea crebrò tibi in bonis & vtilibus animæ verificari, quia aliquando Dei dona sunt nos à malis præseruantia, ne ducamur in tentationem. Iacula enim præuisa minus feriunt, vt beatus Gregorius dicit. Tertia regula. Cùm somnium alicuius infausti tibi occurrerit, tunc forti animo cum Dei adiutorio sine confidẽtia in proprijs viribus, æquanimiter te tenere proponas. Firmatio enim animi per ea naturalia quæ Deus contulit in libertate arbitrij, actuanda sunt, & eis vtendum est, quia istis mediantibus philosophi (vt Seneca docet de remedijs fortuitorum) immania patienter sustulerunt. Quarta regula. Occasionem mali verisimiliter imminentis pro viribus fugias, ne, videlicet, tu in hoc causam culpabi-

Sex regula obseruanda in somnijs quibus mala putantur præsignificari.

1.

2.

Greg. hō. 35. in Euang. 3.

4.

pabilem præstes loquendo, eundo ad loca periculosa, & ira de similibus multis, in quibus sæpe nostris negligentijs, vel factis illicitis mala pœnæ grauia incidimus. Quinta regula est, vt deuota oratione frequenter ad Deum pro gratia patientiæ recurramus, quia opus perfectum habet, & iuxta beati Gregorij mentem, miraculorum operationi antefertur. Non enim nostra industria, & libertas arbitrij ad virtutes acquirendas vel retinendas sufficiunt, sed diuina specialis gratia exigitur, quæ precibus sanctorum, & ad Deum effusis orationibus ex diuina misericordia sæpe obtinetur, vbi nostra demerita aliud exigerent. Sexta regula. Caueas in his visionibus, ne superbiens, tuis ex meritis talia tibi collata esse credas, etiamsi sint à diuino spiritu. Talia enim quando sunt à Deo, sunt gratiæ gratis datę, quæ sæpe in peccatis grauibus existentibus dantur ex mera Dei misericordia, non semper meritis, prout habuisti de hoc supra libro primo cap. 1. de miraculis. 5. Iac. 1. Necessitas gratiæ specialis. 6.

De via bona multiplici in moribus, & sub quam multis imaginibus somniorum diuersi auisantur.

CAPIT. VI.

ANnectitur prædictis alia formicarũ proprietas, *quòd*, videlicet, *via vna egredhiuntur à suis domibus, quæ tamen versus finem propter quærenda pascua plurificari videtur.* Contulit enim illis bestiolis diuinus instinctus vnam principalem & regiam viam facere, & iuxta eandem metiri reditum, quamquam circa eandem viam ad quærendum

victum parumper diuertant. Ita hodie nutu diuini spiritus in cuneo & concione vniuersalis Ecclesiæ, omniũ est vna via regia per diuina præcepta progrediendi. Si vis (inquit Christus Matthæi 19.) ad vitam ingredi, serua mandata. Et Leuitici 26. Si in præceptis meis ambulaueritis, & mandata mea custodieritis, & feceritis ea, dabo pluuiam vobis tẽporibus suis, & terra gignet germen suum. Et tamen circa eadem vniuersalia Ecclesiæ & Christi mandata modi varij sunt viuendi, & pascua virentia virtutum acquirendi. Hęc sanctus præsul Augustinus intuebatur, quando à socijs suis & amicis Euodio & Nebridio habere volebat, quis, videlicet, esset aptus modus viuendi ad ambulandum in via Dei, in qua alius sic, alius sic ibat. *August. lib 8. conf. c. 1.*

FIG. Vt materiæ somniorum finem imponamus, quæro, vtrũmne mala huius vitæ sanctis viris aliquando imminentia per vnum genus somnij vel an sub diuersis modis præostendatur, quando in somno diuina gratia præmuniuntur vel præuisantur?

THEOL. Quantũm conijcio, diuersi diuersimodè quod ad hoc inspirãtur dũm dormiunt, quia qui busqam de aqua, alijs de calice, nonnullis de cruce Christi, aliquibus etiam de infantibus somnia fiũt, post quæ semper, vel vt in plurimum tribulationẽ aliquam grauem in se vel in suis amicis sentiunt, prout sequentibus patescet exemplis. Habui genitricem, quę viduata patre meo iam vita functo, apta secundis nuptijs, eandem multis ad hoc interpellantibus, ob castimoniæ amorem omnino spreuit. Quæ quàm deuotam in matimõnio vitam, & in viduitate vsque ad vltimam senectutem coram Deo duxerit & hominibus, si opus foret, totum, spero, natale solum testaretur cum adiacenti vicinio. Aduerterat hæc, quòd quotiescunque * somnium

Mater augustini somniauit se per aquas incedere vel mare videre, præsciit aliquid tristitiæ euenturum.

nium habebat in quo sibi peditare videbatur in aqua, vel quando eadem mare aliquod est intuita, sine * fallo euentum postmodum in breui magnæ tristitiæ sensit, quantoque aqua maior, turbulentior, profundior videbatur, vel impetuosior, tanto grandior tristitiæ materia sequebatur. Latebat me materna hæc cõsideratio, quousque iam multis annis stãdo in ordine, de studio vniuersitatis V Viẽnensis repatriaui, satis pro tunc nouus, quia solum fui tunc studens in sancta facultate Theologica. Vnde ipsa mihi confidens, coniecturam somnij retulit, & experientias plures, addidit, quia valde superstitiones & dæmonis fallacias timuit, se non credere diffinitiue post talia somnia tribulationem sibi affuturam, sed timere illam, Deo committendo, vnde visio illa somnialis veniset, vel quid iret, & exinde postremo, ne deciperetur, à me consiliũ quesiuit, quomodo sine offensa peccati se gerere in his deberet. Qui igitur sciui à iuuẽtute mea hanc timuisse Deum, & vitã timori huic cõcordasse in effectu, doctrinã, quam præcedẽti dedi capitulo, sibi tradidi, quã nõ mea industria, sed à quodã magno sacrę paginę magistro in prefatis scholis didici. Nec discordat aquæ vel maris hæc visio, tribulationem denotans à modo sacri eloquij, quod per aquã sepe vult passionis illationem intelligi. Vnde propheta orat in tribulatione extrema cõstitutus. Saluũ me fac Deus, quoniam intrauerũt aquæ vsque ad animam, infixus sum in limo profundi, & non est substantia. Viuit hodie virgo nobilis secundum seculum, & valde deuota in Argentinensi diœcesi, sexagenaria, Sophia nomine, abbatissa monasterij canonissarum secularium in Andelano, quæ à iuuentute sua castissimè vixit, sicuti & tres aliæ suæ vterinæ sorores. Collegium etiam prædictum,

a. b. somnulum.

c. d. falso.

Psal. 68.

quod dum in Abbatissam esset creata, reperit deformatissimum, magnis cum laboribus in religione reformauit ad plenum, & in temporalibus ditari procurauit plurimum. Hæc mihi aliquando retulit confidenter, quòd quandocunque in somnis videret calicem, in quo sacramentum diuinissimum Eucharistię contineri solet, infallibiliter in breui postmodum pressuram aliquam mundi in se, vel in suis perciperet, & quanto in somnis profundius in calicem dabatur potestas videndi, tanto seuerior tribulatio sequebatur virgini. Accidit post hanc relationem longo tractu annorum me venire ad dictum collegium, vbi dicta domina mihi dixit. Ecce pater pro nunc bona pace fruor, sed in breui, vt timeo, grandis mihi obuiabit tristitia, quia somniũ de calice satis profundè inspecto nuper habui. Non multo deinde tempore elapso frater suus miles V Valterus ægrotare cœpit, & statim sublatus de hoc seculo. Fuit enim vir in armis strennuus, fama conspicuus, prudentia præditus, & dicti monasterij, ac reformationis eiusdem fautor supremus: quamobrem virgini aderat magna tristitia per calicem præsignata. Nam de passione locutura veritas ait filijs Zebedæi. Matth. 20. Potestis bibere calicem quem egó bibiturus sum? Et ibidem 26. orando pro oblatione dominicæ passionis, dixit: Pater si fieri possibile est, transeat à me calix iste. Fuerunt meo tempore in ciuitate Basilienſi vna in domo duæ virgines, senioris, quæ 80. circiter annum attigit, nomen Anna extitit, quæ iuniorem suo sub regimine domestico habuit, etiam Annam nomine. Hæ reuera specula virtutum toti ciuitati extiterunt & adiacenti patriæ. Prima quidem Anna & senior sanctè dudum migrauit ad dominum, Iunior verò in fama bona viuit vsque hodie,

Somnium de calice domini pranuncium aduersitatis.

Somnium de pueris vel innocentibus præsagium tribulationis in duabus sãctis virginibus.

hodie, cui etiam, non ambigo, interior vita concordat. Deuotæ huius relatione, quam credo veridicam, sæpe didici, quòd quandocunque de paruulis & innocentibus puerulis habet somnium, qualiter eos, videlicet, videat, aut iocos licitos cum eis habeat, de proximo virgini persecutio aliqua, aut tribulatio alia aduehitur. Idem per omnia seniori dum viueret eius in spiritualibus nutrici creberrimè cõtingebat. Nata enim fuit præfata iunior Anna à parentibus, qui residentiam habuerũt sub quodam mihi noto nobili solum nomine, hic quia virgo iuuenis erat pulchra facie, & apta nuptui, eius semper castimoniæ dæmon insidiabatur per dictum nobilem, qui eam sæpe licet ingenuam, seruam facere conabatur, vt ex ea seruos plures habere valeret. Vnde nunc blanditijs sibi suadebat, vt matrimonio alicui de suis seruis copularetur, nunc minis terrere solebat ad idem. Quamobrem constans virgo de loco ad locum, & de patria fugam dare cogebatur. Et contra hunc accipitrem Dei columba antefatis puerorum somnijs sæpe præmunita est. Quando enim talia somnia habuit, statim de custodia sui corporis per fugam, vel per occultationem aliam sibi prouidebat, postmodumque experta est somniari verum præcessisse. Et fortassis diuina clementia ideo per paruulorum visum hanc præmonebat, quam in innocentia, castimonia, & patientia sine macula inuidiæ & peccati sibi præseruare volebat. Iuxta illud Matthæi 18. Nisi efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cœlorum. Certum est etiam paruulos in quotidianis passionibus & fletibus vexari: Vnde non mirum, si eorum imago, typum tribulationis solet præferre. Habeo præterea in Constantiensi diœcesi cognatam nomine Helizabet laudabiliter

Apparitio crucis vel passionis Christi in

somnis, signum tribulationis successurę in aliquibus.

valde viuentem in thoro matrimonij, cui si aliqua ignota appropinquat tribulatio, hanc præagnoscit cum sibi in somnis apparet crux vel Christi passio: quēadmodum mihi retulit. Nulli autem dubium per crucem & passionē Christi tribulationē posse facilitèr designari. Qui, inquit, vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Lucæ 9. Et ipse Christus Petro obuiāt passuro dixit. Vado Romam iterum crucifigi, vt

Linus de pass. S. Petri.

Linus & Leo de eo testantur. *PIG.* Quando somniorum visio est à diuino instinctu signum futuri, peto, an hoc fiat à Deo immediatè, an boni Angeli ministerio? *THEOL.* Dudum hæc determinata est quæstio per M. dist. 8. secundi, & per beatum Augustinum lib. 3. cap. 26. de Trinitate, quòd, Moyse & Paulo demptis, nunquam Deus immediatè & nudè apparuit patribus & prophetis, sed reuelationes fiunt Angelorum bonorum ministerio, vt ex his vita nostra muniatur, quemadmodū petimus de Angelis in collecta Ecclesiæ. Quinimmo vbi scriptura testamenti veteris dicit Deum esse locutū, & apparuisse Moysi in

Exod. 3.

rubo, & in monte Sinai, id alibi exponit de angelo vt testatur beatus Stephanus dicens Actuū. 7. Expletis, inquit, annis quadraginta, apparuit Moysi in deserto montis Sina angelus in igne flammæ rubi. Moyses autem videṡ admiratus est. Et infrà de eodē. Hic est qui fuit in Ecclesia in solitudine cum angelo qui loquebatur ei in monte Sina, & cū patribus nostris, qui accepit verba vitæ dare nobis.

Dionysius Areopagita.

Est præterea doctrina beati Dionysij quòd æterna sapientia ima summis iungit per media, id est, infimā rationalē creaturā per angelos, qui medij inter nos sunt et Deum, sanctis inspirationibus reducit ad diuina quę sunt sūma. Nō quin Deus ista se solo

facere

facere posset, sed vt in hoc ordo diuinæ sapientiæ videatur, vt angelico ministerio eorum gaudium augeatur, & vt amicitia maior inter eos & nos teneatur. Nec dona per nuncium nobis transmissa paruipendere debemus, quia adhuc quicquid Angelus facit, & quæque secundaria causa, id primaria (quę Deus est) plus agit, qui actiones nostras aspirando præuenit, & adiuuando prosequitur, vt cuncta nostra operatio ab eo incipiat, & ab eodem incepta finiatur.

De laude pacificorum. Quòd Deus mutis & surdis aliquando futura reuelat, & cum simplicibus in Eucharistia miracula operatur. At de quinque prophetiæ gradibus.

CAPIT. VII.

AGgrediamur proprietatem aliam, quæ est, *quod formicæ per limitem vnum satis regiam, ad nidum redeunt, nec in via vna aliam impedit, sed aliquando quasi oris osculo sibi mutuò pacis fœdera porrigere videntur.* In quibus indirupta quædam amicitia nobis præmonstratur, pax & tranquillitas, quę effectus sunt & fructus diuinæ charitatis, & verè aspiratorum sancti spiritus munere: de quibus apostolus ad Galatas 5. dicit. Fructus spiritus est charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continētia, castitas. Hi igitur homines, in quibus signa talia reperiuntur diuinæ inspirationis probabilitatem satis præferunt. Ob quod Apostolus subiungit. Si viuimus spiritu, spiritu & ambulemus, non efficiamur inanis gloriæ cupidi, inuicem prouocantes, inuicem inuidentes.

PIG.

FIG. Paucæ, prout coniecturo nostro tempore reperiuntur morales formicæ, quæ talia signa vnitatis & pacis seruent erga se & proximos, quęque intra se, quæque diuinitus inspiratæ spiritu ducãtur, iuxta mandatum Apostoli, quod ibidem præmittit. Dico autem spiritu ambulate, & desideria carnis non perficietis. *THEOL.* Quæstionem similem, & suspicionem talem suprà libro 1. cap. 6. tibi explodi. Verum vt pacis filios & filias, ac spiritus sancti alumnos de vtroque sexu fuisse agnoscas nostro tempore, duo de multis tibi exempla subiungam. Fuit in ciuitate Constantiensi vir quidam pauper rebus, corpore ab ipsa, vt videtur, natiuitate, surdus & mutus, sed spiritu prophetico non inexpertus, humilis vita & habitu, pacemque cũ hominibus, & amplius cum Deo, in puritate animi & in castimonia corporis habere studebat, nomẽ eius fuit..... Hic, vt à multis fidę dignis percepi personis, quandoque futura, quandoque etiam occulta, quæ humanam latebant industriam solebat, non dico, prædicere quia linguę vsu carebat, sed nutibus præmonstrare manifestis. Nam in fratrum nostrorum conuentu Constantiensi multi talia expertos se fatentur. Huiusmodi habui consanguineum aliquando in dictæ ciuitatis collegio, quod ad Sanctum Stephanum vocatur, sacerdotem canonicum, & Deo, & Apostolorum principibus valde deuotum, qui relicta domo sua sub prouisione cuiusdam vetulæ virginis suæ consanguineę, ad limina dictorum Apostolorum, peregrinationi se versus Romam dedit. In itinere autem quadam nocte casu in hospitio quodam ab alto cecidit, & quassato corpore, fractoque pede ibidem & in Romana curia multo tempore, * rediens tandem iacturas corporis passus est non modicas,

Surdus & mutus à natiuitate prædicit nutibus et signis reditum sacerdotis ab vrbe Roma, & subuersionem sui nutritorii.

omissum est mansit vel quid simile.

dicas, quæ tandiu durauerunt, vt præfata virgo domus eius procuratrix, & nullus in ciuitate Cõstantiensi quicquam de sacerdotis aduentu sciret humano *iudicio. Venit interea certa die dictus mutus læta facie, iocundis oculis, & ore ridenti, plausibus manuum notificans virgini sacerdotis aduentum proximum, mirabatur ista, & sequenti die inopinatum læta recepit de naui sacerdotis aduentum. Nutriebatur hic mutus, qui pauper rebus, per quendam ciuem Constantiensem satis diuitem, qui mutum paulò minus naturali filio diligebat. Venit interea dies in qua per lacum adiacentem nauigio ire disponebat ad ciuitatem aliam aquę propinquam & lacui, & dum in domo propria esset adhuc peregrinaturus ciuis, vidit & considerauit hoc mutus, vnde nutibus, quibus valuit, domino suo suasit ne nauigio se committeret, sed renuebat ciuis; qui postquam domum exiuit, eum sequebatur mutus modis quibus poterat iterum cœptum iter dissuadens, tandem circa nauim miserabilibus gemitibus, vt anteà, prohibere conatus est, suum dominum, quem si nauigaret protinus præsciuit moriturum in aquis, & minus profecit. Cumque nauis cum domino recederet à littore, mutus, in eodem (vt dicitur) littore magnis profusis lacrymis & apparatu lugubri domini flebilem recessum deplanxit. Aduersa igitur fortuna nauim in aquis mouente, ciuis eodem die aquis submersus est, & an mutus Dei clarescere spiritu ostensum est non modo ciuitati, sed toti adiacenti patrię. Paulò antequam ad Colonienſe transmissus fuit studium, fuerunt intra ciuitatem ibidem duę virgines, carne & animo sorores, vnanimes, & pacificè in vna domo vota suæ castitatis reddentes quæ distinxerant Deo in labijs suis, & labore manuum

f. indicio.

Virginis sanctaquæ frequenter communicare

solebat miraculosè os aperiri vi morbi occlusum ad corpus Dominicum intromittendum.

nium victum conquirentes tenuem. Vna autem ex eis, cuius anima primùm placuit altissimo, quæ diuinissimum Eucharistiæ sacramentum multum dilexit, & deuotè sæpe solita est sumere, corpore infirmata est, & tandem morbus tanto inualuit, vt contractis neruis quibus labia & mandibulæ mouere consueuerunt, etiam adhibito toto conatu corporis & animæ, ora aperire nequiret ad cibum sumendum corporeum, tantoque superior mandibula inferiori cohærebat, vt vix vel nullatenus ad minutissimum sumendum cibum cum instrumento argenteo vel cochleari aperiri posset. Æstuabat interea cordis desiderio, se morti propinquare conspiciens, illud saluberrimum Christi viaticum, quod de terrenis cœlestes nouit efficere, vt hoc munita præsidio fidetius migraret ad Christum, sed omnes vel plurimi formidabant id non posse ab ea sumi. Verùm vt confiteretur sacramentaliter, quod prius sæpe facere consueuerat, & vt viso Christi sacramento, sic credendo saltem manducaret, aduocatus est sacerdos Eucharistię sacramentum afferens. Et cùm absolutione pro peccatis præmissa, sacerdos ante faciem Christi sponsæ dominicum corpus eleuaret adorandum ab ea, statim & inopinatè tantam virtutem se percepit habere in corpore, & internum quendam instinctum in anima, vt subitò ad animæ & cordis hiatum corporalia ora amplè satis laxaret, quibus confestim sacerdos dominicum corpus lętè immisit, & ita Christi sponsa, soror, & qui aderant admirantes Deo gratias de collato miraculo retulerunt. *PIG.* De vtroque exemplo aliqua quæstio animum meum pulsat. De primo, an surdus iste semper in dictis suis in quibus futura vel occulta prædixit, veritatem euentuum futu-

Duæ quæstiones circa prædicta.

rorum

rorum tetigerit. De secundo exemplo non video quid ibi prophetiæ spiritui asscribi valeat, cum ibi nihil, nisi de motu & apertione oris miraculum vel mirum aliquod affuisse videatur. THEOL. Non mihi hoc bene constat, sed esto quod in aliquibus errauerit, non mirum, cum hoc veris prophetis aliquando accidisse legatur, vt de Nathan. 1. Paral. 17. patet, qui Dauid insit domino ædificare domum, vt putabat, Dei spiritu, quod postmodum reuocauit. Mens enim prophetæ, vt sanctus Thomas docet in summa, dupliciter à Deo instruitur. Vno modo per expressam reuelationē. Alio modo per quendam instinctum, quem interdum etiam nescientes humanæ mentes patiuntur, vt beatus Augustinus dicit 2. super Genesin ad literam de his ergo quæ expresse per spiritum prophetiæ cognoscit propheta, maximam certitudinem habet & pro certo habet, quod hæc sibi sunt diuinitus reuelata. Vnde dicitur Hieremiæ, 26. In veritate misit me dominus ad vos, vt loquerer in aures vestras omnia verba hæc. Sed ad ea quæ cognoscit per instinctum, aliquando sic se habet, vt non plenè discernere possit, vtrum hoc * cogitauerit aliquo diuino instinctu, vel per spiritum proprium. Non autem omnia quæ cognoscimus diuino instinctu, sub certitudine prophetica nobis manifestantur. Talis enim instinctus est quiddam imperfectum in genere prophetiæ. Vnde beatus Gregorius super Ezechielem propter præallegatum prophetam Nathan dicit. Sciendum est, quod aliquando prophetæ sancti cum consulunt, ex magno vsu prophetandi, quædam ex suo spiritu proferant, & se hoc ex prophetiæ spiritu dicere suspicantur. Non ergo mireris, si aliquando non euenerunt quæ à muto isto

Thomas 2. 2. q. 11. ar. 4.

cap. 17.

c. d. cognouerit.

Homil. 1.

prædicta

predicta fuerunt, quem tamen nec in alijs didici esse deceptum. De secundo dubio non absolui poteris, nisi gradus quosdam prophetiæ noueris, quos sanctus doctor, vbi prius, ponit. Sunt enim quinque. Primus ascendendo & infimus est, cùm aliquis ex interiori instinctu mouetur ad aliqua exterius facienda, sicut de Samson dicitur Iudicũ decimo quinto quod irruit spiritus domini in eũ, & sicut solent ad ardorem ignis ligna consumi, ita & vincula quibus ligatus erat dissipata sunt & soluta. Et propter istum modum tibi dixi exemplũ secundum, quia iste gradus locum habere videbatur in apertione oris dictæ sanctæ fœminæ. Secundus gradus prophetiæ est, cùm aliquis ex interiori lumine illustratur ad cognoscendum aliqua cognoscenda, vel agenda, ad humanam conseruationem, vel conuersationem pertinentia, quæ tamen * non excedunt limites naturalis cognitionis, sicut dicitur de Salomone 3. Reg. 4. quòd locutus est parabolas, & disputauit super lignis à cedro quę est in libano, vsque ad hyssopum quæ egreditur de pariete, & disseruit de iumentis, & volucribus, & reptilibus, & piscibus. Et hoc totum fuit ex diuina inspiratione, nam præmittitur: Deus dedit sapientiam Salomoni, & prudentiam multam nimis. Hi tamen duo gradus sunt infra prophetiam propriè dictam, quia non attingũt ad supernaturalem veritatem. Memineris autem quòd de prophetis propriè dictis loqui non vellem per omnia. Tertius gradus est, quando aliqua supernaturalis veritas per lumen intelligibile alicui manifestatur imaginaria visione per similitudinem corporaliũ rerum ducentium in supernaturalem veritatem: & talem prophetiam habuerunt omnes illi qui numerantur in ordine prophetarũ in textu biblię.

Quinque gradus prophetiæ ex B. Thomas 2. 2. q. 74. ar. 2. & 3.

2.

adieci negationem ex orig.

3.

Qui

Qui etiam ex hoc specialiter dicuntur prophetæ, quia prophetico officio fungebantur: Vnde ex persona domini loquebantur dicentes ad populum. Hæc dicit dominus. Quod non faciebant illi qui hagiographa conscripserunt, quorum plures loquebantur frequentius de his quæ humana ratione cognosci possunt, non quasi ex persona dei, sed ex persona propria, cum adiutorio tamen diuini luminis. Quartus gradus est, quando per lumen intelligibile reuelatur aliqua supernaturalis veritas absque imaginaria visione, & sic Dauid est & dicitur propheta per excellentiam, quia accepit reuelationem intelligibilis & supernaturalis veritatis absque imaginaria visione, & quia plenius etiam Moyse cognouit & expressit mysteria incarnationis Christi. Non tamen intelligas, quod aliquis in via intelligat etiam supernaturaliter sine phantasmatibus, quia hoc est contra philosophū, & Dionysium 1. cap. cœlestis Hierarchiæ. Illustratio enim diuini radij in vita præsenti non fit sine velaminibus phātasmatum qualiumcunque, quia connaturale est homini secundum statum præsētis vitæ, vt non intelligat sine phantasmate. Quandoquè tamen sufficiunt phantasmata, quæ communi modo à sensibus abstrahuntur, nec exigitur aliqua visio imaginaria diuinitus procurata, & sic dicitur reuelatio prophetica fieri sine imaginaria visione. Quintus gradus & supremus est, quando 5. veritas supernaturalis nudè ostenditur intellectui per lumen supernaturale sine imaginaria visione, vt Moysi & Paulo communicatum est, videre, videlicet, diuinam essentiam, secundum Augustinum in libro super Genesin ad literam. Hæc omnia de sancto doctore sumpta sunt, per quæ satis iam patet quæ viæ sint rectæ, per quas diuino instin-

Augustin. lib. 12 de gen. ad lit. c. 26. 27. & 28.

instinctu boni diriguntur sine errore.

De sollicitudine pro thesauro virtutum habendo. Et de militibus virtuosè pro republica laborantibus, vel pro fide.

CAPIT. VIII.

OMnes vnum locum obseruant, in quem thesauros suos ponunt & recondunt, vt videlicet, congregent in messe quod comedant. Et hęę bestiolarum nostrarum conditio quemque docet in pręsenti vita fructus virtutum quos potest conquirere, tales in tuto loco, velut animæ thesauros, in cœlo, non in terra recondere. Vnde glossa super verba. Formica parat æstate cibum sibi, & congregat in messe, quod comedat. Prouerbiorum 6. sic dicit, Si animal principe carens, rationis expers, natura duce sibi in posterum prouidet, multò magis tu ad imaginem Dei conditus; ad videndum gloriam eius vocatus, tanto magisterio adiutus ad ipsum conditorem * debes in præsenti fructus bonorum operum congregare, quibus in ęternum viuas in futuro. Hæc enim vita messi cōparatur & æstati, quia nunc inter ardores tentationum tempus est colligendi futurorum merita præmiorum: dies iudicij hyemi, quia nulla relinquitur facultas laborandi pro vita, sed tunc cogetur quisque de horreo priscę * affectionis quod recōdidit proferre. Hinc 1. Timot. vltimo dicit Apostolus discipulo: Diuitibus huius sæculi præcipe, non sublime sapere; neque sperare in incerto diuitiarum, sed in Deo viuo, qui præstat omnia nobis abundè ad fruendū, bene agere, diuites fieri in operibus bonis, facilè tribuere

Gloss. ord.

rest. ex orig. pro omnes.

orig. actionis.

tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamẽtum bonum in futurum, vt apprehendant veram vitam. Et veritas dicit Matthæi sexto. Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, vbi ærugo & tinea demolitur, & vbi fures effodiunt & furantur: thesaurizate autem vobis thesauros in cœlo, vbi neque ærugo, neque tinea demolitur, & vbi fures non effodiunt, nec furantur.

PIG. Aliquem si nouisti diuitem nostra sequentem animalia, & sibi sic thesaurizantẽ, vt suades, peto in medium proferas. *THEOL.* Tam de numero religiosorum, quàm de cœtu secularium tales reperi. Fuit enim meo tempore ciuis quidam in ciuitate Columbariensi Basileensis diœcesis vxoratus, Petrus nomine, diues in terrena substantia, & meditationi dominicæ passionis adeo assuetus, vt quotidie per quinque missarum tractus temporis eum in nullo tæderet sanctis insistere meditationibus. Hic vxore defuncta tandem conuersus factus est in curia sororum nostrarum monasterij, quod in Subtilia dicitur, cui diuitias suas omnes obtulit, demptis quadraginta circiter aureis, quos inscia sua priorissa, & ignorante vicario monasterij, proprietatis captus vicio, in quadam bursa collo proprio occultè suspensa, tempore satis multo portauit. Cum igitur diu miser iste vicium celaret proprietatis, debilis esse cœpit, & quia anteà in sæculo vitam Christo deuotam duxit, ab eodem & Dei genitrice, quam plurimum dilexit, misericorditer visitatus est. Nam vice quadam cùm maneret solus, ad se vetulam quandam malignam cum acuta furca ferrata, cum qua fenum vel fimus colligi solet, intrare vidit, quæ grauem ictum fratri in latere dare videbatur, sed adiutorio beatissimę virginis inuocato, ipsa

Religiosus proprietarius percutitur diuenitus & renuncians proprietati sanatur.

eandem vetulam propulsauit, & sic visio disparuit. Vicariusque dicti monasterij ad visitandum fratrem Petrum prædictum venit, qui quomodo haberet inquisiuit. At ille respondit. Satis bene haberem, nisi quòd vetula quædam mihi in visu grauem ictum dedit, quem cum dolore magno sentio in latere, & nisi Dei genitrix me liberasset, iam fortasis finem haberem vitæ. Volens autem vicarius videre locum puncturæ, bursam cum aureis ibi pendentem reperit, & ait. Certè in anima tua frater mi ad mortem reuera per dæmonem vulneratus es, qui pessimum proprietatis vicium iam diu velut occultus recepisti. Resigna igitur proprio frater, & Dei genitricis meritis sanaberis animo, de corporis verò sospitate tibi dominus prouidebit. Exindè compunctus frater paupertati perfectè se subiecit, & diu postmodum viuens, tandè fine fine quieuit. De seculari verò cœtu noui & nosco militem in Sueuia Constantiensis diœcesis, nobilem natu, procerum statura, opibus diuitem, animo virilem, sagacem ingenio, & in armis exercitatissimum; sed quod his longè maius est, Ecclesijs deuotum & Deo, misericordem in pauperes, pium in miseros, & omnium virtutum inter nobiles speculum, qui etiam post vnius, quam habuit, vxoris deuotæ obitum viduus manens, se castrauit non materiali ferro, sed castitatis euangelicæ cauterio. Hic (vt à suo commilitone percepi fide digno, & penè toti constat patriæ) tam sedulus est & fuit in ecclesijs cùm moram trahit in ciuitatibus, vt clericus plus quàm laicus esse censeatur; sed in actuali militia, vbi iustitiam pro se gerit, nullum in campis, vel vix in armis habere parem dicitur aut secundum. In itineribus verò vbicunque pauperes Christi intuetur est largissimus adeo, vt nullus

Miles iustus pro fide pugnans 42 acceptis vulneribus sanatur diuinitus.

nullus ferè miser sit, qui se abscondere valeat à calore eius. Porrò ante modicos annos, quando crux predicabatur contra Hussitas & VVicklíphistas Bohemicos, & frequentibus annis exercitus fidelium de superiori Alemania cruce signati aduersus fidei hostes proficiscerentur versus Bohemiam, nec proficerent, nescio quo Dei iudicio, semper hic miles grauibus expensis interfuit, paratus mori, vel vincere pro fide tuenda. Cumque tandem fideles tepefacti hæreticam prauitatem inuadere desisterent, excepto vnico constantissimo, reuera Christianismo principe Alberto duce Austriæ, qui continuum certamen hæreticis intulit, cruciabatur animus militis plurimum, quòd ferè nullus nobilium, nec ciuitatenses imperij modo congressum hæreticis dare disponebant. Zelus igitur domus Christi militem comedere incœpit. Vnde vna die motus ait ad quosdam suos nobiles & iuuenes cõsanguineos. Cur, quæso, inertiæ vacamus & ocio in nostris partibus? Scimus ducem Austriæ, à cuius domo multa habemus feoda, vexari per perfidos: me, si placet, sequimini, capitaneus vester ero, vos stipendium, si placuerit, recipietis, Deus mihi prouidebit. Placuit sermo iste tironibus prædictis, cum quibus per centum ferè miliaria Theutonicalia ad Austriam descendit. Habuerunt autem ad maius quadraginta viros equestres armis & animis electos & munitos. Cumque à duce Alberto sibi dari poscerent locum, in quo quotidianis guerris possent vexare hæreticos (pro tunc enim nulla expeditio ducebatur contra eos actu) castrum eis fidelium quoddam datum fuit versus Bohemiam ad tuendum, circa quod rarò, vel nunquam perfidi comparuerunt postmodum. Petierunt deinde locum alium tam propinquum infidelibus, vt quotidianum

Psal. 18.

Zelus Alberti ducis Austriæ contra hæreticos.

Psal. 68.

dianum certamẽ habere valerent, alioquin receſsũ de terra minabantur: vnde miles cum ſuis per ducem Auſtriæ datus eſt ciuitati Iglauienſi in tutelã, quæ proxima fuit hæreticis, prope cuius portas ſæpenumero, immo in ipſis aliquando portis, hæretici piſces & alia victualia vi catholicis paulo ante capere tunc conſueuerant. Quibus miles cœpit obſiſtere, & multis dietim occiſis in tantum perfidos compeſcere, vt nedũ prope ciuitatis portas, ſed nec in propinquo territorio aliquis cõparere auderet perfidus. Habuit eodem tẽpore hæreticorum ſecta capitaneum inſignem audaci malitia Ziſcha nomine, qui prænarrata omnia vindicare diſpoſuit. Nam vna die duas acies armatorum diſpoſuit, primam de quadringentis viris fortem, cui commiſit, vt mane ſequentis diei villagia fidelium circa Iglauiam incenderent, & ita militem Chriſti ad exeundum ciuitatem ſuam prouocarent. Secundam verò longè maiorem expeditionem collegit, in qua ipſe primam ſequendo, eidem ſi inuaderetur ſuccurrere diſponit. Prima igitur acies infidelium mane extra Iglauiam, vt ordinatũ eſt, in campis comparuit, & Chriſti militem ad exeundum prouocauit. Qui ſtatim ad vicinum quendam locum pro quibuſdam armatis vocandis nuncium direxit, & ſtipendiarios ciuitatis ſecũ exire inuitauit, ad explorandum exercitum aduerſariorum, & ad inuadendum eundem, ſi oportunitas aſsiſteret, inuitauit. Quo viſo, ciuitatis ſtipẽdiarij militi dixerunt. Ciuitatis tuitio nobis principaliter eſt commiſſa, nec expedit vt tam pauci improportionabilem nobis armaturam aggrediamur. Tunc conuocatis ſuis, miles more Machabæi ait. Ecce audiſtis, iſti perfidos non aggredientur, quæſo igitur Chriſti inimicos inuadamus: ſpero enim

aliqui

aliqui alij ex nostris, pro quibus direxi, tempore medio venient, paucitatem nostram non timeam", rarò vidimus multitudinem, quæ regi nequit, esse victricem; aut victoriam obtinebimus, aut occumbemus. Ex primo laudem coram Deo, & mercedem, atque gloriam militiæ: ex altero habebimus martyrium, quo genere mortis nihil fœlicius. Quo audito quadraginta isti viri parati mori, munitionem perfidæ concionis aggressi sunt, currus quibus se fortissimè circumdederant, velut leones, frangere cœperunt, & introitum quendam ad hostes per cincturam curruum, qua se circundederãt, velut portam quandam fecerunt, in qua bellantes mutuò, miri quadraginta duo vulnera dederunt, quibus prostratus, raptus est inter hostes. Nec tamen sui à cœptis destiterunt. Tãta enim constantia bellantes perseuerauerũt, quousque hæretici territi in opposita parte munitionem propriam fregerũt, & fugam arripuerunt. Venerunt enim medio tẽpore quidam fideles pauci in succursum prioribus, cum quibus tota expeditio hæreticorum in fugam versa, prostrata est & occisa, paucis Baronibus eorum reseruatis & captiuatis, & ita Zischa cum suis fugere coactus est. Victores ergo redeundo reperierunt militem semiuiuum, & vsu rationis carentem ex plurimo sanguine effuso; quem in ciuitatem delatum omnis plebs lamentabãtur, sed, ex Christi gratia, die altera vti perfecta ratione cœpit: Et vt ipse miles mihi retulit, non tam humano medicamine, quàm diuino munere ab omnibus vulneribus plenè sanatus est in breui dierum spacio. Vidit eodem tempore miles iste nocte quadam mentalibus oculis Christi matrem, cui semper solebat obsequi deuotissimè, se consolantem, & sibi suadentem

ne tristaretur de lacerato & sauciato corpore, quod exinde amplius animæ erat profuturum. Apparebat denique sibi tũc in visione quomodo intueretur arborem quandam grandem crescere ex corpore proprio, cuius stipes & rami de terra per aëra marcescentes & aridi protendebantur, & sine fructu exclusiuè vsque ad cœlum, vbi primò virentibus folijs fructus vberes in cœlo produxerunt. Per quæ, vt rei euentus postmodum docuit, militi dabatur intelligi, quòd in terris pro tanta fidei victoria non condignum à terrigenis præmium, sed in cœlo thesaurum habere debuit. Viso enim quod miles iste, qui velut peregrinus in terra Austriæ extitit, talem de hæreticis triumphum reportasset, inuidia quosdam nobiles segnes & vecordes tetigit, quæ militem Christi apud principem falsò de quibusdam accusauit, à quibus tamen, certum est, sufficientissimè postmodum miles se expurgauit. Et quia (vt mihi constat, qui pro tunc in Austria VViennæ sententias legi) domum militis in proprijs partibus necessitas ardua inuasit, idcirco de consilio cuiusdam valde deuoti & litterati Theologię magistri secularis, Austriam cum suis, quæ eo fortè digna non fuit, recedendo reliquit, & ad propria remeauit. Vndè cùm in * bona diu postmodum memoria eius habita esset, quidam de maioribus Austriæ baronibus, & de probioribus, me præsente, ironicè contra quosdam ait. Hunc, inquit, virum sustinere non potuimus. Habuit hic tiro, (vt mihi retulit) auum militem strennuissimum, * qui in regno Hungariæ verum regem Hũgarorum de castro, quod ibi habuit, iuuare solebat. Erexerat autem se pro rege regni tunc quidam Baro potens aduersus Hungariæ regem, quẽ quotidianis satis molestabat guerris. Et quia miles tyranno

f. bono.

rest. pro quia Audax respõsũ hosti datum

tyranno multas intulit molestias, ei insidias posuit, & in campo veri captiuauit, eique ligato dixit tyrannus. Quid, quæso, mecum ageres, si ego tuus essem, sicut tu meus es modo captiuus? Respondit miles. Te querâ in arbore proxima suspendio interimerem, quia nullo iure fulcitus regnum domini mei regis vexas. Cui tyrannus. Hęc tuæ mortis est sententia. Vnde protinus laqueo quæsito famulis præcepit, vt abductum in proxima quam reperirent arbore suspendio iugularent. Receperunt ergo hostes militi arma sua omnia, vt in illis iam confidere non posset. Igitur dum eques duceretur inter equites, habens in brachio laqueum, quo ab aduersario tenebatur, capta oportunitate, inopinatè & in ictu oculi miles laqueum de manibus ducentis excussit, aduersarij sui, qui eum captiuum ducebat, gladium extraxit, & vno ictu occidit, sicque pungens equum, quem habebat bonum, fugam iniit. & versus castrum proprium properauit, à quo, sui eum præuidentes descendendo tuebantur, & hi qui militem insequebãtur illico perdita iam præda recesserunt. Ista si olim gentiles vidissent, haud dubium fortunę asscrissent, iuxta illud: Fortuna audaces ipsa iuuat. Nos virtutibus iustitiæ & fortitudinis ista asscribamus, quia hæ sunt quæ nobilibus bonis, thesauros in cœlo recondunt.

à captiuo milite iusso, & euasio stupenda à manibus eum deducentiũ ad mortẽ.

Virg. 10. Æneid.

Quis sit odor bonus in moribus. De sanctè in matrimonio, & castè viuentibus. Et vtrum bonus Angelus aliquem hominem in bono possideat, sicut malus in malo.

CAPIT. IX.

OCcurrit alia conditio, videlicet, *quòd formicarũ nidus acutum quemdam & ponticum atque odorem emittit delectabilem*. Nidus, vt nouimus, * omnis auium fœcundarum & prolificantium propriè solet esse habitatio & domicilium. Volucres enim cœli (ait saluator) habent nidos suos, Lucæ 9. Odor verò delectabilis virtutum redolentiam, famam, & exemplar significat, atque Christi sanam doctrinã: vnde & 2. Corinth. 2. dicit Apostolus. Deo gratias, qui semper triumphat nos in Christo Iesu, & odorem notitiæ suæ manifestat in omni loco, quia Christi bonus odor sumus Deo, in his qui salui fiunt, & in his qui pereunt: alijs quidẽ odor mortis in mortẽ, alijs verò odor vitæ in vitam. Per nidum igitur formicarum odoriferum & olentẽ suauiter, vita & habitatio intelligi potest bonorũ coniugatorum in fœcunditate liberorũ sese mutuò, & totam domum virtuosè regentium, quorum tabernacula admiratur propheta, cùm dicit. Quàm dilecta tabernacula tua domine virtutũ? concupiscit & deficit anima mea in atria domini. Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum. Etenim passer inuenit sibi domum, & turtur nidum sibi vbi reponat pullos suos. *PIG.* Vidistinè vnquam domos tales coniugatorũ in medio seculi, de quorum conuersatione & vita virtuosa similitudo & proprietas prefata formicarum, & dictũ prophetę meritò verificari valeret tuo iudicio? *THEOL.* Quantum mea se extendit consideratio, non semper ista, sed sæpius reperi, de quo duo tibi exempla monstrabo. Vnum tibi, suprà libro primo cap. quarto, partim recitaui de virgine quæ maleficium clerici & dæmonis euasit meritis beatæ sẽper virginis Mariæ. Hæc enim postmodum columbino animo nuptui tradita est cuidam verè simplici & recto,

b. omniũ.

Psal. 83.

Exẽp. coniugũ sanctè cõuersantium in cõtugio.

recto, ac timenti Deum iuuenculo, cum quo gignere meruit plures hodie viuentes filios, & vnicam filiam, quos natos ita ab ipsis cunabulis nutriuerunt, vt iam adulti speculum totius patriæ existant omnes, & quilibet in statu suo licito quê arripuit. Nam vnus filiorum castus & deuotus factus est sacerdos, reliqui matrimonio iuncti sunt, & multi viuunt laudabiliter: Filia autem sub voto virginitatis matri obediens eidem cooperatur in domus regimine. Nulla vnquá dissolutio, nullũ scurrilitatis verbum, aut derisorium parentes horũ in sua domo sustinuerunt audire vel loqui, minimè nomẽ Dei in vanũ sumi à quoquã, & vagari ocio: sed domus regimen si vidisses, plus monasterio, quàm comparasses hominum secularium habitaculo, nisi quod vir & vxor ibi pariter habitauerunt, perfectè tamen sub lege per Apostolum data cõiugibus. Ægrotare autem in bona senectute cœpit maritus, & publicè cum gaudio familiæ suæ dicere. Scio me de hoc migraturum seculo infirmitate præsenti, de quo gauisus sum corde, quia nihil amplius me in hoc mundo delectat viuere, dixit, & factum est vt prædixit, quia sumptis sacramentis Ecclesiasticis deuotè in breui postmodum diem clausit extremum. Reliquit autem Deo deuotam iam viduam, quæ prius matrona existens sanctarum coniugum, modò sancta mater est & consolatrix viduarum sibi complicum. Est præterea in ciuitate Basileensi minori, Constantiensis diœcesis, hodie Margareta nomine vidua, annum attingens propè sexagesimum, quæ cùm primum esset nubilis suæ iuuentutis tempore iuncta est matrimonio viro cuidam honesto secundum seculum, sed nõ tam Deo supplici, quantũ vxor extitit. Fuit enim ipsa corporali specie pulchra facie, & elegãtis corporis,

1. Cor. 7.

Alterum exempli de eadem re.

corporis, quod in lege coniugij sic coëgit seruire spiritui per orationes crebras, ieiunijs & abstinentia, vt instinctu sancti spiritus de rebus occultis futuris & præsentibus * suæ sanctæ vitæ accommodum distinctiùs, lucidiùs, & frequentiùs percipere mereretur, quàm de virgine aliqua sensérim. Omnia mundana fugit pro posse solatia, quando valebat, festiuis ad minus diebus, & alias quotidie ecclesiarum attriuit limina, prædicationi diuini verbi delectabiliter interfuit, & sãctos libros pro posse legere studuit, quorum sententias, & vitam Christi ac passionis eiusdem summum beneficium in domo, in foro, & in vijs publicis, immo in domo siue laboribus corporeis, frequenter, adeò deuotè & feruenter animo sciuit reuoluere, ac si præsentia in scripto conspiceret. Et licet viro, quantum vxoris intererat, valdè inuita exactum redderet debitum, id tamen reciprocè nullatenus ipsa exigebat, sed ne istis casta mens occuparetur, preces ad virginem beatissimam (quam dilexit plurimum) cœpit multiplicare, vtà suo filio purissimo, marito donum daretur maioris continentiæ, quàm hactenus habuerat in matrimonio. De adulterio enim ibi nulla aderat suspicio. Quæ casta petitio feminæ tam fuit efficax, vt Venus in viro penè eradicata esse videretur. Nam maritus de se postmodum admirabatur sæpius, vnde sibi hoc castimoniæ munus, quod in se sentiebat præter solitum, aduenisset: Sciuit quippe nec abstinentia, nec precibus, nec ieiunijs id petisse à Deo, quod vxoris merito à Deo dabatur. Propterea quadam vice satis benignè secretò vxori dixit: Credo, inquit, (ni fallar) me frigidum esse, sed nescio qualiter procurasti. Non enim castam coniugem de maleficio suspectã habere potuit, quã summo horrore talia detestan-

* i. quod et conuenerat.

tem

tem nouit. Habuerunt tamen insimul generatione casta natos quosdam, quos mater omni conamine Deum timere docuit à sua primæua ætate. Ceterum (quod dictu vix est credibile) occupata in domus distractiuis laboribus, vel vexata debilitate in puerperio, aut in necessitatibus proprijs ministrans proprijs infantulis, mens sanctæ feminæ inter ista sæpius altiorem & deuotiorem de rebus diuinis Christum concernentibus contemplationis gradum actu habuit, quàm me triginta annorum religiosum professione & nomine vnquam scio habuisse. Inter quas visiones, prout in ea sæpe didici, diuino spiritu præuidit, quæ humanitus præscire non poterat, de quibus tamen reuelationibus modicam æstimationem faciebat, sed de diligendo Deum, & de obseruandis Christi præceptis & consilijs sine peccato maximè curabat. Destituta autem tandem viro licet esset nubilis, nullum tamen de cetero virum, Christo quem elegit, præferre voluit, sed solam filiolam, quam pater reliquit secum vidua hodie puto sancta Deo militare non desinit tam perfectè, vt nonnunquam eã à bono possessam esse angelo conijcerem.

PIG. Animo meo sæpe irrepsit dubium, vtrum boni Angeli & spiritus quosdam Dei famulos & famulas tales intrando in bono possideant, quemadmodum maligni spiritus non dubium in malo sibi traditos obsident? *THEOL.* Credo quæstionem tuam ad partem affirmatiuam veram, & apud plures doctores scio admissam esse. Non tamen intelligendũ est, à sanctis Dei Angelis quẽquam possideri cum priuatione vsus rationis, qua mediante necesse est meritorium actum perficere, sed sua inhabitatione corpus & animam regere norunt discretè. Et cum secundum Beatum Dionysium

Dionys de diuin. no. c. 4. p. 4.

nysium sint specula mundissima, & lucidissima, potius mentem humanam perficiunt, illuminant, & promouent ad diuinum famulatum; quorum contraria dæmon obsessis infert corporibus. Quod autem Angeli boni quosdam Dei seruos quodammodo possideant, vel obsideant, patet experientia, patrum exemplis, ratione, & ex sacra scriptura. Experientia quidem, quia sicut videmus à dæmone possessos, vel eisdem familiares, vt maleficos, & eorum discipulos, in vultu deformitates oculorum, faciei, vel gestuum contrahere horribiles ad inspiciendum alijs hominibus, quæ nulli dubium effectus sunt malitiosissimæ præsentiæ dæmonis: ita eos qui toto nisu Deo & virtutibus inseruiunt potissimè castos corpore experimur, gratâ facie, benignos gestus, & intuitus humanissimos etiam peccatorũ aspectibus præferre. Nam charitas, gaudium, patientia, benignitas, & similia sunt (vt Apostolus ad Galatas quinto dicit) effectus spiritus & fructus. Noui aliquando nobilẽ & deuotum militem, de quo dicam inferius libri quarti capitulo decimo, qui vxorẽ pulchrã habuit deceptã occultè pauliſper à quodam adultero, cui satis cõglutinato amore affecta & infecta erat. Expertus illud miles maritus prudens, qui animã perditæ vxoris curare volebat, secretè vxorẽ accersiuit, vultum eius (vt mihi miles retulit) horridum nimis vidit, ei sanctis & pijs monitionibus contritionem super scelere, & pœnitentiæ sacramentum suasit, & per Dei gratiam ad hoc exequendum vsque perduxit. Quo facto, & sacramentali sumpta pœnitentia à sacerdote recedens, casto marito militi visa est pristinã recuperasse faciei speciem totaliter, quam anteà sensibiliter perdidisse videbatur. Patet propositum patrum exẽplis. Nam sanctus pater Equitius, de quo

Bonos angelos possidere aliquos in bono varijs probat modis.

Species gratiosa coniugata euanuit et successit ingrata et horrida ob admissum adulterium, sed per pœnit sacramentũ vultus pristinũ decorẽ recuperauit.

beatus

beatus Gregorius primo dialogorum refert, ab angelo possessus esse videtur Seraphico, qui licet nullū sacrum haberet ordinē, nec missus foret ad prædicandū à summo pontifice, tamē tanto feruore accensus extitit ad conuertendum fidelium animas ab amore mundi ad diuinum obsequium, vt per ecclesias, per castra, per vicos, per singulorum quoq; fidelium domos circūquaque discurreret, & ad amorem patriæ cœlestis corda audientiū excitaret. Cuius rei causam, cum ab eo ei familiaris Felix re, & nomine admirando scisciteretur. Respondit Equitius. Ea quæ mihi loqueris, ego quoque mecū ipse pertracto, sed nocte quadā speciosus mihi per visionem iuuenis astitit, atque in lingua mea medicinale ferramētum, id est, fleubotomū, posuit, dicens: Ecce posui verba mea in ore tuo, egredere ad prædicandū: atque ex illo die, etiamsi voluero, de Deo tacere non possum. Legimus insuper in Vincētij speculo historiali, quendā Cisterciēsis ordinis Abbatē, à sancto Petro ordinis eiusdem cognomine monoculo interrogasse, quomodo posset semper in eodem statu æquanimiter perseuerare. Respondit Petrus. Cum essem nouitius quasi quidam spiritus sensibiliter visus est in me intrare, ex tunc vsque nunc sēper illa vis, illa reaffectio mihi dominatur quodāmodo, regit me, & me deducit vt ouē Ioseph, sparsum per exteriora, frequenter introrsum colligit, nolentem intendere orationi cogit, ea quæ oculis ingeruntur, aut auribus facit interdum non sentire. Porrò scripturis sanctis dicta opinio non est absona, sed concors potius. Audita enim voce angelica spiritus in Ezechielem prophetam sanctum ingressus esse dicitur, Ezechielis secundo, vbi sic habetur: Audiui vocem loquentis (inquit propheta) & dixit ad me:

Greg. l. 1. dial. c. 4.

Exempl. angelis boni B. Equitium possidentis & ad prædicandum iugiter instigantis.

Vincen. in spec. hist. l. 30. c. 28

Alterum de eodem re S. Petri monoculi.

Psal. 79.

Fili

Fili hominis sta super pedes tuos, & loquar tecum. Et ingressus est in me spiritus postquam locutus est mihi, & statuit me super pedes meos. Constat autem istum spiritum Angelum bonum fuisse omnium doctorum iudicio catholicorum. Rationi etiam consonat, quòd cùm bonus spiritus sit fortior malo spiritu, & fauorabilior amantibus eũ & ei obsequentibus, quàm malignus spiritus suis fautoribus hominibus peruersis, & Deus pronior est ad miserendum, & præmiandum, quàm ad puniendum, cur non maiorem potestatem tribueret super hominem eum colentem bono angelo, quàm maligno spiritui super Deum offendentibus? In his igitur contenti rationibus ad aliam formicarum proprietatem properemus.

Fœtor luxuriæ assimilatur sulphuri: & quantò sit fugienda. Et de castitate, aut virginitate, quæ sicut corpus tueri potest.

CAPIT. X.

FOEtida multum odiunt, vt sulphur, cornu ceruinum adustum, & origanum, quæ si formicarum superfunduntur domibus, ex eis migrant ad locum alium. Vnde qui eas fugare volunt à suæ habitationis domo, eidem pulueres cornu ceruini immittunt adusti, vel fumigant sulphure, aut origano. Per fœtida, & sulphurea sacra scriptura dat intelligere Venerea. Vnde Genesis decimonono. Dominus pluit super Sodomam & Gomorram sulphur, & ignem, vt fœtida & abominabilia eos viros punirent, quos luxuria fœdauerat. Et Ecclesiastici. 9. de incontinẽtibus feminis dicitur: Omnis mulier quæ est fornicaria

caria, quasi stercus in via cõculcabitur, colloquium enim illius, quasi ignis exardescit. Has immundicias quia diuina gratia beata Agnes euasit, idcirco teste beato Ambrosio, stans in medio flammarum specialés virginis filio, & eiusdem patri laudes retulit, quòd carnis, videlicet, spurcitias immaculato calle transiuit. Virginibus igitur, & cõtinere volentibus dicta formicarum conditio necessaria est, quia talibus castis omnia velut morticina fugienda sunt in verbo, & opere, in cogitatu, & delectatione, in gestu, & contagione, quæ fœtorem in se notare possunt luxuriæ. Et si à talibus se alienare aliter nequeunt, potiùs domus & habitatio propria relinquenda est, & migrandum ad locum alium. Cum multis enim vitijs in facie pugnandum est, istud verò Venereæ voluptatis contagium non melius quàm fuga vincitur. Fugite, inquit Apostolus, fornicationem. Ioseph iuuenculus in hoc prudenti consilio vsus est, qui procantem feminam reliquit, & relicto pallio fugam inijt. Tantò denique multæ virgines fœtorem hunc horrebant luxuriæ, vt non solùm domum, & patriam, sed etiam vitam relinquerent pro tuenda castimonia, de quibus Passionale sanctorum refertum est. *Ambros. ser. 90.* *1. Cor. 6.* *Gen. 39.*

PIG. In primitiua ecclesia, quando charitas, non dico viuebat, sed potius bulliebat in fidelium cordibus, tales, de quibus asseris, reperte sunt virgines. Sed nunc tempore nostro quo charitas, & per consequens castitas refriguit, taliusmodi fugas non vidi continentium. *THEOL.* Ego autem aliquotiens meo tempore didici non minorem constantiam virginibus affuisse pro custodia suæ pudicitiæ, quàm quibusdam beatis olim in sexu fragili: Noui etiam hodie viuentem virginem Claram re, nomine, & opere. Hæc iunior existens, & *Mat. 24.*

decora

Exẽp. fortiter custoditæ & propugnatæ virginitatis.

decora in toto corpore, in villagio rurali manere solebat, & vitam castam deuotè Deo ducere. Sed quia nubilis erat, & rebus paupercula, quidam territorij dominus hanc tyrannicè moliebatur matrimonio tradere alicui suo seruo, vt ex eis seruiles nascerentur personæ. Aciem igitur duplicem contra castam cœpit instruere: Primam blandientibus verbis, sed incassum. Ipsa enim virgo ita domino territorij respondit: Ingenua, scio, sum corpore, sicut omnis parentela mea testatur: idcirco liberæ castimoniam elegi, quam, absit, vt Deo subtraham & tradam homini. Alterum itaque bellum tyrannus admouit minis & terroribus, quæ illa paruipẽdens, assensum nuptijs præbere contradixit. Quo viso, quidam seruilis conditionis à tyranno eligitur rusticus. Virgo eidem in coniugium promittitur, & quod negauit virgo facere volũtaria, nitebatur iam cogi inuita. Nam cum præfato rustico violenta manu virgo turrim carceralem ingredi compellebatur, & viro licentia consummandi matrimonium dabatur. Quo viso, virgo in angulum carceris oppositum se stando contulit, crucis signum, vt diuina assisteret gratia manui impressit, & ad virum ita dicebat: Video quousque tu & dominus tuus tenditis, elige de duobus vnum, aut me in tactam relinquendo mihi non appropinquabis, aut me inuadendo, si aliter euadere tẽ nequibo, manibus feminæ interibis: Fuit enim virgo robusto corpore & animo accensa castitatis zelo. Isto viso & audito rusticus clamare cœpit ad exteros Aperite, quæso, carceres, aperite, vrsam non coniugem mihi dedistis. Ad hos clamores turris aperiebatur, & visa constantia puellæ, deinceps in maiori pace, quàm anteà Deo seruire permittebatur. Nam ipsa fratrem vterinum iuuenem ad par

castitatis

castitatis propositum alliciebat, cum quo iã habitauerat à iuuentute. Ambo enim vsque hodie de cultura terræ in vna domo viuentes in paupertate honesta, de labore manuum simul cœlibem ducũt vitam. Ipse etiam frater modò exemplar castitatis rarissimum est in loco, vbi habitat cum viris. Ipsa verò virginibus multis, quas dietim semine castorum verborum gignit, mater est, & consolatrix. Hæc licet modò sit propè quinquagenaria, tamen votum castitatis, quam semper dilexit, nunquam emiserat. Quod cùm ab ea audirem, & virginem reperissem verbi diuini prædicatione satis carentem, instinctu spiritus sancti in magnis tentationum fluctibus fuisse rectam & custoditam, suasi vt de cætero in Deo fidendo, voto priuato se castitatis Christo in sponsam consecraret. Illa protinus obediuit, & causam protelationis huiusmodi, diffidentiam propriarum virium esse asseruit, in quibus nunquam confisa est, sed in Deo qui eam hãctenus custodiuit, & custodiet, spero deinceps illibatam. Viuit item virgo alia nomine Agnes, libera natu, vsque modò in ciuitate Basilienſi, iam, puto, plus quàm quinquagenaria, quæ cùm esset primum nubilis, & in villagio eiusdem diœcesis nutrita, tentari cœpit ab eiusdem territorij domino, vt vnum de suis seruis ipsa reciperet in matrimonium. Quod cùm illa facere renueret, seruum elegit iuuenem, & quantum sua interesse videbatur, virginem illi in vxorem tradidit inuitam & insciam. Cumque ipsa hoc esse promissum à domino disceret, & per consanguineos, à dominoque terræ ad nuptias promittendas vocaretur, recusabat ista omnino, castitatis ob amorem, & domum, ac patriam cœpit fugere. Quo percepto, per tyrannum & suos, virginem

Aliud eiusdẽ rei.

teneram tunc cum canibus, velut feram syluestrē, insequebantur, captam plagis & pugnis verberabant, sed nihil proficiebant aduersarij. Virginitatis corpusculum siquidem eius cogi, sed animus violentari non potuit inuitus. Igitur vi capta, &, velut latro reducta laribus amicorum, ibidem iterum iuueni priori iungi tentabatur matrimonio. Insuper publicè ad ecclesiam ducta ipsa, & qui esse debuit maritus, & in facie ecclesiæ per quendam fatuum sacerdotem benedicebantur quæ non aderant nuptiæ. Demum redeuntibus amicis cum sponsa ad hospitium, sequenti nocte, in eadem domo, vna in camera, & eodem in ✶ loco cogebatur cum prætenso marito dormire per plures mēses, inter quod tempus & postea semper se defendit virago intacta à viro: Et sic modò visa eius cōstantia perseuerat castè, & mundè viuendo, cum quadam honesta domina in ciuitate Basilienſi.

al. lecto.

FIG. Ambas, de quibus præmittis, virgines laudas de sua ad superiorem resistentia. Inter quas, ✶ vt si prima est excusabilis cum secunda in parte, non videtur tamen quòd prima sit excusanda in toto, quia mortem, vel saltem violentiam rustico inferre grauem volebat, si eam inuitam violare voluisset. *THEOL.* Concorditer satis dicunt nostri sacrorum apicum scrutatores, quòd castitatem quis, si aliter nequit, sicut vitam suo modò defendere potest; & quamuis ex veridica beatæ Luciæ sententia, corona virgini duplicaretur, si violaretur inuita, præiudiciū tamen exinde multiplex corruptæ in præsentia ecclesiæ suboriri posset, vt patet in velatione virginum, in quarum numero consecrari non debent à barbaris etiam inuitè corruptæ, vt tradit beatus Leo papa, & sanctus doctor in 4. dist. 38. & Augustinus de ciuitate Dei

al. &.

Leo epist. 87. al. 95 cap. 5. Tho. dist. 38. q. 1. ar. 5. ad 4

Dei libri primi cap. 18. & 28.

PIG. Quid, quæso secundum Deum potuissent istæ feminæ fecisse, si serue fuissent, non manumissæ liberę, seu ingenuæ? *THEO.* Adhuc eis inuitis nullus in eas iustum dominium habuisset imperandi inire matrimonij contractum, in quo periculum foret castitatis propositæ, solus enim Deus in hoc excipitur in nouo testamento in tali casu, qui plenum dominium habet in corpus & animam, in res & in famam. Vnde sicut in veteri testamento (secundum sanctum doctorem) nullus sine speciali Dei iussu à cōiugio abstinere audebat, ita in nouo testamento nullus, excepto Deo, matrimonium, in quo perderetur castitas, iustè præponere potest cuiquam inuito.

PIG. Cur ergo apostolus ad Colossenses tertio dicit. Filij obedite parentibus per omnia. Et posteà subdit. Obedite per omnia dominis carnalibus?

THEOL. Distinguendum est hic dicit sanctus Thomas. 2. 2. q. 104. Quia ex duobus potest contingere, quòd subditus suo superiori non tenetur in omnibus obedire: Vno modo propter præceptum maioris potestatis. ✶ Vt enim ad Romanos decimotertio super isto. Qui potestati Dei resistūt, sibiipsis damnationem acquirunt, dicit glossa. Si quid curator iusserit, ✶ nunquid tibi faciēdum est, si contra proconsulem iubeatur? Rursum si quid ipse proconsul iubeat, & aliud imperator, nunquid dubitatur illo contempto illi esse seruiendum? Ergo si aliud imperator, aliud Deus iubeat, contempto illo, obtemperandum est Deo. Alio modo non tenetur inferior superiori obedire, si ei aliquid præcipiat, in quo ei non subdatur. Dicit enim Seneca tertio libro de beneficijs. Errat si quis æstimat seruitutem in totum hominem descendere, pars eius

Thom. 2. 2. q. 104. ar. 5. resp. prō ex orig.

Gloss. ord. ex Aug. ser. 6. de verb. dō. resp pro nunquam ex orig.

Seneca lib 3. de benef. c. 20.

melior excepta est, corpora obnoxia sunt & ascripta dominis, mens quidem est sui iuris. Et ideo in his quæ pertinent ad interiorem motum voluntatis, homo non tenetur homini obedire, sed solum Deo. Tenetur autem homo homini obedire in his quæ exterius per corpus sunt agenda, in quibus tamē etiam secundum ea quæ ad naturam corporis pertinent, homo homini obedire non tenetur, sed solum Deo, quia omnes homines natura sunt pares, puta, in his quæ pertinent ad sustentationem corporis, & prolis generationem. Vnde non tenentur nec serui dominis, nec filij parentibus obedire de matrimonio contrahendo, vel virginitate seruanda, vel aliquo huiusmodi. Sed in his quæ pertinent ad dispositionem actuum, & rerum humanarum tenetur subditus suo superiori obedire, secundum rationem superioritatis; sicut miles duci exercitus, in his quæ pertinent ad bellum, seruus domino in his quę pertinēt ad seruilia opera exequenda, filius patri in his quæ pertinent ad disciplinam vitæ & curam domesticam, & sic de alijs. Verba sunt sancti doctoris quæ audisti. Ad tuum argumentum respondet quod Apostolus dixit, per omnia, intelligendum est quantum ad illa, quæ pertinent ad ius patriæ, vel dominatiuæ potestatis.

Thomas vbi supra in resp. ad 1.

Abstinentia quantum prodest, & crapula obest. Quòd Deus in his pugnantes iuuat. Et de terrā vbi viget castarum feminarum multitudo, & virginum.

CAPIT. XI.

Audi

AVdi nunc proprietatē formicarū aliā, quę est: *Sūt ōnes circa ventrē strictæ paruæ, & quasi cinctæ.* In quo apertè castè viuere volentes docent, vt præcunctis à carnalibus cibis & potibus superfluis ventrem debitè restringant. Nam tam vicina in anima & corpore sunt sibi mutuò ventris ingluuies & luxuria, quàm propinqua sunt ad inuicem membra corporis dictis vitijs deseruientia, vt Beatus Hieronymus in quodam sermone affirmat. Vnde ventre in victu non restricto * debitè ianua Venereis est aperta. Hoc sensit qui Ecclesiastici vigesimo tertio dixit orandò ad Deum: Domine pater & Deus vitę meę ne derelinquas me in cogitatu maligno: Extollentiam oculorum meorū ne dederis mihi, & omne desiderium auerte à me. Aufer à me ventris concupiscentias, & concupitus concupiscentię ne apprehendant me. Et animò irreuerenti & infrunito ne tradas me. Vnde ibidem 37. proli suæ sanam dans viuendi normam, dicit: Fili in vita tua tenta animam tuam, & si fuerit nequam, non des illi potestatem. Non enim omnia omnibus expediunt, & non omni animæ omne genus placet. Noli auidus esse in omni epulatione, & non te effundas super omnem escam: in multis enim escis erit infirmitas, etiam auiditas appropinquabit vsque ad choleram. Propter crapulam multi obierunt: qui autem abstinens est, adijciet vitam. Voluit hoc veritas dum ait Lucę 21. Attendite vobis ne fortè grauentur corpora vestra crapula, & ebrietate, & curis huius vitæ, & superueniat in vos repentina dies illa, scilicet, mortis & iudicij. Hinc Beatus Gregorius in pastorali, Cocorum princeps muros Ierusalem deijcit, quia dum venter ingluuie tenditur, virtutes animæ per luxuriam destruuntur.

* rest. pro debito. c. d. Veneris.

Gregor. in past. par. 3. admonit. 20.

Cass.li.5. de instit. monach. cap.6. adia. vini ex orig.

Et facundissimus Cassianus Ioannes libro de monachorum institutis dicit: Quibuslibet escis refectus venter seminaria luxuriæ parit, nec prævalet mens discretionis gubernacula moderari ciborum pondere præfocata. Non enim sola crapula * vini mentem inebriare consueuit, verumetiam cunctarum escarum nimietas vacillantem eam reddit, omniq́ue integritatis ac puritatis contemplatione despoliat. Quantum etiam ventris seruitus, non tantum castitatem, sed etiam omnium virtutum perfectionem semoueat; animaduerte beatum

Gregor. l. 30. moral c. 13. al. 26. orig. positus.

Gregorium dicentem sic in moralibus. Non ad conflictum spiritualis agonis assurgitur, si non prius intra nosmetipsos hostis * penitus, gulæ videlicet appetitus, edomatur, quia si non ea quæ nobis sunt viciniora prosternimus, inaniter ad ea quę longius sunt impugnanda trãsimus. Incassum namque contra exteriores inimicos in campo bellum geritur, si intra vrbis mœnia ciuis insidians

li.5.c. 11

habetur. Cui alludit illud Cassiani, vbi prius. Nunquam poterit ardentes concupiscentiæ stimulos inhibere, quisquis desideria gulæ refrenare nequiuerit. Interioris hominis castitas virtutis huius consummatione discernitur: nunquam enim robustioribus æmulis colluctari posse confidas eum, quem in leuiori conflictu conspexeris ab inferioribus paruisque superari. Impossibile est saturum

ibid. c. 13

ventrem pugnas interioris hominis experiri, nec bellis robustioribus attentari * dignum est eum, qui potest deijci leuiori conflictu.

adicti dignum ex orig.

PIG. Porrige exemplum de modò viuentibus, qui in principio suæ iuuentutis corpus suũ acriter zelo castimoniæ crucifigãt in abstinẽtia & ieiuniis.

Exemplũ magnæ sobrietatis

THEOL. Virgo Adelheidis, de qua primo libro capitulo vltimo tibi mẽtionem feci, per gastrimargiam

giam vehementer, & plurimo tempore impugnata est. Cùm enim pro castitate tuenda ieiunijs quibusdam diebus operam daret efficacem tanta fames eam inuasit, vt nisi ieiunium in laboribus magnis quos habuit, solueret, sibi quòd deficeret statim videbatur. Sed illa paulisper subsistit, dæmonis tendiculas hæc esse * timens. Quo viso per dæmonem, videlicet, quomodo Christi sponsa, pro eiusdem amore talem corpori rigorem nō horrescebat, statim tentator abscessit, & vt mihi fassa est, posteà, diebus suis hoc vitio virginem non tentauit. *EIG.* Insigniorem victoriæ palmam hęc in sexu fragili super gulam habuisse videtur, quàm sanctus Pater Serapion iuuenis existens, qui ad sermonem sui patris alienum compunctus est, & de vitio gastrimargiæ penè conuictus, furtum paniculi, quem comedit clanculd, coram fratribus fatebatur, & à tentatore dæmone protinus liberatus est tam plenè, vt deinceps nunquam de gula tentatus sit, prout refert de eo Cassianus collatione secunda Abbatis Moysi. *THEOL.* Ita esse videtur in parte saltem, sed omissis comparationibus, quia odiosæ aliquando sunt, audi alia. Sunt in magno numero hodie virgines versus montana Italiæ, & in metis Constantiensis & Augustensis diœcesis, non in beginagijs, nec in sanctimonialiū monasterijs, quia loca talia illis in partibus inuisa sunt. Quę virgines habitant in oppidis paruis, in ruribus, & in villagijs, & in terris incultissimis, & vix frugiferis, circa & intra Alpes, perpetuas nives gerentes, vbi vinum nullum crescit, nec hordeum, nec auena, aut siligo, nisi valde in modico, sed minimè spelta vel frumentum, seu triticum. Vix semel in anno ibi virgines vinum nō dico bibere, sed gustare quodammodo consueuerunt.

& alimentia in virgine Adl heyde.

a.b. timuit inferre.

Cassian. collat. 2. abbatis Moysi ca. 11.

Terra sterax virginum in qua nec vinū bibitur nec ceruisia.

Ceruisia ibi quid sit nescitur. Pisces similiter, vel nunquam gustantur ab eis, immo ratissimè videtur. Carnium quidem ibidem non est minor inopia, quas tamē fugiunt velut incentiua libidinum. Aquam puram bibunt, de lacticinijs edunt, & pane vescuntur tam grosso, de quali, credo, nec canes ederent in Rheni linea, & in alijs planis territorijs Alemaniæ: in laboribusqūe manuum suarum victitant, & ideo puto ferè inauditum est, quod aliqua in lapsu carnis deprehendatur, sicut contrariū satis commune est in Germania, vbi vinum & alia cibaria habentur in copia. De his tamen suprà libro primo capitulo quarto mentionem feci aliquam.

PIG. Tales virgines in reliquis Theutonię partibus non audiui, nec vidi abstinerè, vt tu affirmas; & nisi ipse proprijs tecum peragrando ista vidisse oculis, proculdubio vix dicenti alteri credidissem. Sunt enim (quod omisisti pronunc exprimere) nō obstantibus ieiunijs & abstinētijs longè robustiores viribus, pulchriores facie, & viuunt diuturnius (vt audiui) quàm viniferarum partium, & frugiferarum virgines, prout testantur etiàm nostrarum partium dissoluti nobiles, qui dicta loca pertransierunt. *THEOL.* Ad nos, qui castitatē profesi sumus, non multum attinet de corporali pulchritudine (quam putredo carnis gignit) dispurare, quæ in spiritualibus viris & feminis nonnunquam vituperatur potius, quàm laudatur à beato Hieronymo, & tamen certum est, quod abstinentia secundum eūdem valitudini corporis & animæ, diuturnæ vitę, & sanitati plus cooperatur, quàm ventris crapula, seu repletio: vndè dicit in epistola ad Iouinianum. Legimus quosdā morbo articulari, & podagræ humoribus laborantes, proscriptione bonorum ad simplicem mensam & pauperes

Hieron. l. 2. aduersus Iouinianum medium.

Podagra simplici victu sanatur.

peres cibos redactos, conualuisse. Caruerunt enim sollicitudine dispensandæ domus, & epularū largitate, quæ & corpus frangunt, & animū. Aptè ex hinc Alanus in de planctu naturæ contra prælatos quosdam inuehit, veriùs in religiosos solo gloriantes nomine, quibus tamen ex voto plus quàm secularibus competeret sobriè viuere. Pestilentia, inquit, id est, gula, non vulgari humilitate profundius se porrigit in prælatos, qui salmones, lucios, ceterosque pisces æquipollenti generositate insignes, varijs decoctionum cruciatos martyrijs baptizandi adulterantes officium, sacri piperis fonte baptizant, vt ex tali baptismate baptizati, multiformem saporis gratiam consequantur. In eadem mēsa terrestre animal piperis inundatione submergitur, piscis natat in pipere, auis eiusdē viscositate ligatur. Dumque tot animalium genera imo vētris ergastulātur in carcere, aquatile animal, secum pedestre, aëreumq; genus in eodē sepulchro intumulari miratur, quibus si detur licētia exeundi egressui vix portæ sufficit amplitudo. Ob has causas ab Alano recitatas euenit, vt raro prælati, potentes, diuites, & religiosi, clerici, varijs escarum epulis saginati diu viuant. Vnde Ecclesiastici 10. Omnis potentatus breuis vita. Et vt Macrobius libro Saturnaliū ponit. Iumenta & bestiæ periodum suam certius homine attingunt, quia simplicibus & vniformibus cibis contentantur. Hinc Seneca in quadam dicit epistola. Multos morbos fercula multa fecerunt: innumerabiles morbos non miraberis, cocos numera. Istis itaque iam pro custodia parsimoniæ & cœlibatus præmissis, de proprietate duodecima differamus.

Alanus Insulensis

Varijs epulis saginati diu non viuunt.

Macrob. lib. 7. Saturn. c. 4.

Seneca epist. 96.

Quòd

Quòd alæ contemplationis in senio assumi deberent. Quid sit senium laudabile. Et quomodo quidam electi in morte timent, alij gaudent, qui prius fuerunt timidissimi, & scrupulosi in conscientia.

CAPIT. XII.

IN *senio tantùm more auium assumptis alis volant.* Sic enim ipse visu expertus sum proprio, quòd in eodem cumulo alæ quibusdam nasci primum videbantur, alijs alæ matureſcebant, sublimiores verò adeptis alis iam in altum volitando se extendebant. In quibus nobis congruè insinuant, quòd mortificatis iã gulæ & luxuriæ vitijs, & nõ anteà, sed in * vitæ virtuosæ senio contemplatione pacis, & tranquillitatis donis ditari quidem possumus. Per senium namque vita diuturna, & per alas contemplationis instrumenta aptè possunt intelligi. De senio non quolibet loquimur, quia scriptum esse nouimus: Puer centum annorum morietur, & peccator centum annorũ maledictus erit. Isaię 65. Sed de eo de quo Sapientiæ quarto scribitur. Senectus venerabilis est, non diuturna, neque annorum numero computata, cani sunt autem sensus hominis, & ætas senectutis vita immaculata. De pennis etiam illis intelligimus de quibus vaticinatur psalmista vbi dicit. Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, volabo & requiescam. Ecce elongaui fugiens, & mansi in solitudine. Expectabam eum qui saluum me fecit à pusillanimitate spiritus, & tempestate. Hoc enim desiderium est (vt glossa innuit) quorundam seruorum Dei, qui malis

i. d. vita virtuosi senij.

Psal. 54.

Gloss. ord.

malis mundi huius presi, & pusillanimitate quadam tribulati, à diuina gratia in morte requiescunt & liberantur. *PIG.* Vitę quietem præsertim in senio, vel in vitæ præsentis termino per Dei contemplationem adipiscendam semper affuturam sperabam his, qui in iuuentute Deo militauerant, vt sic post labores diutinos pennas tandem contẽplationis assumerent velut aquilæ, & in cœlum per mortem lætam volarent, nec deficerent. Sed multi verentur de contrario. Nam vidi in diuersis fratrum reformatorum conuentibus, & aliquando in sanctarum secularium virginum congregationibus vtriusque sexus tam timoratos homines, vt magnum periculum eis imminere suspicarer, si in talibus scrupulis extremę ægritudini propinquarent. Desperationi enim timor inordinatus fomitem ministrare solet, quod valde periculosum morituris esse creditur. *THEOL.* Signa prędestinationis in bene ✶ speificatis circa mortem consolari quẽ debent, vt gaudere cum tremore discat: Vnde B. Gregorius super isto Iob 5. Bestiam terræ non formidabis, cum Glossa dicit. Bestiam, id est, diabolum. Bestias terræ non formidabis, quæ tempore mortis ad rapiendum effrenantur. Sed sæuientes non timet, qui blandientes secutus non est, & initium retributionis est in obitu securitas mentis. Cum autem bene viuitur, cauendum est ne quis despectis ceteris de singularitate glorietur. Tamen quando aliqui reperiuntur de quibus cõstat, quòd conscientiam primum examinantes debitè, & vitam præteritam ex hoc emendauerunt, qui virus veteris hominis coram legitimo confessore cum cordis dolore euomuerunt, & confessori obedientes pœnitentiam obedienter cum proposito vitam emendandi assumpserunt, sibique à peccatis lethalibus

c.d. specificatis.

Gregor. l. 6. moral. c. 16. al. 21.

Gloss. ord.

libus cauere ſtuduerunt, qualia etiam ſcienter perpetrare nollent. Si, inquam, tales timidi in morte reperiuntur puſillanimes ſeu ſcrupuloſi, bona ſpes de eis habēda eſt, nedum modo quando iſte timor velut vigil quidam non dormitabit neque dormiet
Pſa. 120. quin cuſtodiat Iſrael à multis peccatis, & ab eorum occupationibus, ſed etiam in extremis eis felix expectanda eſt affutura proſperitas, quia tunc præpurgati, & igne tentationis examinati, diuina gratia aut talem puſillanimitatem eis tunc adimit, aut diſpoſitus ſtatim euolare facit, aut victoriam tribuit, ne tales ab hoſte vincantur, muniti eccleſiaſticis ſacramentis, & præuijs meritis. Ita enim quiſque piè in benigno noſtro ſaluatore ſperare poteſt, quia ſic actum eſſe cum talibus, ſæpe datum eſt videre noſtro tempore, quantum humana fragilitas conſiderare poteſt. Quid namque mirum ſi moriturus ſtatim, mortem ſatis timet? Quis enim (vt Petrus ait diaconus 4. dia-
Gregor. l. 4. dial. cap. 45. logorum Beati Gregorij) tam inexplicabilem ſententiam cuiuſlibet ſic operis ad exitum veniens non pertimeſcat, quando etſi iam nouit quod egit, adhuc tamen facta illius; ſupremi ſcilicet, iudicis, quàm ſubtiliter iudicentur, ignorat? Cui
cap. 46. beatus Gregorius reſpondet. Vt aſſeris, ita eſt; ſed plerunque de culpis minimis ipſe ſolus pauor egredientes animas iuſtorum purgat. Sicut narrari de quodam ſancto mecum frequenter audiſti: qui ad mortem veniens vehementer extimuit, ſed poſt mortem diſcipulis in ſtola alba apparuit, & quàm præclarè ſit ſuſceptus indicauit.
cap. 47. Nonnunquam verò omnipotens Deus trepidantium mentes quibuſdam prius reuelationibus roborat, vt in morte minimè pertimeſcant. Hæc Gregorius. Nam vtrique idem ſanctus, & liber

liber qui Vitas patrum inscribitur, multa exempla referunt de sanctis viris, & perfectis, quorum quidam tempore mortis nihil, aut modicum, alij verò satis, vel multum timuerunt. Vnde ibidem de sancto abbate Agathone dicitur, quòd in hora mortis constituto quæsiuerunt fratres. Abba vbi es? Respondit. In conspectu diuini iudicij asto. Dicunt ei. Et tu times Abba? Et ille. Interim laboraui virtute qua potui in custodiendis mandatis Dei, sed homo sum, & nescio vtrum Deo placuerunt opera mea. Dicunt ei fratres. Et non confidis de operibus tuis, quia secundum Deum sunt? Dixit senex. Non præsumo, nisi venero ante Deum. Aliter enim sunt iudicia Dei, aliter hominum. Præterea cum sanctus Arsenius iam traditurus esset spiritum, videntes eum fratres flere, dixerunt: Nunquid tu times mortem pater? Respondit. In veritate timeo. Et ille timor, qui in hac hora mecum est, semper fuit in me, ex quo factus sum monachus, & nunc timeo valde: & ita ambo dormierunt in pace. De tertio quòque ibidem dicitur de patre constituto in Scythi, cuius morituri lectum circunsteterunt fratres in hora mortis, qui senem ter ridere videntes, causam huius quæsierunt. Respondit ille. Primò risi, quia vos timetis mortem: Secundò risi, quia non estis parati: Tertiò risi, quia de labore vado ad quietem, & statim vitam clausit extremam. Sed his omissis * videamus ad hodierni temporis deuotos homines. Virginem enim quandam multum deuotam fuisse mihi constat in ciuitate Nurenbergensi Bambergensis diœcesis, quæ Kunegondis vocabatur. Hæc viuebat more castarum, bonarumque virginum in victu, vestitu,

Gregor. eodem lib. 4. dial.

Tria exempla ex vitis patrũ par. 2.

Abbas Agathon timet mortem.

S. Arsenius mortẽ timet.

Sanctus quidam pater ridet ter ante mortem.

f. redeamus.

Scrupulis liberatur virgo ante mortem.

veſtitu, vitatione ſeculi, & in his quæ ad Dei cultum pertinebant, ſine querela ad omnem hominem ſed adeo timida & ſcrupuloſa in conſcientia extitit, vt vix meminerim in hoc parem reperiſſe. Nam poſt puram & integram à ſe ſæpe factam cõfeſsionem ſacramentalem, frequenter grauibus ſtimulabatur ſcrupulis, de inſufficienti confeſsione, vt timebat tranſacta. In minimis rebus, vbi nullum vel modicum peccatum erat, mortalis criminis lapſum verebatur adeſſe, & ita nulla pace in domo conſcientiæ fruebatur, quicquid enim egit, aut omiſit de genere bonorum, in his ſemper peccatum notabile affuiſſe ſuſpicabatur. Cœpit itaque ex his inordinatis timoribus in ſexu fragili naturalis ſua complexio labi plurimum, & dietim vires decreſcebant corporis, quia ſe ſemper eſſe plenam peccatis grauibus non diffinitiuè iudicabat, ſed reuerebatur. Timuit ipſa, timuerunt cõfeſſores eius, & non minus cohabitantes ſibi virgines, ſi in tali ſtatu ſcrupuloſiſsimæ conſcientiæ deprehenderetur prope mortem, fortaſsis deſperationis laqueo ab hoſte maligno caperetur. Intuentes igitur viri prudentes, & animarum medici corporis defectũ redundare in animæ graue periculum interpretabantur virgini, quæ in periculo erat vſum rationis perdendi, quòd ad ieiunia eccleſię quædam nullatenus, ſicut ſana, teneretur. Sciebant enim, quòd labor quotidianus, quo grauabatur, quia pauper erat rebus, (alijs enim famulabatur virginibus) & præterita ieiunia, ac abſtinentię fomitem libidinis non miniſtrarent, ſed caſtitati ſeruandæ potius ſatis eſſent. Sed ad iſta triſtitia maior cor eius inuadebat, cùm, videlicet, intuebatur ſe priuari inſtrumentis virtutum, quibus cõmuniter plebs fideliũ vtitur. Obediuit tamen diſcretis confeſſoribus, licet

licet inuita, & non sine pusillanimitate maxima. Tandem verò natura deficiente, lecto decubuit, & terminum vitæ propinquare agnouit. Et ecce diuina arridente gratia ante triduum circiter suæ mortis, omnis scrupulus, timor, & pusillanimitas plenè animam virginis reliquerunt, ita vt sumptis Ecclesiæ viaticis & sacramentis, ad literam in pace in idipsum dormiret, & requiesceret, quam singulariter dominus tunc in spe constituerat. Nam anteà de insolita hilaritate quædã admirantes sibi sociæ dicebant virgines quæ eius præteritum timorem nouerant. Nunquid conscientia te redarguit modò, sicut anteà, quòd Ecclesiæ quædam ieiunia gradiente corpore non seruasti? Quibus illa respõdit. Animum scio paratum habui ad ieiunãdum, sed quia animarum medici, Dei vicem habentes, ista inhibuerunt, obediui eis, nec exinde pœniteo aut turbor, sperans de Christi benignitate, suo redempta sanguine, saluari, & ita requieuit, vt præmissi, in domino. *Psal. 4.*

Deuota Prioriſſa Catharina de VVesthuſen circa mortem ſcrupulis omnibus liberatur.

Noui aliam nobilem diuitem & potentem dominam, relictam cuiusdam militis de ciuitate Argẽtinensi, quę Catharina de VVesthusen nuncupata est: hæc dum manebat in seculo, & in ciuitate prædicta, vbi multę deuotæ Deo militant viduæ, carundem omnium specialis mater & patrona extitit, sed in animo valde scrupulosa fuit. Cum autem in Columbaria monasteriũ sororum de Subtilia nostri ordinis reformaretur, relicto seculo, ibidem sanctæ conuersationis habitu induta est, & professa. Et quia vna, vt puto, de fortibus mulieribus fuit, de quibus Prouerbiorum vltimo Salomon scribit, idcirco quibusdam interiectis annis prioriſſæ, & supprioriſſæ gerebat officium successiuè in omni charitate & dilectione: nec feminæ aliquid deesse videbatur perfectionis,

nisi

nisi quòd plena fuit scrupulis, adeò vt cùm illuc in causis ordinis venirẽ, cum sola hac sorore mẽ pluri mum occupare opus fuit, vt pusillanimitatem eius compescerem. Hoc enim bonum præter alia in se habuit, vt audito superioris sui, vel alterius ex fama boni & sapientis viri iudicio, in aliqua sibi dubia materia, statim eidem acquieuit. Timuit ipsa, timuerunt etiam ipsi qui eam nouerant confessores, quòd si infirmata propinquaret morti, aliquãdo in his scrupulis, præsertim de iteratione à se bene confessarum rerum in periculo pusillanimitatis amplius poneretur, quàm anteà. Sed diuina ex misericordia, quæ præterita feminæ opera inspexit, actum est per omnia contrarium. Nam vna die satis inopinatè, licet quinquaginta annos vix vel non accederet, infirmata est, & dietim cœpit deficere, & pro tunc omnis scrupulus, & inordinatus timor ab ea penitus abscesit: dixitque ad Fratrem Ioannem VVolffhardi, quem, vtpote deuotum virum, in confessorem specialem prælegerat. Ecce pater scitis quàm erronea fui, & timida in conscientia nimium, sed Dei gratia ne timeatis, totum abscessit, de peccatis à me confessis, & commissis remissionis gratiam piè & fidenter spero, & credo. Et ita inuocans beatum Petrum Apostolum, suumque discipulum Apollinarem, quos peculiarissimè in vita, corde, ore, & opere dilexit, tandem eadem ægritudine, præmunita ecclesiæ alimentis, vita deuotè functa est. Habuimus aliquando in conuentu reformato Columbarienſi quendam fratrem, Petrum nomine, qui à primæua conuersione sua priusquam in conuentu Nurenbergẽsi primùm inierat, omnium virtutum honestate conspicuus, religionis exemplar fuerat, & speculũ. Nam ad colligendum eleemosynas, ostiatim, sẽper paratus,

Pius inopinata morte eripitur, ne haberet spacium intendẽdi scrupulis suis.

paratus, in domo obediens, die ac nocte in choro sedulus, & cunctis affabilis fuit fratribus, sed conscientiam, vltrà quàm credi potest, timidam, scrupulosam, & pusillanimem habuit, omnia tuta timuit, & nimis, vt videbatur. Vnde de his discretiores fratres eum sæpe iocosè vexabãt, quem sciebant æquo animo cuncta tolerare, quæ sibi contra Deum esse non videbantur. Et quamquam esset posteà iam factus sacerdos, fortis corpore, complexione viuidus, & in annis vix attingens tricesimũ, tamen vt ex multis coniecturis habuimus, timor iste vitalia læsit nimium. Vnde quadam die satis improuisè ægritudinem, nescio quam, incidit, in qua statim necesse fuit, vt decumberet. Cumque bona fide in infirmaria vsu rationis perfectè vtens, patientia lenis, & deuotione solida feruidus iaceret & immobilis, statim & inopinatè agonizare cœpit, & religiosis gestibus diem clausit extremũ. Nam paulò antè præcedenti die more solito confessus est, & missam celebrauerat, talemque vitam in ordine semper duxerat, quòd de morte improuisa, & subitanea, mala saltem, & periculosa, signum periculi nõ aderat discretorum virorum iudicio. Et in domino confido, quòd inopinatus iste interitus non nocere potuit, sed fortassis diuina clementia, ne pusillus animo mortem timeret nimium, aut eius circunstantias, statim finem viuẽdi in corpore dare disposuit animæ sibi placituræ.

Finis libri secundi.

Liber Tertius.

DE FALSIS ET ILLVSORIIS visionibus.

Quomodo multiplex est quantitas. Qualiter quidam se fingunt defunctorum esse animas, & reuelationes habere. De feminis in iubilo exclamantibus aliquando in sermone, & quid sentiendum sit de talibus.

CAPITVLVM I.

NVNC de falsis & illusorijs visionibus loco tertio libellus est inchoandus, cum materia tertij duodenarij in animalium nostrorum reperti proprietatibus. Quarum prima hæc est. *In quantitate earum triplex reperitur differentia: Quia quædam sunt paruæ, aliæ mediocres, aliæ verò maximæ:* quantitate dico molis, an autem virtutis quantitate ita se in excessu habeant, non omniquaque clarum est. Vbi primò notandum, quòd quamquã ea animalia quę diuina sapientia condidit, conditiones laudabiles multas habeant, sicut & creaturæ omnes reliquæ: nihil tamen est, præsertim in hoc mundo passibili, quod à defectu, seu nocumento, vel à malo omnimodè sit absolutum, cùm comparatur ad alia. Nihil enim est omniquaque perfectũ, quia teste Iob 4

In An-

In Angelis suis Deus prauitatem reperit, nec stellæ sunt mundæ in conspectu eius. ibidem 15. Non igitur mirandum est, si in nostris bestiolis, à quibus mores per Salomonem iubemur instruere, defectus priuationis & nocumenta reperiuntur aliqua, in quibus typum & similitudinem gerunt quorundam malorum vel stultorum hominum. In quibus non minus cauere vitia discere possumus, quàm in bonis proprietatibus virtutes valeamus inspicere. Sicut igitur in formicis quoad materiale corpus, magna & multiplex reperitur differentia in quantitate molis, quòd videlicet quædam sunt paruulæ, aliæ magnæ, reliquæ maximæ, quæ, vt dicetur inferius, plus obsunt hominibus: sic inter homines malos erroris grandis inuenitur diuersitas. Quàm ob causam Apostolus 1. Corinth. 14. suos ab errorum versutijs auisando dixit. Fratres nolite pueri effici sensibus, sed malitia paruuli estote, sensibus autem perfecti sitis: & apertius ad Ephes. 4. Iam non simus paruuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in astutia ad circumuentionem erroris. Veritatem autem facientes in charitate, crescamus in illo qui est Christus, ex quo totum corpus compactum, & connexum per omnem iuncturam subministrationis secundùm operationem in mẽsuram vnius cuiusque membri augmentum corporis facit in ædificationem sui in charitate: sed nõ ita, heu, hodie multi, sed in malitia augmentantur. *IIG.* Quia materiam de illusorijs visionibus inchoare placuit, da aliquam gradualem differentiam inter habentes reuelationes falsas, & fictitias, vt in iniungendis pœnitentijs, & in exclamatione verbi Dei publica simplices præmonere valeamus in prædicationibus. *THEOL.* Sine dono

cap. 5.

discretionis spirituum hoc fieri nequit sufficienter, vt libro secundo tactum est. Sunt enim infiniti modi, quibus hostis antiquus deludere solet incautos, quibus nonnunquam viros maximos decepisse comperitur. Nam ab Archidiacono Barcinonensi dicti domino Ioanne, iure diuino & humano multum notabili, quod ante tempora Constantiensis concilij schismate iam diu continuato, sub diuersis summis in sua obedientia vocatis pontificibus, quorum quidam Romæ, alij de aduersa parte in Auiniona residebant, Petro de Luna ibidem residente, & per inimicos obsesso, per galeam in Rhodano mare intrauit secrete fugiendo. Cumque in quodam oppido, cuius nomen nunc non occurrit, super distanti portu maris per Abbatem quendam oppidani precedenti die aduentus dicti papæ auisarentur, vt se disponerent ad recipiendū dictum summum pontificem, deridebant cuncti Abbatem, quia de Auiniona secretissime recesserat anteà, nec papa vllo modo intendebat dictum oppidum intrare, nec illuc quenquam præmiserat, sed per longi tractus spatium vltra idem oppidum nauigauerat per quindecim circiter miliaria: & ecce ventus contrarius galeam cum papa compulit dictum intrare oppidum. Vbi cum improuisè susceptus esset, abbatis oraculum didicit, vnde aduentum suum præsciuisset, inquisiuit. Et respōsum accepit ab abbate, quod prophetiā istam dudum in quodam libro legisset, in quo cōtinebatur, quod idem papa plura passurus esset ab aduersarijs, quod obsideri deberet, quod ad oppidū predictum venturus esset, quod iterum in persecutionem intrare deberet, sed finaliter Romam iturus esset, & in vnione ecclesiæ, ibidem adepta pacifica possessione, & sedato schismate, quiescere deberet,

Abbas quidam falsa prophetia decipit Benedictū 13. alias 13. dictū ante Petrum de Lunā.

deberet. In qua re, licet omnia præcedentia penè verificata essent, tantè confidebat, vt citatus per Concilium generale Constantiense contumax fieret, & finaliter ibidem depositus esset. Nam tres pro summis pontificibus se gesserunt, Gregorius, qui humiliter cessit, in Cagetha protunc residens: Ioannes, qui Romæ sedebat, à Constantiensi concilio clam fugiens, iuridicè depositus est à papatu ibidem, in Constantia scilicet. Sed dictus Petrus de Luna, siue dominus Benedictus, licet vir apprimè eruditus in omni ferè scientia esset, tamen in prædictam prophetiam fatuè confidens, vt præmisi, depositus à papatu obedire renuit, in monitiunculam fugit, & tandem in exilio, pertinax in sua opinione vitam nec Romæ, nec in pace, sed in miseria finiuit. Vides igitur quàm periculosum sit talibus faciliter credere. Tamen vt aliqualiter tuo quæsito in apertis deceptionibus satisfaciam: Scito quod triplex est in genere talium hominum differentia à sana doctrina delirantium. Quidam sunt conficti ex auaritia; Alij possessi per dæmonia: nonnulli decipiuntur per phantastica luminaria. Primi sunt periculosi, tertij magis quàm secundi peruersi existunt. De omnibus istis exempla tradam. Fuit in ciuitate Bernensi Fratricellus quidam secularis re, sed specie tenus spiritualitatem præferebat multam, de quo mihi frater Nicolaus de Landaro nostri ordinis, & inquisitor prauitatis hæreticæ vir fide-dignus retulit, quòd in prædicta ciuitate Fratricellus ille, & semibeghardus manere solebat, & quia cupidus erat pecuniæ, laqueos auaritiæ, vbi potuit, tendebat: Suptaque oportunitate quàdam domũ inhabitare cœpit, & in cadẽ nocturno

Caieta.

Triplex illusorum genus, & exemplum cuiusque.

Fratricellus quidã per auaritiam simulat se reuelationes accipere.

tempore surrexit, lapidibus & ligni spiritum aliquem adesse finxit, & ita in admirationem multorum noctibus locum posuit, pluribus autumantibus, quòd reuelatio diuina expectãda esset aliqua, an anima foret, vel malignus spiritus. Nonnunquam enim mutata voce verbis gemebundis, tanquam anima esset alicuius defuncti in ciuitate bene noti responsa scisscitantibus dedit, asserendo se animam cuiusdam nuper defunctæ personæ, quã Fratricellus ipse tam proprio, quàm alieno expressit nomine. Nam peregrinationi ad destinata loca sanctorum pro ea se dare persuasit. Dolus tamen illius deceptoris diu latuit, & pro memoratis animabus interim peregrinando ad quædam sanctorũ limina, pecuniam non modicam à se destinantibus, acquisiuit. Cumque, artem suæ auaritiæ diutius continuasset, inquietando supradictam domum, tandem filij huius seculi ciues merè seculares, qui prudentiores sunt filijs lucis, sed in generatione sua, rem habere cœperunt suspectam, posuerunt veritatis obseruatores, & tandem fictor repertus est & captus. Tunc veritatem miser ille aperuit. Et quia à multis fucato titulo præfatam pecuniam extorserat fraudulenter, velut fur & latro per publicam furcatus est iustitiam. Fide dignorum alia relatione didici, quòd in monasterio monachorũ reddituatorũ in Germania nobiles multi, vt proprijs parcerent expensis, frequẽter, vt solitum est, cum equis & famulis hospitium receperunt, & victum. De quo quidam conuersus ibidem malè contentus, in hospitum domo circa diuersas cameras, se spiritum, vel dæmonem esse finxit modis quibus valuit, sed occultè. Cumque diu multos ibi hospites nocte vexasset suis strepitibus, quidam miles de veritate spiritus ambigens, cum alijs domum

Luc. 16.

Conuersus fingẽs se spiritũ esse occiditur.

mum prædictam intrauit, ex condicto audaci se dæmonem eadem nocte perempturum, aut se ab eodem interimendum promisit, & super fortuna huius euentus clam de nocte cum armis, & gladio vigilauit. Venit igitur sub imagine spiritus miser conuersus in tenebris, & domum inquietare ictibus more solito cœpit, quem insequens miles cum ense ei lethale vulnus percussit, & ita conuersus cruentans & fugiens per ianuam secretam, quandam eiusdem hospitij cellam reintrabit, ostiumque post se clausit. Miles verò ad suos rediens, intentato gladio se dæmonem interfeciſſe gloriabatur. Sed & mane facto, & luce solis apparente, per vestigia sanguinolenta necatus quæritur, & conuersus iste iam mortuus repertus est. Vides igitur, auaritia quomodo quosdam decipit. De dæmonibus autem veris qualiter errores seminent, sequens indicabit exemplum. Venerabilis fratris Heinrici Kaltysen professoris sacræ paginæ nostri ordinis, & inquisitoris relatione percepi, & alterius fratris Arnoldi nostri præfati ordinis, qui infrascriptis interfuit, quod nuper in Buscoducensi conuentu antedicti ordinis iuuenis habens tredecim annos circiter fuit, qui per eiusdem ordinis habitum, & doctrinam ad profitendum suo tempore disponebatur per parentes. Hic, vt postmodum retulit, hortum conuentus intrauit, in folio caulium albedinem quandam vidit, & nulla benedictione præmissa, delectatione victus folium abscidit, auidéque comêdit, ac dæmonem quendam pessimum ignoranter deglutiuit. Possessus igitur iuuenis gestus quosdam cœpit habere deuotos in orationibus, rapi cum fratres videbat, & priuari omnibus exterioribus sensibus corporis, quibus restitutis, loquebatur bonum latinum,

Iuuenis nouitius in conuentu Predicat. Buscoducensi folium caulis comedens dæmonem simul deglutiuit & rapi diuinitus se finxit.

quod prius nesciuit. Cordetenus proferebat multos Bibliæ passus, qui eum prius latebant, Gallicam linguam expressit, quam nunquam didicit, se in cælo mirabilia vidisse asseruit; reuelationesque quasdam exprimendo, mirabilia dicere præsumpsit. Ex quibus nonnullæ feminæ, quæ citò credunt & leues sunt corde, satis putabant adesse * Dei spiritum, vbi diabolus solum locum habebat. Fratres igitur qui iuuenem prius rudem nimis esse noterant, meritò hoc in malo interpretabantur. Attulerunt iuueni reuerenter diuinissimum Eucharistiæ sacramentum, & in horrore, quem obsessus habuit, manifestam dæmonis agnouerunt tunc adesse præsentiam. Fuit protunc ibi bonæ memoriæ frater Arnoldus, reuera fidelis, & integer sui ordinis obseruator, & tentor, qui die statuta iuuenem exorcisans, dæmonem eundem loqui arctabat, causas ingressus dicere, & corpus miseri dimittere cogebat, & manifestissimo dato signo tandem exiuit. Iuuenis autem ingenio rudis, prout antè, relictus est, & ex præsentia horrendi dæmonis vsque modò aspectum quendam præfert insolitum, verius ingratilem & horribilem, quinimmo tam hebes est ingenio, vt etiam dispensatione prætia satis dubium sit, an litteraturam attingere valeat quocunque tempore sacerdoti necessariâ. Vides igitur arreptos per dæmones reuelationes falsas, & periculosas habere. Qualiter autè, sine arreptione, seu obsessione facta per dæmones phantasticis luminibus quidam decipiantur, in sequentibus capitibus exemplorum de hoc copiam habebis.

c. d. diuinum.

PIG. Vidi aliquando, & audiui sæpius feminas, vt videbatur, satis bonæ famæ rapi, quantum visu perpendi potuit, ad interiora ab exteris sensibus, veluti extasin quandam ex deuotione

tione paterentur. Vidi insuper aliam quæ in publica prædicatione alicuius de Christi charitate, audita sententia, coram omnibus clamorem quendam in altum extulit, quasi non valeret amorem sui pectoris ad Christum clausum in anteà, retinere, & tamen à multis litteratis tales pro fictis habebantur. *THEOL.* Lex generalis est, audisti superius ex Apostolo, non omni spiritui esse credendum, sed probandi sunt spiritus an ex Deo sint. Veruntamen non mireris, si prudentes, & experti de quarundam feminarum animis fidem gerant modicam, quas flexibiles ad malum, inconstantes ad bonum, & pronas valde ad vanam gloriam esse agnoscunt. Vix enim aliquis nouit nisi expertus, quantum præfata in multis earum regnent facinora. Notitiam cuiusdam virginis habui, quæ in seculo omnium eam noscétium fama bona, & deuotione plena extitit. & ingressa reformatum monasterium, non minus in Dei obsequio videbatur sincera, quę tamen in monasterio victa per cenodoxiæ vitium reuelationé finxit, & extasin quam nunquam habuit, vt mihi coram suo suppriore sponte propria fatebatur. Nã cùm audisset in mensa legi sæpius, quàm abstractè priores sancti & sanctæ vixissent, vt de numero * earum esse censeretur, nonnunquam publicè merè ficta clamare cœpit voce alta, & in iubilo, vel cadẽdo solo tenus effigiare raptum, vel mentis excessum. Multo tamen deinde elapso interuallo tẽporis conscientię stimulis coacta, & agitata, vt facinus illud sibi diuina clementia dimitteret, rubore perfusa suo, & non in sacramentali confessione, qualis fuerit, mihi & suppriori manifestauit. Audiui à sanctæ memoriæ patre Conrado primo reformatore nostri ordinis, prędicatore in tota

1. Ioã 4.

Monialis quædam se rapi simulat.

** resti. pro eorum.*

Alema-

Simile de alia femina.

Alemania gratiosissimo, quòd quædam femina apud populum magnæ reputationis existens, in prædicationis deuotè audientia, coram cunctis clamare, quasi in iubilo cœpit; quæ tamen fassa est sibi clam postmodum, quòd illud non ex charitatis feruore, sed tantum gestiebat ex inani gloria. Nolo tamen ex his nec contra feminas, nec aduersum alios generalem elicias deceptionis regulam, quia diuinus amor (vt diuinissimus docet Dionysius) non minores in quibusdam, sed maiores habet effectus amore humano, quem constat rapi ad dilectum cogitatibus, & sese exprimere gemitu, singultu, fletu, cantu, & clamoribus. Vnde Ioannes Cassianus collatione prima Abbatis Isaac dicit de deuotis quibuscunque hominibus. Frequenter per ineffabile gaudium & alacritatem spiritus saluberrimæ compunctionis fructus emergit, ita vt etiam in clamores quosdam intolerabilis gaudij immensitate prorumpat, & cellam vicini iocunditas cordis, & exultationis penetret magnitudo. *PIG.* Si qui perfecti essent homines, viri vel feminæ, probabiliter talium deuotionum signis crederem, sed quando imperfecti talia faciunt, veritis fortasis ea conficta pro regula habenda sunt. *THEOL.* Hic certè iterum decipi poteris, & in temerario iudicio peccare grauiter, quia talia non solùm perfectis, sed etiam incipientibus Deo seruire hominibus aliquando obuiant, vt ibidem sic exprimit Isaac. In qualibet, inquit, mensura quis positus, incipientium scilicet, proficientium, vel perfectorum, nonnunquam puras, intensasque preces inuenitur emittere, quia & de illo * primo & humili ordine, qui est super recordatione futuri iudicij, is qui adhuc sub terroris pœna & metu exanimus constitutus est, ita ad horam

Dionys. areopag. de diuin. nominibus ca. 4. par. 1. Cassian. collat. 9. quæ est 1. abbatis Isaac. cap. 27.

apud Cassianum ibidem c. 25. test. ex orig. pro præsto.

horam compungitur, vt non minore spiritus alacritate de obsecrationis pinguedine repleatur, quàm ille, qui per puritatem cordis sui munificentias Dei perlustrans, atque percurrens, ineffabili gaudio lætitiaque resoluitur: incipit enim, secundum sententiam domini, plus diligere, quia sibimet ampliora cognoscit indulta. Hæc ille. Est etiã, noueris, deuotionis ignis in corde infirmioris vasculi mobilior, & ad prodeundum in clamores aptior: vnde euenire potest, vt fortassis magnus compũctionis feruor foret in corde sexus fragilis, qui modicus esset in animo virili. Sicut videmus in simili, quòd affectus femineus minus quã masculinus intra claustrum cordis se continet cùm aliqua passionatur affectione.

Luc. 7.

Cur facilius femineæ in deuotione exclamãt quã viri.

Quantùm obest animæ cæcitas. Et de deceptione triplici quam facit diabolus aliquibus: exemplaque ponuntur de dæmone visibiliter nobili obsequente, & de per Beghardum deceptis.

CAPIT. II.

QVando in via visu priuantur, de se nullatenus ad domum reuertuntur, sed eo ipso quo errare incipiunt, tantò amplius se à quietis habitaculo alienant, quantò longius in cepto itinere ambulant. Semel enim viam regiam relinquens, nisi ad eandem reducatur ex opposito ambulans, semper longius, quasi semper oberrare dignoscitur: ita reuera in via morum oculis orbati mentalibus, per falsitates deceptorias seducti ad veritatis lumen non redeunt. Nec mirum si cæci in anima, & priuati diuini influctus lumine, ita vt velatis, vel euulsis oculis

incassum

incassum ambulant, cùm luce mundi Christo careant, de quo Ioan. 1. Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientē in hunc mundū. Ambulate, inquit, dum lucem habetis, ne vos tenebræ comprehendāt. In circuitu enim impij ambulant. Et vt in Vitas patrum scribitur: Qui in area triturare cupit per iumenta calcando triticū, ne bestiæ talia deuorent, oportet vt iumentorum, quæ laborant oculi tegantur. Sic etiā Sampson ille olim fortissimus priuatis oculis per gyrum tandem molā trahendo lethales manus Philistim incidit, nec ad visū corporis peruenit. *TIC.* Dare velis modos aliquos quibus dæmon mentales solet fidelibus oculos eruere. *THEOL.* Is de quo quæris mille artifex est, & esse à sanctis asseritur, nec est potestas super terram, Iob teste, quæ ei comparari valeat. Innumerabiles ergo astutias gerit ad tendendū pedicas, & laqueos ad capiendū animas, quas cum captiuauerit, erutis animæ luminibus sibi seruire cogit. Occurrunt tamen pronunc tres, de quibus tu quæris, modi. Nam dæmō quibusdā in humana specie die noctuque visibiliter obsequitur. Alios primùm specie visibili credulos sibi constituit, & deinceps certo tātum indicio eos alloquitur. Alios sub angeli lucis figuratione, & sub specie boni mētaliter prosequitur. De quibus tria per ordinem exempla accipito. Viuit hodie in Saltzburgēsi metropoli quidā nobilis Sucher nomine, in armis famosus plurimum, de quo ea quæ sequuntur à multis grauibus, & valde dignis viris audiui sæpius, quorum quidā eidem nobili conuersati fuerant sæpenumero. Sedit iste aliquādo in castro suo quod ab oppido Hallensi in valle distat tribus circiter miliaribus, & quotidianas protunc cœpit nutrire guerras cum oppidanis præfati oppidi, quamobrem

Ioan. 12. *Psal. 11.* *Iudic. 16.* *Iob. 41.* *Tribus modis dæmon homines decipit.* *Dæmon in specie famuli obsequitur cuidam nobili.*

ebrem scutiferos & famulos eodem tempore tritos in armis coacernauit vbi & quales voluit. Obsequi ergo cœpit illi nobili domino iam dissoluto in moribus, & sacramēta ecclesiæ, confessionis, videlicet, & Eucharistiam satis fugienti quidam famulus ignotus, exercitatus & in armis tritus supra modum in occultis & raris territorij vijs, obsequiosus in prouidendis equis, sed nunquā visus in Christi Ecclesijs. Quamuis enim nobilis saucià ex quotidiana inimicitia gereret conscientiam, ecclesias tamen pro audiendis missis aliquando frequētauit, & cubatū vadens, & surgens è lecto sese crucis signis, & salutationibus angelicis, ac quibusdam orationibus breuibus munire solebat. Cūque famulus de quo loquimur, omni tēpore, quo ceteri iuerunt ad fideliū ecclesias iste solus extra maneret, ac sēper in stabulo, vel hospitio, aut alibi se fingeret in domini sui negotijs occupari, suspectus ab eodem, positus est ad rationē quis & vnde esset. Cui respōdit. Dominē ne paueatis, fidelis vester fui, prout multiplici didicistis experientia, & fidelis vobis manebo; dēmō sum, sed non vobis nociturus. De quo nobilis aliqualiter, non tamē tantum, quantum debuit, territus est. Nam famulū istum potius æmulū temporalis lucri gratia, satis diu postmodum tenebat, & cum inferno pactum gerebat, licet omniquaque ei non crederet, quia prout experiētia didicit, in mortem vtriusque hominis istius nobilis seruus nequam machinabatur, sæpe tentando, an videlicet Dei protectione destitutus potestatem in eum habere posset. Accidit enim nocte quadam, vt famulus ille fictus, dormiente domino suo in castro in camera, ad eandem subitō & inopinatē pulsans clamaret. Domine, domine. Euigilans ille ait: Quid vis? Cui famulus. *Isa. 28.*

In in-

In instanti surgendo armis cingamini, quia inimici vestri Hallenses adsunt, & circumdant castrum. Noluit autem nobilis sine signo crucis, & orationibus solitis surgere, & iuxta audita se immediatè armis cingere, sed more solito signo crucis se muniens, & orationes consuetas complens, se induit, & ad extra prodiens filium mendacij tunc reprehendit. In quo miser prout potuit falsitatem tergiuersari cœpit, & tamen vt tandem fassus est, mens eius in exeundo fuit, vt ecclesiastico more nobilis se non muniens, iam spiritualibus spoliatus, inuaderetur velut inermis à dæmone. Tandē tamen, licet diu inuitus sustineret dæmonē, Christi sacramenta sumendo in confessione, & Eucharistia, illæsus corpore, & rebus meruit à dæmone liberari. Tempore Cōstantiensis concilij in diœcesi Bambergensi, cum quodam satis maturo viro, diuitijs mediocri & honesto conuersationem habere cœpi. Primùm enim quia protunc inexpertus iuuenis prædicator fui, ad quædam dicti viri, & ad apparatum exteriorem in vestitu, & gestu solum conspiciens, me prophetam meo tempore reperisse existimabam. Nam quomodo nocturno surgeret tempore ad orandum, qualiter aliquando in operibus misericordiæ Dei recipisset Angelum, quomodo idem sibi futura quædam & alijs occulta reuelasset, tam deuoto, & verisimili perorabat stilo, vt ferè persuaserit, quòd quasi Deum viuentem eum esse crederem. Verùm quia vix possibile est multa loquentem se qualis sit non prodere, vitam & mores dicti hominis an vera forent & sancta considerauí diutinè, & aliunde informatus à quadam, credo, Dei famula, & veterana virgine, ni fallar, reperi hominem grauiter deceptum per sibi alloquentem secretò malignum spiritum, quē tamen

Nota virtutē signi crucis & orationis etiam in malis.

Vir quidā præ se ferens maturitatis & honestatis speciem à dæmone illuditur.

tamen Dei angelum esse credebat satis firmiter. In consuetudine siquidem habuit cum mecum ad alloquendum de bonis venisset, signa hypocritarum, vt Chrysostomus notat, ostendere, videlicet, sub typo diuini zeli proximorum vitam rodere, clero grauiter detrahere, se multum reputare, & de morte futura statim cuiusdam, quem non expressit, magni principis coram me vaticinari, & literas quasdam quę fomenta prætendebant cuiusdā grauis odij impersuasibiliter ad instinctum dicti spiritus apud se seruare, & plura similia facere non destitit, quibus perceptis à viri huius societate me absolui velutà dæmonis decipula. Qualiter autem vitam finierit mihi non constat, qui postmodum locum, & patriam eandem non multum inhabitaui. Sunt præterea pauci anni transacti, quòd circa tempora Pisani concilij me viuente in ordine, in diœcesi Constantiensi Beghardus fuit, seu fratricellus merè secularis Burginus nomine, huic eremū ibidem intrauit, in eodem victu & vestitu sibi austerus valde extitit, orationi & contemplationi multum, vt videbatur, incubuit, & in his reuelationes, sed heu, illusorias, à maligno spiritu sub similitudine angeli lucis habere cœpit, quibus quod peius erat, etiam nimium credidit. Nam ex visionibus istis regulam quandam, & nouam religionem cudit, & eandem discipulos exinde, velut Beatus Antonius esset aut Pachomius docere cœpit: tam rigidam & austeram vitam in dicta regula scripsit, & in se, & in suis seruauit, vt nisi pertinacia, & inobedientia accessisset, veri & boni angeli instinctus intercessisse videretur. Nam vnà cum suis discipulis nouæ religionis cultor & auctor captus per episcopum Constantiensem, & examinatus, repertus est tam cæcam & proteruam habere mentem,

Signa hypocritarum.

Beghardus quidā reuelationibus illusorijs deceptus.

mentem, vt etiam si dominus Apostolicus & Dei Ecclesia regulam quam reperit condemnaret, non se, sed errare tales omnino crederet. In qua pertinacia perseuerans, per inquisitorem iudicio seculari traditus, ab eodem incineratus est rector cum regula. Viuebat paulò antea quidam purus laicus Nicolaus nomine. Hic in linea Rheni circa Basileã & infrà, primùm velut Beghardus ambulans, à multis, qui persequebantur hæreticos, de eorundem hæreticorum numero quasi vnus habebatur suspectissimus. Acutissimus enim erat, & verbis errores coloratissimè velare nouit, idcirco etiam manus inquisitorum dudum euaserat, & multo tempore. Discipulos igitur quosdam in suam sectã collegit: Fuit enim professione & habitu de damnatis Beghardis vnus qui visiones & reuelationes in prædicto damnato habitu multas habuit, quas infallibiles esse credidit. Se scire affirmabat audacter, quòd Christus in eo esset actu, & ipse in Christo, & plura alia, quæ omnia captus tandem V Viennæ in Pictauiensi diœcesi inquisitus fatebatur publicè. Sed cùm Iacobũ & Ioãnẽ suspectos in fide, & sibi conscios suos speciales discipulos ad iussum ecclesiæ eum inquirenti nollet dimittere, nisi per ignem, & repertus in multis à vera fide deuius, & imperswasibilis, secularium potestati iustè traditus est, qui eum incinerarunt. Vides igitur quàm impossibile sit mẽtalibus orbatos oculis semel à via catholica, deuios de se ad domum reuerti animæ, quæ est catholica ecclesia.

Alter Beghardus fictis visionibus dimẽtatus

Idem dicunt hæretici huius temporis.

De Vrsu

De Vrsis quibus tyranni assimilantur. Quantum oratio communis valeat, & opera priuata misericordiæ ostenditur in monialibus peruersis, & in femina perplexa mirabiliter in causis matrimonij.

CAPIT. III.

AB *Vrsis formicæ deuorantur, quos scilicet vrsos sanant, si ægrotant, vnde & ab vrsis sagacissimè quærunt ur infirmis.* Quomodo per formicas simplices & boni fideles intelligi habeant iteratum est sæpius, nunc verò qui sint vrsi insidiantes talibus subinferendum est. Vrsi siquidem nomine tyranni vel persecutoris proprietas in sacro eloquio designari solet. Vnde per Nabuchodonosor regis Chaldæorũ sæuitiã, qua Hierosolymitas persecut⁹ est, & Hierusalẽ destruxit, vrsus insidiãs Threnorum tertio vocatus est. Vbi in persona sanctæ ciuitatis Hieremias sic plangit: Concluſit vias meas lapidibus quadris, semitas meas subuertit, vrsus insidians factus est mihi, leo in absconditis. Semitas meas subuertit, & confregit me, posuit me desolatam. Et Salomon Prouerb. 28. apertiùs dicit: Vrsus esũriens princeps impius super populum pauperem. Mali autem domini tunc ægrotant, cùm iniustam potentiam in subditos exercent, quia omnis passio inordinata animæ, eius est infirmitas. Sæpe tamen diuina ordinatione disponitur, vt post mulctatam plebem tyranni propriam agnoscant malitiam, à cœptis resipiscentes persecutionibus, quasi iam sanati sint omnino. Sicut legimus 4. Reg vltim. & 2. Paralip. vltimo.

Sedechias primò persecutor prophetarum grauissimus, postmodum in Babylone memor de verbis sanctorum prophetarum, quos deriserat, in carcere compúctus orauit humillimè: Domine, inquit, Deus omnipotens, peccaui, super numerum arenæ maris multiplicatæ sunt infirmitates meæ. Incuruatus sum multo vinculo ferri, & nō est respiratio mihi, quia excitaui iracundiam tuam. Et nūc flecto genua cordis mei, precans à te bonitatem domine. Per quæ verba, & alia quæ ibi sequuntur, à Deo meruit per regem Babylonis exaltari super omnes reges secum existentes in Babylone.

Oratio Manasse regis Iuda.

PIG. Putabam ego ex persecutionis sæuitia deteriores fieri, quos tu asseueras effici aliquando meliores. Nam iniustè tyrannidem exercere in innocentes, maioris criminis reum constituit.

THEOL. Quantum est ex natura persecutionis ita est, vt affirmas, sed quia pietas iubet Christiana orare pro persequentibus & calumniātibus nos, exinde multis confertur prima gratia, quemadmodum patet primùm in oratione quam Christus clamore valido ad patrem fudit pro se crucifigentibus, qui exauditus est pro sua reuerentia. Vnde sermo statim subiungit euangelicus de multis, qui cum Centurione compuncti tunsis pectoribus reuertebantur in Hierusalem à loco Caluariæ. Et de Apostolo Paulo sermo habetur beati Augustini dicentis. Si Stephanus pro inimicis non orasset, ecclesia Paulum non haberet. Quantum autem communis & priuata oratio valeat, noscere poteris in eo quod sequitur. Sunt vix nouem anni trāsacti quòd monasterium sororum nostri ordinis ad sanctam Catharinam in Nurenberga reformari debuit per magistrum ordinis eiusdem, qui protunc moram ibi traxit in nostro conuentu. Cui refor-

Mat. 5.

Heb. 5.

Luc. 23.

Augusti. ser. 1. & 4. de sanctis, quæ vterque est de S. Stephano.

Communi multorum oratione impetratur cō

reformationi vna voce omnes sorores reclamabāt, & exinde per consanguineos totam ciuitatem in diuisionem ponebant, quibusdam dicentibus quia bona est, alijs verò dicentibus nequaquam, sed nouitas est perniciosa. Multis igitur mensibus in hac materia laboratū est, vt in pace sanctū perficeretur opus, sed propter contrarias de hoc opiniones consulum dictæ ciuitatis negotium dietim protelabatur. Misit interea magister ordinis pro vndecim sanctis reformatricibus, quę venerūt de reformato monasterio, & potius furtim, quàm apertè in sororum sanctæ Catharinæ monasterium intromittebantur, propter timorem quorundam ciuium, sine quorum consensu nihil fieri poterat efficax. Consulatus igitur dictæ ciuitatis concluſit hanc sententiam, quod sorores sanctæ Catharinæ reformari deberent ea reformatione, quæ in eis incœpta erat, si & pro quanto ad hanc reformationem inuitæ non fierent voluntate. Hoc audientes nos, qui onus belli contra iras dæmonum portauimus, ferè desperabamus de perfectione sanctæ reformationis, quia notum fuit cunctis, quòd nulla sororum voluntaria fuit. Vnde in tam desperato apud homines negotio, ad Deum per orationes publicas currendum esse decreui. Et quia quotidie protunc in Aduentu domini prædicaui, illa die, qua nuncij consulatus voluntatem sororum experiri publicè debuerant, ego in prædicatione ita sub breuibus populo dixi. Boni pueri vobis constat quomodo pro reformatione sororum sanctæ Catharinę pro nunc laboratur, de qua hactenus nullam in ambone mentionem feci, nunc igitur peto vt singulę personę hic præsentes orent altissimum, quatenus in tali negotio fiat voluntas beneplaciti omnipotentis Dei. Deinde facto prandio venerūt

sensus monialium in reformatione.

ad monasterium nuncij consulatus, vota inuitarum ad reformationē audire volentes, nobis præsentibus, qui ex parte magistri ordinis missi eramus: Fuerunt autem nuncij consulum quidam displicentiā in ipsius reformationis modo habentes. Cumq; requisitæ sorores super earum consensu ad partē se contraxissent, vix finita morula per quam Psalmus Miserere mei Deus dici posset, spiritu Dei afflante, omnes in reformationem consenserunt. Vnde venientes ad nostram & nunciorum præsentiam cum lachrymis & genuflexionibus se reformationi obtulerunt. De quo vltra modum gauisi nos fuimus, & aduersarij cōfusi. Et quia negocium sanctum consulatus in arbitrio sororum posuerat, quod iam mutatum sensit in melius, idcirco cōclusionem hanc pro viribus executioni demādauit ad plenum, sicque locus ille hodie totaliter reformatus est. Viuebat præterea nuper in ecclesia Magūtina in summo canonicorum præpositus, clericus solo nomine, & nobilis, sed in armis miles, in vestitu stipendiarius, moribus per omnia dissolutus, qui licet de altaris latissimis viueret beneficijs, horas tamē canonicas, velut toxicum, fugit. Corpore autem adeo decorus extitit, vt imperatrix, quæ hodie viuit, referatur dixisse, se pulchiorem non vidisse virum. In præfata igitur vita aliquandiu viuens in multorum scandalum, nullius hominis hortamenta nec correctiones curauit. Hunc igitur Dei manus inopinatē lepra tetigit, quæ dictum nolenti hominum conuersationem abscidit, & in domum quandam sibi propriam Maguntiæ trusit, vbi manens multo tempore impatientia plenus, & Dei timore vacuus, factus est tandem tam deformis corpore, vt secundum in leprosorio parem non haberet. Deinde digitum Dei adesse sentiens,

Canonicus vitæ peruersæ conuertitur precibus & elemosynis matris

Exod. 8

sentiens, corde contritus & ore, primò suæ vitę facinora confitebatur cum tantis lachrymis, vt omnium mentes staperent, qui virum præagnouerat, patientia denique tanta vsque ad mortem dotatus est, vt quandocunque confessor suus frater Heinricus de Confluentia, sacræ Theologiæ professor nostri ordinis eum visitaret (qui etiam mihi præsentia retulit) non ab eo peteret mortis accelerationem, vel dolorum quos multipliciter patiebatur immunitionem, sed orate Deum, inquit, pro me mi pater, quatenus diuina misericordia mea mihi peccata indulgeat, & in hoc seculo secet me, & vrat quamdiu sibi placeat. Et in hac patientia tandem in pace requieuit. Quæsiui autem de * circunstantijs viri, vnde tantum donum infami isti clerico prouenerit: Et responsum accepi, quòd matrem nobilem mutum Deo deuotam habuit, quæ visa & audita filij dissolutissima vita, vota, preces, & eleëmosynas velut pro mortuo ferè funere deo offerre consueuit, & pro eo tanquam pro filio perdito ab alijs ista fieri procurauit, quousque velut alter paralyticus in lecto iacens, carnalium voluptatum insensibilis, alienis fide & meritis sanatus fuit. Rem etiam gestam infra octo annorum spacia me teste noueris. Est in diœcesi Basilienssi hodie femina Deo deuota, pauperibus larga quia plena operibus misericordiæ, secundum seculum non infimi status, sed cuidam viro iuncta matrimonialiter modis iam dicendis. Hæc quia pulchra fuit in suę iuuentutis tempore, & sub nullius regimine, ab multorum virorum astutijs, velut ab vrsis formica deuorata est: nam vltra quàm credi potest, miserabiliter animam perdidit diuersis & incompatibilibus matrimonij contractibus præpediente iuuenili insania:

* *c.d circũstantibus viris.*

Adultera & perplexa in causis matrimonij clãdestini precibus & eleëmosynis à Deo illuminatur ad vitandũ adulterium.

Diu hanc latuit quot laqueis compedita iaceret in potestate diaboli, reti eiusdem inuoluta, tandem tamen ex operibus, credo, misericordiæ, quibus semper insistebat, illuminata est aliqualiter circa annum ætatis suæ tricesimum sextum. Me autem prædicante in prædicta diœcesi consilij gratia ad me venit post multos, quos præconsultos habuerat, qui, vt expertus sum, animam feminæ fatuis consilijs non iuuabant, sed potius interemerant, vel neglexerant. Cumque fletu tanto inundaret vt Magdalenã alteram credidisses, nisi quod ad pedes peccatoris non procidit, & ego quid haberet tristitiæ ab ea quærerem, tandem subiunxit. Pater ego peccatrix parata pœnitere omnibus modis mihi possibilibus, & satisfacere, quatuor viros habui, & quem nunc habeo non est meus, cum his omnibus per verba de præsenti contraxi, & ex his viuentes tres hodie supersunt. Quibus auditis satis obstupui, sciens quod talibus perplexitatibus summam oportet dare operam, si enodare quis quempiam velit. Vnde inuestigata diligenter causa quam prius nescieram, didici quod de omnibus viuentibus difficultas aderat, nam de mortuo, si quod fuit ligamentum, illud cum vitæ termino solutum erat. Primum enim virum ex viuentibus percepi anteà cum quadam contraxisse, licet clandestinè, & ita in foro conscientiæ ab eodem liberam esse. Cũ secundo clandestinè etiam contraxerat, & cõsummatum fuit matrimonium carnali opere, sed ipsa hoc periurio negante coram iudice ecclesiastico, diuortiata est ab ipso viro secundo. Cum tertio verò postmodum contraxit in facie ecclesiæ, cũ quo iam domicilium habuit, & natos quosdam. Et quid inter hos duos consulerem, vt anima adulteræ salua fieret, anxius valde fui. Erant enim ambo viri animosi

animosi ad arma nutriti, rebus ditati, amicis vallati, ad incontinentiam proni, & iuxta communē existimationem in conscientijs valde lati. Vnde vidi quòd quamuis iure fori femina vxor esset tertij, non tamen iure poli, sed tantùm secundi, à quo periurio mediante ipsa diuortiata extitit. Et quodcunque iuberem, videlicet, manere cum tertio, vel redire ad secundum, aut ab vtroque se secernere, in foribus semper aderat ex vna parte aut verisimile homicidium, aut feminæ adulterium, aut alterius mortalis criminis periculum. Nam si iubere volui reditum ad secundum, sequebantur hæc inconuenientia verisimiliter, videlicet, primò quod zelotypia motus tertius secundum via facti inuaderet, & occideret. Secundò quòd femina cum secundo manere nequiret, quia diuortij celebratio obstitit facta in iudicio ecclesiæ, quamobrem omni iure humano eam tertius à secundo obtinere poterat, immo excommunicare. Tertiò, vita feminæ sic fuisset in periculo vtrinque, dum ille tanquam periuram, vel iste velut adulteram trucidare valeret. Sileo de nota infamiæ super facto iuramento, quod periurium esse nemo nisi ipsa, & fortasis secundus sciebat, quod propter contractum clandestinum probare contra eam non potuit, nec feminæ crederetur verbis si sese in hoc infamaret. Si denique ex aduerso feminam sinebam manere cū tertio, sequebantur mala animæ in ipsa deteriora, quia quotiens à viro tertio cognoscebatur, totiens adulterium commisit, non suo marito in hoc obediendo, quamquam ipse hoc exigere posset, quem periurium putatę vxoris latebat, non autem ipsa vice reciproca, quæ impedimentum non ignorabat. Et si suadere volebam, vt cum tertio velut soror eius casta maneret, hoc quidem

Nota casus perplexitatem.

ipsa paratissimo subijsset animo, sed ipse velut incontinens iure exigendi debitum nullatenus carere voluisset, prout ex multis coniecturis videre poterã. Porrò si mediam viã feminæ consulere volui, videlicet, recessum ab vtroque, tã habitatione, quàm thoro, pericula multa intuebar obuiare, quia si posita esset in monasterio, tunc nullæ prudentes eam ad professionem recipere debebãt viro viuente inuito, nec ipsa periculo fraudulentiæ se exponere debuit. Si verò extra monasterium latentiam ei consulere volui, quod plus mihi placere cœpit, vt animam saltem saluare posset, terrebat me quòd pulchra facie, & sexu fragilis vix tuta castitate maneret, vel quòd tertius zelotypia motus fugientem letaliter inuaderet. Nescit enim iste femineus sexus fuga se, sicut masculinus, celare, vel tueri. Quid igitur assertiuè consulerem ad præsens non habui, nisi quòd pœnitenti respondi eam consolãdo, vt Deum sine intermissione pro sua liberatione inuocaret, eleëmosynas pauperibus (quia lucrosa valde fuit) pro se, & pro tertio viro erogaret, & quid sibi consuleré deliberatior factus, & similiter alij prudentes viri, parato animo omnino susciperet. Ad quæ verba consolata aliquantisper abscessit. Interea libros consului, quibus me iuuare non potui. Deinde Nurenbergam veniens plures diuini & humani iuris doctores simul collectos causã consilij adij, quibus paratum animum feminæ, & laqueos quibus perplexa esset patefeci: sed responsum nullũ habere potui decisiuum, propter pericula, quæ hinc inde adesse videbant quacunque via attentata. Postremò tamen sanctæ memoriæ abbas sancti Ægidij beati Benedicti ordinis, magister Heinricus, qui in seculo doctor iuris existens, & mundũ paulò antè reliquerat, ob reformationis

nouellæ

nouellæ opus factum in dicto monasterio. Bono, inquit, ad me, estote animo: Si femina tam boni est propositi, & adeo pia in pauperes, ac dotata donis, quæ de ea dixistis, mihi credite, ipsam Deus illuminabit, vt videat quid faciendo in statum ponatur salutis. Redij interea ad feminam, & vltimum modum fugæ supratactum sibi suasi. Ad quem cum se præpararet, de quo tamen mihi periculum non modicum corporis, & sibi maius, & fortè alijs imminere poterat, affuit diuina gratia quę quęstioni difficillimę solutionem dedit facillimā. Sibi enim incidit, vt quotiescunque vir tertiùs debitum exigeret, ipsa se per huiusmodi obedientiam lethalem infirmitatem contrahere fingeret, & ne id mendacium esset, ad animæ infirmitatatem hoc mente-tenus apud se retorqueret, ex qua infirmitate animæ, scilicet per mortale crimen, certum est secundum nostram fidem quemque nedum animæ, sed etiam corporis perpetuam mortem subire. Ita fecit vt cogitauit, & diuina arridente gratia, vir prius incontinens feminæ compati cœpit, quam in alijs veracem sæpe esse didicerat, & vsque modò iam annis plurimis eam tantummodò vt sororem habet intactam, nec de adulterio viri quicquam aliunde malè audiui. Audiens ego hanc castimoniæ nouam & delusionem piam, atque raram practicam, lætus ita fieri permisi, ex qua nulla iam sequebantur inconuenientia, quinimmo virum quem tanquam vrsum prius habuit, iam velut ouem Ioseph in castitatem deduxit. *PIG.* Cur laudare audes feminam in eo quo mendacium dixisse videtur, & fictè ambulasse? Cum enim fœtus plures à viro præhabuerit, & obediens ei non lethaliter vexaretur, mendacij rea sui videtur. *Psal. 79.*

THEOL.

THEO. Verba femine veritatem continebant & sonabant, non tamen ad cuiuslibet hominis intellectum. Certum enim fuit quod obediẽdo vtriusque hominis mortem incurrere meruit, primum animæ per adulterium, & corporis pariter & animæ post finale iudicium perpetuam mortem habuisset. Nec semper mendacium quis loquitur, cũ ab eo veritas aliqua obticetur, nec fictio quæuis mendacio coæquatur. Et quid si scriptura sacra obstetrices laudat Hæbreorum de zelo clementiæ, quem in deicolas habuerunt, nõ in falsitates quas expresserunt? Ita & hæc femina plurimum est cõmendanda, quæ die noctuque extra thorum constituta legitimum, sed in eadem domo cum viro alieno habitans, tantum Dei præceptum in adulterio transgredi metuebat, vt viri induta animo, vsque modo multis annis iam vitam castam ducat. Minus insuper miraberis quod retuli exemplum, si simile factum à sancto viro commendatum audieris. Refert enim Sanctus Heraclites vir (vt inquit Vincentius in speculo historiali lib. 18.) religiosissimus, qui in libro suo, quem paradisus, intitulat, scribit ad Lausum episcopum de quadam nobilissima Corintha & Christianissima virgine, & pulcherrima, quam cùm iudex paganus nullis minis à voto castitatis mouere valeret ad sibi consentiendum in Venereis, in lupanar hanc lenoni, vt trinos solidos dietim ab ea haberet, tradidit corrumpendam. Ad quam cùm viri plures stuprandi causa præallato precio accederẽt, illa vulnus quoddam in interioribus se habere dixit, cuius fœtorem si venientes ad eam, sentirent, horrore contagionis effugerent, vnde singulos miserabiliter precabatur, vt ei paucos dies ad quietem concederent. Interea dum orationes cõtinuas ad Deũ funderet, miser-

Exod. 1.

Cap. 64. Heraclides in historia Lausiaca, cap. 148.

misertus ei Deus, & quidam iuuenis Christianus media nocte quinque ei solidos attulit, virginem consolabatur, & ei persuasit, vt vestibus exuta proprijs, iuuenis indueretur vestitu, & ita abscederet, ipso manente. Quod & factum est. Nam in crastinum veritas apparuit, & iuuenis à bestijs deuorandus per iudicem traditur, & tam pro sua quàm pro virginis salute, duplici martyrio coronatus est. Hoc enim exemplum multinuba præfata femina in quadam prædicatione audierat, & exinde suam castitatem tuita est modo suprà expressio.

Exemplū in cōcione auditum monet dictam feminā ad castitatē eo modo seruandā.

Quantum viri cauere habent à mulierum familiaritate, & blanditia. Quomodo sexus non est vituperandus in feminis sed vitium. Et duæ dantur causæ, cur vir excellit feminam, & quare plus viri auisantur, quam femine.

CAPIT. IIII.

Philomena formicas & earum oua quærunt auidè, vt comedant, quia ex his conualescunt ægrotæ, & sonoræ efficiuntur. Est autem (vt dominus Albertus lib. 23. de animalibus tradit) Philomena dicta à philos, & menos, quod dulce sonat, quia amat cantus dulces: vel dicitur à philos & mene, quia dum cantu cum alia contendit, potius vitam exuit, quàm cantum victa deponat, nam rostro & collo omne ferè genus musicæ effigiat, & sese nonnunquam cantibus necat: In qua aue suari, & cupidi principes & viri designantur, qui verbis persuasorijs, & dulcibus, vel astutis simplices premunt in rebus,

rebus vel in anima veluti inermes formiculas, & eorum fructus. Quod beatus Hieremias causator vice domini Hierem. 5. dicens. Inuenti sunt in populo meo impij, insidiantes quasi aucupes, laqueos ponentes & pedicas ad capiendos viros. Sicut decipula plena auibus, sic domus eorum plenæ dolo, ideo magnificati sunt & ditati, & præterierunt sermones meos pessimè, causam viduæ non iudicauerunt, causam pupilli non direxerunt, & iudicium pauperum non iudicauerunt. Et de similibus Ezech. 33. dicit propheta. Auaritiam suam sequitur cor eorum, & est eis quasi carmen musicum, quod suaui, dulciq́ue sono canitur. Quod autem verba dulcia hominum æquipolleant sonis dulcibus docet Ecclesiasticus 40. vbi dicit. Tibiæ & psalterium suauem faciunt melodiã, & super vtraque lingua suauis. *I C.* Nunquid non meritò vice reciproca simile facit verbis oris sui dulcifluis mala mulier ad decipiendum viros improuidos?
THEOL. Faciunt quidem hoc mulieres, sed deceptionis arte alia, non sicut viri, qui sæpe post dolum & fallaciam vtuntur tyrannide & potentia. Vnde aduersus tales Salomon filium præaduisat. Prouerb. 5. dicens. Ne intenderis fallaciæ mulieris, fauus enim distillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius, nouissima autem illius amara quasi absynthium, & lingua eius acuta quasi gladius biceps. Et iterum ibidem 6. Conserua fili mi præcepta patris tui, vt custodiant te à muliere mala, & à blãda lingua extraneæ. Nõ concupiscat pulchritudinem eius cor tuum, nec capiaris nutibus illius. Et apertius ibidem 7. dicit. Dic sapientiæ soror mea es, & prudentiam voca amicam tuam, vt custodiat te à muliere extranea, & ab aliena quæ verba sua facit dulcia; Irretiuit enim

enim vecordem iuuenem transeuntem per plateas multis sermonibus, & blanditijs labiorum protraxit illum. *PIG.* Non nouiter, sed dudum cū in sacra scriptura talia contra feminas præauisando virilem sexum audiui, animum meum tale pulsauit dubium: Cur non plus sexus fragilis muniatur in sacris literis, vt sibi à virorum dolis caueant, quā masculinus, quem tamen constat animo esse constantiorem? Præterea cùm circa monasterium nostri ordinis quędā in Colūbaria mētio apud sorores nostri ordinis fieret de beato Ioanne Chrysostomo, & de quibusdam alijs sanctis, qui sicuti dicit scriptura satis inuexerūt contra feminas; audiēs hoc sanctimonialis quædā sciola grāmaticæ, irascēdo dixit: Vos viri multa nimis scriptitādo protulistis contra nostrum sexum fragilē, si nobis facultas scribēdi, & dicendi, velut vobis, affuisset, vicē reddidissemus dudum fidelitati vestræ. *THEOL.* Vt ad secundum primò responsum habeas, scito quòd nullus prudēs in sexum femineū quicquam mali inuexit, quem à Deo bonum esse creatum nō dubitauit. Vnde in scriptura sacra, vbi à mulieribus præmonemur, penè semper adiectiuum malitiæ aliquod nomini mulieris adiungitur, vt in libris sapientialibus palam est. Prudenti itaque stilo beatus Iob vsus est, quia è domo tota vnica per diabolum relicta persecutrice, sic eidem respōdit: Quasi vna de stultis mulieribus locuta es, quia sexum reprehendere noluit à Deo creatum, sed stulticiam mulieri annexam. Pari modo alij scriptores ecclesiastici vbi cauere iubent à feminis de vago scorto, procaci meretrice, vel de malo alio notant hāc quam detestantur. Ad primam autem noueris quæstionem, quòd quinque ex causis viri amplius à feminis, quàm istæ ab illis præmoneri solent, quia

Proteruū femineæ responsū.

Quinque causæ cur in scriptura sacra viripotius præmonētur à feminis cauere, quā femineæ à viris.

quia Deo natura sunt propinquiores, ideo fœdati turpius inficiuntur: corpore & anima sunt liberiores, ideo tanquam vagi facilius decipiuntur: complexione sua sunt calidiores, ideo malè citius inflammantur: corpore sunt elegantiores, ideò à feminis velocius affectantur: & gradu & officio eminentiores, ideo alij malo eorum exemplo plus scandalizantur. 1. Primò dico sunt Deo natura propinquiores viri quàm fœminæ, propter quod dicit Apostolus 1. Corint. 11. Volo autem vos scire quòd omnis viri caput est Christus, caput autem mulieris vir, caput verò Christi Deus. Et iterum. Vir quidem non debet velare caput suum, quoniam imago, & gloria Dei est, mulier autem gloria viri est. Non enim vir ex muliere est, sed mulier ex viro. Etenim non est creatus vir propter mulierem, sed mulier propter virum; Vbi glossa. Vir dicitur esse imago Dei, quia principaliter creatus est ad imaginē Dei, in quo naturaliter amplius, quàm in muliere viget ratio, quasi ipse sit ratio. Secundò, viri corpore & animo sunt liberiores, quia dominium penes eos residet, vnde stare & ambulare possunt vbi & quādo volunt loqui cum quibuslibet. Libertas verò quando in abusum sumitur multis occasio est peccati. Quòcontrà Genesis tertio mulieri primæ à Domino dicitur; Sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui. Et 1. Petri 2. Quasi liberi & nō quasi velamen habentes malitiæ libertatem, sed sicut serui Dei. Tertiò, viri complexione sua sunt calidiores, ideò malè citius inflammantur. In cuius argumentum à sensu contrario tertij Regum primo, de Dauid dicitur vetulo: Cumque cooperirentur vestibus, non calefiebat, & per consequens per Abisac adolescentulam pulcherrimam in sinum viri positam non tentabatur ipse, quem tamen antè solo

Gloss. ord.
1.
2.
3.

teè ſolo viſu diſtantem, inter plures vxores viuentem, inflammatum fuiſſe conſtat iuuenili ætate, & virili, vt in Berſabee patuit. Vnde in pſalmo cantatur: Lumbi mei impleti ſunt illuſionibus, & non eſt ſanitas in carne mea. Quartò, viri feminis corpore ſunt elegantiores ſtatura, proceritate, & in artuum pulchritudine. Cuius ſimile creator in ōni ferè animalium ſpecie videtur poſuiſſe, vt ſemper virum eminentiorem, immo & pulchriorem creauerit: ſicut patet in pauone, phaſione, anare, colūbo, & in alijs multis. Huius rei gratia de primo viro ſpecialiter dicitur Geneſis primo. Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtrā, vt præſit piſcibus maris, & volatilibus cæli, & beſtijs, vniuerſæque creaturæ, omniſque reptili quod mouetur in terra. Quintò, viri gradu & officio ſūt feminis eminentiores. Vnde 1. Timot. 2. Mulier in ſilentio diſcat cum omni ſubiectione: docere autem mulieri non permitto, neque dominari in virum, ſed eſſe in ſilentio. Adā enim, ſubdit, prius formatus eſt, deinde Eua: Et Adam non eſt ſeductus, mulier autem ſeducta in præuaricatione fuit. Cūm igitur, vt audiſti, philomenæ voraces animarum per verba dulcia decipere ſoleant in vtroque ſexu, idcirco vterque omni diligentia ſibi caueat ab altero, ne quo ad animam deuoretur. Tempore quo triceſimū annum attigi vel circiter, ſteti quodam in loco aliquanto tempore prædicando, & confeſsiones audiendo: de cuius ſigillo nihil pandam, Deo duce. Venit protunc in mei noticiam virgo quædam, corpore & animo, quæ meis conſilijs vtebatur frequenter in his quæ ad ſalutē ſpectabant animæ. Nam de labore manuum viuebat, ſatis pauperculam vitam quo ad bona temporalia ducebat propter Chriſtum, & quia ingenio ſatis ſubtilia

2. Reg. 11

Pſal. 37.

4.

5.

Virgo non fugiēs familiaritatem viri corruit in formidationē.

subtilis extitit, & affecta verbo diuino, instinctus quosdam & reuelationes habebat specietenus satis pulchras, & scripturæ sacræ consonas, sed quo spiritu nescio. Quod in dubium verto ideo, quia, vt postmodum didici, clam vinum, & libertatem nimis diligebat. Credulus satis statim aliquando pro tunc fui talibus, vt verum fatear, & meam iuuenilem stultitiam. Nam gaudebam plurimum, si
al. meo. quando reperi personam * in eo videre deuotam, quam audiui in sua deuotione aliquid noui diuinitus percepisse, & his quadam curiositate allectus, animum dabam feruentius, quàm indubitatis aliquando scripturæ passibus, licet eisdem ex Christi gratia nunquam dissenserim. Verùm quia prædicta virgo sub nullius fuit obedientia, liberè incessit, quô libebat, semper tamen sub virtutis specie, sine qua nemo religiosus decipitur, & exinde peregrinari in suum malum ad quendam beatæ virginis locum omninò voluit, & obtinuit. Viuebat eodem tempore in loco quidam religiosus, heu solo nomine, & sacerdos, & verbis amatorijs, & incontinentia plenus, & animarum perdendarum aucupijs gnarus, qui in itinere coniunctus virgini, de verbis venit ab obsequia, de obsequijs ad amicitiam, & in tali familiaritate virgo misera iam in faucibus erat se deuorâtis dęmoniacæ philomenę. Exinde enim ipsa totaliter philocapta est anima in verbis & gestibus viri primùm: deinde ex frequêtia aditus per eum stuprata est, de quo tam indiscretè doluit, puta de thesauro irrecuparabiliter iam subtracto, vt se gladio interimere voluisset, nisi è manibus fuisset ereptus corruptoris. Ad me igitur consilij gratia venit, quę non sequebatur, sed profundè nimis fauces dæmonis intrauerat. Nam iussi vt virum se adire permitteret nullatenus, & eidē

ipsa

ipsa nequaquam necloqueretur, necappropinquaret, sed iuxta Apostoli sententiam, in bello hoc fugam pro summis armis eligeret: Fugite, inquit, fornicationem: fugi, & nihil profeci, vel modicū. Vnde diuina vltione factum est, vt crescente amore hereos tandem femina vsum perdendo rationis phreneſin incurreret, à qua postremum liberata. Et quia vitam emendare, vt sibi bene consulebatur, renuit, à me & ab alijs prius animam eius diligentibus derelicta, vitam nescio qualem, satis diu cōtinuauit. Ipse verò defloratorstatim graui percussus infirmitate, facinora sua agnouit, &, vt verè credo, ex corde pœnituit: & ita omnibus ritè sūptis ecclesiasticis sacramentis vita functus est tam in bonis suæ prædestinationis signis, vt in lecto ægritudinis similia nunquam agnouerim, in quoquam morituro. Credo enim quod diuina clementia præterita bona viri respexerit, quæ, vt mihi constat, Deo deuotè seruiendo, & iunior existendo antèà aliquando multis annis continuauerat.

1. Cor. 6.

defloratorvirginis percutitur infirmitate.

Quomodo Formicaleon, & tigris hypocritas designat & hæreticos. Et datur intellectus cuiusdam pernicioſiſſimæ hæresis quæ currit hodie, atque duo modi ostenduntur quibus dæmonum voluntas & potestas coarctatur.

CAPIT. V.

FOrmicaleon cibum formicarum rapit, & edit in hyeme, quia æstate improuidus, nil sibi de cibo reseruat. Quid autem sit formicaleon, seu myrmicoleon, quod idem est, & quę eius natura, quidque

significet, ostendit beatus Gregorius libro quinto moralium exponens illud Iob 4. Perijt tigris, eò quòd non haberet prædam, dicens: Translatione septuaginta interpretum nequaquam dicitur Tigris, sed Myrmicoleon perijt, eò quòd nō haberet prædam. Myrmicoleon quippe paruum valde est animal formicis aduersum, quod se sub puluere abscondit, & formicas frumenta gestantes interficit, interfectasque consumit. Myrmicoleon autē Latinè dicitur, vel Formicarum leo, vel certè expressius, formica pariter & leo. Rectè autē formica & leo nominatur, quia siue volatilibus, siue quibuslibet alijs minutis animalibus formica est, ipsis autem formicis leo. Has enim quasi leo deuorat, sed ab illis quasi formica deuoratur. Et infrà. Hæc dæmonis & hypocritæ ostēdit similitudinē gerere. Nimirū apostata angelus in terram de cælis proiectus, iustorum mentes, quę bonorum sibi operum refectionem parant, in ipso actionis itinere obsidet: Cumque has per insidias superat, quasi formicas frumenta gestantes improuisas necat. Rectè autem myrmicoleon, id est, leo & formica dicitur, formicis enim, vt diximus, leo est, volatilibus formica: quia nimirū antiquus hostis sicut contra cōsentientes fortis est, ita contra resistentes debilis. Si enim eius suggestionibus assensus præbetur, quasi leo nequaquam tolerari potest, si autem resistitur, quasi formica atteritur. Alijs ergo leo est, alijs formica, quia crudelitatem illius carnales mentes vix tolerant, spiritales verò infirmitatem eius pede virtutis calcant. Hæretici ergo quia de sanctitatis præsumptione superbiunt, quasi exultantes dicunt, Myrmicoleon vel certè Tigris perijt, eò quòd non haberet prædam. Quem enim nomine Tigris Eliphas, nisi beatum Iob nota varietatis

Gregor. l. 5. moral. cap. 16.

Gregor. ibid. cap. 17.

Gregor. cap. 16.

signat

image
not
available

Ex odio introducitur meretrix in cubiculum pij sacerdotis ad ipsius famam deuigrandã

quod seminauit gratiosè, & per sanctitatem vitæ, qua se virtutum speculum exhibuerat, multorum animas suo creatori lucrifecit, & exinde fauorem magnum à populo acquisiuit, sed è diuerso à clericis, qui sui confratres esse debuerant in ecclesia eadem, odium valde magnum incurrit. Sui enim comparatione malorum clericorum vita sordescebat, qui cùm in aperto sanctum virum persequi non auderent, nec eum suo spoliare beneficio, & honore, in hypocrisi mendacium contra eum nefandissimum confinxerant. Nam occultè clauem vnam ad cameram viri sancti procurauerunt, & eo absente meretricem de die intromiserunt, eidem committentes, vt cameram ab intrà succenderet, & pro adiutorio de camera ad stratas clamaret: quo audito æmuli de insidijs surgendo quomodo meretrici succurrere vellent, subiunxerunt, cum præmio præpromisso. Ita per ordinem factum est. Nã quando meretrix in camera iam accensa clamauit, de insidijs clerici accurrebant, sæcularium viciniam pro adiutorio inuocantes. Cumque in camera vidissent meretricẽ, tota boni viri denigrata est fama, & ita cedere famæ, & loco oportuit innocentem. Tandem finito multo tempore principalis auctor huius nequitiæ in extremæ infirmitatis articulo, id sacerdoti est confessus, qui eum absoluere noluit, nisi famam publicè restituret. Vnde conuocatis testibus fide dignis in confusionem suam nequam iste, ne in æternum poneretur ruborem, fassus est causam, & ordinem proditionis præfatæ, sicque primùm innocentis famam recuperauit. Reperiuntur præterea hypocritæ de simplicibus hominibus, vel simulatores amarissimi nonnunquam. Sunt enim tres anni vix transacti, quòd in ciuitate Ratisponensi fuit quidam veteranus

ranus vir, qui mendicum se simulans & in extrema paupertate constitutum, pallidus in facie, dorso recuruus, macilentus totus & miserabilis corpore videbatur, sed tantas diuitias habuit in occulto, & in annuis Renensium florenorum reditibus, vt mihi veraci relatione ostendebatur, quod de tanta rerum copia nobilis aliquis, vel miles Germaniæ suam personam nutrire potuisset honestè, & tamen his non contentus, tam miserabiliter vixit mendicando, vt vix aliquis eum intuens, à collatione eleëmosynæ se continuisset. Vnde dominus Archidiaconus Barcinonensis qui de eo cum magna impatientia loqui audierat, me præsente eidem mendico ignoranter denarium in eleëmosynam dedit. At ego. Scitis, dixi, cui eleemosynam datis? Respondit. Mendico. Cui respondi. Immo ditiori fortè huius vici, iste enim est hypocrita, de quo audistis. Tunc ille mendicum verbis satis primùm modestis, deinde ad iram prouocato mendico, eum acerbiis verbis flagellare cœpit, sed nihil profuit. De ore enim extraxit, quem ibi absconderat, vel osculatus est prædictum denarium mendicus, collatori restituit, & à præsentia nostra protinus de choro fratrum, vbi hæc acciderunt, fugit. Præterea fide dignorũ relatione didici, nostro tempore fuisse virum quẽdam pecunijs antiquis refertum & infectum, receptum pro Deo in hospitale ciuitatis Constantiensis, qui cum dudum sibi occultasset ex auaritia magnam multitudinem denariorum puri argenti & veterni, deuenit ad extrema, & de farina auenæ sibi pulmentum impatientissimè clamabat præparandum. Quod cùm factum esset, sedit ægrotus solus more solito in lecto & loco micarũ panis minutatim spargere cœpit denarios, quos occultauerat in pulmẽtũ auenaceũ, & cum

De diuite qui mendicum se simulabat ex auaritia.

De alio mendico qui pecunias per auaritiã seruatas loco panis intriuit in pulmẽtum, et sic suffocatus est.

& cum cocleari auidissimè ori imponere, sicq; miser suffocatus est ilico. Insuper his inueniuntur hypocritæ longè deteriores, scilicet hæretici. Omnis quippe hæreticus est hypocrita in eo, quòd catholicum, & virtuosum se, qualis non est, simulat, sed non omnis hypocrita est hæreticus. Currit namque hodie, atque serpit in partibus Sueuiæ inter quasdam personas vtriusque sexus seculares & ecclesiasticas, religiosos & religiosas hæresis, & hypocrysis tam enormis, vt eam ad plenum, ne aures

c. d. audientium.

★ innocentum maculem, non exprimere audeam. Nam sibi licere asserit mentiri ad placitum, pacta nulla seruare, occidere etiam innocentissimum, etsi pater foret aut mater. Nunquam ieiunat, nisi vt in cibo non deprehendatur ab alijs, lacticinia, & carnes, cum quis comedit quadragesimali tempore, vbi potest occultè laborat in festiuitatibus ecclesię, otio vacat diebus alijs: Cæremonias omnes ecclesiæ tanquam opera animalium hominum, non spiritualium spernit cordetenus, & quod deterius est, virginitatis decus, abstinentias vestimentorum, & stratus duritiem, superstitiones corporales esse affirmat, & eisdem resignare docet. Solam perfectionem, & virtutem esse autumant in contemplatione quadam altissima spiritus, qui carnem & ossa non habet: cùm tamen ipsi, prout scio, non modò carnales sed bestialissimè viuant. Nam ad tantum perfectionis apicem se veniisse gloriantur, vt nihil eis pro peccato imputari valeat. Vnde summo pontifici, pro minimo ducunt, si quando non obediunt, vel alijs pastoribus ecclesiæ sanctę. Insuper in feruore coitus maris cum femina, vbi etiam secundum ethnicos ratio absorbetur, & homo bestiæ assimulatur, supremam contemplationem, & raptum excellentissimum dicunt consistere, ob

Hæresis pernicio-sissima authoris tempore quam hoderni hæretici totã resuscitarunt.

quam

quam causam sibi nutuò ad mutum in his obtemperant quando libet. In quam sectam, heu, multos occultè de numero nobilium, & ignobilium, de virginibus, & viduis traxerunt miserabiliter.

PIG. Vt sciamus huius quali originem, & quæ talium peruersorum signa sint & indicia, quisque eorum sit modus peruertendi, quæso edoceas, vt vitemus tales. Malum enim si nescitur, vix aut nullatenus vitatur. *THEO.* Reperi in libro manuali, quem pro sua persona, per totum dominus Albertus manu conscripsit propria, se eadem annotasse, videlicet, quòd suo tempore in Colonia fuit eadem hæresis, vnde puncta supradicta, ac articulos plures, quàm hic notauerim, manu propria præfatus conscripsit dominus, quos prætermisi, quia reuera tam sunt blasphemi, & subuertentes omnem rempublicam, & statum ecclesiæ totius, vt calamo eos manifestare erubesco. Nec in nequitia pares vidi in libris Augustini, Isidori, aut Guidonis quorũ quælibet cóstat latissimè scripsisse de diuersis hæresibus. Antiqua est igitur hæc pestis origine, ad libertatis spiritũ tendens. Si verò de vestitu quæris, habitu, scias, vniformi nõ vtuntur, sed quantũcũque pretioso, & dissoluto, aliquãdo se tegunt, aliquando verò plurimum vili, vtrunque pro loco & tempore, vt prodantur nullatenus. Nam eo ipso quo se credunt impeccabiles, sine omni timore sibi licitum putant omnem habitum, quem vt lateant crebrò variant, alioquin proderentur citiùs. Cùm simul sunt, si verba scire placet eorum, nonnunquam verbis vtuntur ad inuicem amatorijs, meretricijs, lenonum morem gerentes. Si verò cõuiuunt alijs, vltrà quàm credi valet verbis vtuntur subtilibus, comptis, sublimibus, spiritualibus, & metaphysicalibus, quantum sustinere potest

Manuale Alberti magni.

lingua Theutonica, adeo vt eos vix aliquis debitè intelligere posſit, etiam litteratus, quibus inoluuunt de ſpiritu, de abſtractione, de luminibus varijs, de perſonis diuinis, & de contemplationum gradibus altas ſententias. Vnde quidam libri Theutonicales ſermonum ſubtilium eorum malitiæ ſatis deſeruire videntur, qui de talibus loquuntur vocabulis, quos quidam, ni fallar, fatuè vel periculosè aut ſcripſerunt, aut ſcribi permiſerunt, aut ſaltem ab aliquibus Beghardis, vel hæreticis, qui certis honeſtis, & antiquis religionum doctoribus fictè aſſcripti eſſe videntur. Sub prædictis igitur verbis virus ſuæ prauitatis abſcondunt, & ſuæ malignitatis hæreticæ venenum propinant. Hi pro pede ſui erroris in ſuum reprobum retorquent ſenſum auctoritates iſtas Apoſtoli: Si ſpiritu ducimini non eſtis ſub lege. Ad Gal 5. non aduertentes quod ſtatim ſubditur: Manifeſta ſunt opera carnis, quę ſunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, quibus hi pleni ſunt. Deinde pro ſe allegant illud ibidem: Vos in libertatem vocati eſtis fratres. Non attendentes quod ſubditur: Ne libertatem in occaſionem detis carnis. Et ita vt finem iſtis demus aliquem, ad necandum ſimplices verbis ornatis vtuntur, toxicum mortis ibi propinatur, exercitia corporalia per eos vilipenduntur, ad meditandum, neſcio de quo ſpiritu afficiuntur, & ad opera carnis tandem omnes eorum diſcipuli deuoluuntur, licet ſicut tigrides plenæ virtutibus ſpecierenus tantummodo eſſe videantur.

Infamia

Infamia fœtori comparatur. Quàm periculosum sit feminis conuiuere. Quomodo hæretici tales solent seducere ad Spiritum libertatis. Quomodo viri maleficiantur ibi, & discipulos acquirunt defloratos.

CAPIT. VI.

Quamuis nidus formicarum odore bono redoleat, tamen si super eo ligna noua, & tenera, aut ex his lagenæ factæ terantur duriter, & fricentur, fœtorem quendam notabilem contrahere experiuntur. Per nidum formicarum, bonorum simplicium habitatio, & per odorem abinde progredientem, bonæ famæ notitia designatur, vt suprà habitum est. Sed per ligna noua & recentia, corpora designari possunt, à quibus humor passionum carnalium calore charitatis nondum eductus est. Tales si se tactu, vel cohabitatione multa attigerint, haud dubium fœtor Venereorum exinde contrahitur. Si igitur ad domum, vel habitationem quarumcunque feminarum etiam sanctarum sine euidenti necessitate, & vtilitate viri, vel iuuenes, immo senes crebrò accesserint, fœtorem suæ famæ faciliter mouebunt in naribus alienis, vbi prius loca vitando talia Christi bonus odor extiterunt, ita vt de eis dici valeat vtrunque, quod olim de filiabus Israel fatuis vaticinatus est Isaias ibidem 3. Erit, inquit, pro suaui odore fœtor. Amplexus autem cauendus est in his habitaculis vbi dolus alicuius hominis ad decipiendum latet occultitis, vel dæmonis, qui à nullo penè loco secluditur, alioquin famę nostrę redolêtia citò in fœ-

lib. 2. c. 9.

2. Cor. 2.

in fœtorem conuertitur. Consilium audias in hoc Ecclesiastici 11. dicentis. Non omnem hominem inducas in domum tuam, multæ enim sunt insidiæ dolosi. Sicut enim eructant præcordia fœtentium, & sicut perdix inducitur in caueam, & vt caprea in laqueum, sic & cor superborum. Et bene dicit, superborum, quia in humilitate vera vix aliquis potest decipi, in superbia verò qua quis vult videri, & sibi sine timore nimium confidit, communiter labuntur plures in fœtorem luxuriæ, vel in lepram prauitatis hæreticæ. Superba enim est quæ sæpe per vitiorum fæculentiam humiliari meretur, vt in quo quis latentem superbiam neglexit agnoscere, apertarum nunc carnalium fœtorem intuens, humilior studeat resurgere.

FIG. Dic aliquod exemplum ad propositum.

THEOL. Tot inde de præsenti materia occurrunt, quanta volumen grande non continere sufficeret. Et vt breuem in hoc dem doctrinam, suadeo fidelissimè, vt nunquam longo tempore cum mulieribus sanctis quantûcunque conuersari studeas. Et vbicunque talia fieri perspexeris, si facultas adest, aquam fraternæ correctionis tanquam igni in domo accensa infundere non tarderis, quia de omni penè genere hominum expertus sum sæpe prius se virginalem pudicitiam perdidisse, quã se nouissent vulnera Veneris, vel perfidiæ actum percepisse. Beatus qui legit, & audit, ac intelligit, sequiturque doctrinam Apostoli contra fornicationem breuissimam & vtilissimam, immo & efficacissimam: Fugite, ait, fornicationem. Cum enim præsentia sunt corpora maris & feminæ facillimè verificatur illud prouerbium: Perit omne arbitriũ cùm res transierit in affectum. Noui aliquãdo virginem diuitem, & non minimi status, omnium vicino-

2 Cor. 6. *Quadam virgo per curiosita-tem mirè deluditur.*

vicinorum iudicio & meo, deuotam valdè & castã quæ confessorem quendã religiosum habuit multa prudentia & probitate pollentem, cui obediebat longo tempore. Vocata est tandem ad quarundam feminarum nomine deuotarum, domunculam, quam quidam, vt videbatur, multum honestus sacerdos secularis intrare solebat, sed reuera corruptus erat in his quæ ad veram fidem pertinent. Deinde cœpit quibusdam ex eis ad partem sumptis doctrinas specialiores tradere de patientia, obediẽtia, & de arte contemplandi quædam arduissima subtexere. Finxit miser se easdem videre ad diuina magis disposita, & in hoc sexum inanis gloriæ maximè cupidum decepit amplius, inter quas præfata virgo fuit principalior. ✶ Delinire tandem cœpit, veriis malignari sacerdos præfatus, quousque persuasit omni verecundiæ esse abnegandum fœminis, quemadmodum Christus nudus pro nobis, vt ait, in cruce pendendo fecit, & nisi ista fierent, perfectionis apicem à nullo attingi posse affirmabat. Exinde autem de sexu fragili quædam deuenerunt in tantam stultitiam, vt se clam coram clericis in hoc complicibus passim denudarent sine carnali commixtione. Tamen postremò persuasit, vt Eucharistiæ sacramentum diuinissimum, quod semel in die sacerdos vix dignus est sumere, quemadmodum vnica die Christus se patri in ara crucis obtulit, id multotiens à feminis sumeretur, et quod gratia sacramentalis qualibet communione (vt aiebat) augeretur, non aduertens id esse contra generalem consuetudinem totius ecclesiæ. Exinde factum est, vt aliquãdo in loco secreto tres fœminæ nudæ totaliter, flectentes genua corã prædicto perfido, Eucharistię sacramentum reciperent eadem hora & die vltra quinquagesies. Coniacebant

f. delirare.

Sacerdos hæreticus persuadet omni verecundiæ abnegandum esse fœminis.

Idem nudus Eucharistiã pluries in die eisdem administrat.

bant interea viri talibus complices, clerici scilicet seculares feminis, & nonnunquam multi cum multis vno in lecto, nec ad lapsum carnis, vt fatebantur, procedebant, sed vt passionibus Veneris funditus abnegarent, se à seipsis mutuò continebant, veriùs plus inficiebant. Inter quos continentes iste sacerdos principalis perfectionis esse dicebatur. Adducebantur etiam aliquando clauculò de distantibus religiosarum domibus ad dictam officinam lutosam & porcinam aliæ famosæ in bonis feminæ, quæ indulgentias dæmonũ quas præmisimus, vt domesticæ, acquisierunt. Nam principales actores huius nequitiæ, disponente Deo, postremò capti, hæresim publicè coacti sunt reuocare. Et ita nidus iste in loco vno, nescio si in alijs, dissipatus est cum confusione extrema. *PIG.* Miror quomodò possibile fuerit sine molliciei sorditiè saltem tales sibi, sic, vt præmisisti, propinquasse mutuò. *THEOL.* De fœtore tali loquor inuitus, & magis inuitè scribo multa, idcirco verecundiora quæ se fecisse dicunt sine lapsu carnis, dimisi referre. Sed quantum conijcere potui, non video quin plures maiora ibi crimina perfecerunt, quàm si operi carnali simpliciter institissent. Credo insuper quosdam ex eis qui principales in perfidia fuerunt, dæmonis opere protunc maleficiatos esse, ne mouerentur ad naturales & plenos actus incõtinentiæ, vt exinde cæcati se passioni eidem crederent, & alijs persuaderent penitus mortuos esse, facillimum enim est dæmonibus infrigidare, vbi Deus permiserit. Adamiani enim hæretici dudum descripti à veteribus doctoribus ecclesiæ sacrificia nudè & orationes esse offerendas Deo, vt isti suis fieri persuaserunt, & ex talium radice verisimiliter isti & istę pullularunt. Virginem tamen de qua

Adamiani hæretici.

retuli

retuli firmiter credo florem suæ pudicitiæ in bello tali deo mirabiliter protegẽte retinuisse. Nã hæresiarcham antefatum corde diligere nunquam potuit, sed omni tempore horrorem quendam de eo intra se sensit, qui affectum eius ad perfidiam amaricauit. Curiositas autem & desiderium acquirendę perfectionis sibi à principio promissæ, eam in vesana societate, & communione Eucharistiæ præmissis cæcauerant & diu retinuerant, à quibus tamen tandem totaliter recessit, & ista mihi patefecit. *PIG.* Quod partim omisisti præcedenti capitulo libens scire vellẽ, quem modum decipiendi tenerent hi quos ibidem malignissimos descripsisti, quatenus iacula præuisa talia scientem minus ferire possent.

Lollardi cuiusdam siue Beghardi aut Fraticelli astutiae et carnis spurcitia. c d addit qui.

THEOL. Est quidam de eadem secta perdita, qui hodie, vt tigridis se ostendat, & bonos lateat, nunc seculares, nunc regulares, modò rusticorum, modò verò nobilium vestimenta defert, qui aliquando Beghardus fuit, seu Lolhardus. Hic in eodem statu & habitu librorum subtilissimorum in nostro vulgari, vt vereor, periculosè conscriptorum, stilum, & modum loquendi comptissimum, & altissimum didicit, sed vbi nescio, * primum infectus fuit hæresi pernicioſissimæ antedictæ. Cuius practica hæc est, & fuit ad acquirendum discipulos. & discipulas. Nam primum sub specie deuoti fratricelli domum aliquam deuotarum mulierecularum explorat, quam intrando aliquotiens priuatim verbum Dei ornatissimis verbis seminat, de alta perfectione & contemplationis gradibus differendo. Cui postquam data est crebra audientia, incipit contra exercitia corporalia, videlicet, ieiunia, abstinentias, orationes vocales, & similia inuehere, exponendo ea quomodo imper-

imperfectorum sint propria. & necessario dimittenda ab eo qui perfectam vitam cupit apprehendere. Cærimonias ecclesię quascunque, vt de festiuitatibus, de audientia multa missarum, & diuini officij, immo prædicationē penè nullam existimationem dicit esse habendam, sed quieti corporis, & contemplationi iubet pro viribus * assistere, & per similia sexum femineum faciliter per verba pulchra solet mulcere ad suum fauorem. Interea studet non multas, sed vnam præsertim prouectę ętatis aliqualiter, & maiori auctoritate inter eas fulgentem, vel paucas alias eligere, quibus aliquotiens ad partem facit exhortationes specialiores, vt virus suum eisdem passim infundat. Vbicunque autem quicquam de sacræ scripturæ passibus sibi per simplices verisimiliter potest obijci, illud soluit ad suam sectam sensum retorquendo. Postremò, secundum quod obedientiam maiorem intuetur in his, quæ * inescatæ hamo perfidiæ proximiores sunt, vnam eligit cum qua extra testimonium oculorum secretè loquitur, & ne turbentur aliæ, neque quis alienus superueniat, custos loci ponitur; his opportunitatibus captam, & allectam clarius inficit, dicendo quod corporis integritas & castitas, cęrimonia quædam, & exercitium corporale est, non mentis vera perfectio; quòd oportet se indifferentem facere, & procul ab omni passione verecundiæ, & timoris, & quòd propriam voluntatem opus est in omnibus abnegare, etiam nudè viro coniacendo, si iubetur; tueri castimoniam verò corporis vocat proprię voluntatis vsum. Cui perfidæ doctrinæ postquam misera crediderit, audet hæreticus, aut maleficiatus à dæmone, aut aliunde satur libidine, pluribus virgini coniacere noctibus in nullo eam violando, sed ausu dato diutino,

rectius insistere.

rest. pro in æstate.

tino, tandem * recipit thesaurum irrecuperabilem f. eripit.
hora qua minimè credit. Delinitque postmodum verbis mendacibus si prædata mœsta fuerit, ita vt deinceps oneratam peccatis obedire faciat ad placitum omni eam de sua secta poscenti, præsertim cum ad locum vocata fuerit, vbi omnes & soli de vna professione existunt. Solent enim eligere quædam loca inopinatiora malis, vt leprosoria, vel domos sequestratas ab hominibus, ad quas mutatis prius proprijs vestibus ne intrando agnoscantur, conuenire consueuerunt. Districtum scio vbi virgo quædam (si bene memor sum) propè sexagenaria, primò florem perdidit pudicitiæ in consilio malignantium tali, nec vllatenus sibi finit persuadere præfata perfidias esse, sed pertinax in secta sua vsque modò perseuerat. In actibus namque Venereis, & in epulationibus, quas faciunt vbi possunt, splendidis, dicuntur opere dæmonis quasdã reuelationes raras habere, quibus illecti tales, velut boni spiritus illuminationibus multæ impersuasibiliter adhærent. Noui aliam quæ circa trigesimum suæ ætatis annum deflorata per prædictum lupum fuit, & delusa tempore plurimo, licet immanitas quam detestabatur vitiorum cum Christi gratia tandem eam compunxerit ad verè pœnitendum.

Virgo prope sexagenaria deflorata.

alia virgo deflorata per supradictum lollardum.

Quàm consultum sit Spiritualibus in domo consistere. Et cur quidam & quadam per hæreticos decipiuntur faciliter.

CAPIT. VII.

QVando lucri gratia incautè extra domos ambulãt, sæpe à formicaleone insidiosè necantur. In quo suadent

suadent formicæ, vt in domo appropriata quisque studeat tutius manere, quia ibi in vita corporis siue spiritus multi perseuerarent, quàm exeundo perdunt. Coruus enim qui ex arca dimissus est, aquis interemptus, nunquam reuersus esse ad Noë legitur. Columba prudentior, quæ exiuit causa obedientiæ, nõ reperiens vbi requiescere pes eius, ad arcam cautè reuertitur. Altera verò vice euolans cum ramo virentis oliuę vtiliter redijt. Genesis 8. Iudith viduata viro speciosissima & diuitijs plena, in superioribus domus suæ fecit sibi secretum cubiculum, in quo cum puellis suis clausa morabatur, habens super lumbos suos cilicium, ieiunabat omnibus diebus vitæ suę, præter sabbatha, & neomenias, & festa domus Israel, per quæ meruit reuelationem de victoria Holofernis habere. Iudith 8. Princeps etiam apostolorum qui perseuerantiæ domum & scripturæ sacræ notitiam spiritu sancto inspirante acceperat, legitur Actuum decimo in Ioppe ciuitate in domo mari proxima, ad superiora, vt oraret, ascendisse, & in excessu mẽtis secreta Dei vidisse. Anna prophetissa vidua vsque ad annos octoginta quatuor non discedebat de templo, ieiunijs & obsecrationibus seruiens nocte & die. Lucæ 2. quæ dicitur ibi Christum Dei filium in humana natura agnouisse. Maria insuper, cuius vita Marthę præfertur, quia optimam partem elegit, sorore exeunte obuiam Christo, legitur domi sedisse, quæ tamen per magistrum vocabatur. Ioãnis 11. Quod quia Dina non fecit, sed egressa domum, seu tabernaculum, non vt viros, sed mulieres regionis alienę videret, à Sichem nobili adamatur, & rapta ab eo, vique oppressa virginitatẽ perdidit Genes. 34. hinc Apostolus discipulo 1. Tim. 5. sic scribit. Adolescentiores viduas deuita, cum enim

Quàm vtile sit domi in secreto manere probatur exemplis scripturæ. Iudith.

Petri.

Annæ viduæ prophetissæ.

Mariæ sororis Martha. Luc 10.

enim luxuriatæ fuerint in Christo, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt: simul autem & otiosę discunt circũire domos. Et primæ Corinth. decimo quarto dicit. Mulieres in ecclesijs taceant: non enim permittitur eis loqui, sed subditas esse, sicut lex dicit. Si quid autem volunt discere, domi viros suos interrogent. Vnde secum libenter consistere, & cum timore domini domum propriam incolere, ornamẽtum & custodia est, præsertim feminæ, summa. Et Ecclesiasticus vigesimo sexto sic dicit. Gratia super gratiam mulier sancta & pudorata. Omnis autem ponderatio non est digna continentis animæ. Sicut sol oriens mundo in altissimis ✶ diei, sic mulieris bonæ species in ornamentum domus eius. Periculosum autem est sine euidenti necessitate, aut magna vtilitate incautè domum exire, quia illud proprium est malarum feminarum, teste Salomone qui Prouerb. 5. dicit filio: Fili mi fauus distillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius, pedes eius descendunt in mortem, & ad inferos gressus illius penetrant, per semitam vitæ non ambulat, vagi sunt gressus illius & inuestigabiles. Et ibidem 7. Per fenestram, inquit, domus meæ, & per cancellos prospexi, & considero parvulos, considero vecordem iuuenem. Et ecce mulier occurrit illi ornatu meretricio, præparata ad capiendas animas, garrula, & vaga, quietis impatiens, nec valens in domo consistere pedibus suis, nunc foris, nunc in plateis, nunc iuxta angulos insidians. *PIG.* Satis probasti, quàm necesse sit vel vtile in domo consistere. Nunc exemplo aliquo, quàm periculosum sit vagari, velis ostẽdere, & quemadmodum à formicaleone illi deuorentur aliquando quos paulò suprà denotasti.

text. scripturæ Dei.

Virgo sæpe vagans incidit in deceptionē dæmonis.

THEOL. Audi ergo quid acciderit cuidam fœminæ, quam tempore præsentis Basilienſis concilij vidi in ciuitate Ratiſponenſi, & iuuabam inquirere. Fuit enim virgo hæc ſoluta, nec virum aliquando habuit, nec de incontinentia fuit ſuſpecta, ſed de ciuitate in ciuitatem, & de domo in domum ſæpe mutauerat loca, hæc continuando plurimis annis. In anno autem ætatis ſuæ fere 53. Ratiſponam venit, verba ibidem quædam ſatis incauta, quo ad fidei normam, emiſit, propter quod coram vicario epiſcopi Ratiſponenſis accuſata, ab eodem carcerali cuſtodiæ mācipata eſt. Superuenit interea in negocio Bohemorūm miſſus à præfato generali concilio dominus Ioannes de Polomar Barcinonenſis archidiaconus, vir omni deuotione plenus, & tam in diuino, quàm in humano iure apprimè eruditus, cuius ego tunc itineris eiuſdem ſocius & collega extiti. Vocati igitur ſumus ad dictæ fœminæ examen, in quo dictum probata, inuenta eſt erraſſe multipliciter, nec tamen læſa eſſe videbatur in cerebro ad rationis defectū, quia ad ſingula ſibi obiecta valde aſtutè reſpondit, & inquiſitis ab ea, valde maturè, ne ſibi contradiceretur, cauere ſtuduit. Se enim Dei ſpiritum, ſeu reuelationes diuinas habuiſſe dixit, ſe obedire papæ, in his quæ malè diſpoſuerat renuit, ſe eſſe beatiorem principibus Apoſtolorum dum in via fuerunt, affirmauit, ſe inobliquabilem, ſeu impeccabilem eſſe credidit, & tandem matrem totius Chriſti eccleſiæ, quæ in Baſilienſi concilio repreſentabatur, ſe eſſe verbo, & ſignis capitis ſui conſtanter concluſit. Nitebantur propterea multi qui præſentes fuerunt, & ego verbis perſuaſorijs ex ſacra pagina, vt proteruiam à fœmineo erueremus capite, ſed profectus ibi fuit nullus. Dixit enim voce audaci, ſe ſcire quod in

Superbi eiuſdem errores.

præfatis

præfatis nullatenus erraret, sed potiùs sui examinatores, & ita se ad subintrandum ignem pro veritate sua paratam ostendebat. His visis, archidiaconus, qui suprà, ad doctores tam theologiæ, quam aliarum facultatum, quorum multi præsentes erant, ait. Videbitis, inquit, quòd sola vexatio dabit intellectum, vnde necesse est, vt per iustitiæ publicæ quæstiones ad chordas trahatur lentè aliqualiter, prout sexus iste sufferre poterit: vos autem (ait secretò ad me, & ad mei ordinis socium quendam lectorem multum deuotum & litteratum) in istius feminæ prospectu ostendatis nolle interesse eius torturæ, nec si placet interfitis, vt erga vos beniuola ipsa amplius permaneat, & ita per torturam humiliatam magis postmodum idonei eritis ad conuertendum ipsam. Fecimus, & factum est per omnia vt præmittitur. Et quæsitum est ab ea dum torqueretur, à quo errores suos, & an aliquam discipulam vel huiusmodi erroris conscium haberet, quia in his nunquam nisi negatiuam prius dederat, videlicet, quòd à nullo homine errores suos didicisset, nec quamquam docuisset: sed apud se tacitus illa credidisse fatebatur, angelo vel Dei spiritu docente, vt ipsa inquit. Torta igitur parumper nihil noui præteritis addidit, nec quemquam fatebatur hominem reum esse nisi se, constanter asseruit. Et credo, verum dixit, sed satis humiliata est artuũ suorum vexatione: vnde in turrim captiuitatis reductam, eadem die ad vesperam visitauimus ego & socius meus ad iussum domini archidiaconi miseram, se præ doloribus vix mouere potentem: visis autem nobis valde eiulare cœpit, & fidenter causari quàm grauiter læsa esset. Nos verò eam humiliatam esse considerantes, & eam iam considerantes præsumere de nobis, varijs historijs ei *Isa. 28.*

ostendimus, quomodo multi insignes viri & litterati reuelationibus incautis decepti fuissent, & per angelum satanæ seducti: & quàm fragilis esset sexus femineus non adiutus scripturę sacrę testimonio, multipliciter persuasimus. Tunc per Christi gratiam ipsa resipiscere cœpit, & promittere, quòd in omnibus mè sequi vellet, & socium. Credidit igitur se deceptam esse, mihi, vt purgaretur animus, confessionem fecit sacramentalem de omnibus à iuuentute sua commissis spontaneam, se ad publicè reuocandum errorem, & ad pœnitendum exhibuit. Et ita tertia die postèà coram ciuitate Ratisponensi, multis præ gaudio & misericordia flentibus, præmissa omnia ad effectum perduxit.

Resipiscit & reuocat errores.

PIC. Cùm nihil sit opertum, quòd non etiam in hac vita communiter ad lumen producatur, estnè postmodum expertum, hanc erroris sui hæresiarcham aliquam habuisse, vel discipulam? *THEOL.* Nequaquã, sed solum malignum spiritum deceptorem habuit, quę instinctu interiori pro angelo lucis in reuelationibus falsis susceperat, nec cuiquã experto, vel literato viro hæc, an à Deo essent ad examinandum se exhibuerat, neque diuinum adiutorium sufficienter cõtra erroris spiritum inuocauerat, nec insuper acquisita scientia, aut per sacræ scripturę rudimenta se iuuare poterat, vnde non mirum, si de proprio confisa ingenio decipi tam grauiter meruit de se præsumendo.

Mat. 10. Luc. 12.

Causę erroris.

Per cineres designatur humilitas: Superbia meretur illudi. Exẽplum esse videtur de moniali quæ se moriturã falsò prædixit, & quomodo veri à falsis prophetis cognoscuntur.

CAPIT.

CAPIT. VIII.

Formicæ vbi sunt nociuæ, facilè fugantur, si ibi orbiculariter cineres spargantur. Per quod liquidò datur intelligi, quòd vbi homines simplices proximis volunt esse nociui, non meliùs quàm humiliatione sui, & agnitione propriæ fragilitatis à cœptis resipiscunt, & ad se reuertuntur. Cineres enim humiliationem humanæ infirmitatis designant, vnde Genes. 18. Abraham Deo ait, vt humilis exaudiretur: Loquar ad Deum meum cùm sim puluis & cinis. Et Thamar humiliata stupro fraterno 2. Regum 13. legitur cineres capiti suo aspersisse. Hinc Threnorum 2. de humiliatis in captiuitate in Hierusalem dicitur. Consperserunt cinere capita sua virgines Hierusalē. Et Rex Niniue humiliter pœnitendo abiecit vestimentum suum à se, & indutus est sacco, & sedit in cinere. Ionæ 3. Quid superbit terra & cinis? de homine ait Ecclesiasticus 10. Omnis enim caro fœnū, & omnis gloria eius quasi flos agri. Exsiccatum est fœnum, & cecidit flos, quia spiritus Dei sufflauit in eo. Verè fœnum est populus, Isaiæ quadragesimo. Extinctus cinis erit corpus nostrum, dixit sapiens. Sapient. 2. Quādo igitur verā cognitione nosmetipsos introrsus humiliter non agnoscimus, protinus superbia inflati nobis & proximis citò nociui esse incipimus. Vnde si nos cinere humilitatis aspergere negligimus, diuina exigente misericordia & iustitia, errores vel aperta vitia sæpe incurrimus, quatenus humiliores post lapsum resurgamus, quàm erecti stare videbamur.

PIG. De Petro Christi apostolo exēplū in hoc, & de Origene, quorum vterque grauiter lapsus est, vt

dudum habuimus, sed noua à te aliqua si habes, audiamus. *THEOL.* Fuit paulò ante hoc Basilienſe concilium in ciuitate Friburgenſi Conſtantienſis diœceſis in monaſterio ſanctæ Claræ virgo quædam iuuenis profeſſa, & hodie viuit, ſoror, Magdalena nomine, hæc in raptibus & extaticis viſionibus, ac à ſenſu alienationibus apud totam adiacentem patriam famam acquiſiuit pergrandē. Rapta enim aliquando fuit (vt dicebatur) in corpore & anima, vel eiſdem ſe ab hominum conſpectu latenter ſubtraxit circiter tribus diebus, intra quos quæſita per omnes monaſterij angulos, nullibi reperta eſſe dicitur. Sed tertia die qua inuenta eſt, venit quædam ſcedula in medium chori, quaſi de cęlo ſubmiſſa, in qua continebatur, quatenus ſorores omnia temporalia ad ritum ſanctorum patrum ſeruare in communitate inciperent & continuarent, alioquin diuina vltio ſequeretur. Quo territæ plures, ★ perſonalibus reſignabant, & deuotius Deo ſeruire moliebantur. Cùm igitur fama Magdalenæ diuulgaretur in longius, & ſibi ſorores velut Dei prophetiſſæ in cunctis crederent, neſcio quo ducta ſpiritu, longè ante feſtum natiuitatis Chriſti prædicere cœpit aſſertiuè, ſe certa die (quam expreſsit) ſingulariter circa feſtum Epiphaniæ morituram corporaliter, & à ſeculo hoc migraturam. Quod femineus ſibi ſexus ſtatim velut nouæ prophetiſſæ credidit, & in funeralibus præparamentis ad nutum obediuit. Iuſſit enim ipſa Magdalena ſibi præparari nouum & depictum, in quo ſepeliretur de aſſeribus ſarcophagum, candelarum poſt eius deceſſum accendendarum ſufficientia, & ſimilia funeralia, quæ noua ſtatim ad omnes adiacentes volabant regiones per diœceſes tres Conſtantienſem, Argentinenſem, & Baſilien-

Magdalena virgo diē mortis ſuæ prædicens illuſa fuit atque confuſa, & alijs illuſit.

i. propria abijciebāt

Basilienſem. Crediderũt antedicto vaticinio ſtatim plurimi de vtroque ſexu, plus tamen de femineo, qui leuis eſt cordis. Alij verò quid futurum eſſet dubitabant. Appropinquante autem die ſtatuta, in magna multitudine venerunt de prædictis regionibus in curribus, & equis, & pedibus nobiles, ruſtici, & clerici, & monachi, ſeculares & eccleſiaſtici non pauci euentum rei intueri cupientes. Quę vt audiui, ſatis miratus sũ, & vt certionarer de gerendis, de Basilienſi conuentu, vbi etiam ad vnam dietam ſolũm diſtabam, virum fide dignum & deuotum procuratorem noſtri conuentus fratrẽ Ioãnem (de quo ſuprà libro primo capit. nono mẽtionem feci) ad Friburgum direxi, ſibiq; commiſi, vt ſpectaculo prò poſſe adeſſet, & quid gereretur, mihi poſtmodum denunciaret: quod & fecit. Adueniente itaque die qua prophetiſſa hæc de ſeculo migraturam ſe prædixerat, prudentes viri ſeculares de ciuitatis conſulatu, vt certitudo facti non fucaretur, & ſi qua fictio adeſſet, notaretur; deputauerant teſtes idoneos, & magiſtrum Paulum in medicina ſuum phyſicum, qui in pulſu prædictæ notaret ſororis morituræ vitam adeſſe vel abeſſe. Aſſantibus igitur ſororibus omnibus mane in choro, & dictis viris, & multis alijs maturis eccleſiaſticis & regularibus, plebeis verò extra in eccleſia tantum prodigium expectantibus, vènit ſoror Magdalena, caput ſuum in gremium cuiuſdam ſororis inclinauit, extemplo ſatis ſe raptam in extaſi verè vel fictè oſtendit, & ita ſatis immobilis aliquandiu iacuit. Cumq; quædam ambigerent an mortua foret, vel viua, medicus publicè pulſum eius tangens vitam adeſſe dixit. Tandem vocem quandam nullatenus, vt anteà virgineam, ſed groſſam ſatis, emiſit dicens. Ad ſarcophagum. Sed cùm

populus in ecclesia, & viri in choro nulla certa mortis indicia in Magdalena ista cõspicerent, & cũ impatientia diu satis expectassent, surrexit tandem publicè ipsa, & cibũ corporis postulauit, nec mors affuisse approbata est. Deridere cœperunt se multi tunc mutuo in spectaculo populi, & subsannare in seipsis suorum cordium leuitatẽ. Alij raptum mortem fuisse interpretabantur. Reliqui verò quibus confusio maior ascribi poterat, tergiuersationes facti plurimas aduexerunt. Tantæ tamen humiliationis opus cõfusio ista egit, vt interim, nõ sicut anteà, hęc Magdalena se prophetissam ostendat.

PIG. Quid ergo sentis de præfato vaticinio istius mulierculæ? Num à Deo fuit, à dæmone, vel à natura, vel ab arte fingente talia? *THEOL.* Sẽtentiam non præcipito: virgo tamen, vt credo, à iuuentute per matrem (cuius notitiam bonam habui) ad timendum Deum nutrita est. Audiui quòd in monasterio se castè & deuotè similiter gesserit. Satis insuper conijcio quòd à natura, sicut & mater, imaginationem abstractissimã faciliter à corporalibus habuit. Anima enim vnius dominiũ habet in corpus suum, quod alteri esset impossibile, vt beatus Augustinus lib. 14. de ciuitate Dei probat cap. 24. vbi sic dicit: Hominum quorundam naturas nouimus multũ cæteris dispares, & in ipsa raritate mirabiles. Nonnulli, vt volunt, de corpore fingunt quæ alij nullo modo possunt, & audita vix credũt. Sunt enim qui & aures mouent vel singulas, vel ambas simul. Sunt qui totam cæsariem capite immoto, * in aperto quantum capilli occupant, deponunt ad frontem, reuocantque cùm volunt. Sunt qui eorum quę deuorauerunt incredibiliter plurima & varia, paululum præcordijs contrectatis, tãquam de sacculo quod placuerit integerrimũ proferunt. Et quidam voces auium, pecorumque, &

a. b. in apto orig. neutrum habet.

aliorũ quorumlibet hominum sic imitantur, vt nisi videantur, discerni omnino non possint. Nonnulli ab imo fine pudore ita numerosos pro arbitrio sonitus edunt, vt ex illa etiam parte cantare videãtur. Ipse sum expertus, sudare hominem cũm vellet. Notum est quosdam flere cũm volunt, atque vbertim lacrymas fundere. Iam illud est multis incredibilius, quod plerique fratres memoria recentissima experti sunt. Presbiter fuit quidam restitutus nomine, in parochia Calamensis ecclesiæ, quando ei placebat (rogabatur autem vt hæc faceret ab eis qui rẽ mirabilem coram scire cupiebant) ad imitatas quasi lamentãtis cuiuslibet hominis voces, ita se auferebat à sensibus, & iacebat similimus mortuo, vt non solũm vellicantes, atque pungentes minimè sentiret, sed aliquando etiã igne vreretur admoto, sine vllo doloris sensu, nisi postmodũ ex vulnere. Non autẽ obnitendo, sed nõ sentiendo mouere corpus eo cõprobabatur, quòd tãquã in defũcto nullus inueniebatur anhelitus, hominũ tamẽ voces, si clariùs loquerẽtur, tãquã de lõginquo se audisse postea referebat. Hęc Augustinus. Tales igitur qui se à corporeis sẽsibus faciliter à natura possũt alienare, mira in cõspectu aliorũ, aut propria industria, aut dæmonũ versutia, aut bonorũ ãgelorũ ministerio possunt efficere. An autẽ in his quę de dicta * Clara retuli diuinũ aliquod in præcedẽtibus dictis extasib⁹ fuerit. Deo cõmitto. Vnũ scio, quòd instinctus bonorũ spirituũ veri sũt, falsi verò à malis immittũtur spiritibus, vel à phãtasijs ascendũt corporeis, quibus multi decipiuntur in varijs visionibus: Mori & non mori contrariantur. Scimus etiam, vbi verba factis non concordant, ibi deceptionem adesse. Vnde multum videtur verisimile, prædictam puellam esse deceptam cum sibi credentibus, vt etiam

legendum videtur Magdalena.

indiffe-

indifferenter graues viri autumant, qui ſpectaculo interfuerunt. Nec Ionam quis quærat adducere, & Nathan pro prædicta virgine teſtem in contrarium. Quia etſi ex magno vſu prophetandi, Dei prophetæ nonnnnquam ſuo ſpiritu aliter prædixerint, quàm rei veritas ſe haberet, tamen tales (vt beatus Gregorius ſuper Ezechielis principium per hiſtoriam de Dauid & Nathan probat) ſtatim errorem ſuum corrigunt antequam prædicta à ſe humano ſpiritu, veniant ad effectum. Iſta autem de qua mentionem fecimus, prædixit ſe * certa die mori corporaliter, mortua non eſt, quia octo anni iam præterierunt, & adhuc eſt in humanis, nec à quoquam audiui, quòd ſe deceptam eſſe fateretur. Bonum ergo eſſet mulierculis in ſuis aſſertis viſionibus aurem credulam non citò præbere, quod, quia multi religioſi & clerici aduertere omittunt, idcirco ad ruborem extremum coram prudẽtibus viris ponuntur aliquotiens. Mater enim iſtius virginis (prout mihi conſtat) valde alia via Deo ſeruiendi tam in medio ſeculi cõſtituta, quàm in monaſterio noſtri ordinis profeſſa humiliter inceſsit. Fuit enim viduata viro ſatis iuuenis, & apta ſecundis, quas ſpreuerat, nuptijs, operibus miſericordiæ in hoſpitalibus, licet ſatis diues eſſet, velut ancilla longo tempore ſe mancipauit, & inter hęc omnia vitam contemplatiuam ſuper omnes quas ferè vidi viduas deuotiùs duxit. Inſtinctibus varijs, quos multipliciter habuit, niſi ad litteratorum ponerentur examen, non faciliter credidit, ſed an ex Deo eſſent probauit. Poſt copiam verò diuitiarum ſpiritualium, quas in vita vſque ad ętatis ſuæ circiter annum quadrageſimum coaceruauerat, monaſterium iam in prouecta ætate (quia reformatũ erat) in Subtilia videlicet, in ciuitate Columbarum intrauit.

Ione 3. 2. reg. 7.

Homil. 1. ſub finem.

reſt. pro tertia.

.i. pudefiunt. Exempl. matris prædictæ Magdalenæ ſe permittẽtis humiliter regi conſilio prudẽtũ.

1. Ioan. 4.

trauit; Inde ibidem professa, ex obedientia mera ad reformandum in Basilea ad Lapides, cum alijs nostras sorores reformare iuuit, vbi sicuti anteà frequēter in suis deuotionibus alienata sensibus corporeis, sincero corde Christo sine sui ostentatione vacare studuit. Et quia quodam tempore plus & frequentius inspiratam se esse putabat ad communicandum, quàm reliquæ sorores in consuetudine habuerunt, renuente & improbante hoc suo confessore discreto, statim humilitatis spiritu se errasse confitebatur. In his si filia (quæ satis iuuenilis erat quando prophetam se esse dixit) imitata fuisset matris humilitatem & taciturnitatem, tutius puto, & cum minori confusione sui suorumque ambulasset. Vnde eodem tempore quo filia supradictas suas reuelationes produxit in publicum, mater hæc in suo monasterio ad Lapides percipiens, multum perterrita est (prout audiui) infaustum rei exitum prætimuit, & quamquam tantæ laudis vidua femina hæc fuerit, phantasiam tamen quandam ferè vsque ad vltima suæ vitæ tempora patiebatur creberrimè, qua se coniecturabat aliquando monasterium debere exire, & hospitale quoddam nouum construere. Qua in re perpendi valet, quā faciliter, & multipliciter femineus sexus oberret, nisi prudens masculinus eum regat. Audiui præterea in loco Basilienſis concilij à venerabili magistro Petro nostri ordinis sacræ Theologiæ professore, inquisitore prouinciæ Poloniæ, quòd in sua prouincia quædam Begutta ferè per omnia, sicut supradicta Magdalena, mortem suam ad certam diem prædixit, qua nullatenus eueniente, non minorem quàm præfata Magdalena confusionē pro laude à cunctis reportauit.

Beghina prædicens diem suæ mortis confunditur ea nō eueniente illo die quē significauerat.

Canibus

Canibus hæretici assimilantur. Hæretici in quanta differentia fuerint & malitia in regno Bohemiæ, & cur aliquotiens triumphos contra fideles obtinuerint in bellis.

CAPIT. IX.

FOrmicæ dicuntur esse in Æthiopia cornutæ & grädes, adeò vt canibus similentur in formâ, vt Isidorus refert lib. 12. etymol. cap. 3. cum sequentibus tribus proprietatibus. Albertus denique libro suo de animalibus 26. seu vltimo sic dicit: Si credendum est his quæ in epistola Alexandri de mirabilibus Indiæ scribuntur, tunc in India sunt formicæ magnæ sicut canes vel vulpes, quatuor crura habentes, & vngues aduncos. Hæc ille. Quibus si correspondet in quantitate corporali interior magnitudo industriæ & ingenij, certé astutissimæ sunt. Per canum autem similitudinem monstruosam præsertim & insolitam, non ineptè hæretici atroces possunt intelligi, â quibus Apostolus ad Philippēses 3. suos præmuniuit, vbi dicit: Videte canes, videte malos operarios, videte concisionem. vbi glossa. Videte, id est, cognoscite illos esse canes, non ratione, sed consuetudine contra insolitam veritatem latrantes. Hæc est enim canum natura, vt cum quibus habent consuetudinem, siue boni siue mali sint non ad eos latrant, insolitorum autem personis visis, etiam innocentibus irritentur. Bene ergo canibus comparantur, quia sicut canes consuetudinem magis sequuntur, quàm rationem, ita pseudoapostoli consuetudinis legem tenent, & contra veritatem irrationabiliter latrant & mordent. Hinc Matth septimo veritas

Glossa partim interlin. partim ord.

ritas dicit in Euangelio: Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus suis, & conuersi dirumpant vos: super quo beatus Augustinus in sermone domini in monte dicit. Quærendum est quid sanctum sit, quid margaritæ, quid canes, quid porci. Sanctum est, quod corrumpere nefas est, cuius sceleris voluntas rea tenetur, quamuis illud incorruptibile maneat. Margaritæ autem sunt quæcunque spiritualia, quæ magis æstimanda sunt. Licet itaque vna eademque res & sanctum, & margarita dici possit, sed sanctum dicitur ex eo quòd non debet corrumpi, margarita ex eo quòd non debet contemni. Canes autem pro impugnatoribus veritatis, porcos pro contẽptoribus positos non incongruè accipimus. *PIG.* Hæretici quos videmus communiter in nostris partibus pauci & occulti sunt, inermes modò per Christi gratiam, vnde modicùm puto nunc timendum esse ecclesiæ: secus est quando, vt olim, armata manu se defenderunt, in quo iniustitia est sæuissima, veluti fuit de Albigẽsibus circa initiũ nostri ordinis. *THEOL.* Miror inaudita mala quæ fecerunt in regno Bohemię hæretici infra paucos annos obliuioni tradidisti. *PIG.* Recolo quidẽ, quòd in Constantiensi generali concilio damnati fuerunt multi articuli, quorum defensores postmodum in Bohemia reperti sunt plurimi, sed per Dei adiutorium armorũ suorum ferocitas, prudentia Basilienſis concilij ad nihilum redacta est. *THEOL.* Multi sunt in regno præfato non ambigo catholici, sed mihi credas ibi ignis dudum accensus nondum ad plenũ extinctus est, sed in Thaboritis ardet, vtinã non in multis alijs. *PIG.* Quia te scio sæpe tempore quo expeditio contra eos fieri debuit, & crux prædicari

Augustin. lib. 2. de ser. dom. in monte cap. 31.

Damnati in eo fuerunt 45. artic. Ioãnis VVicleff.

per

per Theutoniam, eandem contra eos crucem prædicasti: deinde quando Basilienſe concilium generale eis vt illuc venirent intimauit, ex nuncijs eiuſdem concilij multo tempore, & poſtmodum nuncius fuiſti ad eoſdem hæreticos, & cum eis crebrò conuerſatus es; peto ſectas eorum ſub compendio perſtringas, vt intelligam. *THEOL.* Quod petis voluminis latitudinem exigeret ingentem, ſi voto tuo annuere poſſem aut vellem. Veruntamē ita ſe eorum clades & ortus habuit. Viuebat in Anglia infra ſexaginta annos quidam ſecularis ſacerdos artium profeſſor, acer ingenio, & eloquentia lepidus, ſed errore, ſcriptis, & vita nedum hæreticus, ſed hæreſiarcha, Ioannes VVikleff dictus, qui in ſuis libellulis in Anglico & Latino doctrina noua rempublicam tam ſecularium quàm eccleſiaſticorum ſubuertere molitus eſt. Huius articulis quot protunc, & poſteà, & modò occulti ſint, & facti ſint hæretici in Anglia, norunt qui ibi ſteterūt. Horum venenum meo tempore quidam Bohemus in Conſtantienſi concilio generali incineratus, magiſter artium Hieronymus videlicet, in Anglia ſtudens, auidè hauſit, & libris, & voce propria in capitali ciuitate Bohemiæ in vniuerſitate Pragenſi poſtmodū copiosè effudit. Diuidebatur propterea vniuerſitas prædicta, & abinde multi ex valentioribus receſſerunt Theologis. Deinde Bohemia ferè tota rebellizare cœpit Romanæ eccleſię, & errorum doctrinis replebatur ferè vbique, totque ibi ſectæ hęreticorum extiterunt, quod vix numerari poſſunt. Tres tamen principales perſeuerabāt diu, veterum videlicet Pragenſium, qui tolerabiliores erant, Orphanorum, & Thaboritarum qui peſſimi erant. Incendebant eccleſias & monaſteria, nullam ſanctimonialem, nec religioſum, non Carthuſienſes,

Ioannes VVicleſ hæreſiarcha circa annum 1375.

Hieronymus à Praga diſcipulus VVicleſi hæreſim ex anglia tulit in Bohemiā

Tres principales ſectæ hæreticorū Bohemorum

sienses, non reformatos, nec deformatos in regno suo viuere sinebant. Nihil de imaginibus sanctorũ, nec de ornamentis ecclesiarum tenebant, sed omnia ista destruxerunt, & illicita esse dixerunt. Et quod his deterius est, sacerdotes & religiosos plurimos gladio occidébant, alios pollicibus amputatis eiecerunt, residuos cruciatibus affecerunt, necnon cum Chrismate sacro & sancto oleo (quod nefas est facere, & audire horrendum) calceos suorũ pedum inunxerunt. Extra regnum & intra multo tempore nulli sexui, nulliuè ætati, non gradui, nec statui catholico pepercerunt. Et quamquam omnes essent hæretici, & schismatici, tamen tam incredibili errore, diuina permissione, sunt obcecati pariter & mulctati, vt aliquotiens vna secta aliam inuaderet, & vt victrix victam occideret, hæreticus hæreticum, & schismaticus schismaticum. Vnum tantum modo fuit signum in quo omnes concordabant, communicare, videlicet sub vtraque specie sacramento diuinissimo Eucharistiæ, quod multi indignissimè sumebant post grauia facinora, sine præuia sacramentali confessione, & semota debita reuerentia. Alij verò, sacerdotes videlicet, multi missam celebrabant, execrabant verius, sine altari & vestimentis sacratis per manus episcopi. Et quãuis tam diuisi inter se essent, vt præmittitur, tamen quando fideles eos inuadere disponebant, sicut Herodes & Pilatus, statim amici facti sunt. Accidit eadem in clade persecutionis hæreticæ, quod multos turbauit non modicum, vt quando armatura fidelium se ad bellandum contra perfidos disponeret, ferè semper fideles territi terga verterẽt fugiẽdo, licet perfidi primum propè Pruxis sub Meysnensium principum dominio bellum grande perdiderint. Et circa finem malorum prædictorum

& eorum opera, quæ bene imitãtur nostri temporis hæretici.

nefanda eorum scelera.

Luc. 23.

Clades hæreticorum.

sub

sub ducis Ioannis de Bauaria exercitu vice altera succubuerint. Sub ducis verò Alberti de Austria gente aliquotiens graues cædes, & victorias passi sunt. Nec mirum si aliquotiens peccatores bella obtinent vincendo iustiores se, qui in hoc humiliãtur ad melius. Vt de cœtu Israel patet contra Beniamitas, qui primùm bis victores bonorum, & ab istis semel tantùm victi exiterunt, vt dicitur Iudicum vigesimo. Et 2. Machab. 6. Multi electi fideles sub Antiochi persecutione sequissima, velut Dei adiutorio inermes, in hominum, sed non in Dei oculis, trucidati sunt. *PIG.* Certè satis mirandum, cur diuina iustitia tam grande malum in tale regnum sæuire permiserit, cùm tamẽ ibi prius simplices & nobiles abstinentias & ieiunia in sextis ferijs valde durè tenuerint, plus ponderantes esum lacticiniorum vel ouorum in prædictis diebus, quã aliqui curent quibusdam in terris transgressionem ieiuniorum ecclesiæ. *THEOL.* Occulta Dei sũt illa iudicia, & quis nouit sensum domini? Scimus tamen, quòd abstinentia à cibis de quibus prẽmittis, commendabilis est, sed potiùs laudanda est iugis in victu parsimonia, in vsu rerum temporalium humilitas, in conuersatione tranquillitas, & in labore licito contra inertiam otium sagacitas. Scimus autem, & ipsum ipsi Bohemi fatẽtur publicè, quòd in terra sua, præ alijs regnis, maxima fuit in cibis & potibus superfluitas, crebra percussionis vsque ad effusionem sanguinis atrocitas, acidiosa in multis sine vtilitate otiositas, & ficta perpetrandi venalis ibi est frontositas: Nec tamen putandum est regnicolas istos solummodo diuina vltione percussos. Sunt enim regna aliaquæ hodie adhuc satis grauibus premuntur calamitatibus. Quot enim Christianorum milia, quæso, nostro tempore capta per

Cur mali aliquando bonis praualeãt

In Bohemia feria 6. lacticinia & oua non solent comedi.

Rom. 11.

Causæ horrendum in Bohemia.

pér Turcos ad terram ethnicorum abducta sunt e regni Hungariæ obedientia? Quot etiam centena milia eodem tempore infra triginta annorum curricula, per Anglicos occisa sunt in Francia, & fortè paulo minus Anglicorum à Francigenis? Num ducatus Austriæ, Bauariæ, & Saxoniæ, & dominia varia finitima Bohemis, infinita mala sunt perpessa à suprafatis hæreticis, licet luce clarius sit, nullam gentem nostris temporibus plus esse læsam in anima, in fama, in rebus simul, in diuitijs, & ædificijs, quàm eos qui extiterunt in præfata calamitate in Bohemia. Cuius rei causa vna esse videtur, quia perfidiam suam armis materialibus defenderunt, sicuti Albigenses hæretici pari modo fecerunt suo tempore circa omnes regiones Tholosanæ adiacentes prouinciæ. *Variorum regnorum clades ate auctores.*

Quòd per aurum sacræ scripturæ sapientia designatur. Quòd eandem hæretici malè accipiũt, & de quodam hæretico peruersissimo & cauto, ad fidem conuerso tandem.

CAPIT. X.

AVRVM formicæ Indiæ pedibus ex arena leguntur fodere. Ita suprà in Isidoro habetur & Alberto. In fossione labor intelligitur. Vnde villicus iniquitatis Lucæ 16. laborem fugiens, ait: Fodere nõ valeo, mendicare erubesco. In auro verò sacrum eloquium, vel passio pro Christo tolerata patienter designatur. Quia sicut aurum omnia metalla in valore superat, ita scriptura diuina omnes alias sua dignitate supergreditur scientias, teste eo qui ait Sapientiæ septimo. Nec comparaui illi lapidem *rest. pro in die. cap. 9.*

pretiosum: quoniam omne aurum in comparatione illius arena est exigua, & tanquam lutum æstimabitur argentum in conspectu illius. Aurum autem sacræ scripturæ reperitur indifferenter quoad superficiem literæ, & cum scoria verborum difficilium tam à catholicis, quàm ab hæreticis: sed aurum tale tantummodo probatũ inuenitur in Christi ecclesia. Vnde beatus Iob 28. dixit. Habet argẽtum venarum suarum principia, & auro locus est in quo conflatur. Vbi glossa, & est beati Gregorij 18. libro in moralibus. Habet argentum venarum suarum principia, ac si dicat. Qui ad veræ prædicationis verbum se præparat, necesse est vt à sacris paginis sumat, quæ ad loquendum nobis quasi quædam venæ argenti sunt, quia de ipsis locutionis nostræ originem trahimus. Hæretici autem sic de eloquij sui nitore superbiunt, vt nulla sacrorum librorum auctoritate soliderentur. Et auro locus est, ac si apertè dicat: Vera fidelium sapientia, cui vniuersalis ecclesia locus est, tribulationem * vobis persequentibus patitur, sed à cunctis peccatorum sordibus persecutionis * vestræ igne purgatur. Vnde scriptum est. In igne probatur aurum & argentum, homines verò receptibiles in camino humiliationis. Et auro locus est. In hoc enim loco hæretici de sua passione stulta increpantur. Nam pro Christo sæpe multa patiuntur, seque eisdem passionibus fieri martyres sperant, de quibus Paulus: Si tradidero corpus meum ita vt ardeam, nihil mihi prodest, quia non nisi in ecclesia catholica veri martyres fiunt. Dicatur ergo rectè, auro etiam locus est in quo conflatur, in ecclesia scilicet: quia solent hæretici de iustitia gloriari, & catholicos aut fuisse, aut esse iniquos criminantur, & ita de eorũ doctrina faciunt: quô contrà Apocalypsis tertio

Gloss. ord. ex Gregor. lib. 18. moral. cap. 14.

rest. vobis & vestræ ex orig. pro nobis & nostræ. Eccl. 2.

1. Cor. 13

pes

per angelum Laodicię ecclesiæ dicitur vice agni immaculati: Suadeo tibi à me emere aurum ignitũ probatum, vt locuples fias. Quod consilium super Crœsi diuitias est amplexus qui ait: Dilexi mandata tua super aurum & topasion. Et is qui dixit Sapient. septimo. Diuitias nihil duxi esse in comparatione sapientiæ, quam præposui regnis & sedibus: cuius causam subiungit: Quia venerunt mihi omnia bona pariter cum illa, & innumerabilis honestas per manus illius. *PIG.* Peto annè sectæ quas in præcedenti capitulo descripsisti, aurum illud sacræ scripturæ admiserint, auctoritates eius videlicet, & doctorum ecclesiæ? *THEOL.* Magna inter eos in hoc differentia est, & extitit, dum quidam ex eis non modò textum noui testamenti & veteris, sed etiam glossas ordinarias, & antiquorũ doctorum ab ecclesia approbatorum dicta admiserunt, aut talia saltem ad suum erroneum sensum retorserunt: peiores autem sectę solum nudum textum noui & veteris testamenti concesserunt: auctoritates verò beatissimi Dionysij, & similes cum glossis, & iurium canonicorum seriem (quæ dixerunt esse coopertoria papæ) penitus abiecerunt. Sed omnes sectæ ferè antefatę reuelationibus quibusdam erroneis, & specialibus velut infallibilibus regulis *se vel regno suo diuinitus sibi factis, de suis peruersis articulis decepti erant, & ita diuinitus se inspiratos affirmabant, talia prætensè probantes per renitentem sacram paginam, & per eius commentatores: Immò die noctuque multi eorum laborabant crudelissimis suis affectuum vnguibus de dictæ sacræ auctoritatibus pro se vetera & noua producere specietenus vel monstruosè, sicut formicæ solent ex arena aurum vngulis fodere. In quo labore plurimi ex eis oportunitatẽ & copiam

Psal. 118

se pro sibi quam voluerunt. c. d. omittit.

sibi subministrãtium necessaria sine defectu habuerunt, quando librarias & Bibliothecas totius Bohemiæ regni à fidelibus clericis & monasterijs armata manu deprædati sunt & retinuerunt, dum sacerdotes eorũ nunquam horas canonicas nec cecinerunt, nec orauerunt, vel dixerunt, dumque victualia in grandi copia rapta à Christicolis vsque ad nauseam sæpe hauserunt. *PIG.* Estne aliqua hæreticorum secta quæ de auro sacri eloquij nihil curet? videlicet, quę nec vetus nec nouũm testamentum, neque eorundem doctores admittat. *THEOL.* In prõptu de nulla mihi constat: tamen tempore, quo in vniuersitate V Viennensi legi Bibliam vel Sententias, non longè in Hungaria repertus est quidam artium liberalium Baccalaureus & presbyter, talis hæreticus de quo tu rimaris. Hic enim tam mirabiliter singularis, & adeo singulariter mirabilis hæreticus extitit, vt secundum, me sciente, nõ habuerit. Nam in vniuersitate præfata post studium triuij aliquandiu lectiones à sacræ theologiæ doctoribus, nondum infectus vt postmodum, audiuit: postea factus sacerdos in Hungariam descendit, & ibidem prędicationis officium, & collationis sacramentorum exercitium habuit. Interim sciolus modicum de artibus, dispicentiam in ritu fidei Christianæ acquisiuit, & syllogizando, vel paralogizando potius, secum tacitè de articulis fidei, & de totius ecclesiæ cæremonijs conferens, maiora sibi hæc videbantur, quàm antea esse deliramenta. Et vt perstringam breuius, ad hoc miser iste deuenit, vt nihil penitus crederet de his quæ sunt catholicæ fidei, nisi pro quanto à naturali philosopho hæc propriè dicta demonstratione philosophica euidenter & efficaciter probare valeret: veluti demonstratur vnum esse principem totius vniuersi, & primam causam.

Mira conuersio sacerdotis hæretici reijcientis vetus & nouum testamẽtum & omnia quæ sunt catholicæ fidei, nisi ratione naturali probari valerent.

Derisi-

Derisit ergo cæremonias omnes fidelium, paruipendit doctrinas Christicolarum, spreuit sacramenta ecclesiæ omnia, vetus testamentum non admisit, nouum nihil magnipendit, vtriusque glossas, & doctores pro deliramētis habuit, & omnium eorum imitatores, sed in his omnibus multis sacramenta ecclesiastica latens hæreticus ministrauit, baptismi videlicet, & similium, & sacræ missæ officium sæpius celebrauit. Accidit autem quadam die qua quidam ad celebrandum missę sanctæ officium indutus sacris, versus altare se, iturus, prædisponeret. Cui ille ait. Visne iterum consecrare fatuę filium? vel aliud detestabile verbum simile infelix euomuit. Quam blasphemiam alter ægrè ferens, finitis diuinis perfidum priuatim adijt, dicens: Dixistine, inquit, mihi celebranti, an fatuæ filium iteratò consecrare vellem? Respondit reus, quod sic, nec negauit, immo plusquam antea de infidelitatis toxico euomere cœpit. Quo audito, est episcopo proditus, captus, & incarceratus, atque examinatus, repertus est vt præmisi. Superuenit interea legatus totius Germaniæ dominus Placentinus Cardinalis cum tribus tam Theologiæ, quàm iuris canonici deuotis, prudentibus, & litteratissimis professoribus, qui dictum reum ad carceres, vt saluaretur anima visitarunt, pijs suasionibus errantem vt resipiscere et reducere curauerunt, sed nihil penitus in tumido profecerunt. Nā de sectis varijs VVikliuistarum & Bohemorū, quę pro tunc currebant, VValdensium, Arrianorum, Iudæorum, Saracenorum, & quorumcunque perfidorum quæsitus, cōstanter omnes istas derisit, & in suo tantummodo errore perstitit. Verùm, vt vbique clauum clauo retunderent, artibus videlicet & philosophia, quibus præfati viri tritissimi erant,

operam dederunt, vt exinde iacula reciperent, præsertim frater Iacobus de Clauoro nostri ordinis, & magister Martinus de Hispania, ambo sacræ paginæ professores, qui errantem argutiis aggressi sũt, licet (vt mihi idem magister Iacobus retulit) hæreticus astutissimè & cautissimè sibi caueret, ne contradictoria concederet, tamen sæpe in eisdem deductus est ad metas, vbi cùm aliter respondere nequiret, ait: homines estis, non mirum si hominem concluditis. Cùmque hæc lucta multis continuaretur diebus, & perfidus in sua pertinacia perseueraret, quinimmo diceret se in scientia sua mori velle, excogitauerunt viri prudentes animæ ipsius miseri plus fauentes quàm corpori aliud consilium. Vinculetur, dicebant ad episcopi officialem secretiùs, versipellis iste arctiùs, ponatur ad cippum, & loris stringatur, in his fortè pernoctans vexatio dabit in-
Isa. 28. tellectum. Quo per ordinem facto, venerũt in crastino sæpe-dicti fideles animę cyrulogi, videre volentes suum ægrotum, ad quos impatienter clamauit. Me, quæso, incinerate, paratus enim sum, quousque animam meam frustra vexatis? Illi verò fomenta acriora animæ de Ægyptiorum thesauro philosophico applicantes, ostenderunt erranti, quâ imbecille foret humanũ ingeniũ, quàm ars multa, vita breuis, iudicium fallax, tempus acutum & similia: & meditatiuum in his iteratò reliquerunt non minus quàm antea vinctum. In crastino verò redeuntes, per diuinum lumen inspiratum bonum hominem inuenerũt. Vidi (inquit reus) quòd animæ meæ salutem indefessè queritis, literis eminentes estis, & in orbe terrarum famati, paratus sum ingenium meum vobis submittere, iubete quod placuerit, quia paratus sum sine fictione parere. Itaque reuocare suam perfidiam iussus est, & fecit

publicè.

publicè. Et ne mundo vlterius seruiens deciperetur à vanis, petiuit in ordine Paulitarum recipi in monasterio, vbi Deo simpliciter, & valde deuotè seruitur in Hungaria, vbi ordo iste in magno est vigore. Ibi receptus militauit Christi tirocinio, de cætero, vt spero, constans & firmus remansurus. *Ordo Paulitarum.*

PIG. Quid ergo factum est de baptizatis ab eo? qui enim fide sacramentorum caruit, nunquid iteratô baptizandi erant? *THEOL.* De hoc quæsitus diligenter postmodum, quam videlicet fidem vel intentionem habuerit. Respondit: Quod licet in Baptismi efficaciam nullam fidem longo tẽpore habuerit, tamen facere intendebat hoc quod credebat ecclesiam facere, hocque sufficere ad baptisma conferendum, etiam secundum fidẽ nostram se dixit dudum in scholis Theologorum in VViẽna audiuisse. Et exinde venit, & bene, quod sacramentum iterari nõ debuit, semel, licet à perfido, collatũ. *Dubium ex præditis ortũ.*

Quæ vtilitas ex hæresi sequitur. De deceptis per stigmata Christi fictitia. Quomodo mirabiliter vterque sexus decipitur, & de puero in Rauenspurg pro martyre tento.

CAPIT. XI.

Monstruosæ, vt canes, formicæ Indicæ à se effossum aurum, quod eis nihil prodest aut medicùm, dicuntur custodire diligentiùs. Typum iterum huius gerunt à vera fide apostatæ, quia licet in sacro eloquio multum laborent, & libros eius summa cum diligentia custodiant, tamen ista eis parum aut nihil proficiunt, immo nonnunquam occasione accepta officiunt. Filij autem ecclesiæ fideles sunt tan-

tummodo, quibus nedum libri sacri, tanquam aurum apud hæreticos reperti, prodesse possunt, sed etiam hæreses, & talium articuli plurimum cõmoditatis & fructus afferre solent. Nam hæreticorum tempore fideles qui sint probantur, doctores ecclesiæ illuminantur, & de se præsumentes humiliãtur. De primo ait Apostolus 1. Corint. 11. Oportet hæreses esse, vt qui probati sunt manifesti fiant: Vbi dicit glossa: Non vult Apostolus, nec optat, vt hæreses sint, sed quia sic futurum est vt dicit, & quia hoc vtile est. Ad quid autem est vtile subdit: Vt non tantum reprobi, qui dicunt: Ego sum Pauli, sed etiam qui probati sunt in vobis, id est, inter vos, sicut illi qui dicunt: Ego sum Christi, manifesti fiant hominibus. De secundo dicit ibidem glossa, & est Augustini. Multa quidem ad fidem catholicam pertinentia, dum hæreticorum callida inquietudine exagitantur, vt aduersus eos defendi possint, & considerantur diligentius, & intelliguntur clarius, & prædicantur instantius. Ideoque diuina prouidentia hæreticos multos esse permittit, vt cum insultant nobis, * interrogant nos quæ nescimus, vt vel sic excutiamus pigritiam, & diuinas scripturas nosse cupiamus. De tertio patet ad Romanos primo in philosophis, & eadem ratio de Christianis est, nam dicit Apostolus. Cum cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt, sed euanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum. Dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt. Et dicuntur ibidem miserabilia vitia carnis etiam in quæ ceciderunt, quibus inspectis. quia hominum patent oculis, nonnulli humiliores resurgunt, quàm ante lapsum apud se latentes, sibi & alijs innotuerunt. *PIC.* De ore meo quę est io-

Tres vtilitates quæ ex hæresi sequũtur.

Gloss. ord.

Gloss. ibi non habet

Augustl. 1. de gene. cõtra manich. ca. 1

orig. addit (&) paulo post omit. (vt.)

quæstionem rapuisti, cuius solutionem à te propo-
sueram scisciтari: Cur videlicet dominus pijssimus
super ecclesiam suam sponsam electissimam, tot
hæreses ingrassari sinat, sed quia hęc soluendo prę-
uenisti nunc vtilitatibus antedictis addere exem-
pla velis. *THEOL.* In multis antea dictis, & in sequentibus intueri poteris hæc. Fuit paulo ante tempus Constantiensis concilij prope Constantiam in Cellis oppido recluſa quædam magnæ famæ, contemplatrix alta, quæ multa dicebatur sanctitate pollere, sed ab his qui nullatenus probare norunt spiritus an ex Deo sint. Ad hanc velut ad matrem de Constantiensi clero seculari plures & deuotiores sacerdotes, & in vicinia similes refugium diuinę consolationis habere famabantur, quorum quosdam satis noui: erant enim quidam ex eis non minimi status viri. Ostederat autem se prędicta femina sæpenumero iacere velut in extasi, & in raptu extatico, à quo reuersa, & expergiscens suis postmodum secreta, quæ non nouerat, dicere solebat. His dictis sacerdotes quidam nimium mulierculis credentes, fidem de sanctitate recluſę habere cœperunt. Venitque tempus quo ab eisdem pro vero in Constantiensi ciuitate vulgabatur, & pro constanti, quod in recluſa prædicta certa die, quę nominabatur, quinque Christi stigmatorum insignia in manibus, pedibus, & in corde feminæ certitudinaliter apparere prędicabantur. Super quę die quę futura erat, non paucę, sed notabiles personæ seculares & ecclesiasticæ de dicta ciuitate exeuntes, in Cellas venerunt. Interfuerunt etiam huic spectaculo sacerdotes pseudoprophetissæ magnificantes fimbrias, & aduenas duxerunt pro videndis (vt aiebāt) Dei mirabilibus.

Recluſa fictè sancta, quæ stigmata Christi susceptura certo die prædicabatur, detegitur & cōfunditur.

1. Ioan. 4.

In locum

In locum igitur venientes vbi iacebat velut in raptu immobilis fatua, nullum signum Christi stigmatum in ea viderunt, nec de prophetatis quicquã apparuit, licet diu esset expectatum. Cumque attediatum videret populum quidam nouæ contemplatricis sacerdos voce magna clamauit: Patientiam habete, expectate, quæso, respicite. Quo verbo murmur est coercitum paulisper. Postremo diei spacio plurimo populo discedente, nihil nisi confusio maxima illata est omnibus, qui deliramentis feminę, & suis reuelationibus crediderũt. Nam omnes qui aderant manifestũ deprehendentes mẽdacium, se veniſſe erubuerunt. Fuit præsens his in parte pię memoriæ frater Heinricus de Reinfeldia nostri ordinis sacræ Theologiæ professor, qui coram multitudine statim sermonem inchoauit, quàm multiplex esset spiritus erroris edocuit, & quàm fatuum esset faciliter proprijs ingenijs credere, in mirabilibus ambulare super se, & talibus insistere. Nec multo post elapso tempore ista fictrix, & vnus de fictoribus tanquam suspecti de fide per officialem Constantiensem in pœnitentiam, ad reuocationemque quorundam malè assertorum ab eis confusibiliter & satis publicè positi sunt, vt sic quàm debile sit nostrum ingenium agnoscerent, & in humilitatis spiritu de cetero Deo melius seruirẽt.

Ps. 130.

PIG. Miror vnde proueniant talium deceptionũ modi, præsumptionum potius, vt debilis sexus femineus tantum de se audeat præsumere, quantum Christi tiro deuotissimus beatus Franciscus sibi nunquam arrogasset, in quo tamen signa multa præcesserant, antequam Dei virtus Seraphica sibi stigmata dilecti filij sensibiliter afferret, quibus adeptis omni qua potuit diligẽtia hunc thesaurum, ne perderet, abscondit. *THEOL.* Est femina-

S. Franciscus non nisi biennio ante mortem stigmata accepit, vt

rum

tum satis proprium vanè glorioſarum, vt poſtquâ ſibi viros credulos faciunt, ſtatim ex hinc maiora de ſe præſumere incipiunt, fauore humanæ laudis deceptæ, quo quantò quis amplius nutritur, tantò per virus inanis gloriæ plus erigitur, vſquequo diuina prouidentia deponit potentes de ſede, & exaltat humiles, vt quàm verum ſit intelligatur: Omnis qui ſe exaltat humiliabitur, & qui ſe humiliat exaltabitur. Exinde normam viuendi in conſilijs dandis ſeminis patres, paſtores, & informatores talium deberent accipere, primùm, vt feminis nullatenus, etiam deuotis, ſine magna neceſsitate familiares ſint, dempto vbi neceſsitas alterius hominis hoc debito charitatis requirit, quia conuerſatio multa cum talibus in affectu, & in moribus ferè tantùm mutat virilem animum, quantùm eunuchatio, ſeu caſtratio diuaricare ſolet ſexum. Deinde pro regula tenendum eſt, quod prudens conſiliarius animę, difficillimè feminis credat, quòd diuinum habeant & prodigioſum inſtinctum, præſertim cùm regere rempublicam in prohibito habeãt, & curam animarum omnia iura eis interdicant. Talibus enim, quæſo, quid opus eſt diuina reuelare, vbi præſertim de neceſſarijs viuendi moraliter ſufficientem habent litteratorum doctrinam? Poſtremò alia doctrina eſt, vt quicunque religioſus, aut cælibem vitam eligens feminis, vbi non oportet, etiam ſub prætextu lucri animarum multum voluerit eſſe familiaris, talis ſuam conuerſationem ſuſpectam valde habeat, ne caro, non ſpiritus, vel digitus inanis gloriæ duos luſcos animæ foueat oculos; quæ inanis gloria quàm altam ſibi radicem apud mentem figat, neſcit inexpertus.

habet S. Bonauēt. cap. 13. vitæ ipſius. Luc. 1. Ibidem 14 & 18. Tria obſeruanda ijs qui cõſilio iuuãt mulieres. 1.

2.

3.

PIG. Valde in ſexum debilem impingis: ſcire cupio exemplum vbi maſculinus etiam deſipiat graui-

graviter. *THEOL.* Suprà dixi, me nunquam in sexum femineum quicquam velle inuehere, sed in abusum sexus, bene ab illo, & bonum creatum, de quo dicitur: Bene omnia fecit. Et vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. Veruntamen masculinus si errat, tanto ab esse veri errat deterius, quanto fretus potentia fuerit efficacius. Rem gestã audi infra decennium. Fuit in ciuitate Rauenspurg Constantiensis diœcesis puer scholaris annorum tredecim circiter. Hic aliquibus diebus à loco sui hospitij perditus, quærebatur vbique diebus multis in prefata ciuitate. Tandem repertus est extra ciuitatem iacens super quandam arborem, quæ pinus vocatur, distans à ciuitate per mediam leucam, vel integram. Nullum vulnus habuit, nec laqueus an se iugulasset, vel eum alius, comparuit, nec interfectoris cuiusquam vestigium euidens. Cœperunt hunc multi de plebe statim tanquam martyrem à Iudæis clam occisum colere, miracula ab eo facta mendacissima fingere, capellam ligneam erigere & lapideam, coacernare custodes peregrinorum, pecuniam nouo dedicatam martyri, & velut summa de martyrio haberetur probatio, duliam ignoto sancto exhibere. Certabant verbis inter se seculares & ecclesiastici, quisnam puer esset, quibusdam dicentibus, quia opinio de puero bona est, alijs id contradicentibus, nequaquam inquiunt, sed qui talibus citò credunt seducunt turbas. Humatus est in hoc dissidio puer per terræ Baliuum in castro propè, nec quenquam locum sepulchri adire sinebat quòdum veritas rei aperiretur. Sed plebs credula putatiuum martyrem abnegare noluit. Nam quia plebs adire nequiuit sepulchrum, frequentauit saltem (vt credidit) martyrij locum, pinum videlicet campestrem, siluestrem potius.

huius lib. cap. 4. Marci 7. Gen. 1.

Fictus martyr cœpit à credulis vinium, ab Imp. ne colere-tur interdicitur.

Habuit

Habuit autem puer virum quendam cognatum, qui se diuinitus inspiratum crediderit, vt sub pœna peccati non desisteret, quo dum pinus martyri sanctificaretur, & hic negotijs plurimam attulit difficultatem. Venit tandem ad locum Imperator Sigismundus Romanorum Rex, vir circunspectione plenus, qui diligenter examinatis partibus & testibus negotij, reperit multimodas ibi intercessisse fallacias, fraudes, & decipulas. Vnde motus pinum secuit, capellam, quia non consecrata erat destruxit, & reipublicæ, nè ignotum colerent, penitus interdixit, & ita sancti huius mira cessauerunt. Similis deceptio facta est satis nouiter circa adorationem cuiusdam hostiæ in Colonia miraculosè (vt putabatur) repertæ, & diu à multitudine populi adoratæ, quousque dolus ad lucem prodijt. Auaritiæ enim gratia id excogitatum est, vt in concilio generali Basilienſi, de hoc officialis Colonienſis, scilicet, Varentrap longam historiam me audiente texuit. Similiter accidit eodem tempore circa Magdeburgenſem ecclesiam de deceptione simili, quam à quodam magistro Heinrico canonico ibidem, & sacræ paginæ professore audiui, de quibus longum nimis esset recitare.

Sigismundus Imp. factus anno 1411. mortuus 1438.

Fallaciter miraculosa hostia adorari cœpta detegitur.

De miraculis tempore quo in Bohemia hæretici fuerunt ostensis, ponuntur quædam exempla.

CAPIT. XII.

HOmines qui formicis monstruosis aurum recipere moliuntur, tales per formicas illas vsque ad mortē persecutionem patiuntur. Talismodi nostri temporis hæretici

hæretici fuerunt, qui contra sanæ doctrinæ defensores in mortem eorum machinati sunt, quotiescũque per verba sacræ scripturæ à perfidis malè intellecta, eandem paginam auferre si qui catholici conabantur. Inter perfidos enim, iuxta lamentum prophetæ, quòd ad hoc in regno Bohemiæ sæpe dicto, ad literã obscuratũ est aurum, mutatus est color optimus, quia lapides sanctuarij, doctores catholici, disperti sunt in capite omnium platearum. Nec vllus tandem ibi repertus mansisse sacræ doctrinæ professor dignoscitur, quinimmo hi qui nati Bohemi incautè errorem inchoauerant, videntes finem ducere ad mortem, fugiendo de terra, à se malè docta publicè verbis & scriptis reuocabant.

Thren. 4.

PIC. Cupio scire, annè eodem tempore aliqua miracula inter fideles pro fidei roboratione facta sint alicubi? *THEOL.* Nõ destitit Deus fontẽ suæ misericordię protũc emanare super multos fideles, quibus gratiosè superuenisse constat. Nam in victorijs nostrorum quibusdã prodigiosè satis fideles aliquãdo triũphum belli obtinuerunt, vt habes suprà de milite nobili libro secũdo cap. octauo. Cum etiã de Metis Bohemię à ciuitate egressi venissemus, vbi ex parte Basilienſis concilij hæreticis audientiam sibi dari, si venirent, promisimus, venimus in comitatu domini Frederici marchionis Brandenburgensis, in oppidum suum quod Culmach dicitur, super quo castrum inexpugnabile in alto iacet in monticulo dictum Plassemberg, ibi mirum tale narrante nobis Marchione paulò antè euenerat, Intrauerant enim hęretici territorium idem cum tanta potentia cui nullus resistere valuit, & oppidum prædictum statim obtinuerunt. Fugerant igitur de omnibus locis adiacentibus, & de ipso oppido ad castrum gratia præsidij, monachi & clerici, moniales

Hæreticus caput imaginis Christi amputans mox globo bõbardæ à

moniales & Iudęi, & vulgus magnum. Interea armigeri qui erant in castro, dietim certo tempore castrum exeuntes cum balistis & bōbardis manualibus, per decliuum montis descendebant supra oppidum, in perfidos iacula pro posse iacientes, & vice reciproca idem ab hæreticis expectantes. Quadam autem die cùm nostri more solito à castro descenderent, * inter se Iudæum quendam habuerunt in manualibus bombardis tritum satis. Vidētes hæretici nostros, statim ad ecclesiam opidi cucurrerunt, imaginem Christi de monte Oliueti qui ibi effigiatus erat in * lapideis vel coctis lateribus, de ecclesia ad plateam, vt nostri conspicerent iniuriam, traxerunt. Videntibusque nostris quid maligni nouum prætenderunt, viderunt quòd imaginem saluatoris manibus protensis orantem, quidā perfidus accessit propius, & educto gladio clamauit alta voce ad nostros derisoriè. Ecce, inquit, Deus vester, si placet liberet se. Et ita illico caput imagini * abtruncauit. Quo viso Iudæus bombardam suā ad iactum disposuit, & ad Christianos ait: Quamquam alterius sim fidei à vobis, tamen pro posse fidem vestram defendam. Ignem igitur māchinæ immisit, & primo iactu reum hæreticum omnibus mirantibus Iudæus tetigit & occidit. Altera die mirabile aliud contigit. Fuit in castro fatuus quidam à natiuitate, animosus & loquax satis, qui quotidie cupiebat cum prædictis armigeris è castro exire, & singulare certamen perfidis minabatur hæreticis intentare, quamobrem custodiebatur multum ne exiret castrum. Capta autē quadam die opportunitate quando portarius prope portam non esset, inuenit modum per claues, aut aliter, ita vt omnibus ignorantibus castrum exiret. Descendit igitur per deuexum montis, immo cucurrit

Iudæo in vindictā illius facinoris occiditur.

inter se .i. secum.

a. b. lapides.

a. b. attrūcauit.

Fatuus à natiuitate hæreticos fusè inuadens & ab eis lætaliter vulneratus, diutius curatur.

cucurrit fuste arrepta, prope oppidum stantes hæreticos importunis verbis & ictibus inuasit. Qui eductis gladijs se defenderunt, fatuum immanissimis vulneribus (quorum cicatrices vidi postmodum) vsque ad mortem, vt putabant, percusserunt. Cecidit igitur pauperculus Christi, & recedentibus hæreticis diu iacuit volutatus in sanguine proprio, tandem autem resumptis viribus surrexit, castro appropinquare ascendendo cœpit, & in menijs custodes stupebant, vnde & quando fatuus castrū exiuisset. Sibi igitur aperientes, eum lethalibus vulneribus sauciatum reperierunt. Nam inter cetera loca, circa mammillas totaliter perfossus gladijs extitit, qui locus, vulnus cùm profundum fuerit, lethalem semper solet læsionem recipere. Habuit autem fatuus semper in summo odio Iudæos, plus tamen hæreticos: Cumque fuisset quidā valde expertus in chirurgia Iudæus pro medico addūctus, hunc fatuus, velut mortem, sibi nullatenus appropinquare voluit. Absit (inquit) vt ab hæretico sanet, sed ad cocūm in coquinā cucurrit, offam esuriēs secum comedit, & infra paucos dies sine ligatura, & arte medicinæ sanatus fuit, omnium iudicio solūm diuinitus, quia nullo ferè humano adiutus præsidio. Fuerunt aliquando in Praga ex parte Basilienſis Concilij transmissi domini episcopi, Constantiensis prouinciæ Rothomagensis, episcopus Augustēsis, Archidiaconus Barcinonensis, Decanus Turonensis, & multi doctores diuini & humani iuris cum familia multa, sed humili apparatu omnes & clericali, vt conarētur reducere perfidos sub treugis quas habebant, ad gremium sanctę ecclesiæ. Protelabatur autem dicta multis hebdomadibus & mensibus propter duriciem perfidorum, ingrassabatur in populo actu pestilentia validissima, quæ dietim

secum .i. cum illo.

Hospitiū catholicorum pestegrassante circūquaque in domibus hæreticorum manet intactum.

dietim centena circiter hominum necabat. Spectaculum tunc Deus mirantibus omnibus perfidis fecit in hospitio nostrorum, vt licet in omnibus adiacentibus propinquis & distantibus domibus pestilentia regnaret validè, nunquam tamen domum præfatam fidelium intrauit, nec per totum decursum præsentiæ eorum quisquam mortuus, nec peste in minimo tactus fuit. Sileo (nè notam incurram fauoris excessiui) de suppriore conuentus Franrenstemensis reformato in nostro ordine, qui omnibus diebus vitæ suæ integer obseruator fuæ regulæ, & deuotus vsque ad finem permansit, quomodo in conuentu eodem ab hæreticis captus, constantissimè fidem catholicam tenuit, & in sua patientia tam æquo animo rogum sustinuit, vt perfidi fatererentur, ei in mortis periculo similem inter nostros non reperisse.

Suppriior Franrenstemensis sustinet patientissimè rogum ab hæreticis instructũ.

Finis libri tertij.

R Liber

Liber Quartus.

DE VIRTVOSIS PERFECTORVM OPERATIONIBVS.

Anima quomodo crescit virtutibus? An femina sint viris peiores & incontinentiores?

CAPITVLVM I.

AGGREDIENDO quartum in ordine libellum de virtuosis perfectorum operationibus principaliter, & de negligenter agentibus circa talia, primo loco de formicis occurrit hæc earũ proprietas, *quòd in processu ætatis suæ multũ inter se differunt, quia quædam sunt in ouis, aliæ vermiculi nati nouiter, aliæ verò modò generare possunt, & opera exercere valida.* Profectus in spiritualibus hoc modo nobis insinuatur, vt quemadmodum formicæ crescunt in corpore, ita nos augmentum capiamus in anima: de quali Dei præcursor nobis exemplar edidit, vbi de eo Lucæ primo dicitur: Puer crescebat & confortabatur spiritu. Et ibidem secundo de eodem quem prædixerat dicitur: Puer autem crescebat & confortabatur plenus sapientia, & gratia Dei erat in illo. De duodenne denique iterum ibi sequitur: Iesus proficiebat sapientia & ætate, & gratia apud Deum & homines. Non quòd ipsa Christi

Christi humanitas augmentum gratiæ sumpserit, sed vt Gregorius Nazanzenus dicit, quòd gratia, quam in summa plenitudine in conceptione acceperat, paulatim manifestabatur per eum hominibus. Et vt Theophilus super eodem ait, quia naturalis lex respuit hominem sensu maiore vti, quàm ætas corporis patiatur. Erat itaque verbum factum homo perfectus, cùm sit virtus, & sapientia patris. Verùm quia dandum erat aliquid nostræ naturæ moribus, ne aliquid extraneum à videntibus reputetur, tanquam homo, paulatim crescente corpore manifestabat seipsum, & quotidie sapientior ab audientibus & videntibus censebatur. De hoc augmento morali virtutum ita dicit Apostolus ad Ephesios quarto: Veritatem facientes in charitate, crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus. Principium autē huius augmenti virtus * sementina est verbum Dei, in quo augmento commendat Colossenses primo, vbi ait: Verbum veritatis euangelij peruenit ad vos, sicut & in vniuerso mundo est, & fructificat, & crescit in vobis ex ea die qua audistis & cognouistis gratiam Dei in veritate. Hoc enim semen parit, vel fructificat iuxta conditiones mentium, quæ malè vel bene excoluntur pluuia Dei gratiæ, & aratro libertatis arbitrij, quod facere potest, id quod in se est vtendo bene datis naturalibus, vel negligenter, vel ceruicosè se in istis gerendo. Voluit hoc denotare verbum Dei, à quo omnia verba veritatis primò emanant, cùm Matth. decimotertio de seminatore seminante, & de fructu neglecto, aut habito ita parabolam exponendo conclusit. Qui in terram bonam seminatus est, hic est, qui audit verbum & intelligit, & fructum affert, & facit aliud quidem centesimum, aliud autem sexagesimum, aliud verò tricesimum. Ex his

Vterque hic locus Gregor. & Theophil. habetur in cathena D. Thomæ in cap. 2. Lucæ.

Ioan. 1.

1. Cor. 1.

c. d. seminentina.

etiam auctoritatibus iam præallegatis ipse beatus Augustinus & imitatores sui pedem fixerunt, distinguendo charitatis gradum triplicem, incipientem, proficientem, & perfectum, sicut inuenitur etiam in omnibus animalibus, ortus eorum, prouectus, & perfectio status crementi. *PIG.* Vales-nè de tibi notorum hominum numero quéquã in medium producere, qui à primæua ætate sua statum baptismalis innocentiæ in vitæ spiritualis perfectione vsque ad senectutẽ perduxerit? *THEOL.* Cùm nemo secundum legem communem nouerit an odio vel amore dignus sit, vt Salomon prudentissimus dicit Eccles. 9. minus ego de alieno seruo iudicare audeo. Veruntamen quia tantùm de coniectura humana quæstionem, vt puto, intelligis, tales multos vidi, præsertim de virginũ dignitate, excellentia, ac statu, de quibus nonnullã suprà mentionẽ in locis pluribus feci, & infrà faciã, quæ baptismalem innocentiã seruauerunt vsque ad vltimũ senium, & à mortalibus peccatis innoxię (vt in domino omnium spero) in abundantia meritorum sepulchrũ defunctę intrauerunt. *PIG.* Sacrę scripturæ repugnare videris, qui feminas viris in bonitate præponis. Nam Ecclesiastici 42. dicit sapiẽs. Melior est iniquitas viri, quàm bene faciẽs mulier. Et Ecclesiastæ 7. dicit: Virum de mille vnũ reperi, mulierem ex omnibus non inueni. Silentio pertranseo, breuitatis gratia, quę de feminis sapientes mala dicunt. *THEOL.* Non maiorem feminarum multitudinem, quàm virorum saluo, quia illud agnoscere solius Dei est, de quo oramus: Deus cui soli cognitus est numerus electorum in superna felicitate locandus, sed quia timor Dei, & verecundia de peccato, ac deoccupatio à temporalium cura, ac libertatis malæ priuatio plus sibi com-

Triplex gradus charitatis.

Rom. 14.

Duo loca scripturæ contra feminas obijciuntur.

Oratio ecclesiæ.

Quæ feminas præ viris à

communiter in locis vbi fui, in feminis vendicantur quàm in viris, ideirco de talibus loquor quarum notitiam habui in confessione, & aliter. Stat autem alium quempiam maiorem multitudinem virorum agnoscere, quod non abnego. Præterea te remitto ad ea quæ disserui vbi suprà libro tertio cap. quarto. * Tibi dixi, non videlicet esse reprehendendum sexum, quem Deus creauit, sed in sexu vitium, si adesset. Eadem lege non vir eò bonus est, quia homo, sed quia virtuosus. Ad primam autem auctoritatem respondendo noueris, quod secundum literæ sensum hæc auctoritas & eius intellectus à priori versu dependet, & ex eo quod statim sequitur, quorum sensus est; quòd turius est quo ad castitatis custodiam cohabitare iniquo viro quàm mulieri benefacienti. Vnde textus sic se habet: Omni homini noli intendere in specie, & in medio mulierum noli commorari. De vestimentis enim procedit tinea, & à muliere iniquitas viri. Melior est iniquitas viri quàm mulier benefaciens, & mulier confundens in opprobrium. Hunc sensum glossa interlinealis innuit, cùm in capite huius literæ sic præmittit. Docet nos hic puritatem cordis & corporis seruare. Tamen glossa marginalis alium sensum tradit moralem, nec tuo, nec meo contrarium proposito, vt sit intellectus literę. Melior, id est, vtilior, est, iniquitas, id est, lapsus viri, supple, per discretionem postmodum humiliter resurgentis, quàm mulier benefaciens, id est, quàm minus prudens benefaciens, & de benefaciendo indiscretè præsumens. Vnde glossa dicit: Vir in hoc loco fortis & discretus vocatur, mulier mens infirma & indiscreta. Et sępe contingit vt discretus labatur in culpam, infirmus exhibeat operationem bonã:

peccatis præseruet.

* f. Ibi.

Homo pro viro.

Explicatur prior locus.

Glossa interl.

Gloss. ord.

sed indiscretus de bonis suis superbiens grauius cadit, discretus pœnitens ad discretionis regulam redit, & de cetero fortitis & cautitis agit. Sæpe enim culpa fortium fit occasio virtutis, & virtus infirmorum occasio peccati. Porrò si secunda auctoritate omnes feminas damnare volueris, ipsi scripturæ sacræ aduersaberis, & sanctorum catalogo, qui virgines, coniugatas, & matronas canonizat in innumera multitudine. Nisi (vt quidam exponunt, & glossa innuere videtur) de carentia originalis peccati auctoritatem intellexeris, à quo solus Christus homo innoxius extitit, de quo scrupulo multorũ, me nunc nõ occupo. Sensus igitur literæ multiplex esse potest, & nullus pro tuo intellectu. Primus est iam prætactus de originali peccato. Secundus est, quòd in comparatione virorum paucæ mulieres constantes sunt. Vnde glossa interlinealis dicit. Mulier à mollicie molles & inconstantes signat. Et secundum hoc viri inconstãtes (quorum multi sunt, quia stultorum numerus est infinitus. Eccles. primo.) per mulierem intelligerentur sicuti sexus femineus. Tertius sensus est litteralis, quem glossa sic de auctore auctoritatis ipsius exprimit: Cùm vix de paucis viris bonos inuenerim, ita vt in mille vnus potuerit inueniri, mulierem bonam omnino inuenire non potui, quia me omnes ad luxuriam, non ad virtutem deduxerunt. Quartus sensus est, quòd mulier ad incontinentiæ vitium pronior viro, vnde glo[illegible] lescentia ad[illegible] penè o[illegible] ris h[illegible] 5. pos[illegible]

Explicatur locus posterior multipliciter.

Gloss. ord. 1.

2.

Mulier quasi mol lier.

3.

Gloss. ord.

4.

Virgil. 4. Æneid.

5.

Liran° ad hunc loc[illegible]

sicut dicitur communiter, nullum esse in ecclesia, quando valde pauci sunt ibi respectu multitudinis quæ solet conuenire, & per talem modum dicitur secundo Physicorum. Quod modicum distat, quasi nihil computatur. Sextus sensus est secundum glossam interlinealem, quòd per virum ratio, vel fortis (nam virà virtute fortes denotat,) per mulierem sensualitas signatur, cui ratio præponitur. Est autem sensualitas perpetuæ corruptionis, licet ratione possit regulari. PIG. Est ergo ne peccatum fornicationis vel adulterij in viro maius, quàm in femina? THEOL. Respondet sanctus doctor in 4. distinct. 33. se habent vt excedentia & excessa, quia in muliere plus est de humore, & ideo sunt magis ductibiles à concupiscentijs, sed in viro plus est de calore, qui concupiscentiam excitat. Sed tamen simpliciter loquendo ceteris paribus vir in simplici fornicatione plus peccat, quàm mulier, quia habet plus de rationis bono, quę prævalet quibuslibet motibus corporalium passionum. Sed quantum ad lęsionem matrimonij plus peccat mulier, quàm vir, tum quia hoc plus est contra legem naturæ, quia nunquam licuit mulieri habere plures viros, secus est de viris respectu mulierum, tum quia magis nocet proli, qua[illegible]cit. Et quia læsio matrimonij peccatu[illegible] quàm simplex fornic[illegible] si[illegible]iendo plus peccat m[illegible]er, ceteris paribu[illegible]dominus Al-[illegible] naturalis est [illegible]o nono de ani-[illegible]. Quando, in-[illegible]animum, stant [illegible] quòd nunquam [illegible]itus delectationē, [illegible] & hoc

Aristot. l. 2 phys. cap. 5. 6.

Quæstio. Thom in 4 dist 33 q. unica ar. 4.

Albertus magnus.

& hoc fit etiam in maribus, sed raro. Quædam autem habent ex vitio complexionis, aliæ ex dispositione complexionis. Et cap. secundo dicit, Sunt tamen quędam mulieres sicci corporis, quibus vno accidit mense menstruum, & alio non. Et quasdã ego vidi virgines castas, ieiunijs & vigilijs macerantes corpora, quibus nunquam accidit menstruum in pluribus mensibus per multos annos, & ex hoc non infirmabantur. Hæc ille. Ex quibus patet, quantum valet in religiosis virtus temperantiæ, quæ tantam munditiam nedum in anima, verumetiam conseruat in corpore. Causas autem in feminis maioris & minoris continentiæ videre potes ibidem libro decimo octauo, tractatu secundo cap. quarto, cur videlicet virgines aliquando latius tentantur, & coniugatæ post plurimam prolificationem minus, & similia, ex quibus præfatæ virtutis temperantiæ decus elici potest. Sed nota quod addit, vbi prius, Albertus, & auertunt animum à cogitationibus Venereis, quia, vt ibidem premittit, rememoratio coitus excitat appetitum, quia actum animæ multum variat corpus. Nolo tamen vlterius sordibus Venereis occupemur. Ista sufficiant.

Oua et fœtus spiritu quomodo sint nutriendi: De seruientibus aliquando sanctis sine Eucharistia non migrantibus, & quòd sancti in similibus priuilegiati sint eis obsequentibus.

CAPIT. II.

OVa formica generat quæ colore sunt alba, quantitate parua, rotunda, oblonga, & columnalia. Quorum no-

rum nomine fructus possunt intelligi nouelli, & teneri, vnde super isto Iob tricesimo nono. Strutio derelinquit in terra oua sua, tu fortè in puluere calefacis ea? dicit beatus Gregorius tricesimo primo libro moralium. Quid per oua, nisi tenera adhuc proles exprimitur, quę diu fouenda est, vt ad viuum volatile perducatur? Oua quippe insensibilia in semetipsis sunt, sed tamen calefacta in viuis volatilibus conuertuntur. Ita nimirum paruuli auditores, ac filij certum est quòd frigidi insensibilesque remanent, nisi doctoris sui sollicita exhortatione calefiant. Ne igitur derelicti in sua insensibilitate torpescant, assidua doctorum voce fouendi sunt, quousque valeant per intelligentiam viuere, & per contemplationem volare. Oua in terra dereliquisse, est nullum cœlestis vitæ filijs exemplum præbere. Tu forsitan in puluere calefacis ea, ac si dicat, vt ego, qui illa in puluere calefacio, quia scilicet paruulorum animas & in medio peccantium positas amoris mei igne succēdo. Quia igitur iuxta istam beati Gregorij sententiam per oua bonorum operum fructus exprimuntur, ita per albedinem, paruitatem, & ouorum longitudinem tres conditiones bonis operibus necessariæ intelliguntur, vt sint per innocentiam nitida, per humilitatem parua, & in perseuerantia longa. Talia enim opera Deus, & sui sancti remunerare sæpe solent miraculosè supra legem cōmunem.

Gregor l. 31 mora. cap 5. alias 7.

Ibid. ca. 6 al. 7.

Tres conditiones boni operis.

Deuotus b. Barbara nō potest mori nisi prius susceptis †sub. noua confessionis & eucharistiæ sacramētis

PIG. Exempla de hoc posco. *THEOL.* Tempore quo in vniuersitate Colonięnsi nostræ facultatis primùm studens fui, nobilem iuuenem quendā studentem artes, adultū, & in verbis (pædagogo suo teste, & me qui cōfessor su⁹ fui) fide dignū valde hui⁹ relatione didici quę sequūtur. Fuit, inquit, noster circa Ercklētz in partib⁹ inferiorib⁹ Alemaniæ quidam

cucurrit fuste arrepta, prope oppidum stantes hæreticos importunis verbis & ictibus inuasit. Qui eductis gladijs se defenderunt, fatuum immanissimis vulneribus (quorum cicatrices vidi postmodum) vsque ad mortem, vt putabant, percusserunt. Cecidit igitur pauperculus Christi; & recedentibus hæreticis diu iacuit volutatus in sanguine proprio, tandem autem resumptis viribus surrexit, castro appropinquare ascendendo cœpit, & in menijs custodes stupebant, vnde & quando fatuus castrũ exiuisset. Sibi igitur aperientes, eum lethalibus vulneribus fauciatum reperierunt. Nam inter cetera loca, circa mammillas totaliter perfossus gladijs extitit, qui locus, vulnus cùm profundum fuerit, lethalem semper solet læsionem recipere. Habuit autem fatuus semper in summo odio Iudæos, plus tamen hæreticos: Cumque fuisset quidã valde expertus in chirurgia Iudæus pro medico addũctus, hunc fatuus, velut mortem, sibi nullatenus appropinquare voluit. Absit (inquit) vt ab hæretico sanet, sed ad cocũm in coquinã cucurrit, offam esuriẽs secum comedit, & infra paucos dies sine ligatura, & arte medicinæ sanatus fuit; omnium iudicio solũm diuinitus, quia nullo ferè humano adiutus præsidio.

secum .i. cum illo.

Hospitiũ catholicorum peste grassante circũquaque in domibus hæreticorum manet intactum.

Fuerunt aliquando in Praga ex parte Basilienſis Concilij transmissi domini episcopi, Constantiensis prouinciæ Rothomagensis, episcopus Augustẽsis, Archidiaconus Barcinonensis, Decanus Turonensis, & multi doctores diuini & humani iuris cum familia multa, sed humili apparatu omnes & clericali, vt conarẽtur reducere perfidos sub treugis quas habebant, ad gremium sanctæ ecclesiæ. Protelabatur autem dieta multis hebdomadibus & mensibus propter duriciem perfidorum, ingrassabatur in populo actu pestilentia validissima, quæ dictum

dietim centena circiter hominum necabat. Spectaculum tunc Deus mirantibus omnibus perfidis fecit in hospitio nostrorum, vt licet in omnibus adiacentibus propinquis & distantibus domibus pestilentia regnaret validè, nunquam tamen domum præfatam fidelium intrauit, nec per totum decursum præsentiæ eorum quisquam mortuus, nec peste in minimo tactus fuit. Sileo (nè notam incurram fœuoris excessiui) de suppriore conuentus Franrenstemensis reformato in nostro ordine, qui omnibus diebus vitæ suæ integer obseruator suæ regulæ, & deuotus vsque ad finem permansit, quomodo in conuentu eodem ab hæreticis captus, constantissimè fidem catholicam tenuit, & in sua patientia tam æquo animo rogum sustinuit, vt perfidi fatérentur, ei in mortis periculo similem inter nostros non reperisse.

Suppriorem Franrenstemensis sustinet patientissimè rogum ab hæreticis instructū.

Finis libri tertij.

Liber Quartus.

DE VIRTVOSIS PERFECTORVM OPERATIONIBVS.

Anima quomodo crescit virtutibus? An femina sint viris peiores & incontinentiores?

CAPITVLVM I.

AGGREDIENDO quartum in ordine libellum de virtuosis perfectorum operationibus principaliter, & de negligenter agentibus circa talia, primo loco de formicis occurrit hæc earũ proprietas, *quòd in processu ætatis suæ multũ inter se differunt, quia quædam sunt in ouis, aliæ vermiculi nati nouiter, aliæ verò modò generare possunt, & opera exercere valida.* Profectus in spiritualibus hoc modo nobis insinuatur, vt quemadmodum formicæ crescunt in corpore, ita nos augmentum capiamus in anima: de quali Dei præcursor nobis exemplar edidit, vbi de eo Lucæ primo dicitur: Puer crescebat & confortabatur spiritu. Et ibidem secundo de eodem quem prædixerat dicitur: Puer autem crescebat & confortabatur plenus sapientia, & gratia Dei erat in illo. De duodenne denique iterum ibi sequitur: Iesus proficiebat sapientia & ætate, & gratia apud Deum & homines. Non quòd ipsa

Christi

Christi humanitas augmentum gratiæ sumpserit, sed vt Gregorius Nazanzenus dicit, quòd gratia, quam in summa plenitudine in conceptione acceperat, paulatim manifestabatur per eum hominibus. Et vt Theophilus super eodem ait, quia naturalis lex respuit hominem sensu maiore vti, quàm ætas corporis patiatur. Erat itaque verbum factum homo perfectus, cùm sit virtus, & sapientia patris. Verùm quia dandum erat aliquid nostræ naturæ moribus, ne aliquid extraneum à videntibus reputetur, tanquam homo, paulatim crescente corpore manifestabat seipsum, & quotidie sapientior ab audientibus & videntibus censebatur. De hoc augmento morali virtutum ita dicit Apostolus ad Ephesios quarto: Veritatem facientes in charitate, crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus. Principium autē huius augmenti virtus * sementina est verbum Dei, in quo augmento commendat Colossenses primo, vbi ait: Verbum veritatis euangelij pertenit ad vos, sicut & in vniuerso mundo est, & fructificat, & crescit in vobis ex ea die qua audistis & cognouistis gratiam Dei in veritate. Hoc enim semen parit, vel fructificat iuxta conditiones mentium, quæ malè vel bene excoluntur pluuia Dei gratiæ, & aratro libertatis arbitrij, quod facere potest, id quod in se est vtendo bene datis naturalibus, vel negligenter, vel ceruicosè se in istis gerendo. Voluit hoc denotare verbum Dei, à quo omnia verba veritatis primò emanant, cùm Matth. decimotertio de seminatore seminante, & de fructu neglecto, aut habito ita parabolam exponendo concluſit. Qui in terram bonam seminatus est, hic est, qui audit verbum & intelligit, & fructum affert, & facit aliud quidem centesimum, aliud autem sexagesimum, aliud verò tricesimum. Ex his

Vterque hic locus Greger. & Theophil. habetur in cathena D. Thomæ in cap. 2. Lucæ.

Ioan. 1. 1. Cor. 15.

* *c. d. seminentina.*

Triplex gradus charitatis.

etiam auctoritatibus iam prælallegatis ipse beatus Augustinus & imitatores sui pedem fixerunt, distinguendo charitatis gradum triplicem, incipientem, proficientem, & perfectum, sicut inuenitur etiam in omnibus animalibus, ortus eorum, prouectus, & perfectio status crementi. *PIG.* Valeſ-nè de tibi notorum hominum numero quéquã in medium producere, qui à primæua ætate sua statum baptismalis innocentiæ in vitæ spiritualis perfectione vsque ad senectutẽ perduxerit? *THEOL.* Cùm nemo secundum legem communem nouerit an odio vel amore dignus sit, vt Salomon prudentissimus dicit Eccles. 9. minus ego de alieno seruo

Rom. 14.

iudicare audeo. Veruntamen quia tantùm de coniectura humana quæstionem, vt puto, intelligis, tales multos vidi, præsertim de virginũ dignitate, excellentia, ac statu, de quibus nonnullã suprà mentionẽ in locis pluribus feci, & infrà faciã, quæ baptismalem innocentiã seruauerunt vsque ad vltimũ senium, & à mortalibus peccatis innoxię (vt in domino omnium spero) in abundantia meritorum sepulchrũ defunctę intrauerunt. *PIG.* Sacrę scripturæ repugnare videris, qui feminas viris in bonitate præponis. Nam Ecclesiastici 42. dicit sapiẽs.

Duo loca scripturæ contra feminas obijciuntur.

Melior est iniquitas viri, quàm bene faciẽs mulier. Et Ecclesiastæ 7. dicit: Virum de mille vnũ reperi, mulierem èx omnibus non inueni. Silentio pertranseo, breuitatis gratia, quę de feminis sapientes mala dicunt. *THEOL.* Non maiorem feminarum multitudinem, quàm virorum saluo, quia illud

Oratio ecclesiæ.

agnoscere solius Dei est, de quo oramus: Deus cui soli cognitus est numerus electorum in superna felicitate locandus, sed quia timor Dei, & verecundia de peccato, ac deoccupatio à temporalium cura, ac libertatis malæ priuatio plus sibi

Quæ feminas præ viris à

com-

communiter in locis vbi fui, in feminis vendicantur quàm in viris, ideirco de talibus loquor quarum notitiam habui in confessione, & aliter. Stat autem alium quempiam maiorem multitudinem virorum agnoscere, quod non abnego. Præterea te remitto ad ea quæ differui vbi suprà libro tertio cap. quarto. * Tibi dixi, non videlicet esse reprehendendum sexum, quem Deus creauit, sed in sexu vitium, si adesset. Eadem lege non vir eò bonus est, quia homo, sed quia virtuosus. Ad primam autem auctoritatem respondendo noueris, quod secundum literæ sensum hæc auctoritas & eius intellectus à priori versu dependet, & ex eo quod statim sequitur, quorum sensus est; quòd tutius est quo ad castitatis custodiam cohabitare iniquo viro quàm mulieri benefacienti. Vnde textus sic se habet: Omni homini noli intendere in specie, & in medio mulierum noli commorari. De vestimentis enim procedit tinea, & à muliere iniquitas viri. Melior est iniquitas viri quàm mulier benefaciens, & mulier confundens in opprobrium. Hunc sensum glossa interlinealis innuit, cùm in capite huius literæ sic præmittit. Docet nos hic puritatem cordis & corporis seruare. Tamen glossa marginalis alium sensum tradit moralem, nec tuo, nec meo contrarium proposito, vt sit intellectus literę. Melior, id est, vtilior, est, iniquitas, id est, lapsus viri, supple, per discretionem postmodum humiliter resurgentis, quàm mulier benefaciens, id est, quàm minus prudens benefaciens, & de benefaciendo indiscretè præsumens. Vnde glossa dicit: Vir in hoc loco fortis & discretus vocatur, mulier mens infirma & indiscreta. Et sępe contingit vt discretus labatur in culpam, infirmus exhibeat operationem bonã:

peccatis præseruet.

f. Ibi.

Homo pro viro.

Explicatur prior locus.

Glossa interl.

Gloss. ord.

sed indiscretus de bonis suis superbiens grauius cadit, discretus pœnitens ad discretionis regulam redit, & de cetero fortitis & cautiùs agit. Sæpe enim culpa fortium fit occasio virtutis, & virtus infirmorum occasio peccati. Porrò si secunda auctoritate omnes feminas damnare volueris, ipsi scripturæ sacræ aduersaberis, & sanctorum catalogo, qui virgines, coniugatas, & matronas canonizat in innumera multitudine. Nisi (vt quidam exponunt, & glossa innuere videtur) de carentia originalis peccati auctoritatem intellexeris, à quo solus Christus homo innoxius extitit, de quo scrupulo multorũ, me nunc nõ occupo. Sensus igitur literæ multiplex esse potest, & nullus pro tuo intellectu. Primus est iam prætactus de originali peccato. Secundus est, quòd in comparatione virorum paucæ mulieres constantes sunt, Vnde glossa interlinealis dicit. Mulier à mollicie molles & inconstantes signat. Et secundum hoc viri inconstãtes (quorum multi sunt, quia stultorum numerus est infinitus. Eccles. primo.) per mulierem intelligerentur sicuti sexus femineus. Tertius sensus est litteralis, quem glossa sic de auctore auctoritatis ipsius exprimit: Cùm vix de paucis viris bonos inuenerim, ita vt in mille vnus potuerit inueniri, mulierem bonam omnino inuenire non potui, quia me omnes ad luxuriam, non ad virtutem deduxerunt. Quartus sensus est, quòd mulier ad incontinentiæ vitium pronior est viro, vnde glossa subdit: Cùm cor hominis ab adolescentia ad malitiam diligenter est appositum, & penè omnes offenderint Deum, in hac ruina generis humani facilior ad casum est mulier. Vnde poeta: Varium & mutabile semper femina. Quintus sensus est secundum Nicolaum de Lyra, quod paucæ mulieres sint virtuosæ respectu virorum, sicut

Explicatur locus posterior multipliciter.

Gloss. ord. 1.

2.

Mulier quasi mollier.

3.

Gloss. ord.

4.

Virgil. Æneid.

5.

Liran° ad hunc locũ

sicut dicitur communiter, nullum esse in ecclesia, quando valde pauci sunt ibi respectu multitudinis quæ solet conuenire, & per talem modum dicitur secundo Physicorum. Quod modicum distat, quasi nihil computatur. Sextus sensus est secundum glossam interlinealem, quòd per virum ratio, vel fortis (nam virà virtute fortes denotat,) per mulierem sensualitas signatur, cui ratio præponitur. Est autem sensualitas perpetuæ corruptionis, licet ratione possit regulari. PIG. Est ergo ne peccatum fornicationis vel adulterij in viro maius, quàm in femina? THEOL. Respondet sanctus doctor in 4. distinct. 33. se habent vt excedentia & excessa, quia in muliere plus est de humore, & ideo sunt magis ductibiles à concupiscentijs, sed in viro plus est de calore, qui concupiscentiam excitat. Sed tamen simpliciter loquendo ceteris paribus vir in simplici fornicatione plus peccat, quàm mulier, quia habet plus de rationis bono, quę prævalet quibuslibet motibus corporalium passionum. Sed quantum ad lęsionem matrimonij plus peccat mulier, quàm vir, tum quia hoc plus est contra legem naturæ, quia nunquam licuit mulieri habere plures viros, secus est de viris respectu mulierum, tum quia magis nocet proli, quam incertã facit. Et quia læsio matrimonij peccatum est grauius, quàm simplex fornicatio, ideo simpliciter loquendo plus peccat mulier adultera quàm vir adulter, ceteris paribus. Hæc sanctus Thomas, immo dominus Albertus (cui in hac materia pro quanto naturalis est præ multis est credendum) dicit libro nono de animalibus tractatu primo cap. primo. Quando, inquit, puellæ castæ sunt & auertunt animum, stant vsque ad antiquitatem vltimam quòd nunquam polluuntur, neque experiũtur coitus delectationẽ,

Aristot. l. 2 phys. cap. 5. 6.

Quæstio. Thom in 4 dist. 33 q. vnica ar. 4.

Albertus magnus.

rum nomine fructus possunt intelligi nouelli, & teneri, vnde super isto Iob tricesimo nono. Strutio derelinquit in terra oua sua, tu fortè in puluere calefacis ea? dicit beatus Gregorius tricesimo primo libro moralium. Quid per oua, nisi tenera adhuc proles exprimitur, quę diu fouenda est, vt ad viuum volatile perducatur? Oua quippe insensibilia in semetipsis sunt, sed tamen calefacta in viuis volatilibus conuertuntur. Ita nimirum paruuli auditores, ac filij certum est quòd frigidi insensibilesque remanent, nisi doctoris sui sollicita exhortatione calefiant. Ne igitur derelicti in sua insensibilitate torpescant, assidua doctorum voce fouendi sunt, quousque valeant per intelligentiam viuere, & per contemplationem volare. Oua in terra dereliquisse, est nullum cœlestis vitæ filijs exemplum præbere. Tu forsitan in puluere calefacis ea, ac si dicat, vt ego, qui illa in puluere calefacio, quia scilicet paruulorum animas & in medio peccantium positas amoris mei igne succēdo. Quia igitur iuxta istam beati Gregorij sententiam per oua bonorum operum fructus exprimuntur, ita per albedinem, paruitatem, & ouorum longitudinem tres conditiones bonis operibus necessariæ intelliguntur, vt sint per innocentiam nitida, per humilitatem parua, & in perseuerantia longa. Talia enim opera Deus, & sui sancti remunerare sæpe solent miraculosè supra legem communem.

Gregor l. 31 moral. cap. 5. alias 7.

Ibid. ca. 6 al. 7.

Tres conditiones boni operis.

Deuotus b. Barbarę nō potest mori nisi prius susceptis Sub. noui confessionis & eucharistiæ sacramentis

PIG. Exempla de hoc posco. *THEOL.* Tempore quo in vniuersitate Colonien si nostræ facultatis primùm studens fui, nobilem iuuenem quendā studentem artes, adultū, & in verbis (pædagogo suo teste, & me qui cōfessor su⁹ fui) fide dignū valde hui⁹ relatione didici quę sequūtur. Fuit, inquit, noster circa Ercklētz in partib⁹ inferiorib⁹ Alemaniæ quidam

quidam secularis simplicianus, qui per orationes & ieiunia sæpe solebat beatæ virgini Barbaræ præstare specialia obsequia, in quibus ipse exorabat simpliciter, humiliter, & perseueranter, vt sibi virginis intercessione donaretur, sine sacramentis pœnitentiæ, & eucharistiæ ex hac vita non migrare. Præmere cœperunt interea terram prefatam, & adiacentem patriam guerræ duorum nobilium se vbi poterat in rebus & hominibus ad inuicem inuadétium. Captiuauit autem vna die dominus vnus ex eisdem sui aduersarij plures viros, inter quos etiam beatæ Barbaræ famulus detentus est, & vnà cum alijs inturritus est, addebanturque dietim noui captiui veteribus. Et victus, qui parcissimus fuit & inhumanus, ex caristia non augebatur, sed minuebatur quotidie, adeo vt præ fame & inedia multi aliquotiens mortui in carcere reperirentur, & ne fœtore reliquos læderent, per custodes carceris eijciebantur. Inter deficientes autem præ fame ille cœpit esse beatę Barbaræ fidelis, qui propé ad duodecimum diem vel circiter, vltra humanæ naturæ fortitudinem sine cibo viuebat, quem cum custodes carceris sæpe vidissent, & iudicassent in crastinum moriturum, velut alios eijciendum, protelationem vitę tandem admirantes, ei dixerũt: Quomodo, quæsumus, accidit nobis tecum dicito? vltra humanam valetudinem iam tot diebus nihil gustasti, mortuo similior es, quàm viuo, nec vlla spes est de tua conualescentia, vnde ergo viuis diutius alijs? Qui respondit. Dudum à vobis desideraui vt sacerdote vocato confiterer, & viaticum sumerem fidelium, sed proditionem verentes, mihi petitum denegastis, beatæ Barbaræ diu seruus extiti, quę me sine dictis sacramentis, scitote, migrare non finit. Quo audito capitaneum castri accesse-

Manet 12. circiciter diebus absque cibo.

cesserunt, historiam narrauerunt, & difficulter, vt confessor admitteretur, obtinuerunt. Confessione sacramentali igitur peracta, mori non poterat, quem beata virgo sui sponsi viatico præmuniri volebat. Nam exesis famæ carnibus, moribundus iacebat, sangri aliàs nequibat, & mori nemo dabat. Tunc iterum ad custodes clamabat, Viaticum quæso per sacerdotem mihi porrigi curetis, & proculdubio vos fastidio, & ego mortis doloribus carebo. Admissus est igitur sacerdos cum diuinissimo Eucharistiæ sacramento, quo munitus infirmus, statim requieuit in pace.

PIC. In hoc loco comprobare videris fidem esse adhibendam quibusdam nouis sanctorum legendis, quæ sonant præmia quædam eos consecuturos, qui certum eis obsequium præstauerint annuatim, vel dietim, quæ tamen quidam theologiæ tuæ fautores superstitionem sapere dicunt, & se in istis fundare fatuum esse affirmant, tum quia talia non in antiquis passionalibus & libris, sed solùm in nouis reperiri autumant ab his qui in fauorem, vel causa auaritiæ talia de proprio posuisse videntur, tum quia si ita est, vt legendæ canunt, viuentes sanctè, licet morituri pro se venerantibus orassent, præsumptione tamen dignum acceptasse viderentur in hoc, cùm nemo sciat an odio vel amore dignus, tum etiam quia si in talibus spebus de adiutorio in extremis per sanctos habendo se quis tanquam indubitanter id consequeretur, fundaret, ex hoc multi peius peccarent, cogitantes si finis bonus erit, totum expeditum erit negotium viuendi. *Obiectiones contra prædicta.* *Eccle. 9.*

THEOL. Vellem quòd mēte reuolueres id quod suprà libro secundo capit. tertio de fratre miserabiliter mortuo audisti, qui beatę Barbarę obsequia neglexit *Respōsio.*

neglexit solita; vnde nequaquam eis assentio, quos tu allegas, quos errare puto. Et vt eorum soluam motiua, è contra noueris similia in antiquis & approbatis libris reperiri. Nam Eusebij Cæsariensis ecclesiastica historia (quam de Græco in Latinum beatus Hieronymus transtulit) libro sexto de sancta Potamiœna nobilissima virgine sic habet: Cùm Basilides vnus ex his quibus implere speculatoris officium mos est, susceptam Potamiœnã condemnatam pro fide ad mortem, duceret ad supplicium, ac multitudo impudicorum pariter & impiorum Potamiœnę verbis & iniurijs conaretur illudere: Aquila enim iudex comminatus fuerat virginis castitati, quòd eam vel crudelissimis gladiatoribus, vel impudicis lenonibus daret. Basilides eius carnifex abigere impudentius irruentes, ac deturbare cœpit, humanitatis & miserationis obtentu. At illa religiosum viri votum erga se & propositum humanitatis amplexata; Certus esto, inquit, quòd cùm abiero ad dominum meum, sine mora boni huius tibi remunerationem parabo. Migrans autem per picis ea idæ superfusionem, die tertia noctu Basilidi apparuit, & capiti suo coronam imposuit, dicens deprecatam se pro ipso dominum, & impetrasse, vt secundum quod scriptum est, qui recipit martyrem, mercedem * martyris consequatur. Et addidit Eusebius, postquam Basilidem conuersione, & pro fide decapitatione perorauit: Sed & alijs, inquit, pluribus per illud tempus, persecutionis scilicet, apud Alexandriam condiscipulis suis cum quibus verbo Dei in Origenis schola operam dederat Potamiœna simile munus traditur præstitisse, assistens eis per visum, & coronas martyrij impetratas à domino deferens. Legendam demque beati

Euseb. lib. 6. hist. ca. 5. al. 4. Potamiœna pro missio Basilidi facta ob humanitatẽ ei impensam.

ex Matt. 10. orig. martyrij.

que beati Onuphrij anachoritæ sanctissimi scripsit primum, sicut in vitas patrum legimus, tam Paphnutius sanctissimus vir Græco sermone, quàm venerabilis prudentissimusque vir Gregorius in gestis narrauit, & tandem ab alio in vitas patrum in Latinum translata est, vbi sicut in fine habetur. Hęc est, ait Onuphrius, postulatio mea quam impetraui à domino. Si quis oblationem ob amorem nominis mei ante conspectum domini nostri Iesu Christi immolat, ab omni tempestate diaboli, & à vinculo prauitatis humanæ liber existet, atque cum sanctis angelis in regno cælorum æternæ hæreditatis capax fiet. Si quis oblationem non valet offerre, vel prę inopia redimere, ille pro amore meo, * pro amore domini eleemosynam pauperi tribuat, & ego orabo pro eo in conspectu Dei, vt dignus in cœlestibus vita superna perfrui valeat. Si quis nec oblationem, nec eleemosynam potest offerre pro charitate mea incensũ domino Deo nostro in odorem suauitatis offerat, & ego orabo pro eo, vt gaudiũ perenne possideat. Cui inquã Pafnutius. Pater mi ne * irascaris si loquar. Si incensũ nec quis habet, nec facultatis aliquid, vnde te placare potest, vt tamẽ tua benedictione non careat in quacũque tribulatione te inuocat? Tunc ille respondit. Si quis pauper in deserto, vel in alio aliquo loco oblationem, aut eleemosynã, seu incensum nõ habet ad immolandũ, surgat & manus suas ad Deũ extẽdat, ter dominicã orationẽ, id est, Pater noster, pro me cũ intẽta mẽte & nomine sanctæ trinitatis psallat, ego verò pro ipso ad dominũ * intercedo vt vitę cælestis mereatur particeps fieri cũ omnibus sãctis dei. Hæc ibi. Prętera publicè canitur in ecclesia cõmuniter satis, & in nostro ordine de beata Catharina in laud. antiphonis cum decollari iam debuit:

Vitæ patr. in prologo vitæ Onuphrij.

Vitæ patr. par. 1. ex vita Onuphrij per Pafnutiũ Magnificapromissio Onuphrio facta qui eũ coluerint.

orig. in nomine domini.

rest. ex orig. pro irascaris

c. d. intercedam.

Expecto

Breuiar. Predi. antiph. 3 & 4. in laud.

Expecto pro te gladium Iesu Christe rex bone, tu meum colloca in paradiso spiritum, & fac misericordiam meam agentibus memoriam. Vox de cælo insonuit. Veni electa mea, veni intra thalamum sponsi tui, quæ postulas impetrasti, qui te laudant salui fient. Et in hymno ibidem dicitur.

Imminente passione
Virgo hæc interserit:
Assequatur Iesu bone
Quod à te petierit,
Suo quisquis in agone,
Memor mei fuerit.
In hoc, caput amputatur.

& similia. Legimus adhuc in legenda de sancto fundatore nostri ordinis Dominico, quòd fratres eum iam moriturum circunstantes, se videndo priuari pio patre amarè fleuerunt. Quos consolans ait. Nolite plorare filij charissimi, nec vos mea corporalis turbet discessio. In loco ad quem vado vtilior vobis ero, quàm hic fuerim, post mortem aduocatum me potiorem habebitis, quàm in hac vita habere potestis. Nec quisquam doctorum qui in eodem ordine excellentissimi fuerunt, præfatas legendas calumniatus est. Dicit insuper sanctus doctor in 4. distinct. 45. quarti. quæst. 3. art. 2. Quãuis superiores sancti in patria sint magis Deo accepti, quàm inferiores, vtile tamen est etiam minores sanctos interdum orare propter quinque causas, & statim pro tertia assignat; quia, inquit, quibusdam sanctis datum est in aliquibus specialibus causis præcipuè patrocinari, sicut sancto Antonio ad ignẽ infernalem. Hæc ille. Vides igitur quàm vetera

Cõsolatio B. Dominic. ad fratres suos.

Thomas in 4 dist. 45. q. 3. ar. 2. ad 2

scripta,

scripta, quàm famosi viri * sanctis specialia de quibus meruerant, pro nobis à Deo obtinuisse. Et cùm in luce sit Deum per eos super naturam in vita eorum multa prodigia fecisse, cur non pari modo credatur, quòd de sua prædestinatione certi, sine humilitatis præiudicio ab eo quem summè dilexerũt, talia fidenter, de quibus ambigis, precibus obtinuisse? Multi enim certum est ex speciali priuilegio se & in charitate esse, & donum perseuerantiæ se habituros finaliter non dubitarunt. Nec tamen in talium sanctorum impetratis priuilegijs præsumere debemus, vt sine fallo eis modica exhibendo tandem omnino saluemur, quantuncunque etiam malè interim egerimus, absit hic à fidelium cordibus intellectus, sed domino Deo & suis sanctis bona spe specialibus seruitijs obsequi debemus, medio tempore operibus bonis, secundum Beati Petri mandatum, certam faciendo vocationem nostram.

Subaudi testãtur, vel quid simile & le. videtur sanctos.

2. Pet. 1.

Vita à quo sole prouéniat. Quomodo blasphemias quidam didicerunt. Quod tria sunt vitia difficillimè dimissibilia, videlicet, amor, auaritia, & odium, de quo exemplificatur.

CAPIT. III.

O*Va formicarum sunt odorifera, & quibusdam animalibus infirmis medicina.* Audisti parumper anteà ex Gregoriano intellectu, per oua opera bona, & per odorem, famę redolentiam iuxta Apostolum debere intelligi, & quòd diuina protectione muniti, non humana Dei nouelli filij, etiam in medio seculi de puerili vita ad robur virile cũ virtutum

cap præcedenti.

2 Cor. 2.

tutum copia crescunt. *PIG.* Esse perfectum in medio nationis prauæ, & peruersæ puto plus esse miraculum, quàm sit humanum. *THEOL.* Besentis, sed quidam etiam meo tempore tales reperti sunt. Fuit enim meo tempore quidam miles in armis vtriusque hominis valde tritus Boarus nomine, de quo suprà libro primo capitulo duodecimo tibi mentionem partim feci. Hic in iuuentute nutritus fuit in cuiusdã Comitis curia, vbi blasphemare adeo fuit consuetum, vt in omni dicto penè verbum blasphemiam notans emitteretur à ceteris nobilibus: quæ corruptela, puto gentem Teuthonicam intrauit, ex malo intellectu vnius articuli hæresis V Valdensium, qui est, quòd in nullo casu iurare licet. In lingua autem Theutonica, quæ in proprijs vocabulis multum deficit, idem & vnum vocabulum habet iurare, & blasphemare. Et vt nullus notaretur esse V Valdensis, ex leuitatéque morum & prauitate euenit, vt blasphemia in verbis, per Christi membra vera vel ficta, honesta vel verecunda nimis assueta sit in ore multorum. Habitum huius vitij pessimi postquam miles se didicit habere, sæpius conscientia ductus firmiter animo statuit talia dedisscere, & abnegare. Et cùm diu secum pugnasset, tamen præcipitio lubricæ linguæ, & vitio inolito victus frequenter subiacebat. Petiuit igitur à sacerdote suo confessore, vt sibi pœnitentiam aliquam contra tale vitium iniungeret, vt eandem faciens per Dei adiutorium vitium eradicare valeret. Cui confessor satis facilem, nescio quam satisfactionem iniunxit, quæ vitium prædictum in modico quidé amputauit, sed ad radicem nequaquam deuenit. Quod videns Christi tiro sibi ipsi pœnitentiã iniunxit talem, vt quotiescunque blasphemia aliqua os suum exiret, tot diebus deincepe

Miles iniuncta sibi graui pœnitẽtia dedidicit blasphemare.

Vnde Germanis cõsuetudo iurandi.

ceps à carnibus abstinere vellet. Et ne ex inaduertẽtia aliqua inulta maneret blasphemia, famulis suis iniunxit districtè, vt vices & quotas notarent blasphemiarum, & easdem domino non celarent. Quas notans dominus, licet in curia protunc moram traheret cuiusdam principis qui est electorum vnus sacri imperij; tamen ferè dimidio anno aliquando ex imposita sibi pœnitentia carnes non gustauit, qua vexatus, ex abstinentia ita per diuinam gratiam vitium blasphemiæ eruit radicitus, vt tempore quo postmodum viri notitiam habui, nec minimum verbum ab ore eius audiuerim quod præteritum facimus notare valeret. Audiui à viro quodam constanti alio (si bene memoriæ occurrit) de ciuitate Augustensi, qui simili habituatus vitio, sibi pœnam talem indixit, vt quotiens blasphemia os suum exiret, statim, vel eadem die proprijs manibus guttam sanguinis graphio, siue stylo ferreo mediante extrahere vellet. Fecit igitur & sanatus est tandem. Hoc anno de quodam prudenti viro fide digno consulatus oppidi in Memmingen Augustensis diœcesis audiui, quod idem se videns ad blasphemias assuetum, vouit quotienscumque blasphemiam diceret, vel Dei nomen irreuerenter nominaret, eadem die permanere se, sine dispensatione, à vini vsu promisit, quo seruato, à crimine liberatus est, & à consuetudine mala. Rem memoria dignam perpetua fecit meo tempore rex Romanorum Rupertus, qui antea comes fuerat Palatinus. Hic vir bonæ fuit conscientiæ, religiosis suam regulam seruantibus gratiosissimus, zelator iustitiæ, & persecutor eorum qui honori derogabant diuino. Electus autem in Romanorum regem ciuitates imperiales visitare cœpit

Alius, quoties blasphemaret stylo ferreo gutiã sanguinis è corpore suo extrahens curatur à blasphemandi vitio.

Ali⁹ vini vsu priuãs se eo die quo blasphemaret à consuetudine hac prana liberatus est.

Rupertus siue Robertus Imp. electus cm. 1400 pro omnibus exulibus rogat Magistratũ Spirensem, cẽpto vno blasphemo pro quo noluit intercedere.

in negotijs reipublicæ. Cùm igitur ciuitatem intraret Spirensem cum comitatu non modico, multitudoque proscriptorum & exulatorum à dicta ciuitate se caballo regis approximarent, cui insedit, phaleras & apparatus tetigerunt, & sic ciuitatem cum principe intrauerunt. Est enim consuetudo Germaniæ, vt proscripti à ciuitatibus sub spe obtinendæ gratiæ per preces intraturi principis se eidem iungant intranti ciuitatem aliquam, & postmodũ actoribus collectis principalibus, princeps causis proscriptionum auditis, solet pro reis intercedere, si placet, vel silere, si libet. Consulatu igitur ciuitatum accersito, rex, omnium qui sub sua tutela ciuitatem intrauerant, causas demeritorum audire volebat primùm. Varia igitur referebantur, & diuersorum crimina grauia satis, quæ tamen (vt vulgari modo loquamur) non erant infamia iuxta secularem iustitiam, vt de furto, vel de latrocinio ad mortem, quod ibi rota vindicatur, de hæresi, de abominatione vitij contra naturam, nec de similibus, sed de alijs criminibus homicidij, vulnerationis, discordiæ, & similibus. Tandem autem potiores ciuitatis & adiacentium partium amici intercesserunt pro quodam de Spira nato, qui vnà cum alijs ciuitatem intrauerat, vir non infimi generis, vt securus deinceps manere posset. Volente autem religioso principe omnino causã exulationis istius scire, dictum est, & verè, quodam in ludo quòd blasphemasset Deum non semel, sed sæpe. Tunc zelo diuini honoris motus rex subintulit, rogamina fundenda pro omnibus alijs isto dempto. Alij, inquit, charissimi ciues in homines peccauerunt, supplex peto, hominibus talibus parcere velitis, pro isto verò qui Deum blasphemauit, & in creatorem suum virus suæ iræ retorsit, nihil intercedo: & ita mi-

ta miser iste exuliterato factus est à loco natiuo.

PIG. Video quod opera talium virorum fortium merito comparantur ouis odoriferis, quæ intuentes alij ægroti moribus, fomenta, & medicamina salutis valent adipisci. Videtur insuper in his magna multorum virorum secularium negligentia, qui in similibus assuefacti vitijs, conatum eadem eradicandi vitia adhibere nolunt, vel negligunt.

THEOL. Animositas & constantia horum de quibus audisti, & conatus eorum ad expurgandum vitia plurimum commendandus est, sed si gratia Dei non principaliter cooperata fuisset talibus, iugo malitiæ pressi, tales omnes succubuissent. Sine me (ait, & bene veritas) nihil potestis facere. Sunt tamen quædam alia vitia, tria potissimè, in quibus nisi magna Dei adsit gratia, eradicari vix possunt ab hominum cordibus. Philocaptio viri in mulieribus, & mulierum vice versa in viris. Detentio illicitè acquisitarum rerum temporalium. Et inueterata ira, quæ vocatur odium, vel inuidia. De postremo mihi occurrit nunc exemplum. Noui aliquando militem multùm in armis strennuum de episcopatu Constantiensi. Hic misericors in pauperes, pius in ecclesias, & sacramentis ecclesiasticis satis affectus extitit. Accidit autem vt quidam alius sibi iniuriam faceret, potentia fortè æquali vallatus. Iratus est igitur læsus & ira creuit in odium, factaque est trabs de festuca. Quod miles intuens sauciatam videlicet esse propriam animam liuore vindictæ, confessorem prudentem adijt, videlicet fratrem Conradum de Prussia nostri ordinis primum reformatorem in Theutonia, virum omni laude dignum. Qui postquam intellexit animam confitentis esse vulneratam ad mortem, ait: Domine nisi dimiseritis proximo delicta, rancorem scilicet.

Ioan. 15.
Tria vitia difficulter curabilia nisi adsit magna Dei gratia amor carnalis, detentio alieni, & odium.
Miles nolens offensam dimittere, iniunctus sibi quinque orationes dominicas quotidie recitans, post paucos mẽses cõmunctus & absolutꝰ est.

salua vestra iustitia, quam coram legitimo iudice prosequi iustè poteritis, nec vobis dimittere possum vestra peccata. Suasit itaque pater animo quæ potuit, sed nihil, vel modicum profecit, nisi quod reus se patienter sustinuit. Nam confessor eum non absoluit, sed stigmatibus Christi quinque & insigniis passionis eius pro gratia impetranda, quæ cor durum emollirent, quinque orationes dominicas quotidie dicere iniunxit. Recessit igitur miles satis tristis & impœnitens, licet iuncta deuotè perficeret. Et vix sex menses elapsi sunt (vt mihi sponte fassus est) quando redijt compunctus, & contritus beneficium pœnitentiæ integre habere meruit à patre præfato.

Filij spirituales quantum diligendi essent, & quomodo virgines quædam pro tuenda virginitate mortem pro vita præsenti oratione apud Christum obtinuerunt.

CAPIT. IIII.

INcrementum sua formicarum suscipiunt in loco calido, & versus solem, vbi posita à parentibus, primò in vermes albos, & deinde in formicam perficiuntur.

Videtur enim diuina inspiratione minutis his datum animalibus, vt sentiant propriam virtutem non sufficere ad perficiendum prolem, nisi cælestium radiorum solarium fuerint fota calore. Certum etenim est, omnem corporalem animantium vitam à sole prouenire primùm. Homo enim generat hominem, & sol, subaudi, disponendo materiam, cui solus Deus animam infundendo creat, & creando infundit. De reliquorum verò animalium vita, nō dubium quin à solis calore inducatur, & à su-

Arist. l. 2. phys. c. 2.

& à superioribus simul & inferioribus causis originetur, sicuti beatus Dionysius ostendit libro de diuinis nominibus cap. iiij. Hinc de struthionis ouis idem sentire videtur, sicut Iob xxxix. dicitur: Tu forsitan in puluere calefacis ea, scilicet oua struthionis. Vbi beatus Gregorius 31. moralium dicit. Quid enim puluis nisi peccator accipitur? vnde & ille hostis * peccatoris huius perditione satiatur, de quo per prophetam dicitur: Serpenti puluis panis eius. Quid per puluerem nisi ipsa iniquorũ instabilitas demonstratur? de qua Dauid ait: Non sic impij non sic, sed tanquam puluis quẽ proijcit ventus à facie terrę. Oua ergo dominus in puluere derelicta calefacit, quia paruulorum animas prędicatorum suorũ sollicitudine destitutas, etiam in medio peccantium positas, amoris sui igne succendit. Hinc est enim quod plerosque cernimus & in medio populorum viuere, & tamen vitam torpentis populi non tenere. Hinc quosdam conspicimus & malorum turmas non fugere, & tamen superno amore flagrare. Hinc est, quod plurimos cernimus (vt ita dixerim) in frigore calere. Vnde enim nonnulli inter terrenorum hominũ torpores positi supernæ spei desideriis inardescunt? Vnde inter frigida corda succensi sunt? nisi quia omnipotens Deus derelicta oua scit etiam in puluere calefacere, & frigoris pristini insensibilitate discussa per sensum spiritus vitalis animare, vt nequaquam iacentia in infimis torpeant, sed in viuis volatilibus versa, sese ad cælestia contemplando, id est, volando, suspendant?

Dionys. Areop. l. de diuin. nomin c. 4 par. 1. Greg. l. 31 moral. c. 6. al. 7. resp. ex orig. pro peccatorũ. Isa. 65. Psal. 1.

PIG. Audire desidero quomodo in exemplis nostro factis tempore talia facta velis comprobare.

THEOL. In promptu responsum habeo. Anno proximè præterito mihi Decanus de Isni Constantiensis diœcesis presbyter verbo & exemplo

fidedignus narrauit; quòd in oppido Marckdorff vnde oriundus fuit, in præfata diœcesi consanguineam habuit iuuenculam Bramidanulam nomine, virginem pulcherrimam, & nuptui idoneam, quæ tamen diuina inspiratione contra morem consodalium & omnium suorum amicorum castitatis propositum firmauerat animo, ignorantibus multis. Venerunt igitur ad eam consanguinei, qui virginis, & suam parentelam dilatare statuerant, & eam molestabant, vt nuptui alicuius viri per thorum legitimè contrahèdum assentiret. Quod illa renuit, dicens se Christo loco viri desponsatam, nec velle nubere alij. Cumque dietim instarent noti eius, præcipuè patruus vt nuberet, vocauit ipsa præfatum Decanum velut Dei sacerdotè, & ad eum ait: Quæso venerabilis Domine & amice patruo meo in hac mea extrema necessitate persuadere velitis, vt me Christo seruire in virginitate permittat, quia ita illud animo firmiter seruare deliberaui, ipse enim est principalior, patruus videlicet in quo hæc petitionis meæ residet difficultas. Cum autem hoc attentaret Decanus à patruo virginis, iste velut homo seculi respondit. Nequaquam hoc expedit; femina est, melius est vt nubat, quàm in verecũdiam nostri die proximo fornicaria pariat. Hoc respõsum cùm virgo percepisset, nec ampliùs in homine huius vitæ se tueri speraret, ad sponsum suum Christum orationibus statim intensissimis confugit, & eidem domino suam pudicitiam, vt illæsa seruaretur commendauit, non dubitans eum multos modos habere in sua potentia, quibus eam custodiret, siue per vitam, siue per mortem, ad quę indifferens erat. Et ecce nutu Dei, licet prius fortis esset robore, statim infirmari virgo cœpit, & lecto decumbere, diuinaq; inspiratione se sẽsit in breui ab hac luce recipiẽdam.

Sãcta virgo Bramidanula sollicitata ab amicis vt nuberet. Christo suã pudicitiam commendans, ab eo obtinuit vt ex hac vita migraret.

Cumque

Cumque dictus Decanus gratia visitâdi infirmam accederet, mirans de inopinata infirmitate, illa læto ac hilari vultu ei dixit. Domine vos & cognatos interpellaui, vt me in virginitatis proposito Christo seruire sineretis, id mihi denegastis; sed idem cui fidem seruaui me exaudiuit, clemẽtior existens quã vos, qui homines estis, noueritis enim quòd die proxima lætè moriar à Christo exaudita. Quo viso & audito proruperunt consanguinei in lacrymas, & sequenti die virgo Christi sanctè in eo obdormiuit qui est sponsus virginum. Sunt vix duo anni elapsi, quòd ad leucam vnam extra oppidum Columbariense, Basiliẽsis diœcesis, in loco qui V Vyle dicitur, in castro nobilis quidam cum legitima vxore sua ingenua residebat, secundum seculum quidem honestè conuersantes, sed in filia vnica quam habuerunt, potiùs humanam gloriam, quàm diuinum quęsisse videntur honorem. Abundabant enim diuitiis & amicorum copia, sed vnam prolem tantummodo habuerunt virginem, Annam nomine, iam nubilem, quia ætas, venustas corporis, & generis nobilitas ibi cõcordabant. Fuit autem puella à iuuentute deuota Deo, & gratiosa apud homines, pauperibus misericordissima, quindecim annorum circiter in ætate, quæ nunquam virum concupierat, sed virginitatis propositũ semper dilexerat. Solebat enim confiteri purè, & quãdo fratres nostri de Columbaria castrum intrauerunt, summæ deliciæ erant puellæ audire de diuinis exemplis loqui, & de verbis euangelicis. Verùm quia parentes totam sui generis parentelam in hac virgine vnica, si nuberet, sperabant succrescere, & protelari in longius in prole, victi successionis desiderio, quam sperabant nuptui traditam imprægnari, virginem prefatam cuidam nobili in coniugem promiserunt, &

Alia virgo Anna de VVyler idẽ à Deo obtinuit, & salua virginitate migrat ad sponsum cęlestem, eo die quo nuptijs erat copulanda.

contractum quantum poterant firmarunt, hoc dempto, quòd virginis nemo audebat quęrere propositum, quod plus violentia quadam, quàm matura persuasione putabant emolliri posse. Præparabantur igitur in vestimentis, & in apparatu omnia futuris necessaria nuptijs, & ordinauerãt quòd virgo die qua præsentari debuit marito, in domum cuiusdam nobilis viduæ poneretur, quæ consensum procuraret imminentibus nuptijs. Sed is qui in cælis est irrisit hæc fraudis commenta, cùm puellam, quam elegerat sibi, mundam habere voluit. Nam præcedentibus octo diebus ante diem nuptiarum conditarum virgo ignara fraudis febre corripitur, & lecto cœpit decumbere, dietimque intendente se morbo, vocatus est confessor nostræ portæ in Columbaria frater Petrus, vt confessione virginis audiret, sumptisq; ecclesiasticis sacramentis alijs per suum pastorem, vitæ interitus virgini propinquare videbatur. Volens autem mater puellæ amorem virginitatis in filia veriùs comprobare, ait: Quęso te filia charissima in veritate dicas iam proxima diuino examini, elegisne potius mori, quàm viuere, & maritum aliquem habere legitimum? Cui virgo respondit cum gaudio. Potius moriar. Quo facto deuotissimè virgo vita functa est, & in crastino, ea scilicet die, qua homini desponsata terreno præsentari ad carnis copulã debuit, Christus eam in sponsam sibi dilectam elegit, & cunctis flentibus vicinis & cognatis sepulta fuit. Cumque indumentis propriis exuta, funeralibus indui debuit, inuenta est tenera virgo in genibus callos, velut camelus, contraxisse duros ex genuflexionibus habitis in orationibus crebris. Verũ quia nihil est omniquaque, vel vix in hac vita perfectum, paulò post vitæ exitum dictæ virginis, apparuit ipsa virgo in nocte cuidam

Apparet dicta virgo sanctimoniali missam vnã flagitans, & tunicam suam meliorẽ dari pauperibus.

valde

valde deuotę ſanctimoniali, quę Gertrudis vocabatur in monaſterio de Subtilia ſito intra Columbariēſe oppidum, vidit iſta poſt ſe currentē quandam virginem mortuam, quam prius nūquam nouerat, à qua cùm quæreret, quæ eſſet. Reſpōdit defuncta. Ego ſum pridie defuncta Anna virgo de VVyler (ita caſtrum patris vocabatur) & vnius eucharistiæ oblatione egeo, quam peto mihi celebrari obtineas à Priore fratrum prædicatorum. Tunicam autem meliorem, quam habui, matri dicas quæ me genuit, vt ob reuerentiam virginis benedictæ pauperibus eroget, & ita viſio diſparuit, & ſanctimonialis euigilauit. Cumq; nunquam de virgine prius audiſſet mentionem fieri, nec eiuſdem notitiam aut parentum haberet, erubuit viſionem alicui dicere, quæ dum altera nocte iteratō vidit vt antea, & tūc compuncta, confeſſori ſuo fratri Ioanni VVolffhardi quæ percepit dixit; & ita animæ ſubuentum eſt, proūt virgo in viſione petiuit.

De zelo educandi fructum animarum, & virtutes, propria exempla caſtarum virginum ponuntur.

CAPIT. V.

TVrbata domo formica oua ſtudioſè ſolent tollere, & ad nidum reportare. In hoc loco fidelitas magna, quā ad fructum habet propriū formicæ oſtēditur, dum perſecutionē paſſa in exterioribus, ne oua ſua lędantur, locis ea cōmendat tutioribus. In quo plurimum ſe elongat à ſtruthionis negligentia, quę oua ſua obliuiſcitur, nec quid de eis fiat curare videtur. Vnde de ea Iob trigeſimo nono dicitur. Struthio derelinquit in terra oua ſua, obliuiſcitur quod pes conculcet ea, aut beſtia agri conterat.

Vbi

Vbi Gregorius libro trigesimo primo moralium. Quid in pede, nisi transitus operationis accipitur? Quid in agro, nisi mundus iste signatur? de quo in euangelio Dominus dicit. Ager autem est mundus. Quid in bestia, nisi antiquus hostis exprimitur, qui huius mundi rapinis insidians, humana quotidie morte satiatur? Struthio itaque oua sua deserens, obliuiscitur quòd pes conculcet ea, quia videlicet hypocritæ eos quos in conuersione filios generant, derelinquunt, & omnino non curant, ne aut exhortationis sollicitudine, aut disciplinę custodia destitutos prauorum operum exempla peruertant. Si enim oua quæ gignunt diligerent, nimirum metuerent, ne quis ea * peruersa opera demõstrando calcaret. Vnde adhuc sub struthionis specie subditur. Duratur ad filios quasi non sint sui. Quẽ enim charitatis gratia nõ infundit, proximum suum, etiamsi ipse hunc Deo genuit, extraneum respicit. Ita profectò sunt omnes hypocritæ, quorum videlicet mẽtes dum semper exteriora appetunt, intus insensibiles fiunt, & in cunctis quæ agunt dum sua semper expetunt, erga affectum proximi, nulla charitatis compassione mollescunt. Hinc beatus Iob, vt apud mentis suæ quietem facilius consisteret, Iob xxix. ait: Dicebamq́;, in nidulo meo moriar, & sicut palma multiplicabo dies. Vbi beatus Gregorius libro decimo nono moralium dicit: Quid hoc loco per nidi nomen exprimitur, nisi tranquilla sedes fidei, qua vnusquisque infirmus nutritur? Multitudo quippe illa bonorum, quæ persecutionum temporibus fuerit deprehensa, nutrimentorum suorum dies quasi in nido, sicut in loco quietis, explere se credidit. Nam nisi sancta ecclesia infirmos quosq; filios nunc in nido pacis enutriret, Psalmista non diceret. Etenim passer inuenit sibi domum, & tur-

Gregor l. 31 mora. cap 7. alias 8. Matt. 13

omisi voculam per ex orig.

Greg. l. 19 moral. c. 16. al. 24

Psal. 83.

tur

tur nidum vbi reponat pullos suos. Iam quippe domum inuenit passer, quia æternum cæli habitaculum noster redemptor intrauit: & turtur nidum inuenit, quia sancta ecclesia amore conditoris affecta, crebris gemitibus vtitur, & velut nidum sibi pacatissimam fidei quietem construit, in qua crescentes filios, quasi * plumantes pullos, quousque ad superiora euolent, charitatis gremio calefactos fouet. Igitur quia tunc erunt qui pacis tempore se ad superna migrare, id est, à nido euolare crediderunt, vox eorum beati Iob voce prænenitur, cùm ait: Dicebamque; In nidulo meo moriar. Inde Salomon Prouerb. xxvij dixit: Sicut auis transmigrans de nido suo, sic vir qui relinquit locũ suum. Vbi glos. sa. Sicut auis oua, vel pullos quos fouerat raptui exponit, sic virtutes in quibus proficiebat, qui deserit, immundis spiritibus prodit. Vnde dicit alibi: Si spiritus habentis potestatem ascenderit super te, locum tuum ne dimiseris, quod est: Si tentatio diaboli insteterit tibi, ne à bono quod faciebas, desistas.

orig. plumescentes.

Gloss. ord.

Eccle. 10.

PIG. Si ita res se habet, vt per Gregorianas indicasti sententias, quòd hypocrita oua pedibus ferarum committit, qui bona sua opera, vel spirituales filios quos genuit mundanorum hominum vitijs subijcit, ô quot hypocritas habemus nostro tempore, qui non imitantes nostrarum formicarum sollicitudinem, bonorum operum oua ad nidum diuinæ tuitionis, sed more struthionum crudelium sua oua derelinquunt debitorum operum.

THEOL. Benè & piè gemis, quia prælatos multarum diœcesum, & pastores monasteriorum multorum. ita, heu, videmus facere, vt hi qui in medio seculi habitant, nullius religionis voto astricti maiorem sæpe ad animarum salutem zelum habere videantur, quàm hi, qui Eucharistię sacramento diuinissimo

nissimo per altaris officium dietim appropinquant. Fuerunt enim duæ virgines vterinæ sorores, virgines speciosæ meo tẽpore simul, vna in domo prope metas Constãtiensis diœcesis versus Athesim, quarũ iunior Anna, senior verò Margareta vocabatur, de rusticano quidem genere genitæ si caro inspicitur, sed nobiles virtute, si morum bonitas pensatur. Iunior tantæ simplicitatis fuit in his quæ ad mundum pertinent, vt vix recolam sibi parem vidisse. Nam in numerandi arte qua infantes (vt ita dicam) propè triti sunt, vltra denarium nescibat bene numerare, & tamen in his quæ ad deum attinẽt, multarum homiliarum sententias, & quicquid de necessitate ad veri Christiani rudimenta pertinet, vt de oratione dominica, de symbolo apostolorum, & de decalogo, & similibus nihil eam latebat, quia velut mundum animal, pectus virgineum talia die, & nocte ruminabat. Senior verò naturali ingenio, & quantum datum est intueri extrinsecus, in gratuitis iuniorem sororem moribus longè anteibat. Hæc primum existens nubilis, persecutiones plurimas sustinebat à quodam Christiano nobili solo nomine, sed reipsa tyranno, qui ipsam intuens esse pulchram facie, & prolificationi accommodam, velut seruam, quæ tamen libera re & ipsius cognomine erat, matrimonio copulare gestiebat, vt exinde seruos plures sibi coaceruaret. Renitebatur virgo deuota quantum valuit, quia virginitatem Deo in tenella ætate diuinitus inspirata dedicauerat. Insidiabatur è diuerso tyrannus domum virginis crebris iuuenculorum immissionibus perturbando, adeò, vt quadam vice, nisi diuinitus adiuta fuisset per fugam loci, ab apparitoribus præfati nobilis capi & vinculari debuit, quod dum in mariti cuiusdam copulam consentiret.

Duæ virgines simplices & castæ zelatrices animarum.

Hæc

Hæc tamen ità constanter dum in castitatis perseuerat proposito, tandem innuptiè residere permissa est sui tugurij, quod situabatur in villagio quodam tam desertis locis, & siluis propinquo, vt solum illud dicatur à vulgo, finis panis, scilicet, quia ibi nec hordeum pro iumentorum pabulo valet conualescere, ex algore niuialium montium æternorum propè iacentium. Accidit autem æstate quadam, vt festiua die vna valde inopinatè tempestas tam valida propè villagium insurgeret in aëre, vt vix similem se vidisse testetur virgo, aduexitque per torrentem, qui per villagium aliâs modestè solebat currere, tam ingentes lapides, vt in puncto nedum per inundantiam aquarum rapidarum iam tuguria pauperum euerti de proximo, sed etiam per lapides homines necari subitaneè & submergi deberent humana coniectura. In qua calamitate virgo res & corpora parumpẽdens, solũ compatiebatur perituris animabus rusticanorum hominum; quos paulò rationabilius aliquando quàm bestias viderat viuere. Nam principaliter verebatur ex subitanea morte sine contritione morientes pœnas perpetuas ipso diuino iudicio esse luituros. Visis igitur his periculis dum sub suæ domus virgo stetit ianua, cucurrit motu velocissimo ad cellulam, vbi creatori meditabunda, orationum suffragia solebat, ante crucifixum quoddam sculptũ, porrigere; quod valde diligebat. Illud enim summa cum festinãtia arripuit, redeundoque contra aurã horridissimum crucifixum prefatũ erexit, & magnis cum gemitibus ita orauit. Obsecro te clementissime Domine qui nos pretioso sanguine redemisti per crucem, tempestatem hanc in aëre & in terra, ita * temperare velis, vt imminuta nullius hominis *perarì.*

Virgo sancta tempestatem lapidosam multos necaturã auertit oratione & imaginis Christi crucifixi oppositione.

a. b. tem.

hominis ad mortem nocumentum exiſtat, de rebus alijs fortunæ, tua voluntas fiat. Et ecce in eodem puncto aura diuiſa eſt in aëre, & ſerenari cœpit, torrens verò illicò imminutus eſt. Et ita tanquam oua quædam tenera omnium hominum animas in loco prefato exiſtentium hæc virgo, velut formica fidelisſima, ad nidum quietis, orationis ſuę ſtudio, reportauit. *PIG.* Scire cupio annè talium ſanctarum virginum vitæ bono initio finalia poſtmodum cõcordaſſent. *THEOL.* Ambæ poſtmodum in oppidum imperiale quod Campidona dicitur, vt facilius ibi pabulo diuini verbi in prędicationibus ſaginarentur, cum ſuis vtenſilibus intrauerunt, & ibi primùm ſenior iam omnium ferè tentationum genere probata, nutrix, mater ſpiritualis, & genitrix facta eſt multarum virginum, ſicq; febre prius correpta, tandem ſanctè ſumptis omnibus eccleſiaſticis ſacramentis feliciter migrauit ad dominum. Deinde iunior, ſed iam facta grandæua pari modo finem vitæ concluſit. Cùm autem ipſis viuentibus in eiſdem partibus primò prædicarem, ſenior ad me gratia conſilij ne deciperetur, venit: mihi hiſtoriam de crucifixi adoratione, de qua prę miſi, texuit, & ánne aliquid ſuperſtitionis in opere cõmiſiſſet, ſimplici, vt puto, animo quæſiuit. Cùm enim eædem partes ſint montuoſæ, & communiter in montanis & Alpium habitationibus ſuperſtitiones ſint multiplicatæ, audiens virgo prædicare contra ſuperſtitionum genera, timebat, ſicut pia mens ſolebat facere, ne culpa ibi eſſet, vbi meritũ grande extitit, & ideo ne deciperetur in ſimili, à me, an licita eſſent talia humiliter quæſiuit. Viuit in eadem patria hodie virgo alia Eliſabeth nomine, iam puto, quinquagenaria, quę in laboribus manuum ſuarum iunior exiſtens victum acquiſiuit tenuiſsimum, & in villagio

Alia virgo cazitãs locũ adire vbi peſtis non grasſabatur,

vbi

vbi domicilium habet iam plurimis annis ægrota, necessariò de aliena stipe in sancta vita nutritur, sed rebus, vltrà quàm credi potest, paupercula est. Hæc cum iunior esset & valde simplex, & recta, sicuti & est hodie, videns quòd pestilentia epidimię multos in vicinio necaret, cogitauit in villagiũ certum mutare locum habitationis, vbi aëris infectio protunc non sentiebatur, timuit tamen illò, id est, illuc irè, dubitans an castitatis ibi custodes fortè haberet, cui multi insidiabantur. Vidit autem quadam die in oratione constituta, & fulmen quoddam magnum eidem loco immittebatur, & subitò innocenti incidit virgini, quòd epidimiæ morbus ibidem vastare deberet multos & adurere. Ita enim postmodum factum est, vt rei probauit euentus, & vt piè credo, ex multis alijs huius virginis sanctis operibus & instinctibus à spiritu bono mota fuit, vt sic in nidulo suo opera bona fouendo, creatori suo quietè seruiret.

signum videt quo intelligit etiam ibi grassaturam.

Herbæ & earum fructus, & succus quid significent? De discenda sapientia à mirabilibus Dei in lignis & lapidibus per imagines naturaliter productas.

CAPIT. VI.

Cibi formicarum sunt fructus & herbarũ succi, quarum etiam partes separant, & cum eis ad nidum reportantur. Per fructus in sacro eloquio aliquando opera, nonnunquam verò delectatio, quæ veram sapientiam sequitur, designatur. Vnde saluator ait: A fructibus eorum cognoscetis eos. Et Ecclesiastici vicesimoquarto dicit sapientia æterna. Ego quasi

Matt. 7.

vitis

vitis fructificaui suauitatem odoris, & flores mei fructus honoris & honestatis. De huius fructus sapore anima gloriatur Canticorum secundo, vbi dicit: Sicut malus inter ligna siluarum, sic dilectus meus inter filios. Sub vmbra illius, quem desiderabam sedi, & fructus eius dulcis gutturi meo. Et Prouerbiorum tertio. Beatus homo qui inuênit sapientiam, & cui affluit prudentia. Melior est acquisitio eius negotiatione auri & argenti, primi & purissimi fructus eius. Fructus enim iusti lignum vitæ, & qui suscipit animas Sapiens est, Prouerb. xj. Per herbas etiam scientia designatur, vnde sicut dicitur Iob xxxviij. Producet herbas virentes, scilicet Deus: Dicit beatus Gregorius lib. 29. moralium. Herbam aliquando, id est, scientiam atque doctrinam æternæ viriditatis accipimus, sicut per Hieremiam dicitur. Onagri steterunt in rupibus, traxerunt ventos quasi dracones, defecerunt oculi eorum, quia nõ erat herba. Hoc igitur loco quid aliud per virentes herbas, nisi sanctę doctrinæ scientiam, vel congruas operationes accipimus? Deserta igitur terra compluitur, vt ab ea virentes herbæ producantur, quia dum sanctæ prædicationis imbrem gentilitas percepit, & vitæ opera, & doctrinæ verba germinauit. Formicæ igitur tunc de fructibus vel succo herbarum edunt, quando prudentes quique fideles de rebus à Deo mirabiliter creatis, scientiam aliquam deuotè creatori seruiendi accipiunt. Effudit enim sapientia illa, per quam cuncta creata sunt, suam sapientiam super omnia opera sua, & super omnẽ carnem. vt dicitur Ecclesiastici primo.

Greg. l. 29. mora. c. 14. al. 18.

Iere. 14.

PIG. Doce ergo quomodo in rebus mirabilibus vel creaturis quibuslibet sapientiam alicuius deuotionis aut bonæ operationis acquiramus.

THEOL. Credere debes, omnia à summo rerum cardine

cardine Deo creata prudentibus esse, qui debitè ea intuentur quasi quædam vestigia deum & diuina venandi: lucernas namque ad felicitatem acquirendam accensas, specula diuinæ sapientiæ, vasa scibilibus diuinis referta, digitos nobis summum bonum præmonstrantes, libros Dei sapientiam continentes, & velut famulos, vel nuncios supremi domini. Vnde cõtra eos qui talia in creaturis Dei non considerant dicitur Sapientiæ decimo tertio. Vani sunt omnes hõmines in quibus non subest scientia Dei, & de his quæ videntur non potuerunt eum agnoscere qui est, neque operibus attẽdentes, agnouerunt quis esset artifex. Testis est horum qui dicit ad Rom. 1. Inuisibilia Dei à creatura mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque eius virtus, & diuinitas, ita vt sint inexcusabiles, videlicet, philosophi. Sed insipientibus ista omnia per eorum abusum vertuntur in toxicum, & venenum: iuxta illud Sapientiæ xiiij. Creaturæ Dei in odium factæ sunt, & in tentationẽ animæ omnium hominum, & in muscipulam pedibus insipientium. *PIG.* Da exempla aliqua specialia.

THEOL. Sunt vix duodecim anni elapsi, quòd non multum à ciuitate Nurenbergensi in diœcesi Bambergensi, pomus creuit in loco campestri & communi, quæ multis annis, vt sequitur, in vigore permansit. Hæc autem arbor super omnia quę nostris audiuimus temporibus mirabilis conditionis extitit. Nam in æstatis principio, in vere videlicet, floruit, fronduit, & versus autumnũ more aliarum arborum poma fructificauit. Porrò annuatim in austerrima, & inclementissima hyeme semper, & solùm in nocte natiuitatis Christi, quando virgo virginum saluo integritatis flore Deigenuit filium, pomella virentia in quantitate artus vnius virilis

Arbor pomus singulis annis in nocte natiuitatis domini poma virẽtia protulit apud Nurenbergam.

digiti produxit. Est autem protunc patria ad dnos menses antea, & post ad totidem, & esse solet niuibus profundis tecta, congelationibus clausa, & ventis rigidissimis perflata, & incommoda eadem omnia frutecta vna cum arboribus patiuntur eodem tempore. Stuporem autem augebat prodigij, quod nec antea, nec postea, sed duntaxat præfata nocte sacratissima pomella germinata sunt. Non enim sicut arbores hortenses ceteræ fimo nutriebatur, nec circumfodiebatur sarculo, nec sepi circundabatur aliqua. Solebant propterea tempore annuo de ciuitate Nurenbergensi, & adiacentibus locis diœcesis Bambergensis plures * præfectorum fide dignissimi testes accurrere, & totâ vigilare nocte, vt rei veritatem comprobarent. Est enim per omnia similis arbor in alio loco dictæ diœcesis. Vidi ego præsentari ad videndum in oppido Forchem dictæ diœcesis eiusdem pomi pomellum magistro ordinis nostri generali Bartholomæo Texerij. Fuerunt præterea tempore Constantiensis concilij in eodem plures viri fide digni, præsertim dominus Episcopus Rigensis doctor diuini & humani iuris reputatissimus, qui testes huiusmodi prodigij existentes, multos hæc credere fecerunt qui antea fidem de eo negabant penitus. Idem me præsente propositum est pari modo in loco Basilienſis concilij coram multis doctoribus sacræ paginæ, & iuris canonici, ac artistis, & philosophis. Nec ab aliquo audiui qui merè naturali hoc posset operi rationabiliter attribuere. Legi propterea in libro de vegetabilibus & plantis dominum Albertum naturæ totius secretarium, in quo nihil huiusmodi causæ potui inuenire. Et prout in priori concilio, scilicet Constantiensi, à quodam professore Theologię & artium valde deuoto percepi viuæ vocis oraculo, Dei sapientia verisi-

f. præfatorum.

verisimiliter ista fecit in loco rudis, & simplicis populi, vt in arbore oculis hominũ prępositа facilitis manuducerẽtur ad facilitis & deuotitis credendum articulos Christi natiuitatis, & humanitatis. Vidi prodigiũ aliud hoc anno in antefata ciuitate Nurenbergẽsi in materia quadam naturali & * lignea. Repertum est siquidem in quadam sylua lignum quoddam, quod vocant vulgariter, Masaros. In tabulas itaque eiusdem ligni arbor postquam per serram diuisa fuit, & polita, ac dolata æqualiter, mensa exinde formabatur quadrata, in qua claro aspectu distinctè apparuerunt valde variæ imagines, quarum quędam tam perfectę fuerunt, vt putasses à peritissimo pictore eas fuisse cõfectas: quædam verò solùm facies vel partes alias animalium diuersorum monstrabãt distinctissimè, vt puta, hominis, caniculi, virginum, & multarum rerum aliarum. Præostensa fuerat autem paulò antè hęc mensa imperatori Sigismundo viro oculatissimo, qui ligna suspicabatur arte colorum aliquorum linita esse per pictoris industriam. Verùm cùm eiusdem ligni tabula nondum in mensam formata, sed impolita ei fuisset allata, extracto cultello, eam sculpere ad profundum cœpit, & ibi primum didicit, à mirabili natura opus sine humana arte productum esse. A domino Bertholdo presbytero plurimùm literato, & deuoto, ac fide digno, qui in diœcesi Eistetensi aliquando inquisitor hæreticę prauitatis extiterat, hoc, quod sequitur audiui. Solebat hic multum superstitiosa odire & persequi, vtpote zelator fidei præcipuus. Audierat autem, quod quicunque ipsa die natiuitatis Christi, vel in vigilia, micas panis, quæ fideliũ mensę superessent quomodocunq; in incertum proijceret in aliquem hortum, non obstante quod ibi anteà flores, qui vocantur in Teu-

rest. pro lignearũ.

Prodigiũ ligni dolati imagines expressissimas referentis.

Micæ panis proiectæ in hortum die vel vigilia natiuitatis domini producũt certum florem.

per in parte incisa imago crucifixi claro elucet aspectu. Præterea cùm sentẽtias in vniuersitate VViennensi legi, venit illuc filius regis Portugalliæ dominus Petrus cùm exercitu nõ minimo, iter arreptu-rus (vt dicebatur) in terram sanctam. Ab huius igitur militis prudentis & deuoti ore audiui, suo tempore in terra Saracenorum circa Septam ciuitatem (quã pater suus cœperat paulò antea in Saracenia) in fonte quodam repertos esse lapides varios, quibus vt videbatur, naturaliter insita erant nomina nostra fidei, & incarnationis Christi, licet sparsim. Nam in quibusdam literis Aue Maria, in alijs, gratia plena, in quibusdam, Dominus tecum: & ita de Christi, & Dei incarnatione similia plura claro legebantur intuitu. Habet hodie Marchio Badensis in nostra Teuthonia lapidem preciosum, & visu pulchrum, qui in quacunque parte inspicitur, cuique Christi crucifixi imaginem distinctè in se ostẽdit. Qui immunditiam menstruatæ adeo fugit, vt à tali visus, statim caligine tetra in parte obducitur, quæ tamen successiuè & succedentibus annis paulatim de se abscedit. Repertus autem fuit in quodam agro à rurali viro ante non multos annos primitus, & ab eodem pro modico redemptus precio, sed pro nũc inter suprema elenodia dicti Marchionis reputatur. *PIG.* Cùm perfidi talia viderint, quæ nulla naturali ratione videtur posse saluari, sed soli miraculo ascribi, cur non crediderunt Christo, colla sua eius iugo subdentes? *THEOL.* Cur multi Iudæorum resuscitationem Lazari intuentes, visum datum cœco, & solem videntes innaturaliter eclipsari, non & crediderunt Christo, quę maiora fuerunt? Haud dubium, per præfata mira Dei misericordia gentes vocare videtur: sed multi (ait Saluator) sunt vocati, pauci verò electi. Non (in-

Varij lapides in fonte reperti apud eosdem quibus inscripta erant mysteria fidei nostræ, & Aue Maria.

Lapis qui quacunq; parte inspectus, ostendit in se Christi crucifixi imaginẽ, immunditiam mẽstruatæ non ferẽs.

Matt 20.

bus institutos. *PIG.* Quid ergo seruare suades nobis qui iuuenes sumus, vt senes effecti, velut formicæ laudabiles virtutibus augeamur?

THEOL. Noueris septem vt discant necessaria senibus. Debent enim esse senilium vitiorum victores, mortem dispositi expectantes, corpore & animo bene gaudentes, sermone & moribus graues, auaritiæ & cupiditati resistentes, merito magni & locupletes, & Deo referre gratiarum actiones. Primò vitiorum senilium sint victores. Tentant enim senes quædam ægritudines, & vitia, quæ plerisque iuuenibus communia sunt. De quibus Innocentius de vilitate conditionis humanæ dicit. Frustra ad senectam ventum est, cùm repetas adolescentiam. Senectuti familiaris est loquacitas. Thesaurum in sepulchro ponit, qui senem hæredem facit. Senex facilè prouocatur, & difficilè reuocatur, citò credit, & tardè discredit. Tenax & cupidus, tristis & querulus, velox ad loquendum, tardus ad audiendum, laudat antiquos, & spernit modernos, vituperat præsentia, & commendat præterita, suspirat, & anxiatur, torpet & infirmatur. Audi poetam:

Septè necessaria senib⁹ qua per ordinè explicantur. 1.

Innocent. III. l. 1. de contemptu mundi c. 9.

Multa senem circumueniunt incommoda.

Horat. in arte poet. 2.

Secundò mors ab eis est dispositè expectandâ. Ad quod beatus Cyprianus libro suo de duodecim abusionibus sic dicit. Quid superest vbi huius vitæ defectus appropiat? nihil aliud cogitare quàm quomodo futuræ aditus prosperitatis comprehendatur quisq; senex apperat. Iuuenibus enim incertus huius vitæ terminus instat, senibus verò cunctis maturior ex hac luce recessus. Cauendæ ergo sunt homini duæ particulæ, quę in illius carne non veterascunt, & totum hominem ad peccādum trahunt, cor, videlicet, & lingua. Hinc Hugo de

Apud Cyprianum de 12 abusionibus seculi c. 2.

Hugo l. 2. de claustro animæ c. 15. clauſtro animæ libro ſecundo. Inter abuſiones huius ſeculi ſola maior eſt ſenis obſtinatio, qui morti proximus, mortis non abhorret aduentum, qui quaſi ad oſtium mundi huius poſitus, foris ſpectat, nec tamen vitæ præſentis attendit egreſſum, nec *adieci ingreſſum ex orig.* *ingreſſum futuræ conſiderat: Audit nuncios mortis, & credere non vult eis. Tres ſunt enim nuncij mortis, caſus, infirmitas, & ſenectus. Caſus dubia, infirmitas grauia, ſenectus certa nũciat. Caſus nunciat mortem latẽtem, infirmitas apparentem, ſenectus præſentem: Ex incertitudine mortis timor, ex infirmitatis grauitate dolor, ex certitudine ſenectutis non obſtinatio, ſed afflictio & humilitas ſequi debet. Tertiò ſenes eſſe debent cõuerſatione & animo gaudentes, quia, vt ait Caſsiodorus in quadam epiſtola: Nihil eſt quod ſenectuti magis noceat, ac dies hominis abbreuiat, quã triſtitia, lãguor animi, atque ira. Nihil enim eſt hilari ſenectute iocundius. Voluit hoc qui ait Prouerb. xvij. Animus gaudens ætatem floridam facit, ſpiritus triſtis exſiccat oſſa. Et ne hoc de ſeculi riſu intelligatur, idcirco gloſſa ibidem dicit. Qui interna ſancti ſpiritus conſolatione lætatur, etiam bonæ actionis flore decoratur & fructum cœleſtis præmij expectat. Qui verò triſtitia ſeculi, quæ mortem operatur, angitur, pinguedinem charitatis in robore virtutum, quas exercere videtur habere nullatenus valet, ſed quaſi oſsibus exſiccatis marceſcit, quia in bonis, quæ facit, gloriã dilectionis amiſit. Quartò ſenes oportet eſſe in ſermone & moribus graues. Dicit beatus Auguſtinus in quodam ſermone. Oportet vt ſenilis ſermo non ſolùm ſit grauis, ſed etiã breuis. Et Chryſoſtomus ſuper epiſtolam ad Hebræos dicit. Canicies tunc eſt venerabilis, quando ea gerit quæ caniciem decent: Cùm verò iuueniliter ſenex cõuerſatur, plus iuue-*

3. Caſſiodorus.

Gloſſ ord.

4. Chryſoſt. homil. 7. in ep. ad Hebr.

nibus

nibus ridiculo erit. Ideo Cyprianus vbi suprà dicit. Plus omnibus religioni operam dare senibus conuenit, quos præsentis seculi florida ætas transacta deserit. Quid stolidius fieri potest, si mens ad perfectionem festinare non contendit, quando totius corporis habitu senectute *confectus homo ad interitum properat, dum oculi caligant, aures grauiter audiunt, capilli fluunt, facies in pallorem mutatur, dentes lapsi numero minuuntur, cutis arescit, flatus non suauiter olet, pectus suffocatur, tussis cachinnat, genua trepidant, talos & pedes tumor inflat, homo interior, qui *senescit, his omnibus aggrauatur, hæc omnia ruituram iamque domum corporis citò prænunciant. Quintò esse debent senes auaritiæ & cupiditatis inexpertes; quia teste beato Augustino in quodã sermone. Cũ cuncta vitia in sene senescant, sola auaritia iuuenescit. Et Seneca in libro de moribus. Monstro similis est auaritia senilis. Quid enim stultius est, vt dici solet, quàm via deficiente augere viaticũ? Sextò sint merito magni, & sapientia locupletes, secundum illud beati Augustini in quodam sermone. Infantia nostra innocentia sit, pueritia reuerentia, adolescentia patientia, iuuentus virtus, senium meritum, senectus nihil aliud, quàm canus sapiensq; intellectus. Et beatus Ambrosius in sermone de Pascha. Pascha Hebraicè dicitur trãsitus, vel profectus, scilicet quia per hoc mysterium de peioribus ad meliora transitur. Bonus transitus est de peccato transire ad iustitiam, de vitijs ad virtutes, de senectute ad infantiam: ad infantiam autem dixerim non ætatis sed simplicitatis. Ergo ætates quędam sunt meritorum. Nam & senectus morũ inuenitur in pueris, & innocentia infantium inuenitur in senibus. Septimò senes Deo referant gratiarum actiones debitas,

Apud Cypr. de 12. abus. c. 2.

rest. ex orig. pro connectus.

orig. qui nõ senescit s.

Apud Aug. ser. 48. ad frat. in erem.

Apud Senec. in libel. de morib. 6.

Ambr. ser. 33.

7.

quia

quia iuuentutem quæ fortis est ad vitia euaserunt: nam vt dicit Gregorius in Pastorali. Quibusdam sæpe magnitudo virtutis occasio fuit perditionis, vt cùm de confidentia virium inordinatè securi sunt, inopinatè per negligentiam morerentur. Hinc Ambrosius in Hexameron lib. primo. Quid naturâ accusas ô homo? Habet illa impedimenta quædam, senectutem, & infirmitatem: sed senectus quidem in bonis moribus dulcior, in consilijs subtilior, ad constantiam subeundæ mortis potior, ad reprimendas libidines fortior. Infirmitas corporis sobrietas mentis est. Inde Seneca in quadam epistola dixit: Gratias ago, non sentio in animo ætatis iniuriam, cùm sentiam in corpore tantùm: vitia & vitiorum ministeria senuerunt. Viget animus, & gaudet non * iustum sibi esse cum corpore: portus est aliquando, nunquam recusandus. Senem talem, vt spero, virum habere meruimus per magistrum ordinis nostri quendam iam longo tempore in recolendæ memoriæ magistro Francisco de Retza sacræ paginæ professore, qui in præclara vniuersitate Viennensi rexit nuper per triginta sex annos circiter. Hic enim suæ iuuentutis tempora non leuitatibus, sed dedit sapientiæ, quam tandem meruit possidere gradu & magisterio. Quo in tempore cœpit tam feruidè beatissimę virgini obsequi, vt secundum in nostra habuisse non videatur ætate. Quippe quandocunque nomen Dei genitricis in oratione aliena, vel in locutione cuiuspiam audiuit, statim salutationem angelicam in eius reuerentiam occultè dicere cœpit. Si eius vidit imaginem, idem fecit in quocunque loco: quamobrem etiam in omnibus locis dormitorij, cellę suæ, & chori, vbi conuersari solebat, iconiam tantę virginis poni procurauit. Horas de eadem virgine, quando non obligabatur,

Greg. in past. par. 4.

Ambr. l. 1 Hexaëm. c. 8.

Seneca ep. 26.

orig mul-tum.

Fr. Franciscus de Retza mirum in modum addictus virgini Mariæ, et salutationis Angelicæ continuus recitator placidè obdormiuit in Domino.

gabatur, omittere nefas reputasset. Stipendiũ quod de lectura à duce Austrię habuit pingue, totum in ædificatione, reformatione, & deuota decoratione conuentuum pauperculorum ob reuerentiam virginis Dei expendit. Quandocunque Sabbatinis diebus inter doctores ordo legẽdi hunc tetigit, fuit thema textus quodcunque, pro medietate lectionis ad laudem Mariæ, tam aptè deflexit, vt stuperent frequenter qui hæc audierunt. Et eodem tempore frequenter ex deuotione in tantas prorupit lacrymas, vt vix verba præ fletu intelligibilia scholæ formare posset. In orationibus præfatis, quas in magna multitudine quotidie perfecit, & in missarum deuotissimè à se celebratarum collectis de sæpefata virgine totum, quantum licuit, animum posletenus dedit, ita vt nullus ferè etiam amore hereos captus in mundana puella, tam sedulò tali obsequi visus sit, quantùm ille beatissimæ virgini: neque in his filij virginis eiusdem propria officia, & proprij corporis, aut ordinis neglexit debita: nam vsque ad vltimum suæ vitæ terminum, qui fuit circa octogesimum quartum annum abstinentiis, & ieiuniis operam dedit, nunquam in lecto, sed in maceracio in conuentu dormiuit, lanea ad carnem portauit, & silentio tam deditus fuit, vt nunquam vel rarissimè visus sit cum aliquo conuersari loquendo, nisi occupatus esset in vicariatus sui ordinis officio, aut tempore mensæ extra refertorium, sed protunc virtute eutrapeliæ vltrà quàm credi potest gratiosus omnibus fuit. Si de vno pulpito in libraria ad alia, vel si ad eandem intrando vel exeundo, si versus scholas ad cathedram aut de eadem retransitum fecit, statim interiecto tempore tantillo, ne talem perderet morulam, salutationem angelicam vocetenus multiplicauit. Collegit & scripsit tractatus

& libros

& libros de vitijs & virtutibus multum notabiles & magnos. Tandem autem super illo passu Pro-
Pro. 8. uerbiorum: Per me principes imperant, digressum faciens ob reuerentiam virginis, hanc antiphonam, quam ordo solenniter solet canere, scilicet, Salue regina exponere cœpit, ad stuporē omnium hæc audientium, & in voluminibus tribus, quorum quodlibet quasi semibibliam continet, totum perfecit. Quod opus dum in crastino assumptionis Dei genitricis corrigeret, febre modica tactus, ad horam à labore stupidus cessauit quousque paroxysmus transiit. Quæ infirmitas dum ingraueſceret dietim, quadam die ad socium ait. Satis miror quid sibi hoc velit virgo beatissima, quòd infrà suā octauam celeberrimam, & in suo occupatum opere ita me alterari permittit. Appropinquante igitur die natiuitatis beatæ virginis, in cella mihi deuotè confessus est sacramentaliter, & statim ad Eucharistiæ sacramentū ipse peditando ad capellam sancti Martini se dispositi, missam ibi audiuit, & communicauit. Finitaque missa sacrum oleum petijt, & deuotè suscepit. Deinde ad cellam iterum ambulans in antea ambulare nequit, sed proxima die in ipso videlicet natiuitatis festo virginis, integro aspectu atque auditu, ratione vtēs clara, & spe optima agonysare cœpit; agoniam autem præsentiens in salutationes angelicas more solito prorupit, & eadem cōtinuauit quo dum labia ex integro claudere nequiuit, semiclausis enim labijs angeli verba formauit balbutiendo, & ita finem vitæ fecit tam gratiosè, vt nullum signum horroris in viro iam mortuo videremus, qui præsentes fuimus, sed potius vultus hilaritas & gestus, aliis deuotionis gaudium in omnibus qui astabant, generabat.

Quid

Quid significent grana hordei vel frumenti, & quomodo Deus peccata grauia hodie grauiter aliquando punit fulmine, vel morte temporali, seu spoliatione.

CAPIT. VIII.

GRana frumenti eligunt, sed hordeum modicum curant, paleas nihil. Per frumentum electi Dei, vel bona opera, & alta: sed per hordeum inferiora opera, & per paleas mala designantur. Vnde super illud Iob 37. frumentum desiderat nubes, dicit beatus Gregorius libro viceſimo ſeptimo moralium. Quid electi quique ſunt, niſi frumenta Dei cœleſtibus horreis recondenda? quę nunc in tritura areæ paleas tolerant, quia in hac purgatione ſanctæ eccleſiæ mores contrarios reproborum portant, quouſque internus * hæc agricola ventilabro iudicij dirimat, & in ſuperna habitacula electos ſuos quaſi munda iam grana ſuſcipiens, æternis paleas ignibus tradat. Vnde bene per Ioannem dicitur. Cuius ventilabrum in manu ſua, & permundabit aream ſuam, & congregabit triticum in horreum ſuum, paleas autem comburet igne inextinguibili. Sed hoc frumentum quouſque ad perfectionem fructuum veniat, nubium pluuias expectat vt creſcat, quia bonorum mens prædicantium verbis infunditur, ne ab humore charitatis deſideriorum carnalium ſole ſiccetur. Hoc frumentũ ſupernus agricola in mundo ſurgere, ac nubes deſiderare conſpexerat cũm dicebat. Meſsis quidem multa, operarij autem pauci; rogate autem dominum meſsis vt mittat operarios in meſſem ſuam.

cap. 19. al. 22.

a. b. hic. orig. hãc.

Matt. 3.

Qui

Qui igitur hîc frumentum, illic meſsis, qui verò hic nubes, illic operarij vocantur, quia prædicatores ſancti & nubes ſunt & operarij: nubes videlicet per doctrinam, operarij, per vitam; nubes quia verbis influunt, operarij, quia non deſinũt agere quod loquuntur. Et iterum ſuper iſto Iob xxxj. Pro frumento oriatur mihi tribulus, & pro hordeo ſpina, dicit beatus Gregorius libro vigeſimo ſecundo. In frumento ſpirituale opus quod mentem reficit, in hordeo autem terrenarum rerum diſpenſatio figuratur: In qua ſæpe dum ſeruire infirmis atque carnalibus cogimur, quaſi ſua iumentis alimenta præparamus, atque ipſe noſtrorum vſus operum quaſi more hordei habet aliquid de admixtione palearum. *PIG.* Da exemplum aliquod.

Greg. l. 22. moral. c. vlt.

Decanus intõſultè publicèq; reprehenditur confraternitates ſecularium in ordinibus mendicantiũ.

THEOL. Eſt hodie & viuit dominus Ioannes decanus oppidi Iſninẽſis de quo ſuprà cap. iiij. Huius tibi mẽtionem feci, qui mihi quod ſequitur hoc anno recitauit. Cùm, inquit, de ſcholis redij iam iuuenis factus ſacerdos, & prædicationis exercens officium, conſideraui quòd religioſi de ordinibus mendicantium fraternitates quaſdam haberẽt, quibus ſe ſeculares deuotè animo commendabant. Mihi autem hoc tanquam iuuenili & inexperto fatuo diſplicuit, & velut nouitas nociua hæc foret, in cancellis contra talia impegi publicè in eccleſia. Fui enim de numero, ait, eorum, de quibus beatus Hieronymus in epiſtola ad Paulinum dicit; qui quicquid dixerint, totum hoc eſſe legem Dei putant.

Diuinitus punitur & emendatur.

Hier. in ep. ad Paulin. presbyt. de ſtudio diuinæ ſcripturæ.

Habuit protunc cõſanguineam veteranam, ſed virginem multùm Deo deuotam, cui hæc diſplicuerunt. Vnde quadam die ſacerdotem iſtum, qui pro frumento verbi Dei tribulos habere meruit, ita aggrediendo locuta eſt charitatiuè. Domine mi deſidero vt fraternitates non calumnia inuadatis, præſertim

sertim in loco patenti: nam multa bona simplices ibi faciunt, & si bona ista vobis intrare non placet, placeat saltem tacere. Difficulter enim nos seculares bona aggredimur: quid igitur erit si pronis ad malum, licita prohibetis? Audiuit sacerdos, sed velut sermones delirantis feminæ. Cumque cœptam displicentiam, quam nouus & inexpertus animarum medicus hauserat, animo non relinqueret, vt debuit, redijt alia die sancta virgo, & cognato ait: Nisi destiteritis, periculum grande mihi videtur omnino vos inuadet, quod de propinquo vobis imminet: in genere mihi constat, sed in specie me latet: igitur vos emendetis; & ita recessit à viro. Et ecce altera die dum sacerdos sederet in domo lætè cum quodam suo consocio iuuene, venit tempestas inopinate & insolita, fulmen emisit, & domum incendit, & à latere sacerdotis socium prædictum ad mortem percussit, secumque adustis vestimentis ad terram cecidit, vbi iacens se tandem viuum esse sensit, & socium expirasse. Ab eodem tempore virgines castas dilexit, cautius demceps prædicauit, & tutor ac susceptor religiosorum omnium deuotus effectus est. *PIG.* Si ita Deus sæpè pœnis moneret errantes, fortasis multi resipiscerent à malè cœptis. *THEOL.* De hoc responsum Abrahæ accipe. Habent, inquit, Moysen & Prophetas, hos scilicet sequantur, & eis credant, quia si illos non audierint, neque si aliquis ex mortuis resurrexerit credent. Et tamen aliquotiens his non obstantibus mira Dei clementia ac pietas quosdam satis miraculosè ab errore reuocat. Nam in oppido Columbarum in Basiliesi diœcesi hoc ipsum, quod in præsenti refero, accidit. Fuit & est consulatus ibidem nonnunquam satis grauis, & immisericors conuentibus & monasteriis, ac clero intra muros ciuita-

Luc. 16.

Murus cecidit fundatus pro quo Religiosi mendicantes coacti fuerant pecuniam contribuere.

ciuitatis eiusdem residentiam habentibus. Venit igitur in mentem ciuibus & consulatui, & concluserunt vt murus ciuitatem ambiens per nouum antemurale muniretur per circuitum totius ciuitatis velut chlamyde quadam, quod opus diuisim debebat persolui à singulis artificum societatibus, quas ★ Zunstas vocant. Sed cum magnæ expensæ ad hoc exigerentur opus, coarctauit oppidum ipsum, monasteria & conuentus omnes tam mendicantium ordinum, quàm possessionatorum, vt pro sua rata partem murorum, sicut Zunstę persoluere deberent. Et exinde vt quisque sciret per quantum tractum spatij murus per eum erigi deberet, depingebantur in muro maiori ex opposito antemuralis erigendi certa signa pro singulis Zunstis, & monasterijs, vt sic palam videretur in quo loco cuiuslibet solutoris terminus & finis esset. Ciuitas autem ipsa seu oppidum de republica artifices & materiã muri, ac ministros illius operis conducebat, & expensas primò horum omnium soluebat, sed postmodum paratam pecuniam à singulis recepit. Videntes hoc fratres nostri, & ordinũ Minorum, ac Eremitarum sancti Augustini, quia hi conuentus ibi habentur, allegabant se pauperes esse, & ineptos ad soluendum tale opus, etiam pro sua rata, immò canonicas sanctiones in contrarium suæ coactionis allegauerunt, sed apud rusticam gentem nihil profecerunt. Erectum est itaque antemurale, & signa primò posita, ac termini ciuibus sunt præfixi, & pro reddituatis monasterijs seu possessionatis, vt prędictum est; deinde pro trium mendicantium rata: postremò verò pro Zunstis secularium, seu artificum. Et postquàm opus ferè in circuitu perfectè erectum est (vt creditur) diuino & iusto Dei iudicio antemurale vsque ad fundum cecidit vna hora, solum

al. vbiq; Zunstas f. kunstas.

solum pro illa precisè parte quę nomine mendicantium religiosorum erecta fuit, omnia verò quæ in antemurali prædicto per ciues possessionatos anteà, & per Zunstas soluta fuerunt, steterũt illibatè & illæsè, proùt ipse vidi, & multorum intuitus oculorum de hoc obstupefacti sunt. Oportuitque vt nollent, vellent, ciues lapsa de sub ærario reerigerent confusione ducti. Et ita duris hominibus pro frumento tribuli, & pro hordeo spinę ante corporis oculos palam creuerunt. Atque in eo in quo peccauerunt rei puniti sunt non minori, sed longè deteriori pœna. In eadem ciuitate, eodem tempore plures diuinitus puniti sunt morte temporali. Nam vinitores omnes, seu cultores vinearum dictæ ciuitatis tabernam habuerunt in latere muri cõuentus fratrum nostrorum, in cuius tabernæ area puteum fodere vinitores pro suo solatio affectabant, sed locum pro puteo habere nequiuerunt congruum, nisi angulum quendam dicti muri sibi vsurparent, quem angulum conuentus noster tanto tempore possederat, quòd de eius contrario non erat memoria. Renuentibus igitur fratribus dare locum angoli, prædicti consules dictæ ciuitatis se iudices constituerunt, in propria causa suspecti contra conuentum pro vinitoribus dictum angulum sententiauerunt. Quo gauisi vinitores puteum fodiebant in eodem loco cum lætitia magna, & marginibus lapideis ab imo in summum perfecerunt. Cumque læti in taberna vinitores iam die altera biberent, mancipium quoddam aquam haurire volens, negligentia sua de manu hydriam perdidit, quę deorsum in puteum ceciderat. Inuocatis igitur vinitoribus per funem vnus eorum in puteum submittebatur, vt hydriam reportaret, sed diuina permissione ibidem statim subitaneè suffocatus expirauit.

Submerguntur vinitores vsurpãtes sibi partẽ muri Religiosorũ ad cõstruẽdũ puteũ.

Quo extracto, secundus vice prioris pro vrna capienda promittitur, & sicut primus suffocatus est statim. Cùm verò tertius per funem moderatè vsq; ad medium putei submissus esset, tanto horrore concussus est, vt clamans in fune retrahi se desideraret, & vitam is vix retinuit. Ex his autem ciues territi cladibus, quid mali egissent tardè satis in suis funeribus didicerunt. Punitus fuit insuper nostro tempore pro sua malitia non minus iustè, Dei permittente iudicio, quidã caupo in australi Franckonia. Viuit enim hodie prædo insignis VVolfenmayser nomine, qui licet iniustus sit, & infestus multis fuerit: tamen conditiones quasdam misericordiæ & iustitiæ habere solet ad eos quos captiuat: nam nullum captiuum cippo vel loris mancipat, nullum quæstionibus torquet, nec pœna corporali mulctat, sed paratam pecuniam, si apud aliquem reperit, eandem vi recipit, & expensas vsque ad proximum hospitium spoliato relinquit, siq; à se detentus equum, chlamydem, vestimenta vel arma meliora, quàm prædo, vel aliquis de suis defert, hæc cambiendo recipit, & sua, vel suorum viliora vice talium restituit, peiora videlicet pro melioribus; sic tamen quod nullum à se nudum recedere sinit. Fideles catholicæ fidei ipse Christianus, licet peccator, multum verbis diligit, fidei aduersarios odit, missarum solemnia quotidie, vbi potest, genibus flexis deuotè audiuit, sed aliquotiens non minus spolijs intendit. Hunc longo tempore ciuitas Rotenburgẽsis in Franckonia velut publicum hostem, præsertim suæ reipublicæ, armis vbi potuit persequebatur, quæ omnia vsque hodie exasit. Accidit autem die quadam, vt quidam Rotenburgensium cursor pedestris pecuniam eidem ciuitati afferret non modicam. Cumque harum pecuniarum baiulum

Insignis prædo quidã femina iustitiæ & misericordiæ retinẽs cauponẽ prodidit ab eo qui prodiderat suspendi curat.

baiulum in hospitio publico caupo tabernarius recepisset timidum & pallidum, quæsiuit à cursore quid negotij haberet. Cui cursor secretò ait: Scio inimicũ nostrum V Volfenmayser de propinquo insidijs frequenter vti viarum, pecuniam dominis meis ciuibus affero; quæso iura, & fidem seruare velis mihi, me non tradendo, sed potius mihi viam, ne manus hostis incidam, dirigendo, Cui tabernarius. Securus esto, nam nocte hac securam tibi euadendi viam monstrabo. Credit innocens proditori, & mane versus diem cum proditore suo caupone iter arripuit, nam eadem nocte clam caupo prędoni antefato per nuncium intimauit, vt ad iter sibi prę-fixum mane indilatè veniret prædam sufficientem inuẽturus. Igitur mane prædo cauponem cum cursore reperit, quem vt pecuniam quam portabat pro dominis suis proijceret coẽgit, eumq; ita descripsit nudè, vt se proditum cursor palam videret, vnde obediuit inuitus, & ingemuit. Tunc prædo ad proditorem accessit, in collum eius ruit. & ad spoliatũ dixit. Ecce hic te mihi contra iura hospitis naturalia prodidit, dignus reuera est suspendio; è duobus vnum elige, aut ipse te laqueo suspendet, aut tu ipsum furcabis, & deinceps securus eris. Territus est de hoc primò cursor, sed vt vitã retineret propriam, proditorem potius laqueo suspendit. Postremò verò prædo ait deprædato. Pecuniam perdidisti me spoliante inimicos meos, ne timeas, tu in culpa non es, sed proditor qui pœnam iam luit suæ malitiæ. Tibi ergo scribam literam, & sigillabo, in qua te erga tuos conciues excusabo, & tecum quomodo actum sit clarè scribam. Dedit igitur iuxta solitum cursori, nescio quas expensas, literam eidem excusatoriam scripsit, vt promisit, & abire eum illæsum dimisit.

Humor carnalis concupiscentiæ quantum sit cauendus. De sancta virgine Coleta Clarissa. Quod fides hodie dilatatur in mundo. Et de sancta vita Catharinæ de Senis. De pœnitentia sancti Dominici.

CAPIT. IX.

Grana si sint humida, aut luto maculata, desiccant formicæ, vt fiant sicca & arida Per grana enim opera, sed per humorem & lutum infectio & læsio nostrorum operum designatur, quæ non Deus, sed diabolus diligere & inquirere solet, vnde super isto Iob xl. Sub vmbra dormit, * Behemoth scilicet, in secreto * calami, in locis humentibus. Dicit beatus Gregorius libro trigesimo tertio moralium. Quid aliud locis humentibus, nisi luxuria designatur? vt & per calamum gloria superbiæ, & per loca humentia luxuria corporis exprimantur? Duo quippe sunt vitia, quæ humano generi immaniter dominantur, vnum videlicet spiritus, atque aliud carnis. Elatio namque spiritum erigit, luxuria carnē corrumpit. Antiquus itaque hostis humanum genus vel per elationem præcipitans, vel per luxuriam premens in secreto thalami, atque in locis humentibus dormit; quia damnatum hominem sub ditione dominationis suæ, aut per elationem spiritus, aut per carnis corruptionem tenet. Quosdam verò in vtroque possidet: quia cùm eos superbiæ spiritus eleuat, à * tumore suæ altitudinis nec verecundia corruptionis inclinat.] Fugit itaque Behemoth, dæmon scilicet, loca munda, arida, & ab humoribus vitiorum desiccata, quia ista spiritus bonus

al. Vehemoth. resti. pro thalami, & infra. Gregor. l. 33. Mor. c. 3. al. 5.

resti. pro timore ex orig.

bonus diligit, malus odit. Vnde in euangelio veritas dicit, quòd spiritus exiens qui in locis aridis & inaquosis requiem nõ inuenit, quia domum quam reliquerat vacuam, scopisque mundatam reperit, hanc multiplicior intrauit. Quia enim fluxa sit terra quę infunditur; loca arentia & inaquosa sunt corda iustorum, quæ per disciplinæ fortitudinem ab omni carnalis concupiscentię humore siccãtur. Vnde hîc quoque adhuc vbi Behemoth dormiat iste necessariò demonstratur, cum protinus subditur: In locis humentibus. Loca namque humentia sunt terrenorum hominum mentes, quas humor carnalis concupiscentiæ, quia replet, fluidas facit, in quibus Behemoth iste iniquitatis suę vestigia tantò altius imprimit, quantò in eisdem mentibus pes transitus illius quasi in fluxa terra descendit. Loca quoque humentia sunt opera voluptuosa; pes quippe in arida terra non labitur, fixus verò in lubrica vix retinetur.] *PIG.* Quia vt iam video, hi velut prudentes formicæ grana humectata ad calorem solis desiccant, & mundificant, qui labore & industria suæ informationis animas & spiritus hominum in humoribus vitiorum iacentes ad Christi charitatem inflammant, an tales modò reperiantur doce per exemplã. *THEOL.* De hoc suprà libro secundo capit. primo tibi de magistro Vincentio manifestum exemplum tradidi. Cui hoc addo mirabile de sexu femineo & fragili. Viuit hodie in regno Franciæ, puto, soror Coleta nomine, ordinis sanctæ Claræ virgo sancta & prudens: hæc quantas Deo animas suis sanctis exemplis acquisiuerit, & custodiuerit, norunt hi qui loca per eam reformata, & sua cooperatione fundata de nouo viderũt. Vnum igitur de multis refero, quod à solemni ambasiatore ducis Sabaudię ipse audiui

Mat. 12. *Greg. ibid.*

B. Coleta.

coram multis nobilibus in ciuitate Nurenbergensi, tempore congregationis principum Alemaniæ ad regem Romanorum Sigismundum, qui in causa fidei expectabatur in loco prædicto. Cùm enim cancellarius summus eiusdem regis in concione multorum vitam sanctæ memoriæ Catharinæ de Senis, ordinis qui vocatur de pœnitentia sancti Dominici, laudaret, cuius legendam sub stilo magistri Raymundi dictatam se habere, & legere gloriabatur, & quanta Deus in conuertendo peccatores nostro tempore (sicut veritas est) per eandem virginem fecisset in Italia. Iam sermone priuato finito cœpit prædictus ambasiator ducis Sabaudiæ infrascripta recitare de sorore Coleta, quæ facta essent in Gallia. Viuit, inquit, nobiscum sub arctissima paupertatis regula tam magna cum deuotione, vt spectaculum facta sit Deo & hominibus. Nam circa comitatum Bibenensem ob reuerentiam sanctæ Claræ monasterium de nouo erectum nouiter extitit, cui dicta virgo in sororibus prouidere debuit. Igitur antequam ad plenum officinæ paratæ essent, nescio cuius negligentia missum est pro sancta virgine. Quæ cùm loco appropinquauit, nondum sufficienter habitatione virginum perfecta, cogebatur in domo quadam honesta manere ad tempus cum suis sororibus, quæ dū perficeretur monasterium, & ex loco ad ecclesiam certis temporibus opus fuit vt exiret. Quod cùm fieret, die quadam factus est concursus populi magnus, de quo singuli certatim gestiebant virginem videre tam sanctam. Erat pro tunc quidam vir dissolutus valde, mimus quodammodo & ioculator multorum, qui hæc intuens in medium pressuræ, vt fortasis iocum & solatium videntibus faceret, stando coram virgine sancta ita ait. O domina, si tantæ sanctitatis es, quantæ reputaris

S. Catharina de Senis.

2 Cor. 4.

S. Coleta virū valde dissolutum oratione subito conuertit vt ordinē FF. Minorū ingrederetur.

teris ab hoc populo, me sicut ceteros velis virum deuotum facere Deo. Cumque virgo huius hominis dissolutionem conspiceret, misericordia mota & compassione, eleuatis in cœlum luminibus pariter & manibus, sic orare breuiter & apertè cœpit. Deus qui omnia potest dignetur te sibi fidelem facere famulum. Quæ pura & syncera oratio tam fuit apud omnipotentem valida, vt ille mox diuina inspiratus gratia, & immutatus de turba gemebũdus abscederet, mũdum relinqueret & fœces eius. Nam statim ad reformatum locum fratrum ordinis Minorum arctissimè reformatorum cucurrit, peccata, quibus animam velut humoribus malis fœdauerat, confessus est, pœnitẽtiam suscepit, & ordinis frater effectus est. In quo proculdubio maius miraculum factum est, quàm si corporaliter defunctus resuscitari per virginem meruisset. *PIG.* Vtinam prædicatores verbi diuini multos modò haberemus circa terras infidelium, qui hoc modo animarum grana desiccarent à suis humorum facinoribus, & in aceruum, & cuneum ecclesiæ tales deferrent, sicuti hæc virgo circa dictum peccatorem fecisse dignoscitur. *THEOL.* Ecclesiam suam diuina clementia nunquam prædicatoribus sui verbi seminatione in toto destituit, sed per suos quos mittere solet seruos rigare semper consueuit. Absit vt Deus qui eam sui filij proprio cruore redemit, minus diligat, quàm synagogam olim, cui in extremis grauatam idololatriis per prophetas suos semper subuenit. Si enim gesta in Hispania, & Gallia per antedictum fratrem Vincentium memineris: si deniq; infinitam multitudinem peccatorum conuersam nuper in Italia per fratrem Bernardinum ordinis Minorum virum deuotissimum, & prædicatorem excellentissimum attendere volueris; & similia, vi-

Vide Aug. tract. 72. in Ioan.

S Bernar. diuus.

debis Deum non reliquisse plebem suam.

PIG. Terret me valde vnum de præsenti materia, quando videlicet audio & considero Turcos & Saracenos in quibusdã partibus tam potẽter regnare, & restringere Christi fidelem populum, ita vt iam plurima loca perfidi occupent in quibus fideles antea sedebant. *THEOL.* In fide te res hæc non tepidũ efficiet, sed confortet potius, si credis Christũ hæc, & suum Apostolum prædixisse. Nam Matthei vigesimo quarto veritas ait: Surgent pseudochristi & pseudoprophetę, & dabunt signa magna & prodigia, ita vt in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi. In nouissimis (inquit Apostolus) diebus instabunt tempora periculosa, & erunt homines seipsos amantes. 2. Timot. iij. Et Matth. xxiiij. Christus ait: Multi pseudoprophetæ surgent, & seducent multos, & quoniam abũdabit iniquitas, refrigescet charitas multorum: qui autem perseuerauerit vsq; in finẽ, hic saluus erit. Et iterũ Luc. xviij. Filius hominis veniẽs, putas, inueniet fidem in terra? Præterea si ecclesia vna in parte per perfidos coangustatur, parte ex altera, scimus, dilatatur. Certum est etenim tẽpore Caroli Magni Hispaniarum regna ferè in toto Saracenis fuisse occupata, quæ modò (excepto solo regno Granatæ) Christi cultores sunt. Nouimus insuper vineam & ecclesiam Christi nostro tempore propagines expãdisse suos versus septẽtrionem, seu polum arcticum vltra regna Poloniæ, & intra latissimè. Nã ea quæ sequuntur à fide dignis sæpè audiui, & satis nouiter diserti⁹ à reuerendissimo & deuotione ac literatura pleno domino Cardinali Iuliano sanctæ Sabinæ percepi. Anni enim tres vix elapsi quòd rex Poloniæ, Vladislaus nomine, mortuus est. Hic primum paganus extitit, & in infidelitatis cœcitate natus & diu

diu nutritus, ſicuti & ſuorum vicinorum multi; preſſus autem tãdem bellis Chriſtianorum, & impugnatus per militiam Cruciferorum ordinis Teuthonicorum de Pruſsia, & ſtimulatus variis diuini verbi vocationibus, conuerſus eſt tandem, baptiſmum ſuſcepit deuotiſsimè, & deuotiis cõtinuauit. Nam qui antea ignem elementarem coluit, poſtmodum Chriſtum veneratus eſt, & vſq; ad finem vitę ſuę adorauit. Huius exequię cùm in præſenti Baſilienſi concilio celebrarentur, & qui ſermonem præſente concione Concilij faceret, neſcio cuius negligentia, abeſſet, cœpit antedictus dominus Iulianus, qui in minoribus inſtitutus in Poloniam fuerat tranſmiſſus aliquando, ita referre. Mihi, inquit, patres optimi tanquam experto credite. Rex iſte cuius exequias celebramus eccleſię ſanctæ vltra quàm credi poteſt profuit ſuo tempore. Nam à tempore, quo Chriſtianiſmum ſuſcepit, vltra triginta milia paganorum ad lumen fidei conuerſa ſunt, ſeptem cathedrales eccleſias de noyo funditus pro neophytis erexit, & in * luco vbi perpetuus nutriebatur ignis & adorabatur, eccleſiam collegiatam deſtructo igne conſtruxit, & clerum tam in copioſo numero ibi auxit, vt die & nocte nulla hora, nullumque momentum exiſtat, in quo non per certos eccleſiæ miniſtros iugis laus altiſsimo perſoluatur. Tantò itaque Chriſti eccleſia verſus ſeptentrionem dilatata eſt, vt modò ordo Teuthonicorum prefatus nullum locum habeat aduerſus quem neceſſariò bellum ducat, & tamen certum eſt quòd paulò antea, etiam meo tempore, neceſſe fuit annuò perfidis pugnam porrigere.

Vadiſla⁹ Polonię rex conuerſus ad fidem eccleſiam in illis partibus ſeptẽtrionalibus valde ampliauit.

c. d. luto.

Quòd

Quòd in terrenis se nullus fundare debet. De præmunitis ad moriendum diuinis oraculis, & de non vindicando se in clero per laicos.

CAPIT. X.

GRana formicæ solerter colligunt, decorticant ne germinent, & secretè recondunt. In quo mira huius animalis videtur sagacitas. Si enim granum non decorticaret, vi pullulatiua manente, deorsum & in terram radicem submitteret; & crescens versus sursum in altum se nimis extolleret germinando, & virescendo, sicque in se virtute omni destitutum, vitæ alimentum non præberet, sed omnem ferè cassaret formicæ laborem præteritum. Hac industria carentia alia animalia, stulta in comparatione formicę videntur, quia illa grana coaceruatim integra, & non præcisa colligunt, & cùm cibo vesci se putant solido, diuites, dimittuntur inanes. Sed formica ista vitans prouidè, esuriens implebitur bonis. Cum ceteræ bestiolæ se putant diuites, dimittuntur velut inanes. Vnde per hanc huius minuti animalis prouidentiam aptè designantur viri simplices, & recti, qui grana virtutum de proximorum vita legentes, eadem sequendo in opere, secreto loco abscondunt, ne germinare incipiant coram alienis oculis, & exinde gloriam quærentes vanam, virtutem & mercedem hîc amittant; sicuti stulti facere dignoscuntur, de quibus Iob quinto dicitur: Vidi stultum firma radice, & maledixi pulchritudini eius statim. Super quo beatus Gregorius lib. vj. moralium dicit. Quasi firma radice stultus in terra figitur, qui totis desideriis in terreno amore soli-

Luc. 1.

Greg. l. 6. moral. c. 4.

solidatur. Vnde Cain primus ciuitatem in terra cõstruxisse describitur, vt apertè monstraretur, quia ipse in terra fundamentum posuit, qui à soliditate cælestis patriæ alienus fuerit. Quasi firma radice stultus attollitur, quando hic temporali prosperitate fulcitur, vt omne quod appetit, consequatur, aduersa nulla sustineat, contra infirmos sine repugnatione præualeat, bene agentibus ex autoritate contradicat ad maiora cõmoda ex * peiori semper actione perueniat; vt vnde viam vitæ deserit, inde ad tempus felicior viuat. Bene ergo dicitur, Ego vidi stultum firma radice, & maledixi pulchritudini eius statim. Pulchritudini quippe stulti maledicere, est eius gloriam ex considerata damnatione iudicare, quia eô atrociùs in tormentis obruitur, quô altiùs in peccatis * eleuatur, quia transit quod extollitur, permanet quod punitur. Qui honoratur in via, in peruentione damnabitur, & quasi per amœna prata ad carcerem peruenit, qui per præsentis vitæ prospera ad interitum tendit.]

rest. ex orig pro priori.

rest. ex orig. pro clabitur.

PIC. Da peto, exemplum de aliquo, qui grana virtutum de area huius seculi eligere nouerit, & eadem ab hominum oculis occultando, atque ne in gloriam inanem germinent, ea præscindere, & decorticare sciuerit. *THEOL.* Miles, de quo suprà lib. 1. cap. vltimo, & lib. 4. cap. 3. tibi retuli Boarus, talis, vt opinor, extitit, qui perfectionis, quæ fecit opera, ita occultare nouit, vt extrinsecus puer huius mundi specietenus esse videretur, qui tamen vanam gloriam & eius pompas pro viribus fugit, vnde etiam diuina ei misericordia dedit, vt longè ante eius ab hac luce decessum, vt se prædisponeret, vocari diuinitus meruit. Nam proüt ab eius ore percepi, postquam se resignatis vitiorum turbis diuino obsequio per secreta deuotionis exercitia attritus

Boarus miles in omni virtutũ genere clarus, mortis suæ tempus reuelatione didicit.

attritus dedicasset, venit nox, in cuius medio, vt more solito Christo gratias de sua passione meditando perageret, surrexit, & deuotioni solitæ in castri sui quadâ turri sequestratâ à locis aliis, prout licuit, vacabat, qua finita se in lectum reponere cœpit. Tunc statim eo clarè vigilante vox venit, quæ trinis circiter vicibus ita insonuit. Post quinque annos omnino morieris. Obstupuit autem ex hoc miles, & an somnium esset, territus cœpit ambigere, sed quia verè se vigilasse didicit, nec quisquam secum fuit in commodo vbi iacuit, nec in propinquo habitatio erat vnde vox audiri posset aliena, rem cum admiratione mente diu reuoluit, litteratos desuper secretò quæsiuit, & ad me tandem venit. Cum autem me scirem nec prophetam, nec prophetæ filium, ad securiorem partem conuertere cœpi diuinum, vt credo, oraculum. Rimari eum iussi propriam conscientiam super vitam iuuentutis tempore ductam, ánne exercitus ducendo monasteria læserit, & pauperes indebitè; & si sic, vtrum restitutiones fecisset, & in similibus informari virum, qui tamen, vt protunc sensi, alios suæ animæ medicos dudum secutus est, & vt suasi humiliter obtemperabat mihi. Tandem autem dei tironi sic concluſi. An à deo hæc vox fuerit affirmare non audeo, sed scio Christum omnem præmonuisse hominem. Vigilate, inquit, quia nescitis
Mat. 25. diem nec horam. Idcircò modis vobis possibilibus vos ad mortem disponatis, & ita decipi non poteritis in eo quod veritas ipsa iubet. Finitis autem annis & infra eorum curricula vltrà quàm credebatur miles Christi corpus castigabat, & animam disponebat: Nam licet alligatus esset quodam fidelitatis vinculo, & astrictus obsequiis cuiusdam terreni principis, cui famulabatur fideliter regendo rempubli-

publicam, tamen in iudiciis iustus, in pauperes misericors, in æquales gratiosus, & clero multum fuit gratiosus, corpus atterebat nocturno tempore flagellis, macerabat ieiunijs, vigilijs, & abstinentijs, & idem domabat cilicio, desuper aureis de die tectus militum insignijs. In vestitu superbia nulla, sed potius in comparatione ad commilitones clericus esse videbatur. Vbi potuit verbum dei legit auidissimè, audiuit sollicitius, & diuinissimum sacramentum Eucharistiæ recepit sæpe, sed quò potuit occultius. Quotidie attentè & studiosè pro suis pauperibus, & rusticanis hominibus preces ad Deum fudit tanquam proprijs pro parentibus, se dicens (prout ab ore suo audiui) de eorundem labore victitare, & ideo credere se ad vicem rependendam reciprocè multum obligari. ★Ob hinc quicquid facere cum Deo potuit vel omittere, ad hoc se inclinauit semper, vt cum nullo nobili guerras intraret, ne sui pauperes læderentur. Cumque tota Bauaria, Rethia, Svveuia, & Franckonia multo tempore litium diuersarum, incendijs villarum vastarentur & cædibus hominũ, in quibus princeps cui miles iste seruiebat, vt præmisi, ex vna parte principalis extitit, tamen tam prudenter Christi tiro se ex vtrisque & in aduersis partibus armatorum gerebat, vt nullus militi subditus in domo aut corpore damnum senserit per totum decursum guerrarum, sed semper in pace subditi eius quieuerunt. Colligauerunt præterea paulò antea multi nobiles se in vnam societatem & amicitiam cum lifria quadam aperte, de quorum numero idem miles etiam fuit. Huiusmodi enim insignia in figura auis, vel alterius argentei vel aurei animalis ob pacem seruandam continuatius aliquotiens milites, & militares deferre solent in Alemania. Accidit autem prope eadem tempora, vt

i. ob hoc.

Prudēter auertit nobiles ne clerum inuadant.

ra, vt Canonici cuiusdam cathedralis ecclesię in nobilium eorundem partibus malè & scandalosè viuerent, sicut, heu, in Alemania satis consuetum est. Offensi sunt in talium vita plurimum quidam nobiles, & consilium habere cœperunt inter se, quomodo clerum vna dierum inuaderent, & humiliarent aliqualiter. Variis autem variè ad quæsita respondentibus, miles vbi sibi locus loquendi dabatur, ita pro suo voto respondit. Agnosco, inquit, clerū se malè regere, de quo merito dolere debemus, sed ipsi scimus intra nostra territoria, & in nobiliū cœtu quosdam esse raptores, vsurarios manifestos, & adulteros; in nobis, quæso, primò vindictam fa-

Psal. 149

ciamus in nationibus, & increpationes in populis, quo facto, deliberemus quid fiendum sit de clericis. Hoc audito, omnes deinceps de clero siluerunt, quia multi se in similibus vitiis, aut suos esse reos agnouerunt. Interea iam finitis prope annis, de quibus oraculum insonuerat, quędam persona militi affinitate coniunctissima in facinus quoddam infamiæ nimis cecidit, quam quia miles velut se dilexerat, tristitia cordis vulneratus est adeo, vt mihi diceret die quadam secretè. Mori, ait, in bello, & perfodi iaculis die vna pluries leue mihi foret in comparatione huius mali, quod illatum est per nequissimum virum meæ amicæ, nollem tamen, etsi valerem, reo & nocenti nocere iniustè, Deus sibi parcat. Tunc ego subintuli: Domine fortassis patientia & æquanimitas hæc tolerandi pro Deo, qui maiora his sustulit, mors, de qua vocem audiuistis dudum, esse potest. Respondit, * quia mors famæ inclementior est nece corporea. Paulò autem postea cœpit secta hæreticorum in Bohemia manu armata loca patriæ militis & aliorum inuadere, aduersus quam sectam nobiles Franckonię, & adiacen-

Videtur aliquid deesse.

centium partiũ nobilium & fidelium armaturam collegerunt, & eandem, quia hyems instabat, pro nutriendis quotidianis guerris contra hæreticos ad vicina loca Bohemiæ transmiserunt, militemque prefatum in exercitu eodem pro capitaneo (quia animo bellicosissimus erat) pro exercitu posuerunt: vbi cum * armaturę fideliter præesset, intrauit exercitum pestis epidimiæ, quæ plurimos consumpsit, & dictum militem sumptis ab eo ecclesiasticis sacramentis, ab hoc nequam seculo migrare feliciter fecit, vt ita cum merito mortis duplicis, famæ scilicet, & corporis verificaretur vocatio quę præcessit diuina.

Armatura pro exercitu.

Per quinque remedia labor aliquis facilitatur etiam spiritualis. De horrentibus Christi sacramenta recipere, De sanctæ Christinæ meritis eius die morienti, & de bona morte multorum qui publica iustitia plectuntur.

CAPIT. XI.

F*ormicæ arte multiplici onera sibi faciunt portabiliora, vt sic in labore perseuerent.* Laboriosissimum enim est animalium. Idcirco laboriosè victum quæritat, repertum per micas minutatim portat. Et ideo Isidorus etymol. lib. xij. cap. iij. dicit. Formica dicta est ab eo quod ferat micas, id est, grana farris, Vnde Ouidius in Meta.

*Grande * opus exiguo formicas ore gerentes.*

Ouid. l. v. Metamo. orig. omn.

Et quamuis labor huius minuti animalis sit grandis & varius, tamen oneris mole & laboris multitudine vix vnquam frangitur, quia aut onus, si impro-

improportionatũ est, diuidit, aut alteri partem concedit, aut si grande est, nunc antè, nunc retro recuruat, & gerit modò pedibus, modò ore, siue retrogradè, siue facietenus ferat, vsque ad finem introducti oneris diuersa sub arte perseuerat. In quo reuerâ nobis segniter agẽtibus torporem acidiæ multum accusat, & virtutem perseuerantiæ commendat. *Prou. 6.* Vade, ait Sapiens, ô Piger, ad formicam. In diuinis igitur operibus quibus nunc alimoniam in cælo sumendam colligimus, non inertes, sed indefessè laboremus, varia opera virtutũ diuersis temporibus pro tædio vitando sumamus, nec vnquam à cœptis bonis desistamus. *Augusti.* Ad quod hortatur beatus Augustinus sic libro de virginitate. Diuersis seminibus pectoris tui tolles semen, nunc alimoniis mediocribus, nunc ieiuniis parcioribus, lectione, opere, prece, vt mutatio laboris inducię sint quietis. Sunt enim quinque per quæ in Christi obsequio arte quadam onus laboris facilitatur, videlicet, operum variatio, collaborantis intuitio, orationis admixtio, pro peccatis satisfactio, & beatitudinis augmentatio. *Quinque laborem reddunt facilem.* De primo beatum Augustinum audisti. De secundo dicit beatus Gregorius libro moralium quinto. Non deseres in labore persistere, quia subleuatio laboris est visio collaborantis. *Greg. l. 5. moral. c. 5. al. 3.* De tertio in vitas patrum legimus. Cum enim beatus Antonius in eremo tædio afficeretur, dixit: Domine volo saluus fieri, & non permittunt me cogitationes meæ. Et surgens exiuit foras, viditq; quendam sedentem atque operantem (angelus enim Dei erat) deinde surgentem & orantem; & dixit ei. Sic fac & saluus eris. De quarto ait beatus Bernardus in sermone quodam. *Bernard.* Causam laboris homo cogitet in labore, vt ipsa ei pœna quàm patitur, culpam pro qua patitur repræsentet. De vltimo autem

autem dicit beatus Hieronymus in quadam epistola. Nullus labor durus, nullum tempus longum videri debet, quo gloria æternitatis acquiritur. Nã, inquit Apostolus, non sunt condignę passiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. Hanc artem facilitandi Christi onera docere voluit dominus quando Matthæi 11. ait: Discite à me quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris. Iugum enim meum suaue est, & onus meum leue. Hic obijcit Rabanus & soluit. Quomodo, inquit, iugum Christi suaue, cùm suprà dictum est: Arcta est via quæ ducit ad vitam: Sed quod angusto initio incipitur, processu temporis ineffabili dilectionis dulcedine dilatatur.] Meliusque beatus Augustinus horum causam assignans in de verbis domini, sic obijcit & concludit. Qui iugum domini intrepida ceruice subierunt, tam difficilia pericula patiuntur, vt non à laboribus ad quietem, sed à quiete ad laborem * vocati videantur. Sed profectò adest spiritus sanctus, qui in exterioris hominis corruptione renouat hominem interiorem de die in diem, & gustata requie spirituali, in affluentia deliciarum Dei, in spe futuræ beatitudinis omnia præsentia delinit aspera, & omnia grauia releuat.] Et postquam ostendit quòd maxima incommoda sustinẽt mundani homines ex amore terrenorum, sic concludit: Omnia sæua & immania prorsus facilia, & penè nulla efficit amor: Quantò ergò facilius ad veram beatitudinem charitas facit, quod ad miseriam quantum potuit cupiditas fecit?] TIC. De perseuerantibus ergo in diuino labore aliqua producas exempla. THEOL. Donum perseuerantiæ non in vitę principio, sed in eius comprobatur termino. Multi bene inchoant, & malè perseuerant,

Hieron.

Rom. 8.

Rabanus super Matt. 11. Matth. 7.

Aug. ser. 9. de verb. Domini.

rest. ex orig. pro vocari.

August. ibidem.

E diuerso quidam malo inchoato principio, fine bono concludunt. Hoc donum tantæ dignitatis est, & arduitatis iuxta sancti doctoris rudimenta, vt sub nullius cadat merito proprio, licet oratione facta pro se piè & continuè impetrari possit, quia meritum, iustitiæ, oratio verò siue impetratio, diuinæ misericordiæ innititur. Et pro his exempla hodie diuersa habemus. Fuit nostro tempore rex Romanorum Rupertus, de quo suprà capitul. iij. huius mentionem fecimus, qui ante sui electionem re, & nomine clemens extitit, & post diutina & sancta sua opera in letali quadam infirmitate propè à dæmone victus occubuit. Nam infirmitatem grauem incidit, & sumpto eucharistiæ sacramento se dietim ab sanctæ vnctionis oleo callidè ne reciperet, subtraxit. Hauserat enim, vbi nescio, diabolicum hunc instinctum (vt videbatur) quo quidam superstitiosissimè credunt, se post huiusmodi sacramenti susceptionem omnino migrare oportere. Distulit igitur princeps recipere sacramentū propter mortis periculum. Et doctores diuini & humani iuris, quos semper dilexit, verbis virum hortabantur, & sibi suadebant ne omnino * desineret tam salubre animæ & corporis antidotum. Obtinuerunt tamen tandem illi diuina arridente gratia intentum: cumque præsentibus litteratis clericis inungeretur princeps, & orationes quæ de sanitate sonant vtriusque hominis multiplicarentur, ait satis alacriter. Reuerâ si hoc sacramentum sciuissem tantum pro vtroque valuisse homine, quemadmodum iam audio, dudum ipsum deuotissimè postulassem. Fuit enim litteratus satis; qui conualescens postmodum multis annis Romanum gubernabat sanctè imperium, & tandem feliciter perseuerans in bonis operibus vita functus est. Tempore quo

Thom. 1. 2. q. vlt. ar. 9.

Rupertus Imp. extremam vnctionē ex vana persuasione differēs, fernè à dæmone victus occubuit.

f. differret.

artes

artes primùm in vniuersitate VViennensi audiui, fuit ibidem virgo deuota ordinis canonicorum regularium, quæ Deo primùm, deinde beatæ Christinæ virgini sedulè obsequia præstitit ieiuniis & orationibus, sancta ministeria, præsertim in festo dictæ virginis satis multiplicauit, & pro dono perseuerantiæ, atque vt (si fieri deceret) in ipsius sanctæ martyris festo ab hac luce tempore migraret sæpe orauit. Nec despexit dominus preces ancillæ suæ; nam eadem die multis elapsis annis mortua est feliciter, & (vt in domino confido) cum sancta virgine Christina locum æternæ retributionis intrauit. Hæc cùm nobis in loco capituli prior noster VViennēsis vir prudens & deuotus, qui virginem nouerat pro spirituali solatio recitauit, multis iuuenibus fratribus & senibus materiam deuotionis ad Dei sanctos non modicam ministrauit. In principio Basilienſis Concilij insignis quidam fur per publicam iustitiā detentus est, & fraudis suæ commenta detegebat multimoda. Sententiatus igitur ad mortem in iudicio, purè & sacramentaliter confessus est cuidam viro religioso, non modica enim subtraxerat, & in vestimentis homo magni generis videbatur, & exinde multis familiaris effectus fuerat. Cùm igitur de ciuitate duceretur versus locum patibuli, quod satis distat, per totum spatium itineris in magna multitudine populi tam alacriter incedebat, & hilari vultu, immo iocundus verbis & nutibus adeo, vt eum sponsæ ad thalamum præsentandum putasses, læto vultu sibi notos inuocauit, & orauit, vt pro eo ad deum intercederent. In via alta voce canebat metra quædam vulgaria & deuota, quæ dudum didicerat, & in stuporem omnium mentes conuertit. Cumque lictor eum sursum in scala sub furca deberet ducere, ita furcando

Virgo S. Christina volde decta die festo illi⁹, vt petuerat, mortua est.

Fur ad suspendiū ductus, magna cū lætitia mortē peccatis suis debitam excipit.

ait: Quæso mihi respondeas: Quid quæso comedisti hodie, vt tam lætus hodie moriaris? parem enim tui nunquam habui: vnde ergo tibi hæc, quam in deum habes, fiducia? Cui ille respondit: Scio me grauiter deum offendisse, credo me deinde remissionem meorum facinorum per pœnitentiæ sacramentum recepisse, quia experior mihi displicere quòd creatorem meum offendi; & si fas esset me mortem euadere, tamen emẽdationis propositum omnino fortiter retentare vellem, quod etiam pro præsenti gero; sed scio, non expedit vt euadam mortem, nimis enim offendi deum & homines. quare iustè morior, & meam voluntatem diuinæ iustitiæ in hoc conformo, hæc considerans, nunquid lętus mori debeo? Diutius enim viuendo fortasis in taberna occiderer meis in peccatis: quod autem hoc malum hactenus euasi, donũ Dei est, nõ meritum: igitur deo gratias ago. Ascendit ergo lignum supplicij, & laqueo vita reo recepta cum perseuerantiæ patentibus signis. *PIG.* Ego puto quod tales prędestinati esse videntur, & tali supplicio per diuinam clementiam velut modo aptiori regnum cælorum intrare compelluntur. *THEOL.* Idem mecum sæpe non iudicando, sed meditando de hoc tacitus consideraui, quia multos qui vitæ fuerunt dissolutissimæ, nec vlla via compesci poterant à suis malitiis, vidi ad veram contritionem quantum in exterioribus datum est iudicare, compungi, & plexos morte publica, deuotè migrare. E diuerso multos vidimus per preces, aut pecuniã à morte quam meruerant per iudices varios, libertati condonatos, quos postmodum experti sumus fuisse deteriores quàm anteà: Difficile enim est consueta relinquere.

Facinoris prodesse quod supplicio afficiatur à iudice.

Hyemi

Hyems & æstas quid significent moraliter. De vitanda acedia, & quod non oportet terreri de morte subitanea bonorum hominum in quibus bona vita præcessit.

CAPIT. XII.

Hyeme quiescunt formicæ, & tunc cibo fruuntur collato tempore præcollecto. Vnde Prouerb. 30. Formicæ populus infirmus, qui præparat in messe cibum sibi. Per hyemem, in qua non est tempus seminandi, & arandi futura beatitudinis vita designatur. Vnde saluator suos prænonuit loquens de die iudicij quando Matthæi xxiiij. ait: Orate vt non fiat fuga vestra hyeme vel sabbato, quia scilicet (vt beatus Hieronymus ibidem dicit) in altero duritia frigoris prohibet ad solitudines pergere, & in mõtibus, desertisque latitare, in altero autem transgressio legis est.] Per æstatem verò quando metendi, laborandi, & seminandi tempus est, & laboris præsens vita intelligitur, propter quod Salomon Prouerb. vj. dicit. Vade ad formicam, ô piger, & considera vias eius, & discę sapientiam, parat æstate cibum sibi, & congregat in messe, quod comedat. Et iterum ibidem. Si impiger fueris, veniet vt fons messis tua, & egestas longè fugiet à te. Quò contrà (vt beatus Augustinus de conflictu vitiorum, & vbi torpor & ignauia dicunt) Si lectioni, continuato studio, semper insistis, oculorum caliginem incurris: Si indesinenter lacrymas fundis, ipsos etiam oculos amittis: Si protelatis vigilijs psalmorum censum persoluis, insaniam capitis acquiris: Si quotidiano labore te conficis, ad opus spirituale non

Hieron in c. 24. Matth.

Apud Aug. l. de conflict. vit. & virt. c. 13.

Bernard. consurgis.] Aduersus quæ beati Bernardi imitandum est consilium, quo in epistola quadam dicit: Cum te acedia vel tædio affici sentis, noli propterea diffidere, atque desistere à studio spirituali, sed iuuantis require manum, trahi post te Iesum obsecrans. Teste enim Cassiano de institu. monachorum. Experimento compertum est atque probatum, acediæ ita impugnationem non declinando fugiendam, sed resistendo superandam.]

Cassian. l. 10. de instit. monach. c. vlt.

PIG. Scisne aliquos viros, vel de femineo sexu aliquas, de quibus præsumenda sit sollicitudo laboris, quam tantopere commendant sancti?

THEOL. De vtroque sexu plures, vt spero, noui. Viuebat nostro tempore in Nurenbergensi conuentu pater quidam Eberhardus nomine, qui prioratus officio ibidem me præcessit. Hic primum sacerdos secularis extitit, & vt mundum euaderet immundum, nostrum ordinem intrauit, ieiunia regularia, quæ per dimidium ferè annum durant, strictè seruauit, dies prope nulla fuit intra viginti annorum spacia in qua mane summo missam deuotè celebrare negligeret, & postea vsque ad prandij tempus audientiæ confessionum in porta non insisteret, aut animarum consiliis: Fuit enim vir multum maturus, & prudentia præditus, licet linguę præpeditioris esset. Habuit hic vir gratiam lacrymarum tam abundè, vt de simili non audierim. Nam omni nocte finitis matutinis (quibus semper interfuit) tempus obseruauit, quo fratres omnes de priuatis orationibus, & meditationibus suis ecclesiam exeundo, dormitorium intrauerunt. Quo facto angulum aliquem elegit ecclesiæ, in quo se reponens, tam amarè cœpit flere, & illud per dimidiam prope horam continuare, velut si infans aut puer foret matrem propriam deplorans: Eiulatus

Eberhardus Prior Prædic. Nurenb. strenuus in bonis operibus.

tus & voces tam gemebundè emisit, vt vix tam duri fuisset pectoris, qui virum audiendo lacrymas continere potuisset. Mirabar de hoc sæpius, præsertim cùm eum nouerim esse multum virilem, & animosissimę complexionis, vnde quotidianę prouenirent lacrymæ: verùm quia impeditioris linguæ fuit, non tamen imperitus literis, id quod prędicando vocetenus facere non valuit, exhortãdo scriptis, & priuatis monitis fideliter suppleuit. Nam eo procurante, & per sua monita, ac studijs, in diuersis parochialibus ecclesiis vbi fames & caristia fuit diuini verbi, ibi perpetua beneficia & officia prædicationis fundari procurauit, & vt dotarẽtur in eisdem sufficiẽter in libris & victu prędicatores ordinauit, tandemq; ex fletu & scripturis visu vtroque oculo orbatus est; & quia sic missam celebrare nequiuit, idcirco quotidie ferè, aut frequenter in hebdomada deuotè sumere consueuit sacramẽtum Eucharistiæ. Tandem verò vita functus, in abũdantia sepulchrũ ingressus est, & (vt credo) cum copia meritorum: Bonorum enim laborum, teste scriptura, glorioſus est fructus. *PIG.* Virum noui, & amplius quàm expresisti laudis in eo fuerunt opera, quæ continuauit vsq; ad extrema. Sed vnum est tantũmodò quod me multosque terruit, mors, videlicet, subitanea, quã passus est. Nam nocte post matutinas ambulans in alto transitu tabularum, quibus fouea cellarij tegebatur, pede non bene fixo in præceps deorsum ruit, & statim confracto cerebro spiritum tradidit. *THEOL.* Nihil noui hic accidit. Nam ante decennium nostri ordinis frater Thomas capellanus & confessor sororum deuotissimarum in Steinbacho, Basilienſis diœcesis vir per omnia laudabilis, tamen nescio quid operis perficere vellet in summitate ædificij, ita de sub ecclesię ibidem tecto cecidit,

Sap. 3.

De eiusdẽ morte subitanea nõ esse timendum.

Thomas quidã ord. Prad. vita valde laudabilis subita morte obijt.

Sacerdos ord. Rhodiensium Iohannitarũ post deportatã in processione eucharistiã mox obijt.

cecidit, & statim expirauit. Paulò anteà in Argentina apud ordinem Iohannitarum de Rhodis, quidã dicti ordinis sacerdos vltra quàm dici potest deuotus, eucharistię sacramentum postquam die solẽni eiusdem in processione publica reuerenter (vt moris est) circumportasset, mox deposita monstrantia finem viuendi dedit. Nam hi tres viri omnes tãtam duxerunt vitam, vt specula virtutum proximis extiterint vsque ad vitæ suæ vltima. Terror subitaneę mortis & vbi vita mala præcesit ad literam omnium terribilium terribilissimum est in hac vita; de quibus Iob xxj dicitur. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descẽdunt. Qualis ille fuerit, qui Lucæ xij. ad se dixit: Anima habes multa bona posita in annos plurimos, requiesce, comede, bibe, epulare. Dixit autem illi Deus: Stulte, hac nocte animam tuam repetent à te; quæ autem congregasti, cuius erunt? Eadem nocte (vt Gregorius dicit xxij. moralium) sublatus est qui multa tempora fuerat præstolatus, vt scilicet qui in lõgum sibi subsidia colligendo prospiceret, subsequentem diẽ vel vnum minimè videret.] Qualis etiam Nabal fuit, vir diues, malitiosus, & pessimus, quem Deus percussit, & mortuus est. j. Reg xxv. Sed subitanea mors vbi vita bona præcesit, sæpe beneficium est, & timenda nullatenus. Audi de hoc beatum Augustinum de * disciplina christiana sic dicentem: Quid est quod vis habere bonam mortem? quotidie rogas, bonam mortem det mihi deus. Dicis. Auertat Deus à me malam mortem. Mori malè times, viuere malè non times. Plus igitur times mortem tuam quàm vitam. Corrige malè viuere; quia non potest malè mori, qui bene vixit.] Tuam præterea quæstionem beatus Augustinus lib. 1. de ciuitate Dei cap. xj. etiam rationabiliter soluit. Dicebant

Quibus timenda sit mors subitanea.

Gregor. l. 22 moral. c. 2.

Quibus non sit timenda. rest. pro vita. Aug. l de discip. Ch. c. 2.

bant enim pagani contra Christianos: Multi multarum mortium fœda varietate consumpti sunt. Respondet Augustinus. Hoc si ægrè ferendum est, omnibus qui in hanc vitam procreati sunt commune est. Hoc scio, neminem fuisse mortuum qui non fuerat aliquando moriturus. Finis autem vitæ tam longam, quàm breuem vitam hoc idem fecit. Quid autem interest quo mortis genere vita ista finiatur, quando ille, cui finitur, iterum mori non cogitur? Cùm autem vnicuique mortalium sub quotidianis huius vitæ casibus innumerabiles mortes quodammodo comminentur, quandiu incertum est quænam earum ventura sit: quæro vtrum satius sit vnã perpeti moriendo, an omnes timere viuendo? Sed aliud est quod carnis sensus infirmiter pauidus fugit, aliud quod mentis ratio diligenter enucleata conuincit. Mors mala putanda non est, quam bona vita præcesserit, neque enim facit malam mortem, nisi quod sequitur mortem. Non itaque multùm curandum est eis qui necessariò morituri sunt quid accidit vt moriantur, sed moriendo, quò ire cogantur. Hęc ille. Notare enim debes, quòd mortis mora plus habet pœnę, quàm mors ipsa, & mortem timere crudelitis est ipsa morte. Vnde Ouidius lib. epistolarum.

Aug. l. 1. de ciuit. dei c. 11.

Occurrunt animo pereundi mille figuræ,
Morsq; minus pœnæ, quàm mora mortis habet.

Ouid in ep. Ariadnes ad Theseum.

Et Seneca lib. iij. declam. Crudelitis est, quàm mori, semper timere mortem. Similiter idem de naturalibus quæstionibus lib. vj. Si fulmen effugeris, repetet te gladius, petet lapis, petet bellum. Maximum ex periculis sed speciosissimum fulmen est tecum, si sensum mortis tuæ celeritas infinita præueniet. Hinc Prosper lib. epigrammaton.

Seneca.

Prosp. lib. epig. in fine.

Ferro,

reſt. ex orig pro ardore.

*Ferro, peſte, fame, vinclis, * algore, calore,*
Mille modis miſeros mors rapit vna homines.

Seneca de remed. fortuit in principio.

Et iterum Seneca de remediis fortunæ. Senſus dicit. Morieris. Ratio reſpondet. Iſta eſt hominis natura, non pœna. Senſus dicit: Decollaberis. Ratio. Quid intereſt an ęſim moriar, an punctim?] Sunt

Tres cauſæ cur deꝰ bonos ſubitò mori ſinit.

tamen tres cauſæ, cur Deus bonos ſubitò mori permittit, videlicet, vt parati ſemper ſimus: vt de vita, etiamſi bona apparet, non præſumamus: Et vt iudicia Dei timeamus. De primo dicit beatus Auguſtinus in epiſtola quadam. Latet vltimus dies, vt obſeruarẽtur omnes dies. Serò parantur remedia, cùm mortis imminent pericula. De ſecundo idem

Aug. ep. 80.

dicit. Vigilare debet omnis Chriſtianus, ne eum imparatum inueniat domini aduentus. Imparatum

Idem l. 2. de doctr. Chriſt. c. 7.

autem inueniet dies illa, quem imparatum inueniet ſuæ vitæ vltimus dies.] De tertio dicit idem lib. ij. de doctrina Chriſtiana. Timor de futura morte mentem neceſſariò concutit, & quaſi clauatos carnis omnes motus ligno crucis affigit.

Finis libri quarti.

Liber

Liber Quintus.

DE MALEFICIS ET EORVM DECEPTIONIBVS.

Colores diuersi quid in sacra scriptura significant. Quòd tribus modis deluduntur hominũ mentes, & de nocturnis exercitibus & equitibus, quid in bono, vel in malo significent.

CAPITVLVM I.

VLTIMO loco per libellum quintum sub formicarum proprietatibus de maleficis & eorum deceptionibus concludere restat. *Sunt autem formicæ in coloribus variæ, quia quædam nigræ, aliæ rufæ, aut pallidæ.* Per colores autem talium varia conditio vitiorum potest intelligi; quamuis ipsa animalia de se bona sint, sicuti omnes Dei creaturæ. Sicut enim per albedinem, & cãdorem vestium secundum beatum Gregorium, virtutum puritas, & munditia, ita per colores declinantes ab albedine secundum maius & minus vitiorum fęculentia, sacro testante eloquio, consueuit accipi. Hinc est quòd beatus Ioannes vidit in Apocalypsi vj. sub quatuor coloribus equorum vnum nigrum. Nam primus albus, secundus rufus, tertius niger, & quartus pallidus fuisse describitur: vbi per album Christi caro purissima: per rufum,

1 Tim. 4. Greg. hom. 21. & 29. in euang. dicit gaudiũ & solẽnitatẽ mẽtis designare. a. b. m. festulẽtia.

rufum, qui ſub ſpecie religionis, vel virtutis homines decipiunt: per nigrum, qui manifeſta habent vitia: & per pallidum ad modum mortis colorati perſecutores bonorum ſecundum gloſſam debent intelligi. Inſeſſores verò equorum talium trium, tres differentias dæmonum tales malos regentes homines deſignant: quia omnes malorum hominum huius vitæ acies informantur & ducuntur per certos dæmones. *PIG.* Deſidero igitur noſcere primò, quot modis, & qualiter malefici, & ſuperſtitioſi ſibique ſimiles regũtur, equitantur, & dementantur per dæmones, quos non ambigo in vitiis eſſe varios, & malitia carbonibus nigriores, iuxta illud Threnorum iiij. Denigrata eſt ſuper carbones facies eorum, & non ſunt cogniti in plateis.

Colligitur ex gloſſa ord.

THEOL. Humanus animus in huius vitæ exilio mole preſſus corporis, & captus in eiuſdem ergaſtulo, multimodis phantaſiis deluditur, de quibus dicetur in ſequentibus. Quantum tamen præſentibus ſufficit, tres poſſunt occurrere interiorum vel exteriorum apparentiæ ſenſuum raræ, & admirabiles. Quidam enim vigilando vident mira ex diuina gratia: alij per cerebri vitia: & alij ex dæmonis aſtutia. Per primum conſtituuntur quidam prophetæ: per ſecundum decipiuntur tales maniaci: & per tertium deluduntur multi dæmoniacè. De primis latè dictum eſt lib. * ij. præcedenti. Contingit tamen quòd magnis peccatoribus Dei clementia aliquando oſtendit animarum pœnas, quas hic manendo demeruerunt habere in vita alia. De ſecundis certum eſt dominum Albertum legentibus in tertio libro de ſomno & vigilia; & Auicennam, & Galenum in ſuis medicinalibus, quod ex vitio, & debilitate cerebri, & ex melancholia varia infirmitas, quam vocant maniam, contrahitur naturaliter,

Tres modi quibus mira videntur.

reſt. pro ij.

liter, sine dæmonis opere, per quam multa apparent homini quæ in re nulla sunt, sed in imaginatione, & phantasia tantummodo. De tertio autem sunt exempla innumera quomodo deluduntur sensus hominum per dæmones. *PIG.* Audiuimus aliquando ab antiquioribus, eos, vt asserebant, vidisse nocturno tempore exercitus veiut armatorum in variis apparétiis armorum, equorum, rhedarum, & similium; quid hoc veritatis habeat edoceri cupio. *THEOL.* Monstra talia aliquando bella futura prænosticant. Aliquando per hoc dæmones incautos decipiunt. Aliquando etiam quales sint malorum pœnæ innuunt; de quibus omnibus exempla habemus tam in sacra scriptura, quàm alibi. Nam Iosue v. quando primò terram promissionis ad capiendum Hierico intrauerat, vidit virum in agro stantem contra se, & euaginatum tenentem gladium: quo respõdente quòd princeps esset à Deo missus ad regendum Israel exercitum; Iosue lapsus in terram virum, veritis Dei angelum, veneratus est. Sic & ij. Machab. iij. cum Heliodorus mente spoliandi templum, idem introisset, apparuit quidam equus terribilem habens insessorem optimis indumentis adornatus, isque Heliodoro impetu priores calces elisit, qui etiam insidebat videbatur arma habere aurea. Alij etiam apparuerunt duo iuuenes virtute decori, optimi gloria, speciosique amictu, qui circunstetérunt eum, & ex vtraque parte flagellabant eum sine intermissione multis plagis. Sicque etiam ibidem v. ante immanissimam persecutionem Israel factam per Antiochum dicitur: Contigit per vniuersam Hierosolymorum ciuitatem videri diebus quadraginta per aëra equites discurrentes, inauratas stolas habentes, & hastis quasi

Acies in aëre visa.

quasi coire armatis, & cursus equorum per ordines digestos, & congressiones fieri cominus, & scutorum motus, & galeatorum multitudinem gladiis districtis, & telorum iactus, & aureorum armorum splendorem, omnisque generis loricarum. Quapropter omnes rogabant in bonum monstra conuerti. Et ibidem iam finita persecutione, cum Iudas Machabæus in prælio consisteret, apparuerunt aduersariis de cœlo viri in equis, frenis aureis decorum ducatum Iudæis præstantes, de quibus duo Machabæum medium habentes, armis suis circumseptum, incolumem conseruabant. Ibidemque xj. Procedente Iuda cum suis in aliud bellũ * Ieroso-lymis apparuit præcedens eos eques in veste candida, armis aureis hastam vibrans. Et capitulo vltimo ibidem vidit Oniam & Hieremiam sibi gladiũ porrigentem pro victoria. Sic etiam territo famulo Helisei qui vidit Syros montem circundare in infinita multitudine, oratione facta vt oculi famuli aperirentur, vidit idem montem plenum equorum & curruum igneorum in circuitu Helisei, vnde & dixerat: Noli timere, plures enim nobiscum sunt, quàm cum illis. iiij. Reg. vj. Similia legimus de visis armatorum exercitibus in aëre ante euersionem vltimam Hierosolymorum factam per Titum & Vespasianum. Nam Iosephus lib. 7. de bello Iudaico dicit de eodem. Supra ciuitatem sidus stetit gladio simile, & per annum perseuerauit cometes. Ante solis occasum visi sunt * in aëre ferrei currus totis regionibus, & armatæ acies circunfusę, & plura ibi ponit similia. Similiter ante effusum sanguinem Christianorum tempore Gothorum vel Lõgobardorum in Italia visæ sunt præfatę acies, vt refert beatus Gregorius in homilia super illud Lucæ xxj. Erunt signa in sole & luna. Priusquam, inquit, Italia

2 Mach. 10.

resț. ex script. pro Israelis.

Ioseph. l. 7 de bello Iud. c. 12.

orig. per in. ne ser. vi.

Gregor. hom. 1. in Euang.

lia gentili gladio ferienda traderetur, igneas in cælo acies vidimus, ipsum, qui postea humani generis fusus est, sanguinem, * coruscantem. Ex quibus iam liquet exercituum apparentias Dei nutu futura guerrarum mala præferre, vt his aut spes victoriæ apud eos qui meruerunt, acquiratur; aut à malignis hominibus pœna diuina agnoscatur; aut apud bonos & innocentes patientię scutum cõtra infausta arripiatur, quæ omnia Dei mumera sunt à thesauro diuinæ prouidentiæ huic mundo transmissa. Præterea eo tempore quo regno Bohemiæ & adiacẽtibus sibi partibus per diuersarum sectarum tam in fide, honore, & rebus, ac hominum cædibus iactura grauissima imminebat, proüt multis Germanię episcopis præsentibus in Nurenberga à domino Petro episcopo Augustensi viro fidedigno audiui, circa metas regni præfati nocturno tempore versus vallem quandam auditi sunt clamores, & congressiones equestriũ virorum. Induti variis coloribus visi sunt sæpius. Quidam enim equorum insessores rubeis, alij nigris, & similibus erant induti coloribus. Stupebant ex his plurimi, & diuersi variè hæc interpretabantur. Fuerunt protunc duo armigeri audaces satis in castro non multum distanti à loco monstrorum, qui omnino scire volentes quid veritatis sibi visa prætenderent, nocte quadam versus vallem vbi solita videre conspexerunt, iter arripiunt. Antequam autem his appropinquare auderent, compunctus vnus dixit alteri. Sufficiat nobis ista vidisse, ego his non approximabo, dictum est veterum: cum talibus nullum debere iocari. Quem alter velut pauidum increpans, equum pupugit, & cum eo congressu omnibus antedictis exercitibus appropinquauit, de quibus vnus egrediẽs caput audaci illi amputauit, & ad suos redijt. Quo viso,

orig. coruscantes.

In quem finem appareant exercitus cælestes.

Nocturna congressiones equitũ in finibus regni Bohemiæ, ad quas miles quidã temerariè appropinquãs mox decollatur.

Cum parentis non iocãdum.

viso, ille qui timidus substiterat fugam inijt, & funesta nôua nunciauit. In crastino autem truncatus reperitur, & caput, sed in valle vbi acies visa fuerant nullius hominis, vel equi vestigium repertum est, sed tantummodo in lutosis locis signa quędam, & vestigia auium visa sunt. Præterea pictorē quendam in ecclesia nostra Columbariensi laborantem habuimus, infirmitatibus tribus læsum. Nam in colore, mortuo videbatur similior quàm viuenti, semisurdus fuit auditu, & multum in lingua balbutiens. Quas infirmitates cùm audissem sibi per quoddam phantasma inflictas, à pictore quę sequūtur ipse audiui. Cùm, inquit, iunior in taberna cum socijs versus noctem conuixissem, nocte tetra solus iter arripui accinctus gladio, & versus villam aliam (quam mihi nominauit) properaui. Visum est autem mihi cùm essem inter vineas quædam terribilia obuiare, non in ipso itinere, sed propè viam, quo facto de itinere salij, gladium eduxi, & versus locum phantasmatis iuuenili fatuitate, & vini calore animatus percussi in incertum. Cùm autem neminem viderem, in ipso ictu, aërem, nescio quem, me pertranseuntem sensi, quo statim infectus, quas in me videtis infirmitates trinas contraxi. Tempore etiam quo sacri imperij electores in causis fidei pro bonis regni Boèmiæ dietam in Nurenberga celebrarent, conuenerunt in eadem materia quadam die simul vno in commodo vel conclaui multi episcopi, & tam sacræ paginæ, quàm canonici iuris quidam doctores. Ibi enim Archiepiscopus Maguntinus fuit, episcopi Herbipolensis, Augustensis, & si bene memoror, Bambergensis, & ego inter hos inferior & minimus. Seclusis igitur secularibus post finem tractatus fidei, dominus Maguntinus, de quo præmisi, vir magnę industrię, & fide dignus, coram præfatis,

Pictor noctu in phãtasma gladio irruere volens triplici infirmitate percutitur.

præfatis, quod sequitur, recitauit. Nominauit enim nobis quẽdam Rheni sibi bene notũ militem, cuius protunc filius viuebat, qui miles sùper omnes penè inferioris Alemaniæ nobiles semper extiterat minus in rebus bellicis imperterritus; gerebat autem, & patiebatur nonnunquam propter suam animositatem vel fortitudinem ab alijs graues guerras, propter quas nõ semper de die, sed nocturno tempore ad loca sibi commodosa equitare solebat. Hic igitur quadam nocte coassumptis famulis per siluam circa Rhenum equitare voluit, & principium eiusdem intrauit. Antequam verò finem siluæ haberent, vltra quam campus latus iacebat, prout moris est eorum qui verentur insidias, præmisit famulum, vt in termino siluæ videret annè in campõ insidiæ aliquæ essent, luna enim splendente, vel astris lucentibus hæc videri poterant. Famulus igitur cùm per arborum ramos exploraret commissum, vidit per campi longitudinem exercitum satis mirabilem appropinquare in equis. Quo viso, considerata nunciauit militi, qui ait. Stemus ad modicum, quia verisimile est, pro huius exercitus posterior custodia subsecuturos alios, ad hos properabimus, & an inimici sint quipræcesserunt, an amici experiemur, nec paucos timebimus. Deinde morula transacta de silua cum suis miles recessit, in campum venit, & neminèm, nisi quendam equestrem in equo sedentem, & in manu alium ducentem equum eminus sequentem suos, intuitus est. Ad hunc cùm miles venisset, quis esset quæsiuit in hæc verba: Nunquid tu cocus meus es? ita enim sibi à longinquo videbatur: paulo etiam anteá cocus eiusdem militis vita functus fuerat. Qui respondit. Sum domine. Quid (ait miles) hic facis? & qui sunt hi qui præcesserunt? Cui

Nobilis quidã nocturnos reperit exercitus & à loco suo defuncto ex Germania Hierosolymam vna die deducitur & reducitur.

defunctus respondit. Domine hi qui præcedunt, sunt nobiles & armigeri tales & tales (multos enim nomine expressit proprio) quos oportet, & me cum eis, ista nocte esse Hierosolymis, quia hæc pœna nostra est. Et miles iterum. Quid sibi vult equus iste quem ducis nullo insidente? Ad vestrum, respondit, obsequium erit, si mecum ad terram sanctam venire velitis. Securus estote, per fidem Christianam, recedendo, & reuertendo vos viuum reducam, si meis obtemperabitis monitis. Tunc miles ait: Diebus meis mira attentaui, his hoc addam etiam mirabile. Dissuadentibus igitur illud famulis, de equo proprio miles prosilijt, defuncti equum ascendit, & ab oculis famulorum vterque equester substractus est. Sequenti autem die famulis iuxta conductum expectantibus, miles & defunctus redierunt ad locum vbi primum conuenerant. Tunc defunctus militi ait. Ne phantasma omnino fictum illa fuisse credatis, duo, quæ vobis do rara, reseruate in mei memoriam, vnde protulit mappulam paruam de salamandra, & cultellum in vagina. Primum, inquit, cùm immundum fuerit, igne purgate, nec ei nocebit. Alterum cautè tractetis, quia ab eo vulneratus, intoxicatus erit. Et ita defunctus ab oculis militis euanuit. Ex his prudens lector colligere poterit, nocturnos exercitus nonnunquam videri à bonis & à malis. Qui autem latius de talium natura scire cupit, legat deinde domini Guillelmi Parisiensis partem vltimam de vniuerso, & me ab eiusdem sententia declinasse non videbit. FIGER. An animæ defunctorum sua exeunt receptacula, & si sic, quæ hoc facere possint, & etiam quis præfatas apparitiones faciat bonus, vel malus angelus quæro? THEOL. Sanctus doctor tibi desuper respondet in iiij. distinct. xlv. q. j. sic dicens, sed pondera

Dona à spectro militi donata.

Præcipuè c 12. 21. & 22.

An defunctorū animæ sua exeāt receptacula.

verba

verba, quia grauida sunt sententijs. Secundum, inquit dispositionem diuinæ prouidentiæ aliquando animæ separatæ à suis receptaculis egressæ conspectibus hominum præsentantur, sicut Augustinus probat libro de cura pro mortuis, & de bonis exemplificat, vt de sanctis in cœlo. Et hoc etiam credi potest, quòd aliquando de damnatis cõtingat; quòd ad eruditionem hominum & terrorem permittuntur viuentibus apparere: aut etiam ad suffragia expetenda, quantum ad illos qui in purgatorio detinentur: vt per multa exempla patet quarto libro dialogorum beati Gregorij. Nam glorificati quãdo volunt, sed alij non nisi quando permittit deus, nobis apparere possunt; quia ita sunt pœnis oppressi, vt de sua miseria magis doleant, quàm curent viuis apparere; & quamuis aliquando animæ sanctorum, vel damnatorum præsentialiter assint, vbi apparet, non tamen credendum est hoc semper accidere. Aliquãdo huiusmodi apparitiones fiũt vel in dormiendo, vel in vigilando operatione bonorum, vel malorum spirituum ad institutionem, vel deceptionem viuentium. Sicut etiam & viui homines aliquando alijs apparent, & eis multa dicunt in somnis, cùm tamen constet eos non esse præsentes, sicut Augustinus per multa exempla probat libro de cura pro mortuis agenda. Hęc de Thoma. *Thomas in 4. dist. 45. q. ar. 1. Cap. 16.* *cap. 11.*

Vnde proueniant inquietudines nocte in quibusdam domibus: exempla ponuntur. Et quomodo fiunt possessiones hominum à dæmonibus, ac de sex causis quare quidam non liberantur.

CAPIT. II.

Formicæ quæ domos ædificant extra solitudines prope homines, vel bestias, detinationes sæpe patiuntur. Nam modo hominum curiositate, modo pecudum conculcatione, nunc canum inuestigatione, nunc etiam auium comestione, & alijs diuersis deturbationibus in mundo, vel prope mundum nidificantes inquietantur: eisque accidit sicut grano illi quod secus viam cecidit, & venerunt volucres & comederunt illud Matthei xiij. Venit enim malus, id est, diabolus, dicit glossa, & rapit quod seminatum est in corde eius. Hic est, scilicet ager, qui seminatus est secus viam: ita exponit ipsa veritas Christus. Memorandum est in proposito verbum allegatū beati Gregorij. xxxj. moral. suprà lib. iiij. cap. v. quo dicit super isto: Strutio obliuiscitur quod pes conculcet oua, aut bestia agri conterat ea. Quid, inquit, in pede, nisi transitus operationis accipitur? Quid in agro, nisi mundus iste signatur? de quo in euangelio dominus dicit. Ager autem est mundus. Quid in bestia, nisi antiquus hostis exprimitur? qui huius mundi rapinis insidians humana quotidiè morte satiatur?] Possunt autem per formicas istas quæ stultè domū prope hostes collocant, hi homines intelligi, qui domum & habitationē propriam contra insidias diaboli ecclesiasticis cæremonijs nō studiosè muniunt. Nam aqua benedicta omni die dominica (prout ipse exorcismus notat) in habitationibus fideliū adeberet spergi, & sal exorcisatum protunc fideliter sumi, se & sua manè, & sæpe quisque fidelis crucis charactere insignire, & à peccatis præsertim grauibus se immunem custodire, angelumq; proprium sæpe pro tutela inuocare cum diuinō auxilio. *PIC.* Iam conijcio vnde fortassis quibusdam plaga quædam venit vt in eorum habitationibus dæmonum tumultus sæpe inquietudines

Glos. in t. rl.

Iob 39. Gregor. l. 31. Moral. c. 7. alias 8. Mat. 13.

Quomodo se contra insidias diaboli debeat quisq; munire.

nes ponant admirandas. *THEOL.* Hæc multis ex cauſis permittit dei iuſtitia, aut miſericordia, non tamen ſemper ex omiſsione alicuius de prętactis circunſtantijs, ſed aliquando pro merito acquirendo patientię. De primo ſume taliuſmodi exemplũ. In minore Baſilea, paulò ante præſens generale concilium, domicilium habuit quidam vir de mala vita, & fortè de maleficijs ſatis ſuſpectus. Filiam hic habuit, quam in domo iuueni cuidam nuptui tradidit, & tandem ſenex pater ægrotare cœpit, ad filiamq; & ad filiaſtrum demonſtrato quodam ſcrinio dixit: Hoc, ait, vaſculum nõ moueatis, alioquin pœnitentia ducemini, ſed in loco ſtare permittite poſt meum deceſſum. Et ita in breui vetulus expirauit. Tranſacto autem tempore plurimo, nec filia, nec eius maritus magni pendit patris iuſſum, ſed de domo priori, in aliam domunculam ſe transferentes, ſcrinium, quod ſatis modicum fuit, portauit extra domum verſus nouum hoſpitium, ſed in ipſo itinere tanti ponderis eſſe cœpit, vt in ipſo viriles artus deficerent, & exinde vxorem pro adiutorio inuocauit. Hæc autem vxor an poſtmodum in domo ſcrinium aperuerit, vel quo alio modo incautè ſe circa vas habuerit, obliuioni tradidi, vnum conſtat, quòd in domum nouam cum infantulo quem genuerant parentes prædicti venerunt. Et ecce ſubitò vxor velut rabida ſuper cunas infantis irruit, eum necare volens. Quod maritus intuens, vi vxorem inuaſit, & eam à dęmone obſeſſam eſſe didicit, qui cum exorciſaretur, minatus eſt dæmon ſe non exiturum, niſi eam necaret; & ita factum eſt ſuper exorciſtæ manibus. Altera die maritus per viam ſtratæ incedens publicæ, caſum lapidis recepit inopinatiſsimè de ſuperiori parte cuiuſdam canalis cadentis, & in facie, cooperatione, vt videbatur, dæmonis

Variæ cauſæ permittat deus inquietudines dæmonum.

Quomodo dæmon ſcrinia quædam moto pluuium nocuerit.

Dæmon duas sorores virgines infestat.

monis percussus est tam deformiter, vt homo vix videretur esse. In Argētinensi diœcesi duæ sorores vna cohabitabant domo, senior Margareta, iunior verò Barbara vocabatur; senior matura, deuota, & experta satis erat, & ambæ castitatis propositum habuerunt, & ideo hostem eis insidiantem dæmonem palam & clam multis annis sustinuerunt. Nam aliquando per vocem serpentis iuniorem dæmon sequebatur vbi incessit in domo, aliquando versus aures sibi clamitabat, nonnũquam sonitus, & strepitus terribiles faciebat quousque extranei etiam talia perciperent qui domum eandem intrauerant gratia alicuius operis expediendi. Appropinquabat post tres circiter annos festum omniũ sanctorum, super quo senior, quæ valde deuota fuit, confiteri volebat. Hanc dũ sacerdotẽ in ecclesia vellet accedere gratia confitendi, quidam malignus spiritus impulit ictu quodam tam valido, vt ferè ad terram caderet, nec tamen virgo à proposito destitit; sed postmodum confessa est, non curans impulsum dæmonis, quem tamen grauiter senserat. Infrà modicum tempus postea sub specie magnæ muscę venit aliquotiens dæmon auribus se appendens iunioris; aliquando per dorsum eius extrinsecus; aliquando verò capiti insidebat, & quandocunque sibi appropinquare voluit, prius ad spatium modicum sonitu quodam signum dare solebat sui aduentus. Tãdem cũm iunior quadam nocte in ira notabili se ad lectum posuisset, ob quam causã nescio, venit more solito dæmon, qui virginem possedit & in capite tam validè presit, vt putaret se perdidisse vsum rationis. Hoc autem cõiacenti sibi sorori indicauit, sed illa eam iuuare de cætero non valebat. Nihil præterea post hanc obsessionem inquietudinis auditum est in domo, sed in vigilia Paschæ, & in sacris

.i in quo, phrasi Germanica.

Iunior virgo irata notabiliter ad lectum se conferens à demone leditur & possidetur.

noctibus

noctibus sequentibus iuuenis crudeliter à dæmone vexabatur. Hæc cum ad me deducta esset (semper enim vtebatur ratione) adhortatus sum, vt confiteretur mihi sacramentaliter, quod cum prompto animo & deuoto incepisset, ita dæmon se eius immersit faucibus, vt nullatenus loqui valeret concepta. Probabam autē postea per certa verba an aliqua lateret fictio feminea, sed luce clarius diabolum in ea intuebar certis ex signis. *PIG.* Scio per exorcistā tētatum fuit quicquid circa eam fieri potuit vt liberaretur, & tamen non fuit liberata à dęmone protunc, quæ ergo causa huius fuit? *THEOL.* Sex ex causis aliquis nō liberatur. Aut propter paruitatem fidei offerentium: aut propter peccata dæmonium sustinentium: aut propter accōmoda remedia adhibere negligentium; aut propter exorcistę aliquod in fide vitium: aut propter reuerentiam virtutum in alio existentium. De primis duobus habes exemplum Matth. xvij. & Mar. ix. in patre vnici filij sui lunatici, & discipulorum Christi præsentia. Primo enim offerens, & turba fide carebat. Vnde pater cum lachrymis orauit. Credo domine, adiuua incredulitatem meam. Et ad turbam Iesus ait. O generatio incredula, & peruersa, quousq; ero vobiscum? De secundo videlicet de sustinente dæmonium, Iesus increpabat eum, scilicet filium, quia, vt beatus Hieronymus ibi dicit, propter peccata sua à dæmone fuerat oppressus. De tertio, de neglectu debitorum remediorum patet, quia non fuerunt præsentes boni & perfecti viri. Vnde Chrysostomus ibi dicit: Columnæ fidei non aderant] videlicet Petrus, Iacobus, & Ioannes, sed in transfiguratione Christi iam præsentes erant, nec oratio & ieiunium aderāt, sine quibus (Christus ait) hoc genus dęmoniorū non exijcitur. Vnde Origines ibi dicit,

Sex causæ cur possessi interdum non liberantur.

Sexta habetur infra cap. 6

Marc. 9.

Mat. 17.

Hieron. in c. 17. Matt.

Chrysost. ibidem.

Orig. ad 17 Mat. Si aliquando oportuerit nos circa curationem tale aliquid patientium permanere, non *admiremur, *orig. ad iuremus* nec interrogemus, nec loquamur quasi audienti *Gleff. ord.* spiritui immundo, sed abigamus ieiunijs & orationibus spiritus malignos] Et glossa dicit: Hoc genus dæmonij, id est ista carnalium voluptatum mutabilitas, ad quam scilicet, spiritus ille inclinabat, non vincitur, nisi spiritus oratione confirmetur, & caro per ieiunium maceretur.] de quartò, exorcistæ vitio præsertim in fide, patet ibidem de Christi discipulis cõpræsentibus. Vnde postea secretò discipulis quærentibus causam suę impotentiæ, respondit: Propter incredulitatem vestram. Amen dico vobis, *Mat. 17.* si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic, transi, & transibit. Vnde Hilarius; *Hilar. cã. 17 in Matt.* Crediderunt quidem apostoli, nondum tamen erant perfectæ fidei. Nam domino in monte demorante, & ipsis cum turba residentibus, quidam tepor eorum fidem relaxauerat.] De quinto patet in vitas- *Vitæ Patr. lib. 1. in vita Pauli simpl. cap. 6.* patrum, vbi legimus aliquando obsessos non liberatos per sanctum Antonium, eius discipulũ Paulum liberasse. De sexto patebit infrà vbi de maleficiatis habebimus. *PIC.* De inquietantibus domos da exempla. *THEOL.* Vix iam decem sunt anni transacti, quòd in ciuitate Nurenbergensi monasterium nostri ordinis sanctæ Catharinæ dictum, cum extrema difficultate reformabatur per vndecim illuc transmissas deuotas reformatrices ab alio reformato loco. Fuerant enim omnes sorores in dicto monasterio ad reformationem inuoluntariæ, & pro se complices sibi in ciuitate non paucos habuerunt. Postquam igitur locus regulariter clausus est, & ceruicosa gens sexus fragilis colla iugo submisit obedientiæ, venit in monasterium quidam dæmon, qui primum sonitibus nocturnis insolitis mo-

De reformatione huius monasterij habes supra l. 3. c. 3. Monasterium fe-

niales

niales quasdam infestabat. Quo d cùm ad me venit persuasi vt talia non crederent esse à dæmone, sed à murilegis & gliribus, vel ex debilitate capitis, quia deliramenta suspicabar affuisse mulierum. Altera nocte venit dæmon, & vnam de his quæ rebelles extiterant, vt puto sacristanam matutinas pulsare volentem ita compressit vt eadem die putaretur sepulturæ tradi debere, & tandem tam de die, quàm de nocte sic inquietabat conuentum præfatus dæmon, vt per totam noctem oporteret per vices custodias vigilatium sororum ponere, quia nulla audebat sola incedere. Fuit autem totus stupidus effectus sexus mollis & femineus, ita vt neq; ego scirem quid cum eis essem facturus. Tamen orationes priuatas singulis iniunxi & publicas, patientiam habere prædicaui, & vt in domino confiderent sæpe suasi. In prefato verò opere, licet dæmonis malitia aliquid acquireret, (quædam enim dixerunt: Ecce quando latam viam & antiquam ambulauimus hæc nobis nunquam acciderunt) sed tamẽ per dei gratiam diabolus plus perdidit hoc in ludo, quã acquisierit; Quia quædam ceruicosæ feminæ quas ad plenum pietas reformatorum non valebat trahere, hoc phantasma adeo terruit, vt totius vitæ suæ facinora confiterentur sacramentaliter, vestes veteres deponerent, & nouas secundum ordinis formam induerent, & in aliam vitam nouam se transformarent. Hoc cum dæmon videret, tandem per dei gratiam * resipuit, & nescio quô deuenit. Tempore Constantiensis concilij in curia sororum deuotarum quæ canonissæ regulares sunt, & vocantur monasterij Pilluruet, prope Nürenbergam Eistetensis diœcesis quidam spiritus nocturnis temporibus multos inquietare solebat, sed monasterium sororum ab intra nullatenus perturbabat. In domo

minarũ antea dissolutum à dæmone vexatur, & quis inde fructus

m. defiit.

Monasterium Canonissarũ Regularium dæmon infestat.

domo verò capellani, & locis eidem cõuicinis molestus multis extitit quibusdam strepitibus, & sibilis, ac pulsibus non multum excellentibus, sed manifestis. Aliquando enim ad parietes percutiebat, aliquando verò ioculator varias mimorum fistulas. vt videbatur, flabat, & talia non nociua multum gestiebat. Quidam interea frater de conuentu Nurenbergensi deuotus, mihi notus circa festa quędam petitus est, vt capellanum in diuinis iuuaret, qui cum in superiorem partem domus poneretur, & spiritum ignoraret, nocte phantasma sensit quod sibi tunicam, quam circa se positam habuit, abstraxit. Et exinde frater clamare cœpit, Fures fures, succurrite homines. Hoc campanarius qui in eadem domo iacebat audiuit, & negotium intellexit, lumẽ accendit, & clamantem adijt, eumque stupidum reperit, & vestimenta quibus tectus fuerat †distincta vidit per spiritum in camera: scapulare autem fratris nullibi reperire potuerunt, quousque tandem foramen quoddam satis paruum in pariete conspexerunt. In illud enim spiritus ille scapulare strictissimè conuolutum & glomeratum absconderat. Finito verò anno vno, aut circiter phãtasma illud abscessit. *PIG.* Quales, quęso, mihi dicas illi spiritus sunt, qui sic inquietant homines? an animæ sunt separatæ, vel maligni spiritus dæmonum?

Deuoto fratri dæmon noctu subtrahit tunicam & scapulare eius includit in arctoforamine.

†. distracta vel dispersa.

THEOL. Prout ex fine precedentis capituli elicere potes, animę non sunt verisimiliter, sed omnino dęmones, qui in multiplici sunt differẽtia. Nam quidam neminem possunt lædere, grauiter saltem, sed solum principaliter ioculationes exercent. Alij incubi sunt, vel succubi premẽtes nocturno tempore homines, vel peccato luxuriæ coinquinãtes eos: alij verò sunt qui homines lacerandi, vel neçandi habẽt potestatẽ. De quibus ita dicit Cassianus collatione

Differentia multiplex dæmonum.

latione Sereni j. Tot esse immundos spiritus, quot in hominibus studia non dubiè cõprobantur. Nam nonnullos eorum, quos etiam * paganos vulgus appellat, ita seductores & ioculatores esse manifestum est, vt certa quæque loca, seu vias iugiter obsidentes, nequaquam tormentis eorum, quos prætereuntes * poterunt decipere, delectentur, sed derisu tantummodo, & illusione contenti fatigare eos potius studeant, quàm nocere. Quosdam verò solummodo innocuis incubationibus hominum pernoctare. Alios ita esse furori ac truculentiæ deditos, vt non sint contenti illorum tantummodo corpora, quos suppleuerint atroci dilaceratione vexare, sed etiam irruere super eminus transeuntes, atque affligere illos seuissima cæde festinent: quales illi in euangelio, videlicet Matthæi. 8. describuntur.] Similia dicit Guillelmus vbi supra de vniuerso.

Cassian. coll. 7. quæ est 1. abb. Sereni c. 32. orig. Faunos. orig potuerint.

Guil. Paris. par. vlt. de vniuerso.

Hyems & frigus quid significent. De septem maleficorum exercitijs. Quomodo comedant pueros, quomodo artem istam profiteantur, & an maleficium sine peccato possit tolli.

CAPIT. III.

Frigus graue ouis formicarum superueniens prolem impedit, aut nasci retardat, vel in toto necat. Niuium enim algor, & frigoris magnitudo vitam adimit viuentibus, & viuificandis sæpe nocet. In frigore autem malorum corda intelligi possunt, quæ calore charitatis, & à sole iustitiæ aliena, sed torpore malitiæ, vel perfidiæ sunt plena. Quo contra de forti muliere Prouerb. vltimo dicitur. Non timebit domui suæ à frigoribus niuis. Vbi glossa. Frigora niuis

Glos ord.

niuis sunt corda malorum perfidiæ torpore algentia, de quibus dicitur, videlicet Matth. xxiiij. Quoniam abundauit iniquitas, refrigescet charitas multorum. Quæ corda niue illa opprimuntur quæ ob superbiam de cœlo corruens in tenebras, ad huc se vel ut angelum lucis ostentare præsumit, & habitum niueum præfert, quod dei & angelorum eius proprium est, scilicet niueo habitu suæ virtutis claritatem signare. Non timebit autem domui suæ à frigoribus niuis hęc mulier, quia credidit deo dicenti, quod portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Omnes enim domestici eius vestiti sũt duplicibus, sapientia scilicet, ad hæreses reuelandas, & patiẽtia, ad tolerandas apertorum hostium pugnas. Vel vestiti sunt duplicibus, quia promissionem habent vitæ quæ nunc est, & futuræ: nunc adiuti à deo ne deficiant, tunc autem in beatitudine diuina visione ditati. Item vestiti sunt duplicibus, vna veste corporis, altera mentis, fide scilicet, & factis: sacramentis quoque redemptoris imbuti & exemplis. Hæc in glossa. Per frigus igitur, quod prolificationi formicarum est nociuum, maleficorum superstitiones accipere possumus. Maleficus enim dicitur quasi malè faciens, vel malè fidem seruans: & vtrumque in maleficis qui superstitiosis operibus proximum lædunt satis reperitur. *PIG.* Superstitionum ex beato Isidoro scio multæ sunt species: sed quia de maleficis mentionem fecisti, quot modis nocere possint proximis nunc edicito. *THOL.* Septem mihi modi occurrunt quibus ex parte eorum quæ sunt hominis nocere possunt, sed nunquam nisi deo permittente. Neque eo quo nocere dicuntur tẽpore actionem vel passionem per se immediatè inferunt, sed per verba, ritus, vel facta quasi per pacta inita cum dæmonibus lædere dicuntur. Nam potius dæmones hæc & immediatè læsiua inferunt. Vnus igi-

vt patet. de angelis in resurrectione domini apparentibus.

resp. ex or. proœperis.

Septem modi quibus malefici nocere solent.

tur modus est, quo amorem malum ingerunt viro alicui ad mulierem aliquam, vel mulieri ad virum. Alius est, quando odium vel inuidiam in aliquo seminare procurant. Tertius est in his qui maleficiati dicuntur, ne vi generatiua vti valeant ad feminam, vel vice versa femellæ ad virum. Quartus modus est, cum in mébro aliquo hominem ęgrotare faciunt. Quintus, etiam à vita priuant. Sextus, quãdo vsu rationis aliquem priuant. Septimus, cum quocunque prædictorum modorum aliquem in suis rebus vel animalibus lædere quærunt cum effectu. *PIG.* Peto de his funditus omnibus informari, quia quidam talia aut negãt omnino, aut causis naturalibus solùm asscribunt, aut in parte non ea concedunt. *THEOL.* Funditus noscere talia ad modicum vtile esset, immo fortè quibusdam noceret, oporteret enim prohibitos inspicere libros, vel superstitiosa aliqua, quæ *otiosum esset in tãta temporis egestate perlegere; nec opus est scire talia latè, tibi præsertim, qui ex conditione status ad id non obligaris. Veruntamen exempla tibi tradam, & doctrinas aliquas petito tuo accommodas, quas habeo partim à doctoribus nostrę facultatis, partim etiam per experientiam cuiusdam probi iudicis secularis, & fide digni, qui quæstionibus, & fassionibus, ac publicis experientijs, & priuatis talia multa didicit, cum quo latè, & profundè sæpe contuli, domino Petro, videlicet ciui Bernensi in Lausanensi diœcesi, qui multos vtriusque sexus incinerauit maleficos, & alios fugauit è territorio dominij Bernensium. Contuli insuper etiam cum domino Benedicto monacho sancti Benedicti ordinis, qui licet modo sit religiosus multùm Viennæ in reformato monasterio, tamen ante decẽnium adhuc in seculo degens, fuit necromanticus, ioculator,

*m conscientiosè.

minus,

mimus, & truphator apud seculares nobiles insignis & expertus. Audiui similiter quædam de sequentibus ab inquisitore hæreticæ prauitatis Eduensi, qui nostri ordinis fuit in conuentu Lugdunensi deuotus reformator, & in Eduensi diœcesi multos de maleficijs reos inquisierat. Sunt igitur vel nouiter fuerunt (vt idem inquisitor, & dominus Petrus mihi retulerunt, & fama communis habet) circa districtum Bernensis dominij quidam malefici vtriusque sexus, qui contra humanæ naturæ inclinationem, immo aduersus conditiones specierum omnium bestiarum (lupina specie excepta tantummodo) propriæ speciei infantes vorant, & comedere solent. Nam in oppido Boltigen Lausanensis diœcesis quidam dictus Stedelem grandis maleficus captus per præfatum Petrum iudicem loci, qui fatebatur se in certa domo vbi vir & vxor simul manebant, per sua maleficia successiuè in vtero vxoris præfatę septem circiter infantes occidisse, ita vt semper aborsum faceret in femina annis multis. Simile fecit in eadem domo omnibus pecoribus fœtosis, quorum nullum viuum partum edidit in eisdem annis, prout rei euentus probauit. Cumque antedictus nequam quæstionaretur, an in his, & qualiter reus esset, facinus aperuit dicens. Subter limen ostij domus se lacertã posuisse dixit, & si amoueretur, fœcunditatem inhabitantibus restituendam prædixit. Cùm autem serpens ille quereretur sub limine, nec inueniretur, quia in puluerem fortasis redactus erat, pulueres seu terram de subter positam asportabãt, & in eodem anno vxori, & omnibus iumentis domus fœcunditas restituta est. Præfato autem torto non sponte fatebatur, & demum per prædictum iudicem ignibus traditus est. Deinde antefato inquisitore mihi referente hoc an-

Malefici infantes vorant.

Stedelem insignis maleficus septem infantes successiuè in vtero occidit, & fœtus aliorum animalium.

hocanno percepi, quòd in Lausanensi ducatu quidam malefici proprios natos infantes coxerant, & comederant. Modus autem discendi talem artem, fuit, vt dixit, quòd malefici in certam concionem venerunt & opere eorum visibiliter dæmonem in assumpta imagine viderunt hominis: cui discipulus necessariò dare habebat fidem de abnegando Christianismo, de Eucharistia nunquam adoranda, & de calcando super crucem vbi latenter valeret. Fuit insuper fama communis, dicto Petro iudice mihi referente, quòd in terra Bernensium tredecim infantes deuorati essent intra pauca tempora à maleficis, quamobrem etiam publica iustitia satis dure exarsit in tales parricidas. Cùm autem Petrus quæsiuisset à quadam capta malefica, per quem modum infantes comederent. Illa respondit. Modus iste est. Nâ infantibus nondum Baptisatis insidiamur, vel etiam Baptisatis, præsertim si signo crucis non muniuntur, & orationibus, hos in cunabulis, vel ad latera iacétes parentum cæremonijs nostris occidimus, quos postquam putantur oppressi esse, vel aliunde mortui, de tumulis clam furto recipimus, in caldari decoquimus, quousq; euulsis ossibus tota penè caro efficiatur sorbilis & potabilis. De solidiori huius materia vnguétum facimus nostris volũtatibus, & artibus, ac transmutationibus accommodum; de liquidiori verò humore flascam, aut vtrem replemus, de quo is qui potatus fuerit, additis paucis cæremonijs, statim conscius efficitur & magister nostræ sectæ. Modum autem eundem alius iuuenis maleficus captus, & incineratus, tandem licet (vt credo) verè pœnitens, distinctius reseravit, qui manus dicti Petri iudicis, vna cum vxore malefica imperfuasibili paulò antea euaserat: In Bernensium namque iudicio captus dictus iuuenis

Malefici proprios infantes coquunt & comedunt.

Modus discendi hancartẽ.

Vide maleficorum impietatem in exordio sua iniquationis.

Modus extrahendi quo infantes occidunt & comedũt, & quo impiam hanc artem ad discunt.

cum

cum vxore, & ab eadem in distinctam turrim re positus dixit. Si meorum facinorum veniam consequi possem, omnia quæ de maleficijs scio, libens patefacerē. Mori enim video me oportebit. Cumque per litteratos, si verè pœniteret audisset & se veniam consequi posse omnimodam, tunc lætè se morti obtulit, & modos primæuę infectionis ostēdit. Ordo, inquit, talis est, quo etiā seductus sum. Oportet primo, *dominica die, antequam aqua benedicta consecratur, ecclesiam introire mox futurum discipulum cum magistris, & ibidem abnegare coram eis Christum, eius fidem, baptisma & vniuersalem ecclesiam; deinde homagium præstare magisterulo, id est, paruo magistro, ita enim dæmonem & non aliter vocant, postremò de vtre bibit supradicto: quo facto statim se in interioribus sentit imagines nostræ artis concipere, & retinere, ac principales ritus huius sectæ. In hunc modum seductus sum, & vxor mea, quam tantæ pertinaciæ credo, vt potius incendium sustineat, quàm minimam fateri velit veritatem, sed heu ambo rei sumus. Sicut dixit iuuenis ita reperta est per omnia veritas. Nam præconfessus iuuenis in magna contritione mori visus est, vxor verè testibus conuicta *veritatis, nec in ipsa tortura fateri voluit, nec in morte, sed incēdio præparato per lictorem, eidem verbis pessimis maledixit, & sic incinerata est. Ex prædictis iam liquet, quàm noxium sit frigus perfidiæ, quod infantes & partus solet occidere. *PIG.*

Idem modus plenius ab alio relatus. omissi (vt) Nota sũmam impietatem.

m. veritatem.

Estne licitum maleficium de loco tollere?

An licitum sit signa maleficij tollere.

THEOL. Antiqui negant, moderni concedunt, vtrique bene, sed sola opus est vnica distinctione. Quia aut tolli potest per aliud maleficium, seu per ritus alicuius malefici illicitos; & id constat esse illicitum, immò potius homo mori deberet, quam in

talia

talia consentire. Aut tolli potest sine nouis superstitionis operibus, vt per motum localem, velut dictum fuit de puluere lacertæ, & illud est licitum. Exemplum de priori casu. Nam inquisitor Eduensis mihi referebat, quod modus tollendi maleficiũ, aut se vindicandi in malefico talis practicabatur suo tempore. Venit enim aliquis læsus in se vel in suis ad maleficam, sciscitans scire malefactorem. Tunc malefica plumbum liquefactum aliquotiens fundebat in aquam quousque opere dæmonis in plumbo imago aliqua videretur, qua visa imagine, malefica quæsiuit ab explorante. In qua parte vis lædi maleficum tuum, & in eodem vulnere eum agnoscere? Cumque explorator locum eligeret, statim malefica in eadẽ parte imaginis, quæ in plumbo relucebat, fixuram vel vulnus per cultrum posuit, & locum vbi reum inueniret indicauit, nomen tamen nullatenus manifestauit, sed experientia teste, maleficus per omnia lædi reperiebatur, sicut sua imago plumbea.

Modus cognoscendi maleficia illicitus.

Necromantici qui sint. Quomodo à dæmonibus malum aliquando pretium recipiunt. Quomodo diuinitus maleficia impediũtur, & quomodo tempestates concitant.

CAPIT. IIII.

Alis carentes formicæ, vel nimium progredientes in publicum, ab alijs bestijs faciliter necantur: quia alis pennatæ multum se subleuant, ne bestijs terræ præda fiant. Per alas autem virtutes intelliguntur, quia talibus in altum multũ boni feruntur. Vnde Ezech. iij. descriptis volantibus animalibus

dicit: Audiui post me vocem cõmotionis magnæ: benedicta gloria domini de loco suo, & vocem alarum animalium percutiẽtium alteram ad alteram. sic exponit beatus Gregorius lib. xxiiij. moral. Quid namque per alas animaliũm, nisi virtutes debemus sentire sanctorum; qui dum terrena despiciunt, ad cælestia volando subleuantur? Vnde iam rectè per Isaiam dicitur: Qui confidunt in domino, mutabunt fortitudinem, assument pennas vt aquilæ. Volantia itaque animalia alis suis se vicissim feriunt, quia sanctorum mentes in eo quod superna appetunt, considerantes inuicem, alternis virtutibus excitantur. Ala enim sua is me percutit, qui exemplo sanctitatis propriæ me ad melius accẽdit: & ala mea vicinum ferio, si aliquando alteri opus bonum, quod imitetur, ostendo. Illæ verò formicæ morales quæ virtutum pennis non sunt alatæ, vel quæ nimium suæ domus, ecclesiæ videlicet catholicæ, limites incautè exeunt, in perfidiam incidendo, tales ab vrsis, per quos malefici, vel necromantici possunt intelligi, faciliter deuorantur. Sicut hi simplices pueri in figura, qui domos egredientes parentum, & Heliseum deridentes ab vrsis deuorati esse leguntur. iiij. Reg ij. PIC. Quia de necromanticis mentionem fecisti, quæro anne differentia eorum sit à maleficis? & si sic, quæ eorum sint opera? THEOL. Necromantici propriè hi dicuntur, qui de terra superstitiosis ritibus mortuos se posse suscitare ad loquendum occulta ostentant. Qualis fuit illa olim pythonissa, quæ ad preces Saulis Samuelem se suscitare velle aduocabat, vt euentum belli patefaceret regi. j. Reg. xxviij. Qualis etiam Symon magus fuit pessimus, qui supra principis apostolorum se auctoritatem præferens, defunctum se suscitare finxit. Ex accommodatione tamen

Gregor. lib 24 moral c. 6 alias 10. & 11. Isa. 40.

a b.m. nigromãtici, & infra sæpe.

Qui propriè necromantici.

tamen vsus necromantici dicuntur, qui per pacta dæmonum per fidem cæremonijs futura prædicunt, aut occulta reuelatione dæmonum aliqua manifestant, aut qui maleficijs proximos lædunt, & à dæmonibus sæpe læduntur. Fuit, & hodiè viuit Viennæ in monasterio quod ad Scotos dicitur, frater, de quo præcedenti capitulo retuli sancti Benedicti ordinis. Hic in sæculo existens famosissimus fuit necromanticus, nam libros dæmonum de necromantia habuit, & secundum eosdem satis miserabiliter, & dissolutè vixit plurimo tempore. Habuit autem sororem virginem deuotam multũ de ordine pœnitentium, cuius, vt puto, precibus frater à faucibus dæmonis erutus est. Compunctus enim ad diuersa loca diuersorum reformatorum monasteriorum venit, petens sibi sanctæ conuersationis tradi habitum. Sed quia giganteæ staturæ, & terribilis aspectu erat, & in maleficijs, ac ioculationibus princeps aliorum, fidem vix aliquis viro dabat. Tandem autem receptus in antedicto monasterio, in ipso ingressu nomen mutauit, & vitam: Benedictus enim vocari cœpit, & secundum beati patris Benedicti regulam adeo profecit, vt infra paucos annos speculum religionis effectus, in prioratus poneretur officium, & in ambone pro sæcularibus † profectus gratiosus est prædicator factus ad populũ. Hic cum adhuc esset nouitius (prout eo referente audiui) multas vexationes à dæmonibus, quos reliquerat, sustinuit. Cum enim cõfessus fuisset sacramentaliter quadam die, & virus suæ peruersæ vitæ euomuisset ob spem veniæ, sequenti nocte lucernam in manibus deferens dæmonem adesse sensit. Eandem namque lucernam violento ictu de nouitij manibus dæmon excussit, & eum non modicum lædere molitus est. Sed vicit Christi

Quid ex communi vsu.

Necromãticus conuertitur, & fit monachus S. Benedicti

† *profectus.*

miles huius vrsi tyrannidem, quia virtutum alas iam assumpserat, quibus per orationes sacras ab ore bestiæ liberatus est. Præterea quemadmodum à supradicto Petro iudice audiui, in territorio Bernensium & in locis eidem adiacentibus à sexaginta circiter annis suprafata maleficia à multis practicata sunt. Quorum primus auctor fuit quidam Scauius dictus, qui publicè de hoc gloriari audebat, quod quandocunque vellet, ipse se in omnium suorum æmulorum oculis velut murem facere valeret, & dilabi à manibus inimicorum suorum lætalium, & ita capitalibus inimicorum suorum manibus sæpe, vt dicitur, euasit. Sed cùm terminum suæ malitiæ diuina iustitia facere voluit, tãdem per hostes suos in stuffa quadam prope feneſtram quandam sedere explorabatur cautè. Quo in loco cùm nullum de sibi insidiantibus suspectum haberet, per feneſtram gladijs & hastis inopinatè transfixus est, & ob sua facinora mortuus ibi miserabiliter. Hic tamen suæ fraudis commenta discipulo qui Hoppo vocabatur reliquit. Et idem supradictum Staedelin in maleficijs magistrum fecit. Sciuerunt hi duo quando sibi placuit tertiam partem fimi, feni, vel frumenti, aut cuiuscunque rei de vicini agro, nemine vidente, ad proprium agrum deferre, grandines vastissimas, & auras læsiuas cum fulminibus procurare; in aspectu parentum infantes prope aquam ambulantes in ipsam, nullo vidente, proijcere eos, sterilitatem in hominibus & iumentis efficere, in rebus & corporibus proximos lædere, equos sub insessoribus, si strepam ascendenti tenerent, phræneticos facere, de loco ad locum per aëra, vt putabant, trãsmeare, à se cùm capi deberent fœtores pessimos emittere; in se capientium manus & animos tremorem magnum incutere, occulta alijs manifestare, & quædam su-

Scauius maleficus qui velut murem se facere solebat, vt frustraret manus volentium ipsum lædere tandem ex improuiso occiditur.

Mirabilia nocumẽta quæ Hoppo & Stadelin discipuli Scauij in territorio Bernensi intulerũt.

dam futura prædicere, absentia velut præsentia cõspicere, ictu fulminis nonnunquam quem vellent interimere, & multa alia pestifera procurare sciuerunt, vbi & quando dei iustitia hæc fieri permisit.

PIGER: Duo hic scire vellem. Primum, vtrũmne dæmones & sui discipuli talia maleficia in fulminibus, grandinibus, & similia quæ dixisti facere possent, de quibus aliqui dubitant. Secundò quæro; Fatebãturne tales miseri per quæ diuina opera in suis machinamentis impedirentur?

THEOL. Ad primum respondeo, haud dubium possunt, sed non nisi deo permittente. Nam Iob j. & ij. accepta potestate à deo, statim dæmon procurauit, vt Sabbæi quingenta iuga boum & quingentas asinas auferrent, vt deinde ignis de cælo descendens septem milia ouium incenderet, vt Chaldæi per tres turmas tria milia camelorum raperent, vt septem filij, & tres filiæ per vehemẽtem ventum lapsu domus occumberent, & *semper pueri multi, vno demptо: vtque vlcere pessimo corpus sancti viri percuteretur, & vxor & tres amici eius eum vexarent grauiter. Vbi sanctus doctor dicit. Necesse est confiteri, quòd deo permittente dæmones possunt perturbationem aëris inducere, ventos concitare, & facere vt ignis de cælo cadat. Quamuis enim natura corporalis non obediat ad nutum angelis nec bonis nec malis ad susceptionem formarum, sed soli creatori deo, tamen ad motum localem natura corporalis nata est spirituali naturæ obedire. Cuius indicium in homine apparet. Nam ad solum imperium voluntatis mouentur membra, vt opus à voluntate dispositum prosequantur. Quæcunque igitur solo motu locali fieri possunt, hæc per naturalem virtutem non solùm boni, sed etiam mali facere possunt, nisi diuinitus prohibeantur: venti au-

c.d. sect.

Thom in 1.c. Iob lect. 3.

tem & pluuiæ, & aliæ huiusmodi aëris perturbationes solo motu vaporum resolutorum ex terra & aqua fieri possunt, vnde ad huiusmodi procuranda naturalis virtus dæmonis sufficit. Hæc Thomas. Mala enim quę nostris exigentibus peccatis in mũdo fiunt, deus velut per suos tortores iustè per dæmones solet infligere. Vnde glossa super illo psal. 104. vocauit famem super terram, & omne firmamentum panis contriuit, dicit sic: Hæc mala * immittit deus per angelos malos qui talibus præpositi sunt. Vocat ergo famem, id est, angelum fami præpositum. Hæc ibi. Porrò quòd ad secundum dubium, noueris indubiè maleficos multipliciter impediri posse. Nam ita fatebantur multi in torturis, & difficulter quidam, alij verò sponte. Et quantum ex prædicti Petri verbis in summa collegi, quinque sunt per quæ multum impediuntur, aliquando in toto, aliquando in parte, aliquando ne in persona hominis fiant, aliquãdo ne in suis amicis: videlicet fidē integram, vel dei præcepta in charitate seruantibus; se signo crucis & oratione munientibus; ritus & cęremonias ecclesiæ colentibus; publicam iustitiã bene exequẽtibus; & Christi passionem verbo vel memoria ruminãtibus. De primo & secũdo exẽpla talia mihi Petrus, qui suprà, retulit, quæ audierat † de supradictis maleficis. Cùm (inquit) quidam simplex, sed non rectus maleficum me inuocaret, vt inimicum suum vita priuarem, aut in corpore leederem grauiter fulminis ictu vel modo alio. Vocaui ego magisterulum, id est, dæmonem; qui mihi respondit; quòd neutrum facere posset. Habet, inquit, fidem bonam, & diligenter se signo crucis munit idcirco non in corpore, sed in vndecima parte fructuum suorum in campo (si libet) ei nocere possum. Noui veteranam quandam virginem quæ Serioſa no-

Gloſ ord.

reſti ex orig pro permittit

Quinque per quæ maleficia impediuntur.

de, pro, à

Exempl. de 1 & 2.

riosa nomen habuit in diœcesis Constantiensis finibus. Hæc mater omnium in vicinia existens virginum & speculum, ad viuificæ crucis signum, & ad Christi passionem summam gerebat fiduciam, manebat autem in tugurio villagij pauperculi, ipsa voluntate pauper in terra, vbi nonnunquam maleficia fatis locum habere dignoscuntur. Huius amicus in pede graui læsus fuit maleficio, à quo nulla arte sanari poterat. Post multa autem incassum adhibita remedia, visitauit prædicta virgo infirmum, qui ab ea petiuit, vt pedi benedictionem aliquam applicaret; annuit illa, & silenter tantummodo orationem dominicam, & Apostolorum symbolum cum geminatis viuificæ crucis signis applicuit. Tũc statim infirmus curatum se sentiens, scire voluit in remediũ futurorum quid carminationis virgo applicasset. Quæ respondit: Vos mala fide, vel debili diuinis & approbatis exercitijs ecclesiæ non inheretis, & carmina, ac remedia prohibita crebrò vestris infirmitatibus applicatis; idcirco raro in corpore * & semper in anima per talia lædimini. Sed si in orationum & signorum licitorum * efficacia speraretis, faciliter sæpe curaremini. Nihil enim vobis applicui, nisi dominicam orationem, & Apostolorum symbolum, & iam sanati estis. Præterea constat, quòd malefici de ritibus ecclesiæ seruatis & veneratis sua maleficia præpediri fatentur, vt per aquæ benedictæ aspersionem, per salis consecrati sumptionem, per candelarum die purificationis, & palmarum in die palmarum consecratarum vsum licitum, & per similia, quia ad hoc talia ecclesia exorcisat, vt vires dæmonis minuant. De publica verò iustitia hoc omnes malefici qui suprà verbo & experientia testimonium dederunt, quòd eo ipso quo per reipublicæ iustitiæ officiales capiuntur,

Exemp. 2. & 3.

Virtus signi crucis, orat. Dominicæ, & symboli.

omissum videtur curamini, vel quid simile.

al. efficaciam.

statim omnis maleficorũ eneruatur potestas. Vn-
xẽpl. 4. de cùm sæpedictus iudex Petrus antefatum Stade-
lein capere vellet per suos famulos, tantus tremor
manibus eorum incussus est, & corporibus, & na-
ribus illapsus tam malus fœtor, vt se ferè desperarẽt
an maleficum inuadere auderẽt. Quibus iudex ait.
Securè miserum inuadite, quia publica tactus iusti-
tia omnes vires perdet suæ nequitiæ, & ita rei pro-
bauit exitus, siue effectus. Idem iudex tale dedit
exemplum. Cùm, ait, Stadelem captiuassem, qui
grandinibus terram & fame grauissimè læserat, &
per fulmina plura vastauerat, quæsiui à reo de veri-
tate, qui post quartum ad chordæ tractum primò
responsum mihi dedit tale. Faciliter grandines pro-
curo, sed ad libitum lædere non valeo, sed eos tan-
tummodo qui dei destituti sunt auxilio; qui signo
crucis se muniunt fulmine meo nõ interibunt. Cui
iudex. Quomodo ad tempestates & grandines cõ-
citandas proceditis? Respondit reus. Primò verbis
certis in campo principem omnium dæmoniorum
imploramus, vt de suis mittat aliquem, à nobis de-
signatum percutiat, deinde veniẽte certo dæmone,
in campo aliquo viarum pullum nigrum immola-
mus, eundem in altum proijciendo ad aëra, quo à
dæmone sumpto, obedit, & statim auram concitat,
non semper in loca designata à nobis, sed iuxta dei
viuentis permissionem grandines & fulgura proij-
ciendo. Subintulit iudex tertiò quærendo. Possunt-
ne per aliqua tempestates tales remediari à vobis
concitatæ & à dæmonibus? Respondit. Possunt, per
Aliud. hæc videlicet: Adiuro vos grandines, & ventos per
tres Christi diuinos clauos qui Christi manus &
pedes perforarunt, & per quatuor euangeli-
stas sanctos Mathæum, Marcum, Lucam, & Ioan-
m. aquã nem, vt in * aqua resoluti descendatis. Ex quibus
iam liquet,

iam liquet, quòd omnipotentis dei clementia, & sapientia, quæ attingit à fine vsque ad finem fortiter, disponit etiam istorum pessimorum hominum & dæmonum maleficia suauiter, ita vt dum perfidia sua Christi regnum & fidem quærant minuere, & infirmare, eandem in multorum cordibus firment & radicent validius. Vtilitates enim plurimæ fidelibus ex præfatis malis possunt euenire, quia sic fides roboratur, dæmonis malitia inspicitur, dei misericordia, & potestas manifestatur, homines ad custodiam sui actuantur, & ad reuerendam Christi passionem, & cæremonias ecclesiæ accenduntur. *Sap. 8.* *f. reuerendum.*

Viscus animæ est delectatio luxuriosa potissimè, Malefici quomodo infrigidant generatiuam, promouet ad amorem vel odium, & an in charitate existentes possint maleficiari.

CAPIT. V

Viscosis humoribus & tempestate ab incessu, & à labore prepediuntur. Quia per viscosa incedentes vel bituminosa loca, talibus imbecillia animalia adhærent, sicuti tempestatibus concutiuntur in corpore, & via eis incedendi præcluditur. Per viscosa autem aut bituminosa loca occasio carnalium voluptatum designatur simulatè in Christiana fide venientium; quia bis allecta mens ad bene operandum non valet egredi, sed in eisdem potius terrenis captiuatur delicijs. In cuius typum in loco vbi ceciderunt rex Sodomæ & Gomorræ cum suis complicibus, per quos luxuriosi & incontinentes designantur, fuisse leguntur in valle siluestri multi bitumi- *Gen. 14.*

nis pu-

Gloss. in serl.

nis putei, in quos ruentes, prolapsi sunt in corporis, videlicet voluptates varias. Inculti enim mores, (vt dicit glossa ibidem Genes. xiiij.) in profundum malorum pertinaces trahunt. Qui autem remanserant non occisi, vt ibidem sequitur, ad montana, id est, ad virtutum culmina fugerunt. Hinc Bernardus homil. ix. super cantica dicit; Visus quidem praui desiderij & delectationis terrenæ animam volare non patitur, & citius retrahit mentem, si forte aliquando subleuantur] per tempestatem. Etiam voluptuosi à bonis exercendis præpediri dicuntur, quia carnalium voluptatum sectatores humano deliniti fauore, velut effeminati ad ardua virtutum opera efficiuntur. De quibus Iob 36. dicitur. Morietur in tempestate anima eorum, & vita eorum inter effeminatos: vel, vt alia translatio habet; & vita eorum vulnerabitur ab angelis. Vbi beatus Gregorius lib 26. moralium dicit; Simulatores qui vitæ suæ custodiam negligunt, in tempestate mori referuntur. Hinc quippe eos turbo * subitò internę percussionis eijcit, quos arrogãtia externi fauoris extollit. Et vita eorum inter effeminatos. Si enim * viriliter viuerent, laus transitoria nulla eos corruptione violaret. Vnde electis propheta suadet dicens: Viriliter agite; & confortetur cor vestrum ilico subdit, quasi sexum cordis * mutare curauerit. Luxuriosa quippe mens corrumpitur, si rebus transitorijs delectatur. Igitur simulatorum vita inter effeminatos moritur, quia * laudis luxuria corrupta reperitur. Translatione verò alia non habetur, vita eorum inter effeminatos, sed vita eorum vulneretur ab angelis. Vtrumque tamen etsi sermone discrepat, tamen ratione concordat, quia effeminatorum vitam angeli vulnerant, dum nuncij veritatis eam iaculis sanctæ prædicationis impugnant.] PIG. Multos

Habetur fer. 2. in vigil. nat. domini.

Ita legũt 70 Gregorius l 26. moral c 23. al. 29 & 30. orig. subitus. rest. ex orig. pro verissimi. liter. Psal. 26. rest pro minuere. addidi laudis ex or.

audiui-

audiuimus nostris temporibus per maleficos ad amorem alienarum feminarum adeo succendi, & feminarum ad viros non suos, vt nulla confusione, plagis, verbis, aut factis ad desistendum cogi valerent. E diuerso inter sexum vtrumque matrimonij sacramento coniunctum nonnunquam experti sumus odia talia suscitari per maleficia, & similiter infrigidationes generatiuæ potentiæ, vt nec reddi-tionem, nec exactionem debiti matrimonialis locum pro prole valerent habere. Cum igitur amor & odium in anima existant, animam, secundū omnes tuæ professionis compores, dæmon intrare nequit. Quid hic sit veritatis vel falsitatis scire expedit, quia amore muliebri, velut visco, irretitur animus, & odio radicato, quasi tempestate rigidissima, ad proximi fauorem frigescit homo, & ita ad laborem meritorium progredi ratio non valet.

THEOL. Quamuis secūdum concordem nostrorum doctrinam dæmon in intellectum, vel vōluntatem hominis operari immediatè nequeat, tamen secundum eosdem in corpus, & in potentias alligatas corpori deo permittente agere valet, siue sint sensus interiores, siue exteriores. Vnde Iob ij. dæmoni deus ait Ecce in manu tua, id est, in potestate est Iob, quō ad corpus videlicet, veruntamen animam illius serua. Tangis itaque in tua quæstione tres difficultates, videlicet, quomodo philocaptio, & odium, in voluntate, & maleficium in potentia generatiua causentur. De philocáptione igitur, seu amore inordinato vnius sexus ad alterum scire debes, quòd triplici de causa oriri potest. Aliquandò ex sola incautela oculorum: aliquando ex tentatione dæmonum tantùm: aliquando verò ex maleficio necrōmanticorum simul & dæmonum. De primō dicitur Iacobi primo: Vnusquisque tentatur, à concupiscen-

Amor carnalis ex tribus causis oritur, & exempla de singulis.

cupiscentia sua abstractus & illectus, deinde concupiscentia cùm conceperit, parit peccatum, peccatum verò cùm consummatum fuerit, generat mortem. Sic Sychem cùm vidisset Dinam exeuntem ad videndum mulieres regionis, adamauit eam, & rapuit, & dormiuit cum illa, & conglutinata est anima eius cum ea. Genesi 34. & secundum glossam infirmæ animæ sic accidit, quàdo postpositis proprijs aliena negotia curat, seduci cõsuetudine, & fit vna vnitate consensus cum illicitis. De secundo quod oriatur ex tentatione dæmonum principaliter: sic Amnon sororem suam Thamar speciosissimam adamauit, & deperierat in ea valde, ita vt propter amorem eius ægrotaret. ij. Reg. 13. Non enim in toto, vel vix tam corruptus esse videretur, vt in tantum facinus stupri prosiliret, grauiter tentatus à diabolo si non fuisset. Vnde glossa ibidem. Hoc monet nos, vt semper cautè agamus, ne vitia in nobis dominẽtur, & princeps peccati (qui falsam pacem periclitantibus spondet) nos imparatos inueniens de improuiso trucidet. De hoc secundo genere amoris refertus est liber sanctorum patrum, qui refert omnem tẽtationem carnalis amoris sibi in eremis subtraxisse quosdam, qui tamen vltrà quàm credi potest amore mulierum tentabantur aliquotiens; vnde & ij. Corinth. xij. Apostolus dicit. Datus est mihi stimulus carnis meæ angelus sathanæ qui me colaphizet. Vbi glossa sic dicit: Tentando per libidinem, datus est mihi stimulus (vt quidam aiunt) tẽtatio autem cui non consentitur non est peccatum, sed materia exercendæ virtutis.] Hoc intellige dictum de tentatione quæ est ab hoste, non à carne, quæ peccatum est veniale, si ei non consentiatur. Hæc ibi. Et de hoc amore habes exemplum suprà 3. lib. j. capitulo iiij. De tertio quod amor heros proueniat ex

Gloss. interl.

Gloss. ord.

Gloss. ord

ueniat ex maleficijs dęmonum & idololatrarum o-
ſtenditur hoc Ezechiel. xxiij. ſub metaphora mu-
lieris de Iſraele, qui populus iam ſequebatur idola
& maleficia Aſſyriorum. Inſaniuit, inquit, in ama-
tores ſuos in Aſſyrios propinquãtes ei, veſtitos hia-
cyntho, principes & magiſtratus iuuenes cupidinis
vniuerſos, equites aſcẽſores equorum; quos omnes
conſtat maleficos habuiſſe, vel idololatras. Per quẽ
modum autem dæmon in potentiam imaginatiuã,
in phantaſiam, & in generatiuam poſſit agere. oſtẽ-
dit Petrus de Palude in iiij. diſtinct. 34. quinque
modis. Habet enim ex hoc quod eſt ſpiritus pote-
ſtatem ſuper creaturam corporalem ad motum lo-
calem prohibendum vel faciendum, vnde poteſt
corpora impedire ne ſibi appropinquent vel dire-
ctè, vel indirectè interponendo ſe in corpore aſſum-
pto: ſicut accidit ſponſo qui deſponſauerat idolum,
& nihilominus contraxerat cum quadam iuuen-
cula, nec propter hoc poterat eam cognoſcere. Se-
cundo modo * poteſt hominem inflammare ad a-
ctum illum, vel refrigerare ab actu illo, adhibendo
occultè virtutes rerum quas optimè nouit ad hoc
validas. Tertiò, turbando æſtimationem & imagi-
nationem, qua reddit mulieremexoſam, quia poteſt
in imaginationem imprimere. Quartò, reprimendo
directè * vigorem membri fructificationi accõmo-
di; ſicut & motum localem cuiuſcunque organi.
Quintò, prohibẽdo miſſionem ſpirituum ad mem-
bra, in quibus eſt virtus motiua, quaſi intercluden-
do vias ſeminis, ne ad vaſa generationis deſcendat,
vel ne ab eis recedat, vel ne excitetur, vel emitta-
tur, vel multis alijs modis. Cùm autem faciunt mu-
lieres ſortilegia cum fabis & gallorum teſticulis,
non eſt credẽdum quod virtute illarum rerũ vir
impotens reddatur, ſed occulta virtute dæmonum

illudente

Petr. de Palude in 4. diſt. 34. q. 2. ar. 3.

Quinque modi quibus dæmõ agere poteſt in potentiam generatiuam & imaginatiuam. add poteſt ex or. or. rigorẽ.

illudente sortiarias per ista corporalia; plus autem permittit deus super hunc actum, per quem primũ peccatum diffunditur, quàm super alios actus humanos, sicut & super serpentes, qui magis incantationibus deseruiũt quàm alia animalia. Exemplum autem de inflammando ad actum illum habetur in ✱ legenda beati Basilij de virgine quæ seruum parentum concupiuit. Et de frigerando, vt de illo qui idolum desponsauit, & sponsam cognoscere non potuit. Idem etiam de muliere est, quia potest imaginationem eius sic dementare, vt exosum habeat virum, quòd pro toto mundo non permittat se cognosci. ✱ Iterum per motum localem corpore interposito, vel vase obstructo potest dæmon per maleficium impedire mulierem; licet virum in pluribus modis: ideo vir sæpius maleficiatur quam mulier. Et magis permittit deus in peccatores desæuire dæmones, quàm in iustos. Vnde angelus dixit Tobiæ. In illos qui libidini vacant accipit dæmonium potestatem; licet aliquando in iustos, sicut in Iob: propter quod debent facere cõfessionem & huiusmodi, ne ferro manente in vulnere frustra fit malagma apponere, Hæc de Pe. PIC. Mihi adhuc occurrit de visco carnalis amoris dubium; vtrum in charitate existentes amore tali maleficiari valeant.

Cur deus magis permittat actum generationis impediri quã alios.

or. vita Habetur in vita S. Basilij.

Amphilochij in vitis Patrũ, inleg. aur. Iaco. de vorag. & in spec. Vincent. or. Item. Tob. 6.

Cassian. collat. 8. quæst 2. abb. Sereni. cap 19

THEOL. Responsum huius accipe ex Cassiani verbis quibus collatione. ij. abbat. Sereni in hæc verba concludit. Diffinit, inquit, beatus Antonius nullatenus dæmonem posse mentem cuiusquam vel corpus inuadere, nec habere facultatem in cuiuslibet animam penitus irruendi, nisi eam primò destituerit omnibus cogitationibus sanctis, ac spirituali contemplatione vacuam nudamque reddiderit.] Non tamẽ ista ita intellige, vt dæmones amore præfato in charitate existentes non impugnent, & simili-

& similibus sed tales expugnare non valent, si armis virtutum & naturalium donorum resistere volunt. Talia (inquit Philosophia, j. de consolatione ad Boëtium) tibi contuleramus arma, quæ nisi prior abiecisses, inuicta te firmitate tuerêtur. Vnde Cassianus ibidem refert de duobus paganis philosophis & maleficis, qui per tres gradus differentes in malitia, successiuè per sua maleficia dæmones miserunt ad cellam beati Antonij, vt eum tentationibus exinde fugarent, odio viri sancti infecti, eò quod multitudo populi ad eum quotidie venit qui dæmones beatum Antonium (vt postmodum ad fidem conuersi fatebantur philosophi) amarissimis cogitationum stimulis pulsauerunt, quos tamen repulit crucis signo pectori & fronti impresso, & orationum incubationibus insistendo. Exemplum tamen satis terribile nouiter tactum Vincentius in speculo refert historiali ex gestis Beati Basilij magni, cuius tempore diues quidam vnicam filiam habuit, quam cõsecrare domino disponebat, quam seruus diuitis habere non valens in coniugio, maleficum adijt, dæmonem inuocauit, eidem chartam abnegationis fidei tradidit, & fornicationis dæmonem mitti obtinuit ad filiam; qua n accendit adeo, vt in terram volutata, clamaret se propter seruum torqueri, & pro liberatione sui seruo per patrem in matrimonium tradi. Quod etiam ideo factum est per patrem mœstissimo corde. Tandem tamen inuenis seruus liberatus est per beatum Basilium. Et in primo dialog. refert Beatus Gregorius de quodam maleficorum principe, quià Roma incineratis socijs in monachi habitu fugit Basilius nomine: qui etiam tunc se à sancto Equitio pro monacho recipi procurauit, & in monasterio monialum statim absente Equitio monialem pulchriorem in tanto

Boët. l. 1. de consol. Philos. Prosa. 2.
Cassian. ibidem. cap. 18.
Supra in verbis Petri de Palud Vincent. in spec. hist. lib. 25. c 79.
Exemp. carnalis amoris à dæmone excitati.
Aliud ex Gregor. l. 1 dialogi. c. 4.

male-

tem & pluuiæ, & aliæ huiusmodi aëris perturbationes solo motu vaporum resolutorum ex terra & aqua fieri possunt, vnde ad huiusmodi procuranda naturalis virtus dæmonis sufficit. Hæc Thomas. Mala enim quę nostris exigentibus peccatis in mũdo fiunt, deus velut per suos tortores iustè per dæmones solet infligere. Vnde glossa super illo psal. 104. vocauit famem super terram, & omne firmamentum panis contriuit, dicit sic: Hæc mala * immittit deus per angelos malos qui talibus præpositi sunt. Vocat ergo famem, id est, angelum fami præpositum. Hæc ibi. Porrò quò ad secundum dubium, noueris indubiè maleficos multipliciter impediri posse. Nam ita fatebantur multi in torturis, & difficulter quidam, alij verò sponte. Et quantum ex prædicti Petri verbis in summa collegi, quinque sunt per quæ multum impediuntur, aliquando in toto, aliquando in parte, aliquando ne in persona hominis fiant, aliquãdo ne in suis amicis: videlicet fidę integram, vel dei præcepta in charitate seruantibus; se signo crucis & oratione munientibus; ritus & cęremonias ecclesiæ colentibus; publicam iustitiã bene exequẽtibus; & Christi passionem verbo vel memoria ruminãtibus. De primo & secũdo exẽpla talia mihi Petrus, qui suprà, retulit, quæ audierat † de supradictis maleficis. Cùm (inquit) quidam simplex, sed non rectus maleficum me inuocaret, vt inimicum suum vita priuarem, aut in corpore lęderem grauiter fulminis ictu vel modo alio. Vocaui ego magisterulum, id est, dæmonem; qui mihi respondit; quòd neutrum facere posset. Habet, inquit, fidem bonam, & diligenter se signo crucis munit idcirco non in corpore, sed in vndecima parte fructuum suorum in campo (si libet) ei nocere possum. Noui veteranam quandam virginem quæ Serioſa no-

Gloſ ord.

reſi ex orig pro permittit

Quinque per quæ maleficia impediũtur.

de, pro, à

Exempl. de 1 & 2.

riosa nomen habuit in diœcesis Constantiensis finibus. Hæc mater omnium in vicinia existens virginum & speculum, ad viuificæ crucis signum, & ad Christi passionem summam gerebat fiduciam, manebat autem in tugurio villagij pauperculi, ipsa voluntate pauper in terra, vbi nonnunquam maleficia satis locum habere dignoscuntur. Huius amicus in pede graui læsus fuit maleficio, à quo nulla arte sanari poterat. Post multa autem incassum adhibita remedia, visitauit prædicta virgo infirmum, qui ab ea petiuit, vt pedi benedictionem aliquam applicaret; annuit illa, & silenter tantummodo orationem dominicam, & Apostolorum symbolum cum geminatis viuificæ crucis signis applicuit. Tùc statim infirmus curatum se sentiens, scire voluit in remedium futurorum quid carminationis virgo applicasset. Quæ respondit: Vos mala fide, vel debili diuinis & approbatis exercitijs ecclesiæ non inheretis, & carmina, ac remedia prohibita crebrò vestris infirmitatibus applicatis; idcirco raro in corpore * & semper in anima per talia lædimini. Sed si in orationum & signorum licitorum * efficacia speraretis, faciliter sæpe curaremini. Nihil enim vobis applicui, nisi dominicam orationem, & Apostolorum symbolum, & iam sanati estis. Præterea constat, quòd malefici de ritibus ecclesiæ seruatis & veneratis suamaleficia præpediri fatentur, vt per aquæ benedictæ aspersionem, per salis consecrati sumptionem, per candelarum die purificationis, & palmarum in die palmarum consecratarum vsum litium, & per similia, quia ad hoc talia ecclesia exorcisat, vt vires dæmonis minuant. De publica verò iustitia hoc omnes malefici qui suprà verbo & experientia testimonium dederunt, quòd eò ipso quo per reipublicæ iustitiæ officiales capiuntur,

Exemp. 2. & 3.

Virtus signi crucis, oratio. Dominicæ, & symboli.

omissum videtur curamini, vel quid simile. al. efficaciam.

statim omnis maleficorũ eneruatur potestas. Vn-
xẽpl. 4. de cùm sæpedictus iudex Petrus antefatum Stade-
lein capere vellet per suos famulos, tantus tremor
manibus eorum incussus est, & corporibus, & na-
ribus illapsus tam malus fœtor, vt se ferè desperarẽt
an maleficum inuadere auderẽt. Quibus iudex ait.
Securè miserum inuadite, quia publica tactus iusti-
tia omnes vires perdet suæ nequitiæ, & ita rei pro-
bauit exitus, siue effectus. Idem iudex tale dedit
exemplum. Cùm, ait, Stadelem captiuassem, qui
grandinibus terram & fame grauissimè læserat, &
per fulmina plura vastauerat, quæsiui à reo de veri-
tate, qui post quartum ad chordas tractum primò
responsum mihi dedit tale. Faciliter grandines pro-
curo, sed ad libitum lædere non valeo, sed eos tan-
tummodo qui dei destituti sunt auxilio; qui signo
crucis se muniunt fulmine meo nõ interibunt. Cui
iudex. Quomodo ad tempestates & grandines cõ-
citandas proceditis? Respondit reus. Primò verbis
certis in campo principem omnium dæmoniorum
imploramus, vt de suis mittat aliquem, à nobis de-
signatum percutiat, deinde veniẽte certo dæmone,
in campo aliquo viarum pullum nigrum immola-
mus, eundem in altum proijciendo ad aëra, quo à
dæmone sumpto, obedit, & statim auram concitat,
non semper in loca designata à nobis, sed iuxta dei
viuentis permissionem grandines & fulgura proij-
ciendo. Subintulit iudex tertiò quærendo. Possunt-
ne per aliqua tempestates tales remediari à vobis
concitatæ & à dæmonibus? Respondit. Possunt, per
Aliud. hæc videlicet: Adiuro vos grandines, & ventos per
tres Christi diuinos clauos qui Christi manus &
pedes perforarunt, & per quatuor euangeli-
stas sanctos Matthæum, Marcum, Lucam, & Ioan-
m. aquã nem, vt in * aqua resoluti descendatis. Ex quibus
iam liquet,

iam liquet, quòd omnipotentis dei clementia, & sapientia, quæ attingit à fine vsque ad finem fortiter, disponit etiam istorum pessimorum hominum & dæmonum maleficia suauiter, ita vt dum perfidia sua Christi regnum & fidem quærant minuere, & infirmare, eandem in multorum cordibus firment & radicent validius. Vtilitates enim plurimæ fidelibus ex præfatis malis possunt euenire, quia sic fides roboratur, dæmonis malitia inspicitur, dei misericordia, & potestas manifestatur, homines ad custodiam sui actuantur, & ad reuerēdam Christi passionem, & cæremonias ecclesiæ accenduntur. *Sap. 8.* *f. reuerēdum.*

Viscus animæ est delectatio luxuriosa potissimè, Malefici quomodo infrigidant generatiuam, promouēt ad amorem vel odium, & an in charitate existentes possint maleficiari.

CAPIT. V.

Viscosis humoribus & tempestate ab incessu, & à labore prepediuntur. Quia per viscosa incedentes vel bituminosa loca, talibus imbecillia animalia adhærent, sicuti tempestatibus concutiuntur in corpore, & via eis incedendi præcluditur. Per viscosa autem aut bituminosa loca occasio carnalium voluptatum designatur simulatè in Christiana fide viuentium; quia his allecta mēs ad bene operandum non valet egredi, sed in eisdem potius terrenis captiuatur delicijs. In cuius typum in loco vbi ceciderunt rex Sodomæ & Gomorræ cum suis complicibus, per quos luxuriosi & incontinentes designātur, fuisse leguntur in valle siluestri multi bituminis pu- *Gen. 14.*

Gloss. in terl.

nis putei, in quos ruentes, prolapsi sunt in corporis, videlicet voluptates varias. Inculti enim mores, (vt dicit glossa ibidem Genes. xiij.) in profundum malorum pertinaces trahunt. Qui autem remanserant non occisi, vt ibidem sequitur, ad montana, id est, ad virtutum culmina fugerunt. Hinc Bernardus homil. ix. super cātica dicit, Viscus quidem praui desiderij & delectationis terrenæ animam volare non patitur, & citius retrahit mentem, si fortè aliquando subleuantur] per tempestatem. Etiam voluptuosi à bonis exercendis præpediri dicuntur, quia carnalium voluptatum sectatores humanō deliniti fauore, velut effeminati ad ardua virtutum opera efficiuntur. De quibus Iob 36. dicitur. Morietur in tempestate anima eorum, & vita eorum inter effeminatos: vel, vt alia translatio habet; & vita eorum vulnerabitur ab angelis. Vbi beatus Gregorius lib 26. moralium dicit: Simulatores qui vitæ suæ custodiam negligunt, in tempestate mori referuntur: Hinc quippe eos turbo * subitò internę percussionis ejcit, quos arrogātia externi fauoris extollit. Et vita eorum inter effeminatos. Si enim * viriliter viuerent, laus transitoria nulla eos corruptione viciaret; Vnde electis propheta suadet dicens: Viriliter agite; & confortetur cor vestrum ilico subdit, quasi sexum cordis * mutare curauerit. Luxuriosa quippe mens corrumpitur, si rebus transitorijs delectatur. Igitur simulatorum vita inter effeminatos moritur, quia * laudis luxuria corrupta reperitur. Translatione verò alia non habetur, vita eorum inter effeminatos, sed vita eorum vulneretur ab angelis. Vtrumque tamen etsi sermone discrepat, tamē ratione concordat, quia effeminatorum vitam angeli vulnerant, dum nuncij veritatis eam iaculis sanctæ prædicationis impugnant.] *P I G.* Multos audiui-

Habetur fer. 2. in vigil. nat. domini.

Ita legūt 70 Gregorius l 26. moral c 23. al. 29 & 30. orig. subitus. rest. ex orig. pro verissimi. liter. Psal. 26. resi pro minuere. addidi laudis ex or.

audiuimus nostris temporibus per maleficos ad amorem alienarum feminarum adeo succendi, & feminarum ad viros non suos, vt nulla confusione, plagis, verbis, aut factis ad desistendum cogi valerent. E diuerso inter sexum vtrumque matrimonij sacramento coniunctum nonnunquam experti sumus odia talia suscitari per maleficia, & similiter infrigidationes generatiuæ potentiæ, vt nec reddi-tionem, nec exactionem debiti matrimonialis locum pro prole valerent habere. Cùm igitur amor & odium in anima existant, animam, secundũ omnes tuæ professionis compores, dæmon intrare nequit. Quid hic sit veritatis vel falsitatis scire expedit, quia amore muliebri, velut visco, irretitur animus, & odio radicato, quasi tempestate rigidissima, ad proximi fauorem frigescit homo, & ita ad laborem meritorium progredi ratio non valet.

THEOL. Quamuis secũdum concordem nostrorum doctrinam dæmon in intellectum, vel vŏluntatem hominis operari immediatè nequeat, tamen secundum eosdem in corpus, & in potentias alligatas corpori deo permittente agere valet, siue sint sensus interiores, siue exteriores. Vnde Iob ij. dæmoni deus ait Ecce in manu tua, id est, in potestate est Iob, quŏ ad corpus videlicet, veruntamen animam illius serua. Tangis itaque in tua quæstione tres difficultates, videlicet, quomodo philocaptio, & odium in voluntate, & maleficium in potentia generatiua causentur. De philocaptione igitur, seu amore inordinato vnius sexus ad alterum scire debes, quòd triplici de causa oriri potest. Aliquando ex sola incautela oculorum: aliquando ex tentatione dæmonum tantùm: aliquando verò ex maleficio necromanticorum simul & dæmonum. De primo dicitur Iacobi primo: Vnusquisque tentatur, à concupiscen-

Amor carnalis ex tribus causis oritur, & exempla de singulis.

cupiscentia sua abstractus & illectus, deinde concupiscentia cùm conceperit, parit peccatum, peccatum verò cùm consummatum fuerit, generat mortem. Sic Sychem cùm vidisset Dinam exeuntem ad videndum mulieres regionis, adamauit eam, & rapuit, & dormiuit cum illa, & conglutinata est anima eius cum ea. Genes. 34. & secundum glossam infirmæ animæ sic accidit, quàdo postpositis proprijs aliena negotia curat, seduci cõsuetudine, & fit vna vnitate consensus cum illicitis. De secundo quod oriatur ex tentatione dæmonum principaliter: sic Amnon sororem suam Thamar speciosissimam adamauit, & deperierat in ea valde, ita vt propter amorem eius ægrotaret. ij. Reg. 13. Non enim in toto, vel vix tam corruptus esse videretur, vt in tantum facinus stupri prosiliret, grauiter tentatus à diabolo si non fuisset. Vnde glossa ibidem. Hoc monet nos, vt semper cautè agamus, ne vitia in nobis dominẽtur, & princeps peccati (qui falsam pacem periclitantibus spondet) nos imparatos inueniens de improuiso trucidet. De hoc secundo genere amoris refertus est liber sanctorum patrum, qui refert omnem tẽtationem carnalis amoris sibi in eremis subtraxisse quosdam, qui tamen vltrà quàm credi potest amore mulierum tentabantur aliquotiens; vnde & ij. Corinth. xij. Apostolus dicit. Datus est mihi stimulus carnis meæ angelus sathanæ qui me colaphizet. Vbi glossa sic dicit: Tentando per libidinem, datus est mihi stimulus (vt quidam aiunt) tẽtatio aũtem cui non consentitur non est peccatum, sed materia exercendæ virtutis.] Hoc intellige dictum de tentatione quæ est ab hoste, non à carne, quæ peccatum est veniale, si ei non consentiatur. Hæc ibi. Et de hoc amore habes exemplum suprà lib. j. capitulo iiij. De tertio quod amor hereos proueniat ex

Gloss. interl.

2.

Gloss. ord.

Gloss. ord

3.

ueniat ex maleficijs dęmonum & idololatrarum o-
ſtenditur hoc Ezechiel. xxiij. ſub metaphora mu-
lieris de Iſraele, qui populus iam ſequebatur idola
& maleficia Aſsyriorum. Inſaniuit, inquit, in ama-
tores ſuos in Aſsyrios propinquãtes ei, veſtitos hia-
cyntho, principes & magiſtratus iuuenes cupidinis
vniuerſos, equites aſcẽſores equorum; quos omnes
conſtat maleficos habuiſſe, vel idololatras. Per quẽ
modum autem dæmon in potentiam imaginatiuã,
in phantaſiam, & in generatiuam poſsit agere, oſtẽ-
dit Petrus de Palude in iiij. diſtinct. 34. quinque
modis. Habet enim ex hoc quod eſt ſpiritus pote-
ſtatem ſuper creaturam corporalem ad motum lo-
calem prohibendum vel faciendum, vnde poteſt
corpora impedire ne ſibi appropinquent vel dire-
ctè, vel indirectè interponendo ſe in corpore aſſum-
pto: ſicut accidit ſponſo qui deſponſauerat idõlum,
& nihilominus contraxerat cum quadam iuuen-
cula, nec propter hoc poterat eam cognoſcere. Se-
cundo modo * poteſt hominem inflammare ad a-
ctum illum, vel refrigerare ab actu illo, adhibendo
occultè virtutes rerum quas optimè nouit ad hoc
validas. Tertiò, turbando æſtimationem & imagi-
nationem, qua reddit mulierem exoſam, quia poteſt
in imaginationem imprimere. Quartò, reprimendo
directè * vigorem membri fructificationi accõmo-
diſsicut & motum localem cuiuſcunque organi.
Quintò, prohibẽdo miſsionem ſpirituum ad mem-
bra, in quibus eſt virtus motiua, quaſi intercluden-
do vias ſeminis, ne ad vaſa generationis deſcendat,
vel ne ab eis recedat, vel ne excitetur, vel emitta-
tur, vel multis alijs modis. Cum autem faciunt mu-
lieres ſortilegia cum fabis & gallorum teſticulis,
non eſt credẽdum quod virtute illarum rerũ vir
impotens reddatur, ſed occulta virtute dæmonum

illudente

Petr. de Palude in 4. diſt. 34. q. 2. ar. 3.

Quinque modi quibus dæmõ agere poteſt in potentiam generatiuam & imaginatiuam.

add poteſt ex or. or. rigorẽ.

& similibus. sed tales expugnare non valent, si armis virtutum & naturalium donorum resistere volunt. Talia (inquit Philosophia, j. de consolatione ad Boëtium) tibi contuleramus arma, quæ nisi prior abiecisses, inuicta te firmitate tuerētur. Vnde Cassianus ibidem refert de duobus paganis philosophis & maleficis, qui per tres gradus differentes in malitia, successiuè per sua maleficia dæmones miserunt ad cellam beati Antonij, vt eum tentationibus exinde fugarent, odio viri sancti infecti, eò quòd multitudo populi ad eum quotidie venit qui dæmones beatum Antonium (vt postmodum ad fidem conuersi fatebantur philosophi) amarissimis cogitationum stimulis pulsauerunt, quos tamen repulit crucis signo pectori & fronti impresso, & orationum incubationibus insistendo. Exemplum tamen satis terribile nouiter tactum Vincentius in speculo refert historiali ex gestis Beati Basilij magni, cuius tempore diues quidam vnicam filiam habuit, quam cōsecrare domino disponebat, quam seruus diuitis habere non valens in coniugio, maleficum adijt, dæmonem inuocauit, eidem chartam abnegationis fidei tradidit, & fornicationis dęmonem mitti obtinuit ad filiam; quam accendit adeo, vt in terram volutata, clamaret se propter seruum torqueri, & pro liberatione sui seruo per patrem in matrimonium tradi. Quod etiam ideo factum est per patrem mœstissimo corde. Tandem tamen iuuenis seruus liberatus est per beatum Basilium. Et in primo dialog. refert Beatus Gregorius de quodam maleficorum principe, qui à Roma incineratis socijs in monachi habitu fugit Basilius nomine: qui etiam tunc se à sancto Equitio pro monacho recipi procurauit, & in monasterio monialum statim absente Equitio monialem pulchriorem in tanto

Boët. l. 1. de consol. philos. Prosa. 2. Cassian. ibidem. cap. 18.

Suprà in verbis Petri de Palud Vincent. in spec. hist lib. 11. c 79. Exemp. carnalis amoris à dæmone excitati.

Aliud ex Gregor. l. 1 dialogi. c. 4.

malefi-

Vini nocumenta ostenduntur. Quomodo remediari possunt infrigidati, amore vel odio capti, & huiusmodi maleficiati. Quomodo bonus angelus magis est beneficus bonis quã malus maleficus peccatoribus, & de multis per angelos castificatis seu eunnchatis.

CAPIT. VI.

Quæ sibi à vino, vel à vippa non cauent, subitò in ebrietate & grauiter quasi amentes nutabundæ incedũt. Ita vidi per experientiam. Dulcia enim sequuntur auidè, quæ si cõsperſa fuerint pane vino intincto, ex his cibis inebriantur. Per tales formicas fatuas inebriatas vino hi possunt intelligi, qui voluptatibus * debriati huius seculi, velut amentes & ratione carentes, carnalia prosequuntur per insanias falsas. Quos in persona dei Esaias 51. sic alloquitur. Audi hæc paupercula, & ebria & nõ à vino, hæc dicit dominator dominus tuus, & deus tuus. Ecce tuli de manu tua calicem soporis, fundũ calicis indignationis meæ non adijciam vt bibas illum vltrà. Per vinum autem luxuriam debere intelligi docet Prouerb. xx. Salomon cùm dicit. Luxuriosa res vinum, & tumultuosa ebrietas, quicunque his delectatur non erit sapiens. Et xxj. ibidem. Qui diligit epulas in egestate erit, qui amat vinum & pinguia non ditabitur. Et in psalmo 106. de his qui inebriati sunt non à vino iterum dicitur: Anima eorum in malis tabescebat. Turbati sunt & moti sunt sicut ebrius, & omnis sapientia eorum deuorata est. Propter quod ad Ephesios quinto dicit Apostolus. Nolite inebriari vino in quo est luxuria, sed impleamini

m. inebriati Voluptates inebriant mentes, & ideo faciunt amentes

ſpiritu ſancto, loquentes vobismetipſis in pſalmis & hymnis, & canticis ſpiritualibus, cantantes & pſallentes in cordibus veſtris domino gratias agentes. *PIG.* Ex ſuperioribus ſatis iam video, non minorem veſaniam, vel ebrietatem pati philocaptum, quàm eum, qui vino madere conſpicitur. Idcirco nunc edoceri cupio in tribus, quæ remedia adhiberi debeant talibus, vt ſanentur, nedum ipſi, ſed qualitercunque in potentia * generatiua maleficiati. Deinde quomodo hi ſanari valeant, qui ſine maleficio philocapiuntur. Poſtremò vtrumne bonus ſpiritus tantum caſtitati conferre poſsit in beneficio, ſicut malignus ſpiritus per ſuos dare conſueuit in maleficio. *THEOL.* Pro ſolutione primi noſcere debes, quòd quinque ſunt remedia quę pro talibus licitè applicari valent, videlicet, ad ſanctorum aliquorum limina peregrinatio, ſigni crucis & orationis deuotæ multiplicatio, peccatorum ſuorū vera confeſsio vel contritio, per verba ſobria licita exorcizatio, & cauta maleficij ablatio. De primo habuiſti exemplum ſuprà libro primo cap. quarto. Et idem de ieiunijs, abſtinentijs, & alijs reuerentialibus obſequijs Sanctis certis oblatis. De ſecundo præcedenti capitulo audiſti, quomodo talibus ſe beatus Antonius à tētatore defendit. De tertio ibidem Petri de Palude conſilium, quod ante eum ſanctus Thomas, & alij doctores ſuaſerunt, etiam perpendiſti. De vltimo dictum eſt nuper iij. cap. Et in penultimo, de exorciſmis omnes penè de hoc loquentes, catholicè ita fieri poſſe admittunt. Vnde in iiij. diſt. vj. ſanctus Thomas dicit: Propter peccatum hominis diabolus poteſtatem * accipit in hominem, & in omnia quæ in vſum hominis veniunt, in ipſius nocumentum. Et quia nulla conuentio eſt Chriſti ad belial, ideo quandocunque aliquid ſanctifican-

Tria dubia principalia quæ hoc c. tractātur a. b. m. addit (&) De 1.

Quinque remedia aduerſus maleficia

Thom. in 4. diſt. 6. q. 2. ar. 3 or. accepit. & infra. 2. Cor. 6

ctificandum est ad cultum diuinum prius exorcisatur, vt liberatum à potestate diaboli, qua illud nocumentum hominis assumere * poterat, deo consecratur. Et hoc patet in benedictione aquæ, in consecratione templi, & in omnibus huiusmodi. Vnde cùm prima consecratio, qua deo homo consecratur, fit in Baptismo, oportet etiam quòd homo prius exorcizetur multo fortiori ratione quàm aliæ res; quia in ipso homine est causa quare diabolus potestatem *accipit in hominem, & in alia quæ sũt propter hominem, scilicet, peccatum originale, vel actuale. Et hoc significant ea, quæ in exorcismis dicuntur, cùm dicitur: Recede ab eo sathana. Hæc Thomas. Idem dicunt doctores licitum esse de applicatione exorcismorum contra potestates dæmonis. Sed ibi cauẽdum est, ne character aliquis ignotus, aut verba ignota sint, aut aliud superstitiosum. Sed tamen non obstante applicatione omnium præfatorum remediorum adhuc aliquando maleficiatus à pœna non absoluitur, licet à reatu vel peccato per quod incurrit maleficium absoluatur. Vnde Sanctus Thomas in iiij. dist. xxxiiij. dicit. Maleficium in quandoque ita est perpetuum quod non potest habere remedium humano opere, quamuis deus possit præstare remedium, dæmonium cogendo, vel etiam * dæmon desistendo. Non enim semper oportet, vt quod per maleficium aliquod factũ est, possit per maleficium aliud destrui, vt ipsi malefici confitentur. Et tamẽ si posset per maleficiũ remediũ adhiberi, nihilominus *perpetuũ reputaretur, quia nullo modo debet aliquis dæmonis auxilium per maleficium inuocare. Similiter nõ oportet, quòd si propter peccatum aliquod data est diabolo potestas in aliquẽ, quòd cessante peccato cesset potestas, quia pœna interdũ remanet culpa transeunte. Similiter etiam exorcismi

resist. exor pro patiatur.

Quid in exorcismis cauendum.

Tho. in 4. dist. 34. q. vnic. a. 3 ad 3.

resist. exor. pro dæmoni resistendo.

resist. exor. pro peccatum.

ecclesiæ, non valent ad reprimendū dæmones semper quantum ad omnes molestias corporales, iudicio dei hoc exigente: sæpe tamē valent contra illas infestationes dæmonū, cōtra quas principaliter instituti sunt. Hæc Thomas. Sed multū cauendū est his, qui diuinis præceptis & ecclesiæ humanā sanitatē præponūt, ne maleficos inuocēt pro remedijs, quia eorundē inuocatione posteriora nōnunquam peiora prioribus fiunt, vt in exēplo deducit Gregorius. j. dialog. de femina quæ vno dæmone possessa, per maleficos dum liberari attentabatur, legio sub maleficorū operibus statim eam intrauit. *PIC.* Habeo adhuc tria dubia de exorcismo. An non habens exorcistatus ordinem, exorcisare dæmones licitè valeat. Secundò, quæ sit differentia inter effectum aquæ benedictæ, & exorcismi, cùm vtrumque contra dæmonis molestiam ordinetur. Tertiò An exorcismus tantum significet, vel etiam an aliquid efficiat.

Remedijs maleficorum res n deteriùs eunt vt declaratur exempl. Mat 12. Gregor l. 1 dial. c. 10. Tria dubia de exorcismo.

THEOL. Ad primum & ad alia respondet sanctus doctor. Ad primum dist. xxiij. quod sic, in quarto. In ordine inquit exorcistatus, & in alijs minoribus ordinibus omnibus, cùm conferuntur, recipitur potestas, vt quis hoc vel illud ex officio facere possit, puta exorcizare; & idem à non habentibus ordinem licitè fieri potest, non vt ex officio; quia nullus illi hoc non habeāt ex officio. Sicut in domo nō consecrata potest dici missa, quāuis consecratio ecclesiæ ad hoc ordinetur, vt in ea missa dicatur, sed hoc tunc magis pertinet ad gratiam gratis datam, quàm ad gratiam sacramenti.] Ad secundum respondet dist. 6. dicens: Diabolus impugnat nos ab exteriori & interiori. Aqua ergo benedicta ordinatur contra impugnationem diaboli, quæ est ab exteriori, sed exorcismus contra impugnationem diaboli quæ est ab interiori: vnde illi contra quos datur, dicuntur energumeni, id est, intus

Resp ad. 1 Thom in 4. dist 24. q 2 ar 2. ad 9.

ad 2. Thom in 4 dist 6. q. 2 ar. 3 Idē habet in summa p. 3. q 71. ar. 2. ad 3.

laborantes aut propter infectionẽ fomitis, aut propter possessionem corporalem à dæmone. Ad tertiũ respondet ibidem, quòd etiam efficit, quod patet tũ quia per modũ imperij dicũtur, non per modum orationis tantùm. Vt: Exi maledicte diabole: Tum etiam quia beatus Gregorius super Ezechielẽ dicit: Sacerdos dũ per exorcismi gratiam manus credentibus imponit, & habitare malignos spiritus in eorum mente contradicit, quid aliud facit, nisi quòd dæmonia eijcit? Nec est inconueniens, quòd etiam quando iã baptisato exorcismus prius neglectus adhibetur, dicere quòd tunc aliquid efficiat, cohibẽdo ab impugnatione diaboli, cùm etiã post baptismum per aquã benedictam aliqua potestas dæmonis reprimatur. Immò si exorcisatur puer, & ante baptismum moritur, sibi in vita sua tantũ valuit, vt in eo potestas dæmonis debilitata fuerit, & sit. Et ideo exorcismi non tantùm significant, sed etiam efficiũt aliquid, nõ tantùm in corpore, sed etiam in anima, quia in vtroque est infectio fomitis. Effectus autem iste est debilitatio potestatis dæmonis, ne tantũ possit in homine, sicut ante baptismum, & ne alia bona in ipso impediat. Hæc omnia Thomas. Ad secundũ dubium de amore hereos, seu philoçaptione, vel *hislithi, vt Auicenna loquitur, quæ est ægritudo quam aliquis incurrit propter amorem. Tradit enim Auicenna septem remedia inter cetera libro tertio. Vnum est agnoscere personam in qua quis captus est, quod experitur aliquis ex fassione infirmi, vel ex variatione pulsus ad nominationem amati, quia sic radix ægrotationis habetur; vt etiam beatus Ambrosius ponit in passione Sanctæ Agnetis de filio iudicis. Aliud est copula per matrimonium si lex sustinet, quia ita quidam sanantur cùm obeditur naturæ. Tertium est applicatio medicinalium, de

ad 3. Thom. ibid. Habetur homil. 29 super euã. gel. 2 dub. principale. or. iliſci. Auicen. l. 3. fen 1. tract. 5. c. 24 & 25 1. Ambros. ser. 90. 2. 3.

lium, de quo ibidem tractat & docet. Quartum est, vt amorem suum de dilecto per licita remedia ad aliud diligendum conuertat, quod priori præeligere debet, & ita fugere præsentiam amati, quia sic
5. distrahitur animus. Quintum, si ille rationabilis est corrigatur, hortetur, tribuletur, & amoris opus ostendatur esse miseria. Sextum est, vt potissimum
6. vetulæ ad ipsum dirigantur, quæ, quantum cum veritate & deo possunt, vituperent corpus & dispositionem dilecti, & mores, cum transfiguratione facierum turpi seu deformi. Tamen quidam ex hoc plus inflammantur, quia in relatione de amato delectantur, licet alij sanentur. Septimum est, vt
7. occupetur in rebus arduis, distractiuis officijs, & huiusmodi. Similiter de similibus dicendum est: prosecutio autem horum ad medicum pertinet; sed theologica præcedenti dubio dicta præ alijs applicari debent. Ad tertium dubium: Anne bonus angelus aliquando iustos viros beneficiet, sicut constat malum angelum maleficiare iniustos? Respon-

Respicit ad 5. remedia sub initiũ e. posita. 3. dub. principale.

sum habes ex patrum sanctorum exemplis, quod sic, immò multipliciùs in infinitum. Quicquid enim boni à fonte totius bonitatis deo in nostra temporalia & corporalia bona emanat, totum, secundum beatum Dionysium, per ministerium angelorum habemus. Et vt sanctus doctor in quodam loco super. iij. sentent. tradit: Cùm deus gratiam menti nostræ notabilem vult infundere, ad quam licet se nulla creaturæ potestas extendit, tamen ad hanc dispositiuè angelus bonus cooperatur. Sicut etiam licet ad verbi dei conceptionem in virgine beatissima, per quam deus homo factus est, sola diuina virtus efficienter affuerit, tamen angelico ministerio mens virginis per salutationem, per confortationem, & per informationem

Dionys. Areop. Thom.

multum

multũ excitata, vel ad bonum prædiſpoſita fuit. Eſt præterea communior & magis conſona tam ſacræ paginæ, quàm philoſophiæ naturali iſta opinio, quę tradit omnia corpora cæleſtia regi & moueri virtute angelica: quamobrem à Chriſto, & ab eccleſia virtutes cælorum vocantur. A cæleſtibus autem influentijs ſimpliciter omnia huius mundi corporalia reguntur, teſte philoſopho primo meteororum. Eſt inſuper doctrina ſancti doctoris, quòd in homine tria ſunt in quę ſpiritus ſeparati agere valent. ſed differenter, voluntas, intellectus, & potentiæ aliæ ipſius animę affixæ mẽbris organicis corporalibus. In primum ſolus deus: in ſecundum tantummodo deus, & bonus angelus, vt illuminet; & in tertium, deo permittente, malus ſpiritus agere poteſt, & imprimere, ſed in poteſtate voluntatis humanæ eſt immiſsiones factas per angelos malos acceptare, vel refutare talia cum dei inuocata gratia propulſare, vel eadem neglecta admittere poſſe.

Cælos ab angelis moueri.

Mat. 24. Eccleſ. in præfat. miſſæ. Ariſt. l. 1. Meteor. c. 2, Thom. par. 1. q. 105. ar. 4. q. 111. ar. 2. 3 & 4 & l. 3. contra gentes. c. 88. & 89.

PIC. Licet hæc ſint innumerabilia bonorum angelorum etiam in iniuſtos profluxa beneficia, de quibus, heu, neſcius fui hactenus, ſed gratus ero in anteà, tamen de his non quæro principaliter, ſed de beneficijs eorum circa generatiuam potentiam, vtpote, an quoſdam caſtificent, ſicut mali ſpiritus quoſdam malos infrigidant per ſua maleficia.

THEOL. Haud dubium ita faciunt, ſed vbi & quando expedit. Nam ita factum de ſancto Sereno abbate, de quo refert Caſsianus in collationibus patrum collat. abbatis Sereni prima. Hic, inquit, pro interna cordis atque animæ caſtitate nocturnis diurniſque precibus, ieiunijs quoque ac vigilijs infatigabiliter inſiſtens, cunctos æſtus carnalis concupiſcentiæ tandem per diuinam gratiam in ſe extinxiſſe percepit. Deinde maiori zelo caſtitatis

Caſſ. collat. 7. quæ eſt 1. abb. Sereni c. 2 Exemp. de Sereno abb. qui mirabili ter ab ẽ-

gelo donum castitatis accepit.

succensus, præfatis vsus remedijs à deo petijt, vt interioris hominis castitas in corpus redūdaret dei dono. Postremò autem veniens ad eum angelus in visione nocturna, eiusque velut aperiens vterum, quandam ignitam carnis strumam, de eius visceribus euellens, ac proijciens, suisque omnia, vt fuerant, locis intestina restituens, ecce, inquit, incentiua carnis tuæ abscisa sunt, & obtinuisse te noueris hodierna die perpetuam corporis puritatem iuxta votum quo poposcisti, vt ne ipse quidem naturali motu, qui etiam in paruulis atque lactentibus excitatur, vlterius pulseris.] Sicut de beato Equitio abbate dicit beatus Gregorius, primo libro dialog. Hunc, inquit, etiam iuuentutis suæ tempore acri certamine carnis incentiua fatigarent, ipsæ suæ tentationis angustiæ ad orationis studium solertiorem fecerunt. Cumque hac in re ab omnipotenti deo remedium continuis precibus quæreret, nocte quadam assistente angelo eunuchari se vidit, eiusque visioni apparuit, quòd omnem motum ex genitalibus membris eius abscinderet, atque ex eo tempore ita fuit alienus à tentatione, ac si sexum non haberet in corpore; qua virtute fretus, ex dei omnipotentis auxilio, vt viris ante præerat, ita cœpit postmodum etiam feminis præesse. Ita in vitas patrum illorum quos sanctus Heraclides vir religiosissimus collegit in libro suo quem Paradisum nominat, meminit cuiusdam sancti patris & monachi, quem Heliam vocat. Hic misericordia motus trecentas feminas in monasterium collegit, & regere cœpit. Transacto autem biennio iam triginta quinque annos circiter habens vitæ, tentatus à carne in eremum fugit, vbi biduo ieiunus orans ad deum ait: Domine deus aut occide me, aut libera me ab hac tentatione. Vespere igitur somnus ei irrepsit, tres ange-

Aliud exem. de S. Equitio qui etiam ab angelo, visus est eunuchari, ex Greg. l. 1. dial. c. 4.

3. de Helia ex paradiso Heraclidis, siue Palladij hist. Lausiaca. c. 35.

tres angelos ibi ad se venire vidit, quibus quærentibus, cur à monasterio virginum fugisset; nec ille præ verecundia respondere auderet, dixerunt angeli. Si liberaberis, num redibis curam feminarum gerendo? Respondit ille. Quam libens. Tunc illi iuramentum ab Helia recipientes quod exegerant, eum eunucharunt. Nam vnus manus, alter pedes, tertius nouacula testes eius visus est abscindere, nõ quòd ita verè esset, sed quia ita esse videbatur. Quærentibusque anne remedium sentiret. Respondit ille, se plurimum exoneratum; vnde quinta die ad lugentes feminas redijt, & per quadraginta annos quibus superuixit, nec pristinæ tentationis deinceps scintillam sensit.] Non minus beneficium collatum esse legimus beato Thomæ doctori nostri ordinis qui a cõsanguineis propter ingressum dicti ordinis incarceratus, vt per meretricẽ seduceretur ad sæculum, tentatus est; quæ per consanguineos immissa est veste & ornatu compositissimo. Hanc enim sanctus doctor intuens, ad ignem materialem cucurrit, titionem ignitum arripuit, & vi feminam è carcere fugauit, in orationeque statim pro castitatis dono positus obdormiuit, vbi duo angeli ei apparuerunt dicẽtes: Ecce deite ex parte cingimus cingulo castitatis, quod nulla possit de cætero impugnatione dissolui, & quod humanæ virtutis non conquiritur merito, tibi ex parte dei confertur ex dono. Sensit igitur cincturam sanctus vir, scilicet, tactum cincturæ, & exclamando euigilauit: deinceps que tanto munere castitatis se dotatum sensit, vt ab eodem tempore omnem horreret luxum, vt sine necessitate feminis colloqui posset, sed perfecta castitate * polleret vt eius tradit legenda.

4. de S. Thoma doctore angelico ex Vita per Ioan. Garzon. & alios.

rest. pro polles.

Comestio

Comestio detractionis quæ sit; Malefici quomodo lædunt iudices aliquando, quomodo vident absentia, & quomodo dicunt aliquando contradictoria.

CAPIT. VII.

Formicæ comestæ ab hominibus eis nocent; non bestijs omnibus, sed quibusdam proficiunt, vt vrsis qui eas auidè quærunt. Formicarum nomine iusti designantur, vt suprà dudum habuimus. Comedere autem vitæ alienæ detrahere est, aut in fama, aut in sana doctrina. De qua comestione cautum reddit filium qui Prouerbior. 23. dicit. Noli esse in conuiuijs potatorum, nec in comessationibus eorum qui carnes ad vescendum conferunt, quia vacantes potibus, & dantes symbolum (glossa, id est detractionum) consumentur. Vbi glossa iterum dicit. Carnes ad vescendum conferre, est in communi locutione derogationis vicissim vitia proximorum dicere; de quorum pœna subditur, quia talibus vacantes consumuntur.] Quo contrà verbis bonis diuinam †cõtinentibus sapientiam operam dare congruit, quibus anima satiari licitè poterit, de quo Prouerb. 24. Salomon subdit. Comede fili mel, (Glossa, doctrinam sapientiæ) quia bonum est, & fauum dulcissimum gutturi. Sic & doctrina sapientiæ animæ tuæ, quam cum inueneris, habebis in nouissimis spem, & spes tua non peribit. Melli enim & fauo dicit glossa, comparat doctrinam sapientiæ, quia sicut illa cæteris cibis, ita hæc doctrinis præualet alijs.] Iterumque deuoratoribus humanarum carnium per detractionis vitiũ & per superstitionis maleficium dicitur in

Glos. ord. secundũ sensum.

Glos. ord. rest. pro cõtinẽtes.

Glos. interl.

Glos. ord.

dicitur in psal. Filij hominum dentes eorum arma & sagittæ,& linguæ eorum gladius acutus. Et Prouerb.30. Inter quatuor generationes peruersas hæc vltima est,de qua dicit : Generatio quæ pro dentibus gladios habet,& commandit molaribus suis vt comedat inopem de terra , & pauperes ex hominibus. Vbi glossa. Generatio quæ pro dentibus gladios habet,hæc est , quæ suam perfidiam alijs immittere conatur,& sicut corpora gladijs , ita audiẽtium animas veneno allocutionis occidit] ; Vnde dicitur,vt comedat, id est , ad hoc vt deuoret inopes id est,innocentes,& pauperes,id est,humiles. Deuoratio tamen formicarum non hominibus,sed bestijs , vt vrsis prodest , quia maleficorum officium,& detractionis vitium non iustos , sed perfidos delectat . In cuius figura Danielis 7. secunda bestia quæ de mari ascendit similis vrso erat , quæ in parte stetit,& tres ordines dentium erant in ore eius,& in dentibus eius , & dicebant * ei . Surge comede carnes plurimas. Per quæ triplex nocumẽtum maleficorum innuitur , videlicet , bonorum temporalium,humanorum corporum , & animarum rationalium , quæ lædi solent per talia maleficorum exercitia. Vnde Prouerb. 17. Semper iurgia quærit malus , angelus autem crudelis mittetur contra eum. Expedit magis vrsæ occurrere raptis fetibus,quàm fatuo confidenti sibi in stultitia sua. Vbi glossa : Angelus crudelis immundus spiritus est,qui à domino contra peccatores mittitur, vt in præsenti affligat,vt Ægyptios,vnde,immisit in eos iram indignationis suæ per angelos malos . Et subdit . Potest in * vrsa hostis antiqui malitia intelligi, cui fetus rapimus,cùm eos, qui filij sui erant , catechizando & baptisando dei filijs adiungimus ; & hoc sæpe facilius fit,quàm hæreticum ad fidem re-

Psal. 56.

Glos. ord.

Gloss. interlin.

addidi tres, &, ei,ex orig.

Glos.ord.

restit.ex orig.pro vrso.

ctam reuocare, vel catholicum prauè agentem ad bonum opus reducere.] *PIG.* Per bestias, vt dicis, formicas deuorantes fide reprobi & malefici intelligi valent: dic exemplum, quomodo id opere perficiunt humana lædendo corpora de sanitate in infirmitatem. *THEOL.* Audi ergo quid bestiæ tales Petro iudici, de quo supra retuli, nefas fecerint. Diù enim se in eo vindicare studebant, sed quia fidem bonam gerebat, & se diligenter crucis signo munire solebat, seque auisatus aliquotiens ab occasione eorum abstinebat per quę maleficia procurari solent, idcirco illæsus, propter astutiam talium, euadebat, vno excepto tempore in quo ex delicto proprio meruit non in toto custodiri à domino, prout mihi retulit. Consueuerat enim, in territorio Bernensium in castro Blanckenburg habere residentiam tempore quo terram eandem gubernabat. Postquàm autem officio resignauit, & ciuitatem Bernensem reintrauit, ibique domicilium tenebat, die quadam rediens ad castrum prædictum, vbi cognatus suus suum in officium substitutus fuerat, in eodem castro Petrus quædam expedire negotia apud sibi notos volebat. Tunc vna malefica, & quatuor consortes eiusdem malitiæ viri conuenerunt de sero in loco vno, machinamenta suæ artis voluentes pro viribus, vt Petrum grauiter veneficijs læderent, vel occiderent, quem hæc latebant fraudis * commercia. Adueniente igitur nocte Petrus se benedicendo crucis signo, cubitum iuit, sed nocte surgere omnino proposuit ad scribēdum necessariò quasdam epistolas, vt mane recedere à loco valeret. Euigilans igitur intempesta nocte, sibi videbatur ex * inopinato quòd dies adesset, luce deceptus fictitia, de quo in se iratus, quia vt putabat noctem neglexerat, non se vt debuit muniendo

Petrus iudex non se muniēs signo crucis, & ex ira maledictionis verbum proferens, nocte de gradibus præcipitatur & grauiter læditur opera maleficorū.

c.d. commenta.

a. b.m. opinato.

niendo more solito, vestimentis induit, per gradus altos versus locum, vbi pugiliarem habuit, descendit, & locum clausum reperit. De quo maiori ira exardescens, cum murmure per gradus, quos descenderat, versus lectum iterato scandebat, emittendo vnicam ex indignatione maledictionē per verbum satis breue, ac si diceret: In nomine diaboli. Et ecce statim in tenebris densissimis Petrus proiectus est in præceps per graduum prædictorum passus adeo grauiter, vt famulus qui de subter scalam in commodo dormiebat excitaretur, exiret, & quid adesset conspicere vellet. Reperit autem. Petrum accenso lumine solum in terra, priuatum rationis vsu iacentem, & collisum, per omnia membra sanguinem plurimum è corpore emittentem. Excitatur familia, & nemo erat qui lapsus causam aperire posset. Tandem tamen diuina arridente gratia vsum rationis recuperauit, sed sanitatem corporis vix in tribus septimanis rehabuit. Et quamquam maleficos haberet suspectos, quos pro viribus de terra radere cupiebat, tamen reos ignorabat huius sceleris sibi illati. Verùm quia nihil opertum, quod non reueletur, euētu quodam factum est postmodum, vt quidam latens maleficus veniens de terra Bernēsium, vbi domicilium habuit, in ciuitate Friburgensi Lausanensis diœcesis die quadam in taberna cum bibulis sederet, & ad consocios diceret. Ecce, ait, video quod talis (quē nominauit) in aqua vbi circa habitationem meam hamum in aquam pro captura piscium posui, mihi eum furto leuat, & surripit; distabant autem ab inuicem loca per sex magna Teuthonica miliaria, per quæ opere dæmonis furtum intuebatur. Hoc verbum ponderauere fideles, reum accusauerunt, & postmodum iudicialiter carceri mancipatus est, vbi biduo duriter quæstiona-

c. d. induitur.

Nota malam consuetudinē ex ira diabolum nominandi.

Luc. 12.

Maleficus ꝯmiliarius distās videt hamum suum surripi.

quæstionatus, nihil penitus fateri voluit de proprijs facinoribus. Tertia autem die, quæ fuit Sabbathum, in qua communiter ob reuerentiam beatissimæ virginis eadem colitur officiosé, tortus iterum, virus suum euomuit. Nam præfati sui verbi & furti veritatem se dixit fuisse expertum, & quòd quatuor viri malefici Petrum, præsente malefica, (quam nominauit) per manus eiusdem vetulæ in præceps proiecissent, fatebatur, & causam huius iracundiæ in vetulam venisse asserebat, quia scilicet sibi iustitiam aliquando ad libitum, iudex existendo, non ministrasset; addiditque, se alijs duobus diebus dæmonum machinamentis detentum, non potuisse in tormentis respondere; sed quia (vt ait) festum beatæ virginis, quo ad officium, celebrabatur, dixit se iam liberum ad dicendum veritatem, & ita tandem iuxta patriæ municipalia igni traditus est.

Maleficas aliquãdo contradictoria dicere Io. 8.

Notandum tamen, quod tales pseudoprophetæ aliquando omnino contradictoria dicere solent, per patrem mendacij decepti, vt idem Petrus expertũ se esse retulit. Nam quædam malefica per eum capta est, & inturrita. Habuit autẽ maritum talis maleficij non magistrum, qui curiositate ductus, ad quandam illarum partium vetulam properauit, de qua cuncti referebant quòd futura prænosceret. Ad hãc cùm venisset, supplex petiuit vt sibi diceret, anne spem habere deberet, quòd cùm vita vxor sua iudicem euaderet quæ iam capta erat. Cui respondit vetula: Noli timere, indubiè liberabitur, nec hac captiuitate morietur. Quo vir factus alacrior, obuiauit iudici Petro altera die. Cui Petrus. Vbi, quæso, fuisti? At ille. Apud prophetissam, ait, fui, quæ mihi retulit vxorem de sua captiuitate liberandam esse, nec mori ex hac captiuitate. Deinde regressus Petrus in hospitium, vocabatur à capta malefica, quæ

Petro

Petro dixit. Vidi quòd maritus meus vetulam accersiuit, quæ me liberãdam esse prænunciauit, scio, mẽtitur; quia proxima die tuo sub iudicio incinerabor. Hæc cùm postmodum iudex marito dixisset, ridẽdo expectabant quę inter maleficas veritatem dixisset, sed secutum proxima die inturritæ fœminæ incendium per publicam factum iustitiam, veritatem maleficæ quæ virum habuit palam fecit. Nec tamen credere debes Petrum, vt in primo exemplo habitum est, manibus maleficorum qui in castro non erant corporaliter per gradus iactatum ad literam, sed maleficorum sacrificijs, vel cęremonijs allecti dæmones præsentes illud præcipitium fecerunt Petri, & vt mentes maleficorum deciperent in imaginatione superstitiosorum hominum effecerunt vt sibi viderentur præsentes esse. Ita etiam in secundo & tertio exemplo dæmonis impręsione in imaginatiuam maleficorum factum est, vt absentia velut præsentia cernerentur, sicuti suprà lib. præsenti cap. j. audisti ex verbis sancti doctoris & etiam cap. quinto.

Delectatio Venerea quanium fugienda sit. De feminis sub virili specie se publicè dicentes esse missas diuinitus. Et de tribus quæ rarò mediũ tenent, videlicet, lingua, ecclesiasticus, & femina: Quæ in bonis optima, in malis verò aliquando pessima sunt.

CAPIT. VIII.

Cibus formicarum nonnunquam sunt cadauera animalium mortuorum. Ad moralem intelligentiam, comedere mortua animalia est aliquando frui peruersa

peruersa luxuria. Vnde illecti aliquando feminarum peccatricum propter famē luxuriosæ voluptatis mortua animalia comederunt, eisdem in non modicam displicentiam dei fruētes, vt in Psal. 105. sub compendio in veritate, & sub typo de Israelitico populo tangitur. Initiati, inquit, sunt Beelphegor, & comederunt sacrificia mortuorum. De quo Numeri apertius dicitur 25. Fornicatus est populus cum filiabus Moab, quæ vocauerunt eos ad sacrificia sua; at illi comederunt & adorauerunt deos earum, initiatusque est Beelphegor Israel, & itatus dominus dixit ad Moysen. Tolle cunctos principes populi, & suspende eos contra solem in patibulis, vt auertatur furor meus ab Israel. Hec autem omnia fecit Israel seductus occulta machinatione Balaam malefici, qui suo consilio illius morticinæ fornicationis exordium in Israel extitit. Super quo glossa. Libidini quis seruiendo doctrinam Balaam tenet. Est ergo execrabilis etiam corporis fornicatio, quæ violat templum dei, & tollit mēbra Christi, & facit membra meretricis. Sed execrabilior est generalis fornicatio, in qua omne genus peccati pariter continetur, cum anima, scilicet, consortio verbi dei ascita, & matrimonio eius associata, ab aduersario eius qui eam sibi in fide despondit, corrumpitur. Est ergo sponsus & vir animæ mundæ verbum dei, ideſt, Christus. Despondi vos omnes (ait Apostolus) vni viro virginem castā exhibere Christo. Dum igitur anima adheret sponso, & complectitur, & audit verbum eius, ab ipso suscipit semen verbi, & concipit, & facit filios, pudicitiam, iustitiam, patientiam, & omnes virtutes, vt salua sit per generationem filiorum, si permanserit in fide & charitate. Si autem se diabolo & dæmonibus prostituerit, faciet filios adulterij, scilicet omnia peccata.

Num. 31. & Apoc. 2. *Glos. ord. ad c. 25. Num.* *1. Cor. 6.* *2. Cor. 11.* *1. Timot. 2.*

ta.] Et iterum glossa Originis ibidem: Per omnia peccata quæ committimus, maximè si non surreptione aliqua, sed studio peccamus, illi dæmoni, cui curæ est quod admittimus, consecramur. Et fortè tot dæmonibus consecramur, quot peccata committimus, & mysteria idoli illius pro illo suscipimus.] Assimulantur autem corpora fornicantium meritò fœtidorum animalium corporibus, quia vt Ecclesiast. 9. dicitur. Omnis mulier fornicaria quasi stercus in via cõculcabitur. Propter quod propheta postquàm de his qui potentes sunt ad bibendum vinum in quo est luxuria locutus est Isaiæ. v. paulò post ita subiungit de eisdem. Facta sunt morticina eorum quasi stercus in medio platearum. In omnibus his non est auersus furor eius, sed adhuc manus eius, scilicet dei extenta. *PIG.* Suntne nostro tempore boni viri aliqui decepti per magas, vel maleficas tuo iudicio? *THEOL.* Meum in sequentibus suspendo iudicium, sed ea quæ publica vox tradit & fama referam: Habemus hodie sacræ theologiæ professorem insignem fratrem Heinricum Kaltyseren inquisitorem hæreticæ prauitatis. Hic cùm anno proximè præterito inquisitionis officio in ciuitate Colonienſi insisteret, vt mihi ipse retulit, percepit circa Coloniã quandam virginem esse quæ in habitu virili omni tẽpore incesisit, arma deferebat, & vestimenta dissoluta, velut vnus de nobilium stipẽdiarijs, chorcas cum viris ducebat, & potibus ac epulis adeo insistebat, vt metas femineiſexus, quem non negabat, omnino excedere videretur. Et quia eodem tempore (sicut heu hodie) sedem Treuerensis ecclesiæ duo pro eadem contendentes, grauiter molestabant, gloriabatur se vnam partem posse & velle inthronisare; sicut virgo Iohanna (de qua statim dicetur) regi

Henricus Kalteisen inquisitor

Virgo quædam habitu virili incedẽs mira designat.

Carolo Francorum paulò anteà fecerat, in suum eum regnum confirmando, immò illa se eandem Ioannam à deo suscitatam esse affirmabat. Cùm igitur die quadam cum comite iuniori de * Virnenburg, qui eam tuebatur & fouebat, Coloniam intrasset, & ibidem mira in conspectu nobilium fecisset, quæ magica arte videbantur fieri, tandem per prædictum inquisitorem, vt inquireretur, diligenter inuestigabatur, & citabatur publicè. Mappā enim quandam dicebatur laceraſſe, & subitò in oculis omnium reintegrasse: Et vitrum quoddam ad parietem à se iactatum & confractum in momēto reparasse, & similia plura inania ostentasse. Sed misera parere mandatis ecclesiæ renuit, comitem antefatum in tutelam, ne caperetur, habuit, per quē clam de Colonia educta, manus quidem inquisitoris, sed excommunicationis vinculum non euasit. Quo tandem arctata partes Alemaniæ exiuit, metasque Galliæ intrauit, vbi militem quendam, ne ecclesiastico interdicto vexaretur, & gladio, duxit in matrimonium. Deinde sacerdos quidam, leno vocandus potiùs, magam hanc verbis deliniuit amatorijs, cum quo postremò furtim recedens, Metensem ciuitate intrauit, vbi velut cōcubina secum habitans, quali spiritu ducta fuerit cunctis patenter ostēdit. Fuit præterea infra decem annorum spatia nouiter in Francia quædam, de qua præmissi, virgo, Iohanna nomine, tam prophetico spiritu, quàm miraculorum potestate, vt putabatur, clarens. Hæc enim veste virili semper vtebatur, nec vllis doctorum quorumcunque persuasionibus emolliri potuit, vt tales deponeret vestes femineis contenta, præsertim cùm se palam virginem & feminam esse protestaretur. Sub hoc, inquit, habitu virili in signum futuræ victoriæ, vt verbo * prædicens

e.d. Vvirtenberg.

De Ioanna virgine in Francia famosissima.

a.b.m. predicam

dicem, & habitu, à deo missa sum iuuare verum Francorum regem Carolum, & in suo firmare regno, à quo eum fugare nituntur rex Angliæ, & dux Burgundię; Pro tunc enim hi iuncti mutuò cædibus & armis Franciam premebant grauissimè. Igitur cum suo domino Ioanna continuè velut miles equitabat, futura & fausta multa prædicebat, victorijs bellicis quibusdam intererat, & alia mira talia perpetrabat; de quibus nedum Francia, sed omnia Christianorum regna stupebant. Ad tantam denique præsumptionem venit Iohanna, vt nondum adepta Francia, iam Bohemis, vbi hæreticorum multitudo tunc fuit, minas intentaret per literas. Dubitabant exinde seculares & ecclesiastici, regulares & monastici quo spiritu regeretur, diabolico an diuino. Scripserunt proinde quidam viri litteratissimi tractatus eius ex parte, in quibus non modo diuersa, sed etiam aduersa de virgine senserunt. Postquam autem regem Carolum in multis iuuisset, & firmasset regno annis quibusdam, demum nutu, vt creditur, diuino, per Anglicorum armatam capta est, & * incarcerata. Accersitis autem & vocatis in magna multitudine magistris tam diuini, quàm humani iuris multis diebus examinata est. Et prout à magistro Nicolao Amici, licentiato in Theologia audiui, qui ambasiator fuit vniuersitatis Parisiensis, tandem ipsa fassa est se habere familiarem dei angelum, qui iudicio literatissimorum virorum iudicatus est esse malignus spiritus ex multis coniecturis, & probationibus, per quem spiritum velut magam effectam, ipsam ignibus per publicam iustitiam consumi permiserunt, * & prout de hac historia rex Angliæ nostro imperatori Sigismundo satis latè scripto-tenus historiam innotuit. Eodem tempore duæ feminæ

* c.d. incinerata.

Quo spiritu ducta fuerit.

m. omittit &.

Alię duæ feminæ quæ se à

Deo miſſa feſto dicebant.

prope Pariſius ſurrexerunt, ſe publicè dicentes miſſas eſſe adeo, vt Virgini Ioannæ eſſent in ſubſidium, & quemadmodum à prædicto magiſtro Nicolao viuæ vocis organo audiui, obinde velut magæ, vel maleficæ per inquiſitorem Franciæ captæ ſunt, & per plures ſacræ theologiæ doctores examinatæ, tandem repertæ ſunt maligni ſpiritus deliramentis deceptæ. Vnde cùm vna ex eiſdem feminis ſe per angelum ſathanæ ſeductam conſpiceret, ex magiſtrorũ informatione à cœptis reſipuit, & errorem, prout debuit, ſtatim reuocauit. Alia verò in pertinacia permanens ignibus cõſumpta eſt.

PIG. Mirari non ſufficio, quompdo fragilis ſexus in tantas audeat proſilire præſumptiones.

THEOL. Apud ſimplices tui ſimiles mira ſunt iſta, ſed in prudentum oculis hæc rara non ſunt. Sunt enim tria in rerum natura, quæ ſi ſuæ conditionis limites excedunt, aut in diminutione, aut in exceſſu, bonitatis vel malitiæ apicem ſibi vendicant: lingua videlicet, eccleſiaſticus, & femina, quæ ſi bono reguntur ſpiritu optima, ſi verò malo, peſſima fieri conſueuerunt. Linguæ enim vnius bono miniſterio (vt de lingua primò exemplificemus) fidei Chriſtianæ plurima regna ſubiugata ſunt, vt in ſanctis Chriſti Apoſtolis, & in ſapientibus patet prædicatoribus. Prudentis etiam viri lingua non nunquam infinitorum hominum ſtrages præpeditur, propter quod Salomon Prouerb. x. dicit. In labijs ſapientis inuenitur ſapientia, & virga in dorſo eius qui indiget corde. Argentum electum lingua iuſti, cor impiorum pro nihilo. Labia iuſti erudiũt plurimos, qui autem indocti ſunt, in cordis egeſtate morientur. Cuius cauſa ibidem. xvj. ſubditur;

Tria, quæ dum exorbitant, modum vitæ excedũt.

Bona linguæ.

Mala linguæ.

Quia hominis eſt præparare animũ, & domini gubernare linguam. De malitia linguæ Eccleſiaſtici 28. dicitur.

18. dicitur. Lingua testificãs adducit mortem. Lingua tertia multos commouit, & dispersit illos à gente in gentem, ciuitates munitas diuitum destruxit, & domos magnatorum effodit. Vide ibi multa mala, & Iacobi 3. similiter, quæ mala lingua facit. Est autem tertia lingua eorum qui inter duas contrarias partes incautè vel malitiosè loquuntur aliqua. De ecclesiasticis secundò plurima exempla habemus. Sub ecclesiasticis autem clerici & religiosi intelliguntur in vtroque sexu. Quo ad malos enim clericos dicit beatus Hieronymus in epistola ad Nepotianum. Negociatorem clericum, ex inope diuitem, ex ignobili gloriosum quasi quandam pestem fuge.] Et beatus Bernardus homil 33. super cantica, loquens de clericis dicit. Si insurgeret apertus hæreticus, mitteretur foras, & arescerent; si violentus inimicus absconderent se forsitan ab eo (bonis scilicet pastores). Nunc verò quem ejicient, aut à quo abscondet se? Omnes amici, & tamen omnes inimici: omnes necessarij, & omnes aduersarij: omnes domestici, & nulli pacifici: omnes proximi, & omnes quæ sua sunt quærunt.] Hinc beatus Gregorius in pastorali dicit: Nemo amplius in ecclesia nocet, quàm qui peruersè agens nomen vel ordinem sanctitatis habet. Delinquentem namque hunc redarguere nullus præsumit, & in exemplum culpa vehementer extenditur, quando pro reuerentia ordinis peccator honoratur.] De religiosis etiam dicit beatus Augustinus ad clerum & populum Hipponẽsis ecclesiæ: Simpliciter fateor charitate vestræ coram domino deo nostro, quitestis est super animã meam, ex quo deo seruire cœpi, quomodo difficilè sum expertus meliores, quàm qui in monasterijs profecerunt; ita & non sum peiores expertus, quàm qui in monasterijs defecerunt.]

De malis ecclesiasticis. Hieron. Bernar.

Philip. 2. Gregor. in past. par. 1. c. 2.

Augustin. epist. 137 rest. ex or. pro quo niam.

De mulierum verò malitia Ecclesiast. 25. dicitur. Non est caput nequius, super caput colubri, & non est ira super iram mulieris. Commorari leoni & draconi plus placebit, quàm habitare cum muliere nequam. Et inter plura quæ sequuntur, & præcedunt ibidem de nequam muliere concludit. Breuis omnis malitia super malitiam mulieris. Hinc Chrysostomus super isto Matth. xix. Non expedit nubere. Quid aliud est mulier, quàm amicitiæ inimica, ineffugabilis pœna, necessarium malum, naturalis tentatio, desiderabilis calamitas, domesticum periculum, delectabile detrimentum, mali natura boni colore depicta? Ergo si dimittere illam peccatum est, tenere autem * verè tormentum est: necesse est, aut dimittentes adulteria faciamus, aut quotidianas pugnas tenentes, habeamus.] Tullius denique ij. Rhetoricæ dicit: Viros ad vnumquodque maleficium singulæ cupiditates impellunt, mulieres ad omnia maleficia cupiditas vna ducit, muliebrium enim vitiorum omnium fundamentum est à natura. Et Seneca in suis prouerbijs: Aut amat, aut odit mulier, nihil tertium dedisse. Flere feminam est mendacium. Duo genera lacrymarum habentur in oculis feminarum, veri doloris vnũ, insidiarum aliud. Mulier cùm sola cogitat mala cogitat.] De bonis autem mulieribus tanta laus est, vt etiã beatificasse viros legãtur & saluasse, atque gentes, terras, & vrbes: vt de Delbora, Iudith patet, & Hester. Hinc Apostolus j. Corint. 7. Si qua mulier habet virum infidelem, & hic consentit habitare cum illa, nõ dimittat virum. Sanctificatus enim est vir infidelis per mulierem fidelem. Ideo Ecclesiastici. xxvj. dicitur: Mulieris bonæ beatus vir, numerus enim annorum duplex. Multa ibi narrat laudabilissima, per totum enim capitulum, de ex-

apud Chrysost. in opere imperfecto.

Descriptio mulieris.

rest. ex br. pro ferè.

Cicero.

apud Sen. ec in pro

De bonis mulieribus.

de excellentia bonarum. Similiter Salomon immo spiritus sanctus Prouerb. vltimo per totum capitul. de muliere forti. Præfata satis in noui testamēti feminis claruerunt, primo in virginibus, & alijs feminis sanctis, quæ ad Christianam gentem perfidos traxerunt, vt Magdalena, Catharina, Margareta, Martha, & eis similes. Sic etiam totum Hungariæ regnum ab olim idololatriæ deditum per Gillam sororem Christianam imperatoris, fidei catholicæ adiunctum est per regem Hungariæ, cui præfata Gilla in matrimonium est tradita, per quā etiam conuersus est rex, & in baptismo Stephanus nominatus, posteaque, miraculis clarus, canonizatus, vt Vincētius ponit in historiali specul. lib. xxvj. cap. ix. Sic præterea per Clothilden Christianam virginem natam de Burgundorum stirpe, rex Frācorum Clodoueus passim persuasus, tandem idololatrias reliquit, & cum regno ad Christi fidem deuenit, vt Vincentius narrat lib. xxij. cap. iiij. v. & vj.

Hungaria regnum per feminam conuersum, & Francia.

Vincent. Bello.

Tres modi sunt corrigendi vitia. Et quòd incubi sint & succubi dæmones, prout probatur per exempla, & per auctoritates.

CAPIT. IX.

SE *ladentes homines humore acuto formicæ pungunt, non tamen tam ladunt grauiter, quàm apes suos persecutores.* Sunt enim duæ potentiæ, quas vnicuique rei diuina prouidentia tribuit; irascibilis & concupiscibilis; ista qua commodum desideratur, illa qua nociuum fugatur. Per concupiscibilem namque necessaria affectantur & delectabilia, sed per irascibilem noxia refutantur & tristabilia. Ista primis elementis quatuor conspicimus esse in omnibus

vegetalibus & animantibus vsque ad rationale animal hominem, immo suo modo in separatis spiritibus. Sed in hoc est differentia, quòd appetitus rei delectabilis, & repulsa rei tristabilis in sola rationali creatura virtus fieri potest vel vitium, non in inferioribus. Et sicut inter minuta animalia triplex reperitur punctio, formicę, & minima quæ statim transit, apis durior, sed scorpionis pessima: ita inter rationales creaturas triplex reperitur vindicatio, leuis eorum qui charitate repleti sunt, dura eorum qui indiscreto zelo feruent, & pessima in dæmonibus & eorum sequacibus. Primi in punitione similitudinem gerunt formicæ, quæ sine aculeo humoris tantummodo perfusione iniuriam vlciscitur.

Triplex corripiẽdi modus.

Psal. 140. De tali se emendare cupiebat qui in psal. ait. Corripiet me iustus in misericordia, & increpabit me. Et Apostolus ad Galatas sexto. Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, instruite huiusmodi in spiritu lenitatis, considerãs temetipsum, ne & tu tenteris. Vnde beatus Hieronymus in epistola ad Oceanum. Quid necesse est bis pungere, nisi recalcitrãtem, per se satis erubescentem confundere amplius, cui sua ratio magister est, cui propria conscientia virga, & ingenita verecundia lex & disciplina est? Et Gregorius lib. 19. moralium. Regat disciplinæ vigor mansuetudinẽ, & mansuetudo ornet vigorem, & sic alterum commendetur ex altero, vt nec vigor sit rigidus, nec mansuetudo dissoluta. De huius primæ punitionis modo parobolicum satis accommodum fertur de nostris tale formicis exemplum. Fuit enim quidam villanus qui nimis ceruicosæ voluntatis vxorem habebat, quæ viro in cunctis ferè mandatis recalcitrauit. Anxius autem diu vir per quid rebellem compesceret discretè & rationabiliter, quadam die con-

Hieron.

Gregor. l. 19 moral. c. 12. al. 16.

Exemp. cuiusdam qui discretè vxorem punit, liga.

die contra se brigāti respondit: Femina es, nec verbis emendata es meis, per verbera grauia in te miles effici nolo, nec contractam per meas plagas te in lecto iacentem velut contractam desidero, sed tibi dico, nisi te emendaueris, paruis meis amicis de te querelam vno proponam die contra te effrenē. Cui illa. In hoc, inquit, liquet tuus effeminatus animus, atque genealogia ignobilis, qui de parui statu tuis mihi minaris amicis; nō enim mulier minaris plebeis. At ille respōdit. Hac vice tibi tantūm parcam, & die ista, sed reuerā si te non emendaueris paruis meis conquerar amicis. Cumque misera non melior, sed efficeretur peior, seruauit vir discretus, & prudens suarum minarum veritatem adimplere in crastino. Tunc enim illa velut anteā virū inuadere cœpit verbis plurimum contumelosis. Cui maritus. Modo tēpus adest, vt factis verba compensem. Vxorem igitur propriam inuadit, yestimentis omnibus præter camisiam exuit, manibus & pedibus versipellem ligauit, & humeris proprijs clamantem & maledicentem in proximum sui horti cumulum formicarum proiecit, vbi aliquantisper formicarum humore solito perfusa & correcta, animum ad meliora conuertere cœpit. Nam bestiolæ more solito in auribus & naribus, in ore & in alijs mulieris artubus eam cruciabant grauiter. Tunc illa eiulatu grandi, iuramentis, & sacramentis promisit grauibus, se de cætero viro velle ad nutum obedire, tantūm cruciatum amicorum paruulorum euaderet. Ex hinc liberata per virum mulier, mirum in modum emendata est, & felix effecta, quam fecerunt deinceps propria pericula cautiorem. Hic igitur modus corrigendi satis discretus & temperatus fuit. Indiscretē verō corrigentes pro læsionibus, iratis apibus

tam profi-ciens in nidum formicarum.

sunt

sunt similes, quæ lædendo alium, dum aculeus manet in vlti vulnere, sese perpetuo fructu laboris puniunt. Tales crudeles sunt de quibus Seneca de clementia ad Neronem dicit. Crudelitas nihil aliud est quàm atrocitas animi in pœnis exigendis. Crudeles vocabo, qui puniendi causam habent modum non habent. Et tamen, vt Hugo de sancto Victore dicit libro de institutione nouitiorum. Difficile est cor malitia induratum ad formam disciplinæ & speciē honestatis incuruare: sed necesse est, vt dura materia, cùm facile ad formam non flectitur, ei & acrioris flammę incendium, & mallei grauioris tunsio adhibeatur.] Scorpionum autem percussionibus vindicatio maleficorum & dæmonum designatur. In quibus, vt beatus Dionysius dicit quarto capit. de diuinis nominibus, est furor irrationabilis & phantasia proterua.] Cui Genes. quadragesimo nono Iacob maledixit in persona Simeon & Leui: In furore suo, ait; occiderunt virum: maledictus furor eorum, quia pertinax, & indignatio eorum quia dura, diuidam eos. De his beatus Hieronymus in prologo super Iosue dicit. Cesset arcuato vulnere cōtra nos insurgere scorpius, & sanctū opus venena ta carpere lingua desistat.] Tales sunt illæ mōstruosæ locustæ, & mortiferæ, de quibus Apocalypsis nono dicitur. Habebant caudas similes scorpionū, & aculei erant in caudis earum, & potestas earum nocere hominibus mensibus quinque. Et habebāt super se regem angelum abyssi, cui nomen, exterminans. Secundum glossam autem per bestias tales veram fidem peruertere molientes intelliguntur, quia suis dolosis sententijs, vt scorpius coram blādiuntur, & latenter pungunt, cumque tumultu nocere nequeunt, quærunt auxilium principum, qui caudæ dicuntur, quia vt astringant, terrent & blādiuntur,

Sen. l. 2. de clemēt. c. 4.

Hugo de S Vict. de instit. nouit. c. 12.

Dionys. Areop. de diuinis, no. c. 4. par. 3.

Hieron.

Glos. ord.

diuntur;& ſuperſe habent angelum abyſsi, diabolum dominantem terrenis, cuius nomen exterminans,quia à patria vitæ ſecludit ſuos.*PIG.* Satis de correctionis punctione diſcreta & irrationabili diuerſi alios ediderunt tractatus. Sed vnum eſt,quod de maleficio dæmonum multi non credunt,eos videlicet qui inter dæmones incubi vocantur & ſuccubi,non niſi in phantaſia,non realitate aliquo humore nociuo & reali pungere & fœdare; quid igitur de hoc verum ſit vel fictitium velis enodare? *THEOL.* Hanc quæſtionem ſanctus Auguſtinus de ciuitate dei lib.iij.cap.iiij,quidem mouet,ſed nõ determinat,vbi ſic dicit: Vtrum potuerit Venus ex concubitu Anchiſæ Æneam parere, vel Mars ex concubitu *Numitoris filiæ Romulum gignere,in medio relinquamus. Nam penè talis quæſtio etiam de ſcripturis noſtris * oboritur,qua quæritur. Vtrũ prævaricatores angeli cum filiabus hominum concubuerint, vnde natis gigantibus,id eſt,nimium grandibus & fortibus viris tũc terra completa eſt.] Sed libro xv.cap.xxiij. quęſtionem determinat in hæc verba. Et quoniam creberrima fama eſt, multiq́ue ſe expertos, vel ab eis qui experti eſſent, de quorum fide dubitandum non eſſet, audiſſe confirmant, Siluanos & Faunos, Panos, quos vulgò incubos vocant, ſæpe improbos extitiſſe mulieribus, & earum appetiſſe ac peregiſſe concubitum, & quoſdam dæmones quos Duſios Galli nuncupant,aſsiduè hanc immunditiam & tentare & efficere plures talesq́ue aſſeuerant, vt hoc negare impudentiæ videatur. Hæc ille. Poſteà ibidem determinat ſecundam quæſtionem,videlicet,quòd illud Geneſ,vj. Videntes filij dei,id eſt,Seth,filias hominum,id eſt. Cain: non de incubis intelligitur. Quòd autem incubos eſſe non ſit incredibile, ad aliud

ibidem

Gloſſ. inter.

Quæſtio de incubis & ſuccubis. Auguſt.

reſt.ex or. pro iunioris.

reſt. pro aboritur ex or.

Auguſt. l.15. de ciuit. dei c.23.

Glos. ord. ibidem est glossa, quæ dicit sic. Non est incredibile ab hominibus, non ab angelis, sed quibusdam dæmonibus, qui mulieribus sunt improbi, eiusmodi homines, id est gigantes esse procreatos, scilicet de quibus in litera dicitur, Gigantes autem erant super terram: quia & post diluuium corpora non solum virorum, sed etiam mulierum incredibilis magnitudinis extiterunt. Ad idem est glossa Isaiæ 13. vbi propheta desertionē Babylonicæ ciuitatis prædicit, & monstra in ea † habitanda. Ibi, inquit, habitabunt struthiones, & pilosi saltabunt in loco pilosi. Vnde glossa dicit. Pilosi sunt siluestres homines hispidi, qui incubones, vel Satyri, vel genera dæmonum. Et Isaias. xxxiiij. super illo loco vbi prophetat desolationem terræ Idumęorum qui persequebantur Iudæos. Erit, inquit, cubile draconum, & pascua struthionum, & occurrent dæmonia. Glossa interlinealis, id est, monstra dæmonum ad inuicem. Et glossa beati Gregorij ibidem. Qui alij pilosi nomine figurantur, nisi hi quos Græci Panas, Latini verd incubos vocant? De dæmonibus etiam Cassianus collatione prima abbatis Sereni passum exponit præfatum. Ad eidem est beatus Isidorus libro viij. cap. vltimo sic dicens. Pilosi, qui græcè Panitæ, latinè Incubi appellantur, siue innij, ab ineundo passim cum animalibus; vnde & incubi dicuntur ab incumbendo, hoc est, stuprando. Sæpe enim improbi existunt etiam mulieribus, & earum peragunt concubitum, quos dæmones Galli Dusios nuncupant, quia assiduè hanc peragunt immunditiam. Quem autem vulgò incubonem vocant, hunc Romani Faunum vicarium dicunt, ad quem Horatius dicit:

† *i. habitatura. Glos. ord.*

Glos. ord. ex l. 7. moral. c. 12. al. 14. Cas. c 32. Isidorus l. 8. orig. c. vlt.

Fa[illegible]

Faune Nympharum fugientum amator
Per meos fines, & aprica rura
Lenis incedas.

Horat. l. 3. carmin ode. 18.

Insuper illud Apostoli. j Corint. xj. Mulier debet velamen habere super caput suum propter angelos. Multi Catholici exponunt quod sequitur propter angelos, id est, incubos. Ad idem est Iosephus super textu Genes. 6. prælegato. Item Guillelmus lib. de vniuerso parte vltima circa vi, multipliciter. Præterea hoc determinat sanctus doctor parte j. quæst. lj. & in secundo scripto dist. viij. & quodli. beto vj. quæst. x. atque super Isaiam cap. xiii. & 14. cuius motiua sunt verba beati Augustini in de ciuitate Dei. Vnde talia negare dicit Thomas impudentiæ est. Id enim quod multis videtur non potest omnino falsum esse, secundum philosophum in de somno & vigilia in fine, & in vij. Ethicorum. Sileo de historijs multis & authenticis tam catholicorum quàm ethnicorum, qui incubos esse palam asseuerant. Causa autem quare dæmones se incubos faciunt vel succubos, hæc esse videtur, vt per luxuriæ vitium hominis vtriusque naturam lędant, corporis videlicet, & animæ, qua in lęsione præcipue delectari videntur: Vnde enumeratis per altissimum multis luxuriæ vitijs, à quibus suum populum mundum esse voluit, in quibus infideles irretiti erant, sit Leuitici xviij. Ne polluamini in omnibus his quibus contaminatæ sunt gentes, quas ego ejciam ante conspectum vestrum è quibus polluta est terra, cuius scelera ego visitabo, dicit glosa super verbo, gentes. Dæmones, inquit, qui propter multitudinem dicuntur gentes vniuersę, qui cum omni peccato gaudeant, præcipuè fornicatione & idololatria: quia in his &

Iosephus. l. 1 antiq. c. 4.
Thom. p. 1. q. 51. ar. 3.
In 2. dist. 8. q. vnic. ar. 4 quodl. 6. q. 10. ar. 18.
l. 3. c. 23 p. 3. vol. supra.
Arist.
Cur dæmones se incubos faciant aut succubos.
Glos. ord.

corpus

corpus & anima maculatur,& totus homo qui terra dicitur.] Omne enim peccatum quodcunque fecerit homo extra corpus est,qui autem fornicatur in corpus proprium peccat An nescitis, quoniam qui adhæret meretrici vnum corpus efficitur? vt patet.j.Corint.vj.Historias de incubis & succubis si intueri libet, Guillelmum vbi supra in suo vltimo libro de vniuerso, & Thomam Brabantinum in libro suo de vniuerso, qui vulgo de apibus intitulatur,legito,& mirabilia conspicies. Præterea virginis cuiusdam multum pulchræ corporis dispositione,& quo ad animam valde deuotæ in Basilienſi constitutę diœcesi bonam & diuturnam notitiam habui,quia confessor suus fui, cuius dæmon cellulam sæpissime & dormitionis locum perturbabat modò strepitibus, modò terrificis apparitionibus. Verùm quia in cunctis quæ virgo gessit omni plena fuit custodia,Christi assistente gratia,à cūctis viris, & ab incubo semper remansit intacta. Nam secum ipsa consistens nullo teste conscio,propter boni angeli sui custodis reuerentiam, cui diligentissimè semper obsequebatur, pede nudo sese conspicere non audebat, & obinde vestita die noctuque iacebat. Fuit denique fama communis virorum fide dignorum eo tempore quo Constantiense Cōcilium generale celebrabatur,in quo,hoc est,in ciuitate ipsa Constantiensi (quod verecundum est dictu) propter principum secularium & mechanicorum præsentiam, incredibilis meretricum multitudo aderat;eodem, inquam, tempore in eadem diœcesi prope oppidum Vvinterthaur in campi latitudine quædam vt videbatur femina pulcherrima secundum corporis pulchritudinem cursori cuidam obuiauit in ipso itinere. Quæ cum virum istum deum timentem ad opus nefarij concubitus

Thomas Cantipratel. 2. c. vlt.

Exem. virginis quæ senō quam de nudabat, ab incubo semper illæsa.

Exem. de succubo in specie pulchræ mulieris.

cubitus inuitaret, facinus horruit, Dei protectus adiutorio. Cumque simplici animo cursor vnde femina veniret ab ea quæsisset, respondit, de Constantiensi venio concilio. Et aperta quam in latere portabat crumena, subintulit: Ecce has omnes pecunias in præfato loco corporis mei mercede conquisiui. Et hoc dicto velut fumus protinus euanuit, & quod succubus fuerit, spurcissimis verbis & fuga, ostendit.

Qua sit munditia & immunditia carnis & spiritus. Quam periculosus sit contactus maris & feminæ. Incubi vtrum generent. Quomodo quædam virgines in conceptu & partu aureolam non perdunt virginum. Remedia fugandi incubos dantur; & quomodo quædam phantastice solum se concepisse putant.

CAPIT. X.

Inquinant formicæ manus eas multum tangentium, & inquinantur potius, vel se maculant qui incauti eas contrectant. Cum enim conditionis sint liberæ, sua libertate carere nolentes, sicut se molestantes humore acuto pungunt, ita captiuitatem earum quærentes manibus polluuntur. In quo contactus omnis illicitus nobis prohiberi moraliter innuitur, ne in interiori præsertim homine coram diuino & angelico maculati appareamus conspectu. Sumus enim dicit Apost. ij. Corint. vj. & vij. templum dei viui, sicut dicit deus: quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo, & ipsi mihi erunt populus. Propter quod exite de medio eorum, & separamini, dicit dominus, & immundum ne tetigeritis, & ego recipiam

piam vos,& ero vobis in patrem, & vos eritis mihi in filios & filias,dicit dominus omnipotens. Has igitur habentes promissiones charissimi, mundemus nos ab omni inquinamento carnis & spiritus, perficientes sanctificationem in timore dei. Verba sunt Apostoli per totum. Quo contrà maximè luxuriosi delinquere reperiuntur, corpus coinquinãtes & spiritum, qui virgines vel feminas tangunt illicitè,vel vbi sexus femineus seipsum palpat, vel * tractari sinit inuerecundè. De quibus beatus Petrus ij. sua canon.ij.capitulo sic dicit. Hi sunt velut irration abilia pecora, voluptatem existimantes diei delicias,coinquinationis & maculæ,delicijs affluentes, in conuiuijs suis luxuriantes vobiscum, oculos habentes plenos adulterij & incessabilis delicti,pellicientes animas instabiles. Quamuis enim formica interminuta animalia sit ingenio & sagacitate nobilissimum, tamen incautè tactum, quantumcunque quis sit nitidus, eum reddit immundum:ita humanum corpus licet à peccato sit actuali innoxium, tamen à dispari sexu tactum faciliter nimis vtrumque hominem facit pollutum. Cinis quippe tactus à cinere, modicissimo adhibito humore,in lutum statim conuertitur. Argentum insuper etiamsi ad nitorem purgatum fuerit septuplũ, vel minera qualiscunque alba, etiamsi aurũ fuerit obrizum,etim in charta munda suo tractu ducitur, protinus in liquorem ex motu insensibiliter resoluitur, & macula de mundo super nitido contrahitur. Hinc huius in typum olim Deus vetasse legitur, ne super terram reptantia vel eidem multum hærentia ab electo tangerentur populo, alioquin pœna inquinationis quis mulctabatur. Vnde Leuit. xj. Omne quod reptat super terram. Glossa terrena sapiens,abominabile erit,nec assumetur in cibum.

rest. pro tractare.

Ps. 11.

Gloss in terl. & infra quater.

bum: Quicquid super pectus quadrupes graditur (glossa gastrimargiæ studens) & multos habet pedes. (Glossa, ex * varijs scripturis, & varia doctrina sibi salutem futuram affirmans) siue super humum trahitur, (euangeliorum prædicatione abutens, luxuriosè viuendo,) non comedetis, quia abominabile est. Nolite contaminare animas vestras, nec tãgatis quicquam eorum, ne immundi sitis, ego enim sum dominus deus vester. Sancti estote, quoniam ego sanctus sum. Glossa, Notat hic non esse pollutionẽ in mortuis corporibus: vnde sequitur: Ne polluatis animas vestras in omni reptili, quod mouetur super terram. *PIG.* Quia hic locum habet adhuc sibi cauendi ab inquinatione vyriusque hominis qua quis inficitur, potissimè per luxuriam, prout probasti; scire cupio de incubis quędam mihi occurrentia dubia. Primùm, an incubi generent aliquando fetus. Secundò, cur plus improbi sint vel esse videantur feminis, quàm viris. Tertiò, quibus remedijs liberari possint, qui ab incubis vexantur.

* *or. alijs.*

Tres quæst. de Incubis.

THEOL. Ad primi solutionem tria aduertas, videlicet quòd dæmones propriè non generant, nec concupiscentiam sensitiuam in Venereis habent, licet generationem prolis procurare possint nõ suæ, sed illius viri, cui se fecit succubum dęmon aliquis, vel & illius cuius virtus sementina est, & femellæ huius cuius delusor est incubus. Primi dicti rationem si scire libet, videre poteris in sancto doctore, vbi prius, & in V villelmo. Secũdum deducit idem & præcedens, quia spiritus carnem & ossa non habet, neque generationis instrumenta, per quæ sola & voluptas concupiscibilis, & generatio carnalis explentur. Præterea, vt verbis vtar V villelmi, si concupiscentiam libidinosam haberent, cùm pessimi sint, vtique à Sodomitico vitio se non continerent

Resp. ad 1.

Thom. locis c. præcitatis. Vuilh. Paris. c. penult. tom. tius oper. de vniuerso.

rent in viros, quod tamen nullibi reperimus: benedictus autem altissimus, qui virilem speciem in hominibus à flagitio eorum vsque hodie sic seruauit. Quod autem generationem procurent aliquando, ex præcedentis capituli auctoritatibus palam est, & ex Vvillelmi dictis sic claret: quia gentem Hunorum ab huiusmodi dæmonibus generatam esse euidenter historia regnorum occidentalium narrat, & insulam Cypri totam populatam esse & inhabitatam à filijs incubotum fama prædicat.] Denique quòd gigantes procreare valeant vt nascantur vel concipiantur, causas sanctus doctor assignat, quia scire possunt virtutes virtutis sementinæ ex dispositione viri huiusmodi à quo decisa est, & mulieris eidem proportionatę complexionem agnoscere, & * ita constellationem optimè ad hoc cooperantem: quibus simul concurrentibus possibile est genitos magnos esse & fortes corpore.] Quo etiam non obstante, incubi calliditate & maleficio vir *possit habere filium, & femella eundem, salua vtriusque virginitate, non tamen in dignitate tali, qualis in beatissima virgine extitit, licet cum vtriusque aureola si scire desideras, in quodlibeto sexto quæstione decima sanctum Thomam legas, & ita esse possibile clarè disces. Nec mireris in hoc. Nam in Bambergensi diœcesi virginis notitiam habui, quę puerum genuit, & virgo vera post partum permansit, non integritate carnis, quod solius dei genitricis priuilegium est, sed inexperientia voluntariæ libidinis. Fuit enim virgo pulchra valde, & formæ elegantis dominæ nobili obsequens, quam quidam iuuenis dolosus & potens cognoscere quæsiuit vijs quibus potuit. Hunc cùm virgo deuota velut hostem vitaret virusque hominis, ipse nocturno tempore insidias virgini posuit, & quòd obdormiens fortissimè & inex-

Vuilhelm. Paris. ibid.

Thom. in 3 dist. 8. q. vnic. ar. 4. or. etiam.

c. d. posset.

Thomas quod. 6 q. 10. ar. 18

Exem. de quadam quæ mente, virgo permanēs filium peperit. f. vtriusque.

& inexcitabiliter quodammodo in primo somno iacere consueuisset, nescio vnde didicit, ex hac occasione in cubiculum virginis venit, dormientem cognoscit: nescit virgo, vt dicit in conscientia sua, quomodo imprægnauerit, & ita recessit. Cum autem virgo doli etiam postmodum penitus ignara, signa imprægnationis habere inciperet, & ad examen coram honestis matronis posita, imprægnata esset reperta, fugit reus de patria, qui aliàs palo transfixus fuisset: ipsa autem virgo incredibilibus lacrymis sese deplanxit. Fuerunt tunc multi qui virgini, vt sine periculo pareret, matrimoniũ suaserunt, alij quod deterius extitit, ea abuti concupierunt, præfatam partus difficultatem allegantes. Sed virgo deuota votum quod Christo de virginitate statuerat seruandum, etiamsi mors sequeretur, constanter seruare decreuit, & perfecit. Nam tempore oportuno peperit, & in magna deuotione iam plurimis annis vixit, seque à mundi huius cõcupiscentijs ita nudam fecit, vt aureolam virginum cum tandem percepturam non dubitem. Discant ex hac virgines, quàm cautè thesaurus ille necessariò seruandus sit, quem saltem de corporis integritate aliquando incubus, aliquando homo insidiosus, aut in dormitionis naturali fortitudine, aut in potus artificialis collatione rapere potest. Ad secundum dubium respondet Guillelmus, quòd verisimiliter nec succubi, nec incubi amore concubitus, nec desiderio voluptatis talia viris & mulieribus faciunt, sed potius malignitatis studio, videlicet, vt vtrimque polluant eos & eas spurcitia. Similem causam audisti in glossa vna præcedenti capitulo. Cur autem incubi amplius vexare reperiantur mulieres, & etiam puellas pulchros crines habentes, respondet dominus Guillelmus. Non mihi

Resp. ad 2 Guilhelm. Paris. vbi supra.

Glos. ord. ad. c. 18. Leuit.

Guillel. vbi suprà. alia causa occurrit, nisi vna istarum, quia, aut curæ, aut ornatui crinium nimium incumbunt huiusmodi: aut, quia per crines viros inflammare cupiũt vel consueuerunt: aut quia in eis inaniter gloriantur: aut quia diuina bonitas hoc permittit, vt terreantur mulieres inflammare viros per ea per quæ etiam dæmones inflammare viros volunt. Cur autem dæmones in Veneris vitio potentiam generatiuam plus molestét etiam in sexu masculino per maleficia, habuisti causam ex sancto doctore Cap.

Car magis ab incubis rexentur puellæ pulchros crines habentes.

R. ad 3. v. huius libelli. Ad tertium de remedijs propellendi incubos, in diuersis diuersa legi, & reperi quòd

Quinque remedia contra incubos. per quinque modos quidam liberati reperiuntur, videlicet, per exorcismorum applicationẽ, per sanctam exercitationem, per sacramentalem confessionem, per loci certi mutationem, & per cautam sanctorum excõmunicationẽ. De primo, satis habitũ est suprà præsenti libro cap. vj. De secundo, sanctis exercitijs, videlicet crucis consignatione, vel angelica salutatione refert Cęsarius in suo dialogo,

Cæsarius, l. 3 c 13. quòd in Bunna postquam sacerdos quidam se suspendit, eius concubina monasterium intrauit, &

f. prouocata. per incubũ ad luxum * procata est, qnem per crucis consignationem repulit, & per aquę benedictę

Virtus angelica salutationis aspersionem, sed statim postea redijt. Quando autem angelicam salutationem dicebat, longè velut sagitta disparuit, & recessit; sed interdum redijt, licèt propè accedere ad eam non auderet. De tertio, sacramentali confessione videlicet, patet per eundem Cæsarium, qui dicit, quòd concubina antedicta cùm iam confessa esset purè, in toto derelicta est

Cæsar. ibid. ab incubo. Refert idem quòd quidam vir in Leodio passus succubum, confessione sacramentali finita totaliter liberatus est.

Cæsar.

* *Idem l. 5. c. 46.* Ponit insuper exemplum ibidem de quadam inclusa propter Deum,

quam in-

quam incubus, nec crucis signo, nec oratione, nec confessione, nec propter aliud spirituale exercitiũ reliquit, quin eius lectum ascẽderet: sed cũm ad informationem cuiusdam viri religiosi diceret: Benedicite, eam statim dæmon reliquit.] De quarto, videlicet loci mutatione dicit qui prius: quod filia cuiusdam sacerdotis stuprata per incubum, & facta ex dolore phrenetica, transRhenumque elongata ab incubo demissa est, sed pater eius quia à loco filiam deposuerat, à dæmone percussus est, adeo vt moreretur in triduo. In de apibus prope finem sermo fit de quadam quæ per incubum crebrô in lecto vexata proprio consociam deuotam petijt, vt loco vexatæ iaceret, quod cũm fecisset, tota nocte quasdam inquietudines grauissimas sensit, & prior tunc quieta fuit. De quinto, de excommunicatione, quæ fortasis aliquando eadem est exorcizationi, patet in legenda beati Bernardi. In Aquitania siquidem quædam mulier ab incubo sex annis iam vexata incredibili abusu libidinis, audiuit sibi incubum ne ad virum sanctum, qui venturus erat, appropinquaret, minantem. Nihil, inquit, tibi proficiet, sed eo recedente tuus crudelissimus ero persecutor, qui hactenus tuus amator extiti. Quæ cũm virum sanctum Bernardum inuocaret; Respondit: Tolle meum baculum, & loco tuo infige, & faciat malignus quod potest. Hoc cũm fecisset, dæmon cameram feminæ non est ausus intrare, sed foris minabatur atrocissimè eam velle persequi Bernardo recedente. Quo per feminam audito, conuocat populum beatus Bernardus omnes iubet accensas candelas gestare in manibus, & dæmonem cum vniuerso qui aderat cœtu excõmunicauit, ac ne ad illam, vel ad aliam deinceps accessum habeat interdixit, & ita illa plenè liberata est: Aliquando verò

Idem l. 3. c. 8.

Thom. Cantip. l. 2. c. vlt. par 25.

l. 2. vita Bernardi c. 6.

S. Bernardi baculus incubum fugat.

nullum prædictorum remediorum iuuat, vt dæmonis abscedat nequitia: vt in de apibus circa finē ponit Thomas Brabantinus exemplum de quadam quæ incubum passa, nullo confessionis remedio, vel crucis, aut huiusmodi applicatione liberabatur, licet causam vexationis suæ satis nudè confessa esset. Similis ratio assignata est suprà capitul. vj. de maleficio quare non semper tollitur. Tunc enim pœna est vexatio dæmonis, & pro peccatis satisfactio, si prout oportet, sustineatur in charitate, sicut alia mala huius mundi quæ nos premunt, sed ad deum ire compellunt. *PIG.* Cùm feminæ sint timidæ & faciliter mirabilium formarum in imaginatione susceptiuæ, nunquid contingit quibusdam ex eis quòd in veritate per incubum nō vexantur, sed tantummodo ita se vexari putant. Sicut etiam quædam ex eadem radice falsè se impræg-natas esse putant per incubos (vt fertur) quę tamen grauidæ non sunt. *THEOL.* Vtrumque verum esse agnoscitur, vt dicit dominus Guillelmus, vbi prius. Multæ, inquit, de apparitionibus phantasticis ex morbo melancholico in multis fiunt, sed in mulieribus maximè, sicut apparet de visionibus & reuelationibus. Et causa in hoc est, præter eam quā norunt medici, ipsa natura muliebrium animarum, ob hoc videlicet quoniam longè facilioris & leuioris impressionis sunt, quàm animæ viriles.] Et subdit idem. Scio me vidisse mulierem quæ credebat se cognosci ab intus, & à diabolo, & alia incredibilia se sentire dicebat. Nonnunquam etiam imprægnatæ sibi videntur mulieres ab incubis, & intumescunt vehementer ventres earum, & cùm partus tempus aduenisse credunt, sola emissione multæ ventositatis detumescunt. Nam de ouis formicarum in potu sumptis incredibilem ventositatem, &

Thomas Cantip. l. 2. c. vlt. par. 14.

Quæstiō.

Guillelm. Paris. c. antep. operis de vniuerso.

Ibidem c. penult.

tem & tumultum in ventre generant hominis, similiter de granis cataputiæ, & de granis arboris, quæ dicitur nigra pinus, consimilia in ventre fiunt. Facillimum est autem dæmoni similia & maiora in ventribus hominum procurare. Et si libris maleficorum creditur, scripserunt experimentum ludificatorium, quo apparere dicebant mulieribus se in lecto pluries cognosci, quàm cognoscerentur. Verbi gratia, cùm cognoscerentur nisi semel aut bis ab eo qui experimentum illud operaretur, putarent se cognosci quadragesies, aut sexagesies. Essent ergo similes ludificationes incuborum. Etiam ex testimonio sanctę cuiusdã mulieris sciri potuit, quòd quidam ex huiusmodi dæmonibus cùm sic ludificasset eam, videlicet, concubitu phantastico, tanto fluxu seminis inquinauit eam realiter, vt mille homines non tantum emitteret. Hæc omnia de Guillelmo.

Homo perfectus est triplex particularis homo. Ex duplici causa aliqui possidentur. Sex modis dæmones solent possidere. Quòd possessi Eucharistiam recipere possunt, & quid valeant exorcismi.

CAPIT. XI.

RAdices ladunt arborum formicæ, *vbi iuxta arbores nidificare sinuntur:* quia radices inde rodunt, & succo exinde exhausto arescit radix, & exinde stipes & rami. In hominis natura tres particulares homines sunt qui radices suas habent, quas lædere valet nociuæ formicæ. Est enim exterior & inferior homo, qui oculis etiam patet alienis in figura quantitatis

Triplex homo exterior, interior. animalis.

itatis corporeę: Superior homo qui ſpiritualis dicitur homo, & interior; & eſt ſenſual is tanquam medius, & animalis homo dicitur. Quiſquis autem horum, quia radicem ſuam habet propriam, ramos, & ſtipitem, arbori aſsimilatur. Nam primi hominis figura, arboris, ſed euerſæ ſimilitudinem prę-fert ſecundum philoſophos, quia crines radicibus in capite aſsimilantur, truncus pectus, & eidem adiacentia dicuntur, membra verò reliqua ramorum vices habere videntur, & operatio talium fructus ſunt corporei. Vnde Marci viij. legimus de cæco, quem dominus paulatim iuxta fidei ſuæ crementum ſanabat, quòd primo ſputo eius tetigit oculos, & an videret quæſiuit. Cui ille reſpondit: Video, ait, homines velut arbores, ambulantes. De hac arbore corporis non curandum eſſe dominus docet, dicens, Matthæi ſexto: Quis veſtrum cogitans poteſt adijcere ad ſtaturam ſuam cubitum vnũ? Omnes, inquit, Matth. x. veſtri capitis capilli munerati ſunt. Nolite ergo timere. Alius autẽ eſt homo animalis, de quo j. Corinth. ij. Animalis homo non percipit ea quæ ſunt ſpiritus Dei; ſtultitia enim eſt illi, & non poteſt intelligere, vbi gloſſa: Animalis homo dicitur vel vita, vel animi ſenſu. Vita autem animalis dicitur, * qui fertur diſſoluta laſciuia animæ ſuæ, quam intra naturales metas ordinis ſpiritus rector non cõtinet, eo quòd ipſe Deo ſe regendum non ſubijcit. Animi verò ſenſu dicitur animalis, qui de Deo iuxta corporum phantaſiam, vel legis literam, vel rationem phyſicã iudicat.] Quare autem animalis non percipit, ſubdit. Stultitia eſt illi ſecundum humanum ſenſum, ideo non poteſt intelligere ſpiritualia.] Huius hominis, id eſt, ſenſualitatis radices ſunt ſecundum medicos humidum radicale, & calor naturalis, & elementorum quatuor

Homo arbor inuerſa.

Gloſ. ord.

reſt. pro quæ ex er.

Gloſ. interl.

quatuor qualitates, cuius cura spectat ad medicos, qui tamen in omnibus non sunt imitandi, dicente beato Ambrosio super psalmum centesimum decimum octauum. Contraria diuinæ cognitioni præcepta medicinæ sunt. A ieiunio reuocant, lucubrare non sinunt, ab omni intentione meditationis abducunt. Et concludit. Itaque qui se medicis dederit seipsum sibi abnegat.] Hominis enim animalis mẽbra mortificare iubet Apostolus. Coloss. iij. Mortificate membra vestra quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, & auaritiam. Huius hominis mẽbra manus, pedes, & oculos abscindere Christus iubet cùm scandalizant nos Matth. 18. Hoc, inquit, Apostolus, Rom. vj. scientes, quia vetus homo noster simul crucifixus est, scilicet, cum Christo, vt destruatur corpus peccati, & non vltra seruiamus peccato. Tertius verò spiritualis homo est & interior, de quo, j. Corinth. ij. dicit: Spiritualis autem homo iudicat omnia, & ipse à nemine iudicatur. Vbi glossa. Spiritualis autẽ est homo vita, vel scientia. Spiritualis est vita, qui spiritum domini habens rectorem animã regit. Scientia verò spiritualis est, * qui etsi ex parte, & per speculum videt, tamen de Deo secundum imagines corporum, vel legis literam, vel humanam philosophiam non sapit: sed spiritui Dei subiectus certissimè, ac fideliter iudicat omnia certa fide occultorum, non patenti cognitione: & ipse à nemine, scilicet, à nullo homine animali iudicatur, id est, intelligitur vtrum bene vel malè intelligat.] Huius hominis spiritualis radix est gratia, fides, & charitas: stipes animæ eius essentia, rami potentiæ, gemmæ cogitatus, folia verba, flores, voluntates,

Ambros. in psl. 118. ser 22. versu 6.

Glos. par. tim ord. par. inter. resp. pro quia ex or 1. Cor. 13.

voluntates, & fructus virtutes, & earum opera. De quibus Apostolus Rom. vj. dicit: liberati à peccato, serui autem facti deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem verò vitam æternam; gratia autem dei vita æterna in Christo domino nostro. Et ad Ephesios tertio: Flecto genua mea ad patrē domini nostri Iesu Christi, à quo omnis paternitas in cœlo & in terra nominatur, vt det * nobis secundum diuitias gloriæ suæ virtutem corroborari per spiritum eius, interiorem hominem habitare Christum per fidem in cordibus vestris, in charitate radicati & fundati, vt possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, longitudo, sublimitas & profundum. Hinc beatus Gregorius in homilia quadam: Vt multi arboris rami ex vna radice prodeunt, sic multæ virtutes ex vna charitate generantur: nec habet aliquid viriditatis ramus boni operis, si non manet in radice charitatis. ¶ Ex quibus iam patenter conuincitur, quanta damna hominibus inferant, qui velut nociuæ formicæ fidem, gratiam, vel charitatem de cordibus hominū cāssant. *P. I. G.* Puto dæmones in huiusmodi radicibus damna maxima inferre, quando eos constat alicuius hominis corpus potenter possidere, quia in hoc omnium trium quas descripsisti arborum radices lædere videntur: quamobrem scire cupio de hac materia; vtrum tantummodo pro grauibus criminibus possideant, quibus modis vexent & possideant, & quibus remedijs iuuari valeant possessi. *THEOL.* Satis bene consideras, sed non distinguis. Diuersimodè enim diuersi possidentur, quidam plus, alij minus per dæmones, à quibus non semper potenter possidentur, nec propter quodlibet mortale peccatum quis possidetur. Vnde ad primam tuam quæstionem audi sancti doctoris

tex vobis.

Gregorius homil. 27 in euang.

Tres quæstiones.

Quod

Quodlibeta iij. quæst. iij. resp̃onsum. Quantum, inquit, ad corpus potest diabolus hominem substantialiter inhabitare, sicut patet in arreptitijs, sed hoc magis pertinet ad rationem pœnæ, quàm ad rationem culpæ. Pœnæ autem corporales huius vitæ, nõ semper consequuntur culpam eius qui punitur, sed quandoque non peccantibus inferuntur, vt dicitur Iohannis nono de cæco nato, & hoc * modo est secundum altitudinem incomprehensibilium iudiciorum dei: vnde non cum qualibet culpa mortali diabolus inhabitat hominem substantialiter, etiam quantum ad corpus. Hæc ille. Reperio autem quod quinque de causis aliquem contingit possideri. Aliquando pro proprio maiori suo merito: aliquando pro alieno leui delicto: aliquando pro suo veniali peccato: aliquando pro graui peccato alieno: & aliquando pro magno facinore proprio. De primo patet in dialogo Seueri beati Martini charissimi discipuli, vbi fertur quendam patrem sanctissimæ vitę tantè dotatum in gratia expellendi dæmones, vt hi nedum verbis suis proprijs fugarentur, sed etiam eiusdem patris epistolis & cilicio. Cum autem coram mundo pater esset celeberrimus, se tentari sensit vana gloria, cui vitio licet viriliter resisteret, tamen vt humiliaretur amplius, totis præcordijs deum precabatur, quatenus quinque mensibus à dæmone possideretur. Quod & factum est, nam eum statim possessum vinculari oportebat, & omnia applicare sibi dæmoniacis communia. Finito autem quinto mense, prorsus & ab omni vana gloria, & à dæmone liberatus est. De secundo, quomodo ex alieno leui delicto aliquis possidetur, ponit exemplum beatus Gregorius de beato Eleutherio abbate viro simplicissimo, qui cùm prope monasterium virginum pernoctaret, ei ignoranti ordinauerunt

Thom. quodl. 3. q. 3. ar. 8.

or. emit.

modo.

Quinque de causis aliqui possidentur, & de singulis exemplum.

De 1. Seuer. Sulp. dia. sen. l. 1. c. 14.

Quidam Sanctus orat à demone possideri.

Exẽp. de 2

Greg. l. 3. dial. c. 33

nauerunt ad suam cellam poni paruulum puerum qui omni nocte vexabatur à dæmone, sed eadem nocte à dæmone liberatus est per patris præsentiam. Hic cum rem didicisset gestam, & puer iam positus esset in monasterio sancti viri, & transactis multis diebus paulò immoderatè lætus de liberatione pueri, ait ad confratres suos: Fratres, diabolus sibi cum illis sororibus iocabatur, sed vbi ad seruos Dei venit, puerum hunc accedere non præsumpsit. Et ecce statim diabolus puerum vexare cœpit, & per lacrymas & ieiunia sancti viri, & confratrum difficulter: sed eadem die liberatus est. De tertio, videlicet de proprio veniali peccato, patet per Cassianum collatione abbatis Sereni prima, dicentem de Moyse: Moyses, inquit, in eremo cum singularis & incomparabilis vir esset, ob reprehensionē vnius sermonis quem cōtra abbatem Machārium disputans paulò durius protulit, quadam scilicet opinione præuentus, tam diro confestim traditus est dæmoni, vt humanas egestiones ori suo ab eo suppletus ingereret. Quod flagellum purgationis gratia se dominus intulisse, ne scilicet in eo vel momentanei delicti macula resideret, velocitate curationis eius, atque auctore medio demōstrauit. Nam continuò abbate Machario in oratione submisso, dicto citius, nequam spiritus ab eo fugatus abscesit.] Simile videtur huic quod primo Dialogorum refert beatus Gregorius de quadā Dei famula in monasterio virginum, quæ hortum ibidē ingressa lactucam conspiciens, & concupiscens, quam signo crucis benedicere oblita, auidè momordit, arrepta à dæmone cecidit, & vexabatur, quousque statim vocato beato ibidem patre Equitio, per eundem liberata est. De quarta causa, qua dictum pro alieno graui peccato aliquem possideri, patet ibidem,

Exemp. de 3. Cass. coll. 7. quæ est 1. abb. Sereni c. 27

Aliud. Greg. l. 1. dial. c. 4.

Exemp. de 4.

per

per beatũ Gregorium. Nam, vt refert, beatus Fortunatus episcopus diabolũ ab obsesso homine propulerat. Serò igitur dæmon idem in specie peregrini per plateas ciuitatis clamare cœpit. O virum sanctum Fortunatum, eiecit de hospitio peregrinum. Quém quidam vir inuitauit suum ad hospitium, & quærendo causam expulsionis, est gauisus super derogatione sancti viri, quam à peregrino facto audiuit. Exinde autem diabolus puerum inuasit, & prunis iniecit, ac animam eius excussit, sicque pater miser primùm quem recipisset hospitio intellexit. De quinta verò causa proprij facinoris & magni, communiter tam in sacra scriptura, quàm in sanctorum passionalibus legimus. Nam sic. ij. Reg. xv. Saul inobediens Deo, possessus est. Tempore quo in Vniuersitate Colonienſi sacræ Theologię studio asscriptus fui, quędam virgo quindecim, vel sędecim annos habens, moribus secundum seculum satis composita in domo cuiusdam suæ consanguineæ nutriebatur extra domum parentum. Cumque cognatæ suæ scyphum satis vilem terreum quendam à casu fregisset, cognata ira replebatur in lapsus negligentiam, & in ream virginem. Quæ virgo tantò hoc molestius tulit, quantò vasculum vilius extitit. In iram igitur commota virgo, hora sumendi cibum nec comedere, nec ad mensam præ ira se præsentare voluit. Cuius cognata ait: Oportet vt comedas. Ac virgo apud se (vt mihi postmodum & exorcistæ retulit suo) huiuscemodi verba submurmurando dicebat. Si me oportet edere, in nomine diaboli fiat. Sic mensam accedit, benedictionem mensę, quam bene sciebat, dicere neglexit, & in primo morsello, vt putabat, muscam ori illatam sensit, quam cùm nulla arte cij-

Greg. ibid. c. 10.

Exemp. de s.

Aliud.

arte eijcere valeret, deglutiuit, & immediatè obsessa fuit, semper tamé vsum rationis bonum habuit, licet sępe satis vexaretur à dęmone. Cùm autem in domum parentum cum magna mœstitia reduceretur, & diutissimé nullus reperiretur qui liberare posset, tandem quidam frater nostri ordinis, nunc magister Gotfridus Slusel sacræ theologię professor, calamitati parentum & puellæ compatiens, se de eius exorcisatione intromisit, pacto tali prævio, vt si liberaretur nihil terreni exorcistæ daretur, sed puella in castitate solita, si vellet, liberè, & non in matrimonio, de cętero deo militaret. Legit igitur pater præfatus missam, obtulit obsessa oblationem consuetam in eadem, affuit per totum, & in nullo vexari videbatur; finitoque officio post satis diutinum exorcismi actum membris omnibus virginei corporis penè præcontusis exijt dæmon, & ita virgo deinceps domino in castitate seruiuit. Porrò quo ad secundum dubium, quibus modis dæmon possideat, vel homines lædat, ad plenum, puto, nullus in hac vita sine miraculo posset edicere. Sunt tamé sex modi satis conuenientes (vt perfunctoriè transeamus) quibus potestatem exercent in homines, sed tantummodo pro quanto à deo permissi fuerint. Nam vexant aliquando tantum in rebus fortunæ exterioribus. Aliquando etiam aliquos in proprijs vexant tantummodo corporibus, Aliquando in corpore simul & in potentijs interioribus. Aliquando quidem per eos intus & extra solum tentantur. Alij castigatione eorum ad tempus tantummodo vsu rationis priuantur. Alij vero velut bestiæ irrationales redduntur. De tribus primis manifestum est in beato Iob, deum dęmonem licentiasse in res exteriores eius tantummodo, quando deus sathan ait: Ecce vniuersa quæ habet

Sex modi quibus homines à dæmonibus vexãtur cum exemp.

Exemp. de tribus primis

habet, in manu tua sunt, tantum in eum ne extendas manum tuam Iob j. In corpus vbi postmodum ait ibidem ij: Ecce in manu tua est, veruntamē animam eius serua, id est, vitam eius ne auferas. In potentias interiores verò agēdi potestatem dedit ibidem vij. vbi dicit Iob ad dominum. Si dixero, consolabitur me lectulus meus, & relenabor loquens mecum in * strato meo, terrebis me per somnia, & per visiones horrore concutiēs, dæmone scilicet procurante, secundum Nicolaum de Lira. Nam vt sanctus Thomas ibidem ad literā exponit, homines sapientes quando solitarij sunt, & à tumultibus hominum & negotiorum semoti, tunc magis * secum loqui possunt secundum rationem aliquid cogitando. Sed illa remedia Iob iuuare non poterant, quia tempore quo his remedijs vti debebat aderant sibi alia impedimenta, quibus perturbabatur, scilicet somnia terribilia, & horribiles visiones, & hoc est quod subdit. Terrebis me per somnia, quæ scilicet dormienti apparent; & per visiones, quæ scilicet apparent vigilanti ab vsu exteriorum sensuum alienato. Solent nocturna phantasmata conformia esse diurnis cogitationibus. Vnde quia Iob in die * mœrores cogitabat, similibus phātasmatibus perturbabatur in nocte. Infirmitas enim corporis ad hoc operatur, vt perturbata phantasmata dormientibus appareant. Sic igitur vndique consolatione exclusa, nullus modus Iob remanere videbatur tot angustias euadendi nisi per mortem.] Horrore, inquit, concuties. De quarto diabolicæ vexationis modo patet in Iuda. Ioan. xiij. Cùm iam diabolus misisset in cor, vt traderet Iesum Iudas: Vbi beatus Augustinus dicit. Missio illa spiritualis suggestio est, & non fit per aurem, sed per cogitationem.] De quinto modo

tex stra tu.

Nicol lyr. ad hunc locum.

Thomas ibidem lect. 3. addasi se cum exor.

rect. exor. pro mortis sua.

Exēp. de 4. s. & 6. Augusti. tract. 55 in Ioan.

habes

habes Matth. xvij. in lunatico exemplum, cuius pater ait ad Iesum: Domine miserere filio meo, quia lunaticus est, & malè patitur. Et de Saul, j. Reg. xvj. & in sequentibus. De sexto modo typum gessit illa mulier, quam (vt Christus ait) alligauit Sathanas decem & octo annis, & erat inclinata, nec omnino poterat sursum respicere, sicut nec bestiæ. vt patet Lucæ xiij. vbi glossa Basilij. Brutorum siquidem caput humi deflexum est, & terram cernit: caput hominis erectum est in cœlum, oculi superna conspiciunt. De tertij solutione dubij quibus remedijs liberentur possessi à dæmone, quinque reperiuntur pro talibus experta antidota. Aliqui enim liberati sunt per exorcismos ecclesiæ: aliqui verò contritione vera vel confessione: aliqui Eucharistiæ sacra communione: aliqui sanctorum locorum applicatione, vel bonorum oratione: aliqui etiam in excommunicationis absolutione. De primo satis dictum est, & de secundo præcedenti capitulo. De tertio dicit Cassianus collatione abbat. Sereni j. Communionem sacrosanctam nequitiæ spiritibus traditis à senioribus nostris nunquam memini interdictam, quinimmo, si possibile esset, & quotidie eis impartiri eam debere censebant, quę ad purgationem ac tutelam corporis animæque prouenire credenda est. Quæ ab homine percepta, cum qui in membris eius insidet spiritum, seu in ipsis latitare conatur, velut quodam exurens fugat incendio. Hoc namque modo curatum & abbatem Andronicum nuper aspeximus, aliosque quàm plures. Magis namque ac magis inimicus insultabit obsesso, cùm eum à cœlesti medicina viderit segregatum, tantoque durius & frequentius attentabit, quanto eum à spirituali remedio senserit longius abdicatū. Hæc Cassianus. Et iterum de eisdem ibidem dicit. Duo

Gloss.

Quinq; remedia quibus possessi & vexati à dæmonibus liberãtur.

Cas. c. 30 Possessis dari posse Eucharistiam.

hæc cre-

hæc credere immobiliter oportet; primò quòd sine dei permissu nullus ab eis spiritibus omnino tentatur; secundò quòd omnia quæ à deo nobis inferuntur siue tristia ad presens, siue læta videantur, velut à pijssimo patre clementissimoque medico pro nostris vtilitatibus irrogantur, & idcirco eos velut pædagogis traditos humiliari, vt discedentes ex hoc mundo, vel purgatiores ad vitam aliam transferantur, vel pœna leuiore plectantur, qui secundum Apostolum traditi sunt in præsenti sathanæ in interitum carnis, vt spiritus salui fiant in die domini nostri Iesu Christi.] *PIG.* Quid ergo erit de vsum rationis non habentibus, qui se probare non possunt, & sic edere de cibo hoc secundum Apostolum non valent? *THEOL.* Sanctus Doctor de hoc in tertia parte quæst. 80. sic distinguit de omnibus amentibus. Aliqui, inquit, dicuntur non habere vsum rationis dupliciter. Vno modo, qui habent debilem vsum rationis, sicut dicitur non videns qui malè videt: & quia tales possunt aliquam deuotionem concipere huius Sacramenti, non est eis hoc Sacramentum denegandum. Alio modo dicuntur aliqui non habere vsum rationis, quia sic à natiuitate permanserunt: & sic talibus non est hoc Sacramentum exhibendum, quia in eis nullo modo præcessit huius Sacramenti deuotio. Aut non semper caruerunt vsu rationis, & tunc si prius quando erant suæ mentis compotes apparuit in eis huius Sacramenti deuotio, debet eis in articulo mortis hoc Sacramentum exhiberi, nisi fortè timeatur periculum vomitus vel expuitionis. Vnde legitur in concilio Carthaginensi, & habetur in decretis xxvj. quæst. vj. Is qui in infirmitate pœnitentiam petit, si casu dum ad eum inuitatus sacerdos venit, op-

1. Cor. 5.

ibid. 11.

Thom. 3. 3. q. 80. ar. 9. in corp.

Concil. 4. Carthag. ca. 76.

pressus infirmitate obmutuerit, vel in phrenesim conuersus fuerit, debet testimonium quæri ab his, qui eum audierunt. Et si continuò creditur morituras, reconcilietur per manus impositionem, & infundatur ori eius Eucharistia. De baptizatis qui corporaliter ab immundis spiritibus vexantur est eadem ratio, & de alijs amentibus. Hæc Thomas, & ad hoc Cassianum allegat. Addit tamen in iiii. distinct. ix. Dæmoniacis non est denegandacommunio, nisi fortè certum sit pro aliquo crimine à diabolo torqueri. Cui sic Petrus de Palude addit. In hoc casu pro excommunicatis sunt habendi, qui traditi sunt sathanæ. Hæc Petrus. Ex quibus liquet, quòd si aliqui sunt possessi à dæmone etiam propter sua crimina, habentes tamen lucidos intervalla & rationis vsum, postea conuertuntur de peccatis vel debitè confitentur, tales cùm sint absoluti coram deo, nullatenus sunt à communione diuinissimi Sacramenti Eucharistiæ sequestrandi. De sanctorum locorum applicatione vel deuota oratione, quod pro quinto remedio tactum fuit, legendæ sanctorum referentè sunt. Merita enim sanctorum martyrum, confessorum, & virginum exigunt, vt hi spiritus nequam Sanctorum in patria existentium intercessione vincantur, quos sancti in via vicerunt. Similiter viatorum deuotæ orationes liberationem obsessorum obtinuisse sæpe leguntur. Vnde ad hoc hortatur Cassianus vbi suprà. Si inquit, haberemus hanc sententiam, immò fidem quam superius comprehendi, vt & omnia per dominum fieri, & pro vtilitate animarum dispensari vniuersa credamus, non solùm nequaquam despiciemus eos, sed etiam pro eis, inquit, tanquam pro membris nostris incessanter orabimus, eisque totis visceribus ac pleno compatiemur affectu.]

Thomas ibid. ad 2.

Thom. in 4. dist. 9. ar. 5.

Petr. Palud. ibid. q. 4. in fi.

Cass. c. 30.

fectu.] De sexto modo absoluendi ab excommunicatione sciendum, quòd nec iste communis est, nec forte licitus, nisi habenti auctoritatem, & specialem reuelationem, vel probabilitatem, quòd possessus quis sit propter excommunicationem ecclesiæ, sicut Apost. j. Corint. v. excommunicatum à se & à plebe Corinthium fornicarium tradidit Sathanæ in interitum carnis, vt spiritus saluus fieret in die domini nostri Iesu Christi, id est, (vt glossa dicit) vsque ad illuminationem gratiæ contritionis, vel ad iudicium]. Et pseudo-doctores qui fidem perdiderunt, videlicet Hymenæum & Alexandrum tradidit Sathanæ, vt discerent non blasphemare. j. Timot. j. Tantæ enim potestatis (dicit glossa) erat Apostolus, tantamque gratiam habebat, vt recedentes à fide, solo verbo traderet diabolo]. Vnde sanctus Thomas in quarto distinct. xviij. vbi Magister tres effectus excommunicationis tradit, eosdem sic declarat sanctus doctor. Ex hoc ipso verò, inquit, quòd aliquis suffragijs ecclesiæ priuatur, triplex incommodum incurrit, per tria quæ quis ex suffragijs ecclesiæ consequitur. Valent enim ad augmentum gratiæ eis qui habent, vel ad merendum eis qui non habent. Et quantum ad hoc Magister dicit, quòd gratia subtrahitur per excommunicationem. Valent etiam ad custodiam virtutis. Et quantum ad hoc dicit, quòd protectio subtrahitur, non quòd omnino à dei prouidentia excludantur, sed ab illa protectione qua filios ecclesiæ specialiori modo custodit. Valent etiam ad defendendum ab hoste, & quantum ad hoc dicit, quod diabolo maior potestas seuiendi in ipsum datur & corporaliter, & spiritualiter. Vnde in primitiua ecclesia quando oportebat per signa ad fidem homines inuitare,

Gloss. inter. secundum sensum.

Glos. ord. & est Haymo.

Them. in 4. dist. 18. q. 2. ar. 1.

sicut spiritus sanctus visibili signo manifestabatur, ita excommunicatus corporali vexatione à diabolo innotescebat. Nec est inconueniens, si ille qui non est desperatus, hosti datur, quia non datur ei, quasi damnandus, sed quasi corrigendus, cùm in potestate ecclesiæ sit, ex eius manu ipsum eripere cùm voluerit. Hæc Thomas. Ex quo vltimo verbo patet sextum remedium. Sed cauendum est valde exorcistæ cuilibet, ne de suis viribus faciliter præsumat; aut iocum aut ludum serioso dei operi intermisceat: aut superstitiosum vel suspectum aliquid de maleficio adijciat, alioquin pœnam vix euadet, vt declaratur per exemplum. Nam de primo refert beatus Gregorius j. dialog. de quadam cõtra conscientiam suã à marito petente & obtinente debiti redditionem in vigilia dedicationis ecclesiæ sancti Sebastiani, quia contra conscientiam se processioni ecclesiæ immiscuit, possessa est, & publicè furiebat. Quo viso sacerdos eiusdem ecclesiæ ex altari sindonem tulit, eamque cooperuit. Sed & hunc sacerdotem repente simul diabolus inuasit: Et quia vltra vires voluit quicquam præsumere, compulsus est cognoscere in sua vexatione * quis esset. Hæc Gregorius. Nec de officio, quod exorcistatus sanctum ordinem requirit, quis iocum faciat. Nam vidi in conuentu Colonienſi fratrem verbis satis iocosum, sed in gratia expellendi dæmones valde famosum; hic cùm in terminis conuentus Colonienſis dæmonem in obsesso corpore arctaret, iam dæmon petiuit à fratre locum recedendi. Quo gaudisus frater ait in ioco. In cloacam meam vadas. Exijt igitur dæmon, & nocte cum frater ventrem purgare vellet, dæmon tam dire eum torsit prope cloacam, vt vitam cum difficultate saluaret. Cùm præterea maleficorum præsidia super possessos inuocantur,

Grego. 1. dial. c. 10.

or. quid.

Exem. nõ esse iocoagendum cum diabolo in obsessis.

cantur, finis deterior, quàm principium sæpe efficitur. Vnde de præfata fœmina refert Gregorius vbi suprà. Cùm inquit, propinqui eam carnaliter amantes, atque amando persequentes ad obtinendum salutis remedium maleficis tradiderunt. Ducta igitur per eos ad fluuium, atque in aquam mersa, & multis incantationibus agitata, dum vnus dæmon ab ea expelli debuit, legio eam intrauit, cuius distinctis vocibus iam clamare cœpit. Quod tandem consanguinei confitentes, & de hoc dolentes, eam præsentarunt sancto Episcopo Fortunato, qui diuturnis orationibus duobus diebus eam ex integro sanauit. *Gregor. ibid.*

Stipes, radix, gemma, flos, folia, & fructus quid significent. De herbis, petris, & melodiis an dæmonem arcere possint. De variis modis possidendi hominem aliquando phantasticis per maniam, & de remediis contra maniam.

CAPIT. XII.

AD summitates arborum formica scandunt, & ibi earum flores, aliquæ sæpe gramina & fructus ledũt. Quæ radices sint, arbor, & rami in morali intellectu, qui lædi possunt à nociuis formicis, dictum est in præcedentis capituli principio. Flores autem sunt bona proposita, & fructus opera, verba verò velut folia. Vnde Ecclesiast. 24. Ego quasi terebinthus extendi ramos meos, & rami mei honoris & gratiæ. Ego quasi vitis fructificaui suauitatem odoris, & flores mei fructus honoris & honestatis. Vbi glossa. Terebinthus arbor est fru- *Glos ord.*

ctuosa, flos racemosus sicut oliuæ, sed * rubeus folia habet densa, & folliculos emittentes quædam animalia quasi culices, plenior resina quæ de cortice erumpit. Per terebinthum significatur ecclesia, quæ per totum orbem ramos prędicationis & fidei extendit, cuius resina pręcipua, id est animarum medicina. Masculi huius arboris sine fructu sunt, quia qui in se confidunt fructum virtutis non faciunt. Feminarum autem duo genera sunt, & cum vite maturescunt. Qui enim infirmitatem suam agnoscunt, & spem suam in domino ponunt, fructum martyrii sibi acquirunt: aut per continentiam, aut munditiam cordis & corporis spirituale præmium possidebunt.] Qui etiam sint flores & fructus vineæ spiritualis in hęc verba tradit beatus Gregorius libro duodecimo moralium; Bene, inquit, per Salomonem dicitur. Mane surgamus ad vineas, videamus si floruit vinea, si flores fructus parturiunt. Florent quippe vineæ, cum mentes fidelium bona opera proponunt; sed fructus non pariunt, si ab eo, quod proposuerunt aliquibus victi erroribus infirmantur. Non ergo intuendum est, si vineæ floreant, sed si flores ad partum fructuum conualescunt. Quia mirum non est, si quis bona inchoat, sed valde mirabile est si intentione recta in bono opere perduret. Vnde fit plerunque, vt si in bono opere recta intentio non tenetur, etiam ipsum hoc opus, quod bonum creditur, amittatur. Hæc ille. Orandum ergo nobis est deuotè cum Psalmista. Domine deus virtutum, vide & visita vineam istam quam plantauit dextera tua, & ne singularis ferus eam depascat, aut aper eam determinet de silua. Ne etiam dominus de * nobis sicut de gente maligna comminetur illud Ezechielis. 39. Feris auibus, omnique

or. rubeus.

Gregor. l. 12. mo. c. 24. al 26.

Cant. 7.

Psal. 79.

a b. m. vobis.

atque volatili, & bestiis terræ dedi te ad deuorandum. Glossa. aduersarijs potestatibus, dæmonibus scilicet qui iuxta viam comedunt sementem.] Venit enim diabolus & tollit verbum de corde hominum, ne credentes salui fiant, vt ipsa veritas ore expressit proprio. *PIG.* Finem tractatus prope habemus, de maleficis igitur adhuc operationibus scire desidero; vtrumne alij modi sint quibus possidere consueuerunt dæmones in hac vita homines. *THEOL.* Tres adhuc mihi occurrunt. Vnus est in corporali vexatione. Alius est in animæ necatione. Tertius est in sola opinione. Primus aliquando fit sine delicto præuio. Secundus semper cum mortali peccato. Tertius oritur ex complexionis vitio. Primus est de quo latè dictū est in præcedentibus. *PIG.* Vnum adhuc est mihi dubiū de præfata materia, vtrumne per herbas, petras, & melodias valeant expelli dæmones. *THEOL.* Valent certè talia nonnunquam debitè applicata, & si non semper vt ex toto, tamen vt pro parte liberentur. Patet illud Tobiæ. vj. vbi Raphael ait Tobiæ. Cordis particulam, scilicet de pisce quem cepisti, si super carbones ponas, fumus eius extricat omne genus dæmoniorum, siue à viro, siue à muliere, ita vt vltra non accedat ad eos. Idem in effectu patuit ibidem viij. vbi magister in historia sic addit: Nec super hoc mirari debemus. Cùm fumus cuiusdam arboris adustæ eandem vim habere perhibeatur.] Nec hoc venerabilis Hugo negat commentando eandem historiam, immo beatus Hieronymus dicit: Dæmonium sustinenti licet petras vel herbas habere sine incantatione. Et habetur in forma xxvj. quæst. vij. dæmonium sustinenti. Ad idem allegat dominus Guillelmus Parisiensis vltima parte summæ suæ de vniuerso satis probabiliter

Gloss. interl. Luc. 8.

Tres modi quibus homines possidentur à dæmonibus.

An per herbas petras aut melodias expelli possint.

M. historiar. Petr. Comestor. Hugo.

26. q. 7. c. Dæmonū sustinenti.

Guil. Parisi. 2. 2.

liter. Præterea certum est exorcismi iure te aliquos fideles in vsu habuisse. Vnde actuum decimo-nono de septem refertur. Super quo dicit Magister in historia. Licet per exorcismos Salomonis * ejecerint, non tamen absque labore multo, sed quibusdam herbis & gemmis adhibitis; vt tradit Iosephus.] Hæc ibi. Verùm quòd prænominata non directè de sui natura aduocant, vel compellunt dæmones, videlicet, verba, herbæ, & petræ, dicit sanctus Thomas in ij. dist. vij. articulo vltimo. Non est, inquit, credendum aliquibus virtutibus corporalibus dæmones subiacere, & ideo non coguntur inuocationibus & factis quibusdam maleficis, nisi in quantum per hoc fœdus cum eis initur, secundum quod dicitur Isaiæ 28. Percussimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum.] Et illud Iob xl. An extrahere poteris Leuiathan hamo. & sequentia, sic finaliter * exponitur secundum Thomam dicentem. Si quis rectè considerat, omnia præmissa videntur pertinere ad præsumptionem necromanticorum confutandam, qui nituntur cum dæmonibus pactum inire, ac eos sibi subijcere, vel qualitercunque constringere. Ostenso ergo quòd homo non potest vllo modo sua virtute diabolum superare, * quod ex omnibus præmissis concludit dicēs & subdens. Pone super eum manum tuam, subaudi, si potes quasi diceret nullo modo tua virtute potes; superatur tamen virtute diuina. Vnde subdit: Memento belli, quo scilicet ego contra eum pugno. Hæc de Thoma. Vnde etiam postèà capitulo xlj. dicitur. Non est potestas super terram quę ei comparetur. Super quo idem. Per hoc, inquit, signatur, quod nulla virtus corporalis potest adęquari potestati dæmonis, quæ est potestas spiritualis naturæ. Et sequitur. Qui

Petrus Comest. ad c. 19. Act. or. ejicerēt

Thom. in 2. dist. 7. q. 3. ar. 2. ad 3.

rect. pro exponit. Thom. in c. 40. Iob. lect. 3.

or. quasi. Iob. 40.

Tho. in c. 41. Iob. lect. 2.

factus

factus est vt nullum timeret. Diabolus enim hoc habet ex conditione suæ naturæ in qua factus est à deo, vt nec hominem timeat, nec aliquam creaturam corporalem. Hæc de Thoma. Indirectè autem quodammodo dæmone obsessus potest virtute melodiæ, vel herbæ, vel corporalis rei sibi à naturali proprietate inexistente cerebrum vel partem corporis læsi à dæmone sanare, vel reducere vt tolerabilius habeat, vt tenet dominus Albertus Lucæ ix. & Nicolaus de Lira. j. Reg. 16. & doctores ibidē. Nec omnino certum est, dæmones aliquos nisi in pœnam in potestate eorum impediri qui igne corporali cruciantur, & sanctorum orationibus. Certum etiam est eos præfatis rebus, si in laudem dei vel sanctorum assumuntur, vel cum inuocatione diuina & beatorum, sæpe cruciari, vt in multis legendis sanctorum patet. Præterea quod his maius est, tenet Paulus Burgensis in additionibus super j. Reg. 16. hanc conclusionem, videlicet: Non solùm concedendum videtur, quòd * per aliqua sensibilia possunt afflicti à dæmonibus leuius ferre, vt scilicet Nicolaus de Lira tenet, sed quòd etiam per sensibilia aliqua à dæmonibus afflicti possint totaliter liberari, quod probatur per eādem rationem quam Nicolaus adducit. Nam cùm dæmones non possint materiam corporalem secundum suam voluntatem transmutare, sed mediantibus actiuis qualitatibus quæ disponunt materiam ad suscipiendum actionem afflictiuam in corporibus ab eis obsessis, vt Nicolaus dicit. Eadem ratione per aliquam rem sensibilem potest causari dispositio in corpore humano, per quam, non sit aptum ad suscipiendum actionem dæmonis, verbi gratia. Nam mania est maximè dispositiua ad alienationem mentis secundum medicos, & per consequens ad suscipiendum afflictio-

Paul. Burg.

add per ex orig.

afflictionem dęmoniacam. Quæ quidem manica passio, sicut potest alleuiari per sensibilia medicamina, sic & penitus curari, & per consequens curata, * cessat talis dispositio in corpore humano ad susciipiendum afflictionem dęmonum correspondentem tali dispositioni, & sic recedet penitus afflictio dæmonis actiua recedente passiua in possesso. Idem potest dici de iecore piscis Tobiæ. Idem de melodia Dauid, ratione cuius, licet primò refocillaretur Saul & leuius haberet, tamen totaliter expulsus fuit per eam. Vnde dicit litera. Recedebat ab eo spiritus malignus. Nec consonum est litere, dicere, quòd hoc fiebat ex merito Dauid seu per orationes eius, quia non est verisimile quòd hoc scriptura taceret, cùm esset in laudem Dauid notabiliter, de quo tamen nullam mentionem facit, Hæc de Paulo. Secundus verò modus quo dæmones possidẽt homines est grauissimus, de quo Cassianus collatione abbatis Sereni prima dicit. Illi sũt verè miseri ac miserabiles iudicandi, qui cùm se vniuersis criminibus flagitijsque contaminent, non solùm nullum in eis visibiliter signum diabolicę suppletionis ostenditur, sed ne aliqua quidem operibus eorum condigna tentatio, nec vllum flagellum correptionis infertur. Non enim merentur celerem temporis istius expeditamque medicinam, quorũ duritia & impœnitens cor pœnam vitæ præsentis excedens, thesaurizant sibijpsis iram & indignationem in die iræ & reuelationis iusti iudicij dei, in quo vermes eorum non morientur, & ignis eorum non extinguetur. } Et iterum idem Cassianus comparando corporalem obsessionem & animæ per peccatũ, paulò antèà dicit. Multo grauius, inquit, constat illos vehementiusque vexari, qui cùm corporaliter ab ipsis suppleri minimè videantur, ani-

vell ex or. pro effes.

Cas. c. 31.

Rom. 2.

Isa. vlt. & Mar. 9.

Cas. ibid. c. 25.

tur, animo tamen pernicioſius poſſidentur, eorũ ſcilicet vitijs vel voluptatibus inuoluti. Secundum Apoſtoli namque ſentẽtiam. A quo quis ſuperatur, eius ſeruus efficitur, niſi quòd in hoc iſti deſperatitis ægrotant quod cũm ſint eorum mancipia, nec impugnari ſe ab illis, nec dominatum eorum ferre cognoſcunt.] Tertius modus poſſeſsionis non eſt verus nec proprius, ſed tantũ putatiuus, quo quidã aut ex tentatione mera dæmonis, aut ex vitio corporeę complexionis ſeſe poſſeſſos exiſtimãt. Noui in ciuitate Nurenbergenſi quandam iuuenẽ de ditioribus & maioribus honeſtã dominã in matrimonij lege ſub viro conſtitutam. Hæc per quatuor circiter annos ſe ſola conſcia & quadam deuota ſibi famula, putabat omnino ſe eſſe poſſeſsã à dæmone Et quia ſe notari timuit & natos quos habuit, ſi proderet, apud ſemetipſam tabeſcere cœpit in corpore tam grauiter, vt nec pueri quos habebat pulchros, nec mariti admodum probi preſentia, neq; amicorum, vel epularũ quarumcũque delitię eã lętificare valerent. Veni ego ad locum prædictæ ciuitatis, & quia mei notitiam habuit, ideo in porta conuentus me de animæ ſalute, & de alijs conſulere cœpit. Cumq; inter mea verba dæmonẽ, neſcio quo caſu, nominarem, diuertere cœpit femina à me cautè caput, vt faceto more ſaliuam eijceret. Ex phantaſijs enim preteritis quotiẽs nomen dæmonis nominari audierat, horruit eius animus ex contracta aſſuetudine. Poſt quædam igitur verba cũm in geſtu feminæ, timorem eius quem celauerat agnouiſſem, ſibi dixi: Domina, ſi mihi veritatem fateri volueritis, ſecretam veſtram tentationem, quam celatis, indicabo. Quæ reſpondit admirando. Ita faciam, ſi veritatem dixeritis. Tunc ego. Vos putatis vos eſſe poſſeſſam. De quo ſtupẽs reſpondit. Veritas eſt, &

2. Pet. 2.

Exemplum iuſdam matronæ quæ ſe obſeſsã exiſtimabat.

hæc

hæc mea grandis dudum tristitia extitit, & durat hodie. Visa itaque conditione feminæ, & auditis sui timoris circunstantijs, sibi dixi. Secura estote, possessa non estis, sed aut tentatio est, aut maniæ naturalis passio. Quo audito cœpit gaudere, & melius dietim habere, multoque tempore posteà viuebat alacriter & honestè. Tempore quo in Vviennensi steti studio, fuit ibidem ciuis vnus vxoratus de meliori ciuitatensium prosapia mihi multisque notus. Hic in forma strepitus cuiusdam secularis iudicij cautionem quandam literatoriam produxit in medium insçius, vt multis videbatur, quæ oppositæ solis radijs quibusdam videbatur per rasuram falsificata, Super quo postmodum clam auisatus coram amicis, quia probus & fide dignus semper extiterat, satis erubuit, & se die noctuque perpetuæ infamiæ maculam contraxisse suspicabatur, nec super hoc consolationem cuiuscumque recepit. Ductus igitur ad examen in medicinis expertorum, adesse iuueni viderunt infirmitatem, scilicet maniæ. Vnde postquàm multa sibi adhibita essent remedia, nec quicquam adiuuarent, suaserunt cautè medici multum prudenter & catholicè, vt Sacramentalem confessionem faceret, Eucharistiæ Sacramentum reciperet, & se per omnia disponeret ac si mori vellet, ne ex mania futura impersuasibilis, sine talibus moriendo, putaretur à dæmone possessus; & factum est ita. Nam paulò post sibi incidit quòd mortuus esset, & quia mortui nec bibunt, nec comedunt, nec alia communia viuis faciunt; ità nec iste facere vlla persuasione voluit. Vnde tandem mera fame interijt; nec iuuabat remedium quo quidam se mortuum fingens, & comedens, similem (vt fertur) aliquando sanauerat maniacum. Vidi alium non de infimis in ciuitate Colo-

Exem. viri qui se mortuum existimabat ideoque noluit comedere nec bibere.

Coloniēsi, virum literatum & diuitem, ac multum honoratum, de cuius ore audiui, quòd quadam vice periculosè infirmabatur, & iam lecto decumbēti vbicunque se inspexit sibi apparebat quòd ipse duo homines essent. de quo stupens, & an dormiret vel amens esset ambigere cœpit. Deinde concludens quòd hoc impossibile esset, ne ab alijs vsu rationis priuatus esse videretur, clam vocauit medicū corporis, qui maniam adesse conspiciens confortabat infirmum bona spe, & animum euadendi dedit; dummodo diuina Sacramenta reciperet. Quo facto de die in diem conualescebat infirmus, & cum gratiarum actione recedēte infirmitate abscessit etiam & * manica passio, quàm se habuisse postmodum ferè cunctis celauerat, quousque me coram audiuit, quòd infirmitas hæc naturalis esset. In ciuitate alia notitiam alterius magni & diuitis atque probi viri habui, qui licet esset ditissimus & perpetuis multis possessionibus reddituatus, & vir magni consilij, tandem timere cœpit quòd tandem eum mendicare oporteret, cùm tamen omnium iudicio tantarum esset diuitiarum homo, & prouisus redditibus, vt ad comedendum argentum satis haberet, si vellet. Præfata igitur mania territus supra modum grauabatur, nec vlla persuasione sibi ista à suo remoueri poterat capite; & ita catholicè, non sine nota tamen vita functus tandem. Habuit protunc filium iam adultum nouiter traditum nuptui, qui nouiter simili vexatus mania, grauius eam in præfata materia quàm * potest habere fertur. PHC. Si ista passio quàm tu ex medicorum libris maniam vocas, imaginationes tam firmiter solidat in mente hominis, vt in potestate liberi arbitrij non sit eas deponere, quale remedium adhibendum est talibus quæro? THEOL. Medicorum

De alio qui se duos homines esse existimabat.

m. manica.

De alio ditissimo qui ex mania timuit ne mendicare cogeretur.

De filio illius eodē vitio laborante.

f. pater.

corum interest taliusmodi dare remedia, qui quidem sæpissime salubria leguntur inuenisse antidota. In diœcesi Bambergensi aliquando fui vocatus ad domum cuiusdam mechanici satis infirmi, qui de animæ suæ salute totaliter desperatè loquebatur, & crebrò arma vt ipse seipsum perimeret sollicitè quæsierat. Suasi quantum occurrit de sacræ scripturæ passibus viro præfato mechanico, videlicet, maniaco, vt verè dolens de peccatis suis veniam se à Deo plenè consecuturum firmiter speraret, sed nihil profeci: peccatum enim quoddam satis modicum ipse allegabat se fecisse, nec non ingeminasse, & idcirco se putabat atque dixit non posse saluari. Insteti autem acrius, replicando maiores peccatores fore gratiam consecutos. Veruntamen ille verba mea explodit dicendo. Domine experientiæ credo, nam actu video ad inferni barathra, & exinde versus me flammas terribiliter aduolare conspicio. Tûc suasi vt medicus aduocaretur, & remedia dormiendi, vel alia necessaria secundum medici consilium applicarentur, & recessi. Sequenti die redij, & vt anteà de spebus veniæ persuadebam. At ille. Putatis-ne me veniam peccatorum posse consequi? Respondi lætus, quod sic. Dormierat enim, & per medicinalia melancholia tepuerat, vnde quia iam dubitauit animæ quior factus, ad spem veniæ faciliter reductus esse videbatur. *PIG.* Fortasis hi qui contra fidei articulos nonnunquam per inquisitores hæreticæ prauitatis reperiuntur duri, tali manica laborant passione: & ista ignorantes tales statim seculari tradunt brachio, vbi cremantur præcipitanter nimis. *THEOL.* Fieri potest per incautos inquisitores proût tangis, & fortasis ita factum fuisset cum isto sacerdote Hungarico, de quo suprà lib. iij. cap. x. tibi retuli, nisi magna literatorum

De alio qui ex mania desperabat.

prudentia hoc præueniſſet. Quamobrem probandi ſunt ſpiritus an ex Deo ſint, vel an ab infirmitate, vel an à malignitate dæmonis, vel à malitia pertinacitatis. Tempus in his, locus, & perſuaſiones ſalubres, atque conſiderationes prudentes dandæ ſunt ab his, qui tales curare habent, ne quid de contingentibus omittatur, vbi non modò de ſalute corporum, ſed de periculo animarum perpetuo agitur. Præterea noui quendam in artibus, & in ſacra pagina profeſſorem excellentem plurimum, qui premi cœpit imaginatione grauiſsima & mania de interficiendo ſe cum proprio cultro. De quo erubuit valde ſe manifeſtare, nec tamen poterat phãtaſiam amouere. Venit tãdem ad me occultè, fleuit vbertim, & remedium petiuit. Cui expurgationem conſcientiæ per Sacramentalem confeſsionem primùm certis de cauſis ſuaſi aggredi, quam & fecit, nec liberatus eſt, quia iudicio medici corporalis maniam patiebatur. Vnde aliquando idem maniacus, qui in alijs magnæ prudentiæ fuit, mihi flendo dixit: Mirabile, inquit, negotium, ego me vti ratione experior, & ſcio me eſſe contradictoriè liberum, nec valeo iſtam phantaſiam de me necando cum tota animi libertate deponere. Talibus ſæpe opus eſt longè plus medico corporis quàm animæ.

1. Ioan. 4

De alio qui ſe propriocultro volebat interficere.

FINIS.

Ma 200(2)